

DE REDELIJKE GODSDIENST

In welke de Goddelijke waarheden van het genadeverbond worden verklaard, tegen partijen beschermd en tot beoefening aangedrongen, alsmede de bedeling des verbonds in het Oude en Nieuwe Testament en de ontmoeting der kerk in het Nieuwe Testament, vertoond in een verklaring van de Openbaring van Johannes.

door

W. á BRAKEL Th. F.

in leven bedenaar des Goddelijken Woords te Rotterdam

DEEL II

Hoofdstuk 49 - 60

Onveranderd uitgegeven naar de beste uitgaven, onder toezicht van J. H. Donner.

Te LEIDEN, bij D. Donner.

1893

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

INHOUD

Hoofdstuk 49 – Van de bestrijding tot Atheïsterij, of Godontkenning.

Hoofdstuk 50 – Van de bestrijding, of het Woord van God de Waarheid is.

Hoofdstuk 51 – Van het Ongeloof over zijn eigen staat.

Hoofdstuk 52 - Van de aanvechting des Satans.

Hoofdstuk 53 - Van de kracht van de verdorvenheid.

Hoofdstuk 54 - Van de Geestelijke duisternis.

Hoofdstuk 55 - Van de Geestelijke doodsheid.

Hoofdstuk 56 - Van de Volharding der Heiligen.

Hoofdstuk 57 - Van de dood en staat van de afgescheiden ziel.

Hoofdstuk 58 - Van de Opstanding der doden.

Hoofdstuk 59 - Van het laatste Oordeel, en van de voleinding der wereld.

Hoofdstuk 60 – Van de eeuwige heerlijkheid

HOOFDSTUK 49

Van de bestrijding tot Atheïsterij, of Godontkenning.

I. *De rechtvaardige zal door het geloof leven.* 't Geloof is dat, waardoor het geestelijk leven werkzaam is. 't Geloof is het voordeligste voor een Godzalige; maar ongeloof doet hem de meeste schade. 't Ongeloof doet de inwendige verdorvenheden van het hart opkomen, geeft de wereld groot voordeel op hen, legt hen open voor de aanvallen van de duivel, belet de toenadering tot God en het gebed, beneemt allen vrede en rust, belet alle heiligmaking, is Gode onaangenaam, en verhindert Hem in hen te werken. In één woord, 't ongeloof is de kanker van de ziel, een erbarmelijke staat.

In deze staat komen soms de gelovigen wel eens, daarom zullen wij deze ziekte voorstellen in haar schadelijkheid, opdat een ieder zich daarvan wachte, en niemand zich daarin toegeve, en zullen trachten degene, die in die staat vervallen is, te genezen. Wij zullen niet spreken van de ongelovigheid van de onbekeerden, ook niet van het zaligmakend geloof, ook niet van de kleinheid en zwakheid, die altijd in 't geloof, ook in de besten nog overblijft; noch ook van de korte bezwijkingen in deze of gene daad; maar van de overweldigende en lang aanhoudende kracht van het *historische ongeloof*, waardoor het geestelijk leven uitteert, en als tot aan het sterven geraakt. Dit ongeloof is óf ten opzichte van God óf ten opzichte van het woord van God, óf ten opzichte hun geestelijke staat, en de beloften en handelingen Gods omtrent hen.

Bestrijding tot Atheïsterij is algemeen.

II. De Bestrijding tot Atheïsterij is een meer algemene kwelling van de gelovigen, dan men wel denkt, bijzonder in degenen, die schrandere van verstand zijn. In velen ligt het verborgen, zodat ze het niet klaar opmerken, nochtans is het een oorzaak, dat ze niet veel troost en vrede uit het geloof scheppen. Anderen merken het wel maar verbergen het, omdat ze menen, dat niemand van die gruwelijkheid weet, en dat een ieder om die boze gedachten hen zou versmaden.

Soms komt het maar schielijk invallen: *Is er wel een God? Is er wel een hemel of hel? Is mijn ziel wel onsterfelijk? Is 't niet alles maar een fantasie en inbeelding?* Sommigen slaan deze invaller de gedachten terstond af, zonder veel schade.

Anderen beginnen daarop te malen, waardoor de Atheïsterij vermeerderd, dieper wortelen schiet, begint te kwellen en hinderlijk te zijn in de godsdienst.

Anderen klemt het meerder, daar komt een gezette gestalte, daar doen zich schijnredenen op tegen het zijn van God. Men kan niet vaststellen dat God is; de gebeden beginnen op te houden, of dringen niet door; men wordt door die gedachten terstond gestuit; men kan 't geloof, dat in 't hart ligt, niet oefenen, men heeft geen nut uit het gepredikte of gelezen Woord. Hierop volgt een grote beklemdheid van het hart, smartelijke droefheid, schrik en vreze. Dán omdat de liefde tot God, die in 't hart ligt, het niet verdragen kan; dán over de boosheid en gruwelijkheid van de zonde; dán over eeuwig verloren te gaan; men worstelt er wel tegen, maar men kan niet overwinnen, 't heeft de overhand; ja de ziel van sommigen wordt door deze strijd wel zó afgemat, zó moedeloos, dat men er zich niet meer tegen schijnt te zetten. Tevoren wilde men wel geloven, en men deed nog enige tegenweer, maar nu is men bezweken, en 't geestelijke ligt als in zwijm. Niet omdat men genoeg neemt in die staat, maar omdat men moedeloos en krachteloos is geworden. Dit duurt soms wel lang, ja wel jaren achter elkaar.

Doch soms komen daar wel tussenvallen, de ziel krijgt soms wel kracht om die gedachten af te slaan, dringt door tot bidden, ontvangt wel zoete vertroosting, en 't schijnt, alsof zij het te boven was. Bijzonder heeft men deze tussenpozen, als men omtrent anderen bezig is om die te onderwijzen, op te wekken en te vertroosten. Maar het is nog niet over, men raakt er soms wel ras wederom in, en soms wint men wel langzamerhand, maar men is nog zo zwak, dat men er niet aan denken durft. Ja een schielijke inval en het struikelen in een zonde, doen de aanvechtingen wel weer kracht krijgen.

De oorzaken zijn vele en verscheiden.

III. De oorzaken van deze ellendige staat zijn verscheiden.

- (1) Soms behaagt het de Heere iemand te beproeven, met Zich te verbergen, en de mens enige tijd aan zichzelf te laten.
- (2) Soms ontstaat het uit het weinig lezen van Gods Woord.
- (3) Soms uit het verzuimen van zijn gezette oefeningen, of het haastig doen van dezelve, en het nalaten van zich aan God te gewennen.
- (4) Soms uit het toegeven in zonden, 't zij in de trein, 't zij die uitdrukkelijk zijn tegen het geweten, en met meerder stoutheid begaan worden.
- (5) Soms uit niet verhoord te worden in zijn gebeden, men is in een bijzonder groot kruis, of men heeft een zeer sterke begeerte tot een zaak, men is ernstig in het bidden, men houdt er in aan, men dringt op de beloften, maar men verkrijgt niet. Hieruit ontstaat of moedeloosheid, of stille wrevel. Hier komen dan wel bij de gedachten: *als er een God was, dan zou Hij mij wel helpen, ik zie dat het evenveel is, of ik bid of niet.*
- (6) Soms uit het toegeven aan het verstand, om God, zijn eeuwigheid zonder tijd, zijn oneindigheid zonder uitgestrektheid, en andere van Zijn volmaaktheden te diep te willen inzien en doorzien. Ons verstand is te klein, de oneindige God is te hoog; zo wij ons te hoog inlaten in de beschouwing van God, zo zullen wij zijn als degenen, die de zon in haar klaarheid recht aanschouwen en daardoor terstond zo duister worden, dat ze niet kunnen zien 't geen vóór hen is en tevoren klaar zagen. Als men evenwel met zijn klein verstand het hoe, de manier hoe God is, en eeuwig en alwetende en oneindig enzovoort, wil begrijpen, en men kan dat niet doen, gelijk men niet kan, zo ontstaat daaruit een verbijstering en een slingeren of God wel is, en wel zodanig is, en daaruit krijgt dan ons hart gelegenheid om al voort en voort te gaan in de Atheïstische gedachten.
- (7) Soms als men al te sterke, buitengewone openbaringen van God wil hebben en gevoeliger indruk van Zijn volmaaktheden begeert, niet alleen tot zijn geestelijk vermaak; maar ook stilletjes om zekerder te weten dat Hij is, niet willende zich tevreden houden met de gewone weg, die God Zijn kinderen inleidt.
- (8) Soms geeft de duivel daartoe aanleiding, soms met plotselinge inwerpingen, soms door listige omleidingen, 't zij door gelegenheden van buiten of heimelijke inblazingen, door vragen: *is 't al waar, zou het zo al zijn?* Waardoor het ongelooft, dat in het hart ligt, vat krijgt en daarop begint te denken.
- (9) Soms komt men in deze staat door het lezen van Atheïstische boeken, door het horen van Atheïstische lezingen en redeneringen of door het horen van de klachten van degenen, die in zo een staat zijn, en door onvoorzichtige uitdrukkingen van opwellende particuliere gedachten.

Opwekking en hulp.

IV. Dit is niet alleen een bedroefde staat, maar hij krenkt het geestelijke leven. Daarom moet een ieder zich zeer wachten voor zulke gelegenheden en voor zich toe te geven in de eerste opkomende gedachten. Hier is vluchten de beste weg tot overwinning. Wil men op zulke gedachten peinzen, wil men die met reden weerleggen en de voorkomende tegenredenen beantwoorden, zo zal men lichtelijk gevangen en overwonnen worden. Daarom slaat alles af, met hoe schone schijn of met hoe sterke kracht het inkomt. En bent u reeds in zodanige staat, doet toch uw best er uit verlost te worden en overlegt met aandacht deze zaken:

In alle mensen is een indruk van God.

1. Immers is in alle mensen, ook in de domste heidenen, een erkenning van een Godheid. Bent u wijzer dan de gehele wereld? Stelt het dan ook vast, al is 't alles donker en zonder kracht.

Is de Godzaligen gemeen.

2. De meeste Godzaligen komen in deze strijd, bijzonder die een helder natuurlijk verstand hebben; wat wonder is het dan, dat het u ook overkomt? Geef dan de moed niet verloren, de Heere heeft alle anderen uit deze strijd verlost, en zij zijn daarna sterker geworden, de Heere zal u ook verlossen en u zult ook sterker worden.

Goddelozen wilden wel, dat er geen God was.

3. Aanmerkt, wie zijn zij, die gaarne wilden, dat er geen God was, en die arbeiden om dat te loochenen? 't Zijn immers goddeloze mensen, omdat zij te geruster alle goddeloosheid zouden bedrijven. U wilt immers geen deel hebben met de zodanigen, u verfoeit hen, dat nu toont klaar, dat u gelooft, dat God is. Want indien u dat niet geloofde, ge zou u niet ontstellen, als u hoorde dat zij God ontkenden en kwalijk van God spraken; maar u zou genoeg in hen nemen, omdat zij met u in één gevoelen waren.

Uw eigen hart wenst ontslating.

4. Let eens op uw eigen hart, is het niet ontroerd, als u in die beproevingen zijt en als die ongelovige gedachten in u oprijzen? Is al uw begeerte niet om ontslagen te worden en God in het geloof te dienen? Dit toont klaar, dat u gelooft, dat God is, anders zou u wel tevreden zijn en u zou u gelukkig achten van die vooroordelen ontslagen te zijn.

Vaststellen kan geen kwaad.

5. Wat kwaad kan het vast te stellen dat God is? U weet dat het loochenen kwaad zou kunnen en dat een mens daardoor verloren zou kunnen gaan. U weet, dat het te geloven geen kwaad kan, maar vrede zou aanbrengen en aanzetten, om de Heere met zoetheit in heiligheid te dienen.

Besturingen.

V.

- (1) Begeeft u dan wederom tot het werk van God te zoeken en te dienen, vooronderstelt het eerste maar, alsof het zo ware, waarvan u nu niet zeker overreed bent en zegt: *ik zal dan zonder zien het Woord stellen als een grond, ik zal dat mij als een regel voorstellen om te geloven al dat het Woord zegt en doen dat het Woord voorschrijft.*
- (2) En begint zo van anderen op, verheft u niet tot hoge zaken, tot inspanning van verstand en gedachten, maar houdt u maar bij het Woord en leest dat. Gaat op het

Woord naar de Heere Jezus als de Borg, neemt Hem aan, niet met inspanning van gezicht, dat zou u kwetsen, maar laag en als met gesloten ogen, verlaat u op Hem, omdat het Woord het gebiedt, en belooft, dat die zich op Hem verlaten, niet beschaamd zullen worden. Bidt zo in diezelfde kleine gestalte, hoort zo het Woord, laat zo het verbodene, doet zo het gebodene. Ik verzeker u, indien u zo begint en zo werkt, dat de Heere u langzamerhand weer terecht zal brengen, al is 't, dat de ongelovige gedachten in 't eerst u heftig bestrijden, en al is 't, dat u enige tijd geen smaak en zoetigheid in het werk vindt.

- (3) Houdt uw staat verborgen voor anderen, 't zij onbekeerden 't zij eerstbeginnenden, of zwakke Christenen, en bijzonder ook voor die, welke u merkt, dat ook in die aanvechtingen zijn; want u zou elkaar niet ophelpen, maar neerwerpen. Maar gaat bij een beproefd Leraar of een ander sterk Godzalige, openbaart uw staat aan die, en wees dan niet tegensprekende, maar luistert met aandacht, wat tot u gesproken wordt en houdt u stil, of het de Heere liefde die woorden u op uw hart te bekrachtigen. En zo niet, gaat daarna al wederom eens heen, gebruikt zo de middelen, die de Heere in het Woord ingesteld heeft en dat in stilte, zonder veel gewoel: *niet door kracht noch door geweld, maar door des Heeren Geest zult gij hersteld worden.*

Hoofdstuk 50 – Van de bestrijding, of het Woord van God de Waarheid is.

I. Een klein schuitje vaart veilig over de klippen, waarop een groot schip aan stukken stoot. Zo gaat het ook met de mensen omtrent het geloof geven aan Gods Woord. Sommigen zien het Woord zo diep niet in en laten hun gedachten daarover niet ernstig gaan of het Gods Woord is of niet, zij horen en lezen het als wat goeds, meer weten zij daarvan niet te zeggen. Deze zijn doorgaans natuurlijke mensen, die met God en godsdienst niet veel op hebben. Anderen nemen het aan als Goddelijke, omdat de kerk en iedereen het zegt, zij willen en weten dat niet tegen te spreken; deze doen doorgaans met het Woord geen voordeel, laten het in zijn waarde.

Er zijn mensen, ongelukkigen mag ik hen wel noemen, die in *Des Carte's'* twijfel en maalstroom vervallen zijn, deze zijn gauw in hun eigen ogen, zij moeten zien, tasten en gevoelen. Is er wat te kennen, daar moesten zij bij; zij zetten hun rede op de rechterstoel en dagvaarden de Bijbel voor zich om geoordeeld te worden en meteen God Zelf om reden van zijn zeggen aan hen te geven. Maar krijgen tot straf van hun onbeschaamde stoutheid een kracht der dwaling en dikwijls het eeuwig verderf.

Sommigen worden door de Heilige Geest stil (zonder dat zij het merken) bewerkt tot het geloven van de waarheid van het Evangelie in het algemeen en van de Goddelijkheid van de Godzaligheid. Zij onderzoeken niet, of zij van deszelfs Goddelijkheid verzekerd zijn of niet, God verschoont hun kleine krachten en leidt hen in deze aanvechtingen niet in. Ik raad hun, dat zij in hun eenvoudigheid maar voortgaan en de leiding des Geestes opvolgen. Dus zullen zij de hemel innemen, terwijl anderen elkaar bestrijden.

Godzaligen komen wel in twijfeling.

Maar vele Godzaligen komen tegen hun wil in de twijfelingen, of de Bijbel wel Gods Woord is; dikwijls is de duivel de eerste oorzaak daarvan, 't zij met schielijke inwerpingen: *is het zo al?* 't Zij listig zich verbergende en met heimelijk gelegenheid tot zulke gedachten te geven en schijnredenen voort te brengen, met aanporring om die te beantwoorden, daar toch verachten en vluchten hier het veiligst is. Maar ook komen deze twijfelingen uit ons eigen ongelovig hart voort, soms stapt men licht over die opwellingen heen, zonder daarnaar te luisteren, en doen derhalve geen schade. Maar soms hebben de opwellingen meerder vat, men begint de voorkomende redenen van twijfeling, die ik hier om geen gelegenheid te geven, niet noemen wil, aan te houden, en daarop te malen, en als men daarmee verlegen wordt en dezelve wil beantwoorden, zo is men gevangen.

Waaruit vele ongestalten komen.

II. Hieruit komen dan allerlei ongestalten voort, duisternis over 't verstand, ongelooft, lusteloosheid, onrust, vrees, onmacht; men kan niet dadelijk en sterk tot Jezus komen, om Hem als Borg aan te merken of aan te nemen. Men kan door Hem tot God niet gaan om gerechtvaardigd te worden, men kan zich niet troosten met enige belofte uit het Woord, 't is hun noch hamer, noch vuur, noch zwaard, noch balsem, noch spijze meer. 't Gebed wordt verhinderd, of immers 't is geesteloos en bijna zonder oefening van het geloof, alle oefeningen van de godsdienst worden gestremd, en men zou zich wel tot een godsdienst op zichzelf begeven, die de natuur leert, ten ware het geestelijk licht en leven, dat nog in de ziel is, het belette. En omdat het geestelijke licht en leven

evenwel de overhand over het natuurlijke ongeloof, gestijfd wordende door de natuurlijke rede, niet bekomen kan, zo wordt de ziel jammerlijk hier- en daarheen getrokken en geslingerd, daar is geen rust noch stilte in de ziel, maar enkel ontroering en bedroefdheid. Niet alleen omdat ze niet geloven, niet bidden, niet werken kan, maar ook, omdat ze Christus, als de Borg, en de gehele weg ter zaligheid (want dat volgt op de twijfeling aan de Goddelijke Waarheden) niet alleen niet vaststellen kan, maar ook bestreden wordt te verwerpen, waarover, als een gruwelijke en schrikkelijke zonde, hun geweten hen bestraft en hen voor de verdoemenis doet vrezen, zodat deze staat de ziel dapper krenkt.

Verlangen naar verzekering.

III. Wat zouden de zodanigen blij zijn, indien ze van deze zaak, dat het Gods stem, Gods uitspraak, Gods Woord is, klaar en krachtig overreed waren! Maar omdat het niet door de uiterlijke zinnen, noch door de rede, maar alleen door het geloof vastgesteld moet worden, zo is dit het werk van de Geest van het geloof: 1 Joh. 5:6 ... *De Geest is het, die getuigt, dat de Geest de Waarheid is.*

De Geest openbaart aan het geweten van de gelovigen, dat het Woord door de Geest Gods is ingegeven en de onfeilbare Waarheid is. Nochtans gelijk het geloof in Christus is door middel van het Woord, zo gebruikt God ook middelen, om ons te overreden van de waarheid des Woords zelf. Doch het zijn maar middelen, die geen kracht hebben, tenzij de Geest daardoor werkt. De Heere bewerkte dan het hart van zo een wankelende ziel, terwijl ik werkzaam ben tot haar overtuiging en versterking; en zij wachte zich ondertussen van tegenkanting, maar houde zich stil en late zich buigzaam opleiden door de vertoning dat de Bijbel Gods Woord is.

Door een opleiding van vele zaken.

IV. 1. Indien men zijn verstand machtig is, en zich een mens te zijn weet, zo moet men meer geloven, dan men met zijn ogen ziet, en met zijn oren hoort, en men doet ook het dagelijks zonder achterdocht, als ons iets aangezegd of verhaald wordt. 't Is in onze harten ingeprent, en 't zal er tot op onze dood niet uitgetrokken kunnen worden, dat de Hertog van Alva, om de Religie, vele duizenden mensen in Nederland heeft doen vermoorden, onthalzen, ophangen en verbranden.

Ook slaat niemand daar twijfel aan, dat Rome al vóór twee of drie duizend jaren bestaan heeft, en aler de zitplaats van de keizer is geweest, en tegenwoordig de stoel is van de paus, ofschoon hij het niet gezien heeft.

Men stelt ook ontwijfelbaar vast, dat Jeruzalem een grote stad is geweest, en dat aldaar de aanzienlijke tempel is geweest, die eerst door Salomo is gebouwd, en na de verwoesting door Nebukadnézar, wederom door Zerubbabel is herbouwd geworden.

U gelooft dat de Joodse natie in Kanaän heeft gewoond, en hun godsdienst alle de plechtigheden gepleegd heeft, die in de Bijbel staan; dat deze natie van Jakob, Izak en Abraham afkomstig waren, en Abraham door enige tussenvaderen van Noach, in wiens tijd de zondvloed over de gehele aarde gekomen is, en die door enige tussenvaderen, van Adam, de eerste mens, van God uit de aarde geschapen.

U gelooft dat Mozes de kinderen Israëls uit Egypte door de woestijn in Kanaän geleid heeft, en dat die Mozes de eerste vijf boeken beschreven heeft, en dat de andere boeken door andere mannen beschreven zijn, en dat de Joodse natie alle de boeken van het Oude Testament van wel bijna twee duizend jaren vóór Christus' geboorte af voor Goddelijk, en voor de enige regel huns geloofs en levens hebben gehouden.

't Is bijna allen bekend, Joden, Turken, Christenen houden onfeilbaar vast, dat de Heere Jezus Christus, nu jaren geleden, te Bethlehem is geboren, een Profeet is geweest, krachtig in woorden en daden, en dat Hij op 't Paasfeest buiten Jeruzalem is gekruisigd, en dat toen de zon op de middag is verduisterd geworden.

Deze dingen alle zijn zo bekend, dat de mens eerst zichzelf zou moeten ontmensen, en twifelen of hij zelf al leeft en of er wel mensen en plaatsen zijn buiten zijn gezicht, en of er wel een woord waar is van al 't geen ooit een mens geschreven heeft, eer hij aan de gezegde dingen kan twifelen. En u twijfelt er dan ook niet aan, maar 't ligt wat dieper daar 't u schort, 't raakt de weg van de verzoening en van de zaligheid door Christus. Om dan geholpen te worden, verheft uw hart tot het geloof, dat u aan die gezegde waarheden hebt, en 't zal bekwaam zijn om uw hart te bereiden, om door het volgende verder opgeleid te worden.

Uit de profetiën in het Woord.

V. 2. Komt nu een stapje nader en slaat uw ogen op die Schriften, welke bekend zijn, dat al vóór twee en drie duizend jaren geschreven zijn, en ziet in dezelve de profetiën, en vergelijkt ze met de vervulling, en ziet wat Goddelijkheid zich daarin openbaart. Neemt deze weinige en bij allen bekende tot een voorbeeld.

't Was aan Abraham voorzeggd en beloofd, dat zijn zaad wonderbaar zou vermenigvuldigen, en Kanaän erfelijk bezitten, en dat het na vier honderd jaren daarin zou komen. Is 't ook zo niet geschied?

't Was de Joden vele jaren tevoren voorzeggd, dat zij uit Kanaän verdreven en naar Babel weggevoerd zouden worden, en dat ze daarna door een koning, die Kores zou genoemd worden, wederom in hun land zouden worden hersteld, en dat ze de tempel, die tot de grond toe verwoest zou worden, wederom zouden opbouwen, en 't is zo geschied.

't Was voorzeggd, dat na de herstel Jeruzalem en de tempel zouden vernield, en de gehele Joodse natie onder alle volkeren verstrooid zou worden, en zonder offer, zonder koning, zonder afgoderij, in verachting leven; is 't zo niet op de tegenwoordige tijd?

Het was bijna twee duizend jaren tevoren door Mozes, en daarna door andere Profeten voorzeggd, dat er een Messias, dat is Christus, een Profeet, een Priester, een Koning zou zijn; dat die zou zijn het zaad, niet van een man, maar van een vrouw, en uit een maagd zou geboren worden, uit het geslacht van Abraham, Juda, David, te Bethlehem, 490 jaren na de herstelling uit Babel. Dat Hij arm en veracht zou zijn, de zonden van de kinderen van God zou dragen, van de overpriesters verstoten, de Heidenen overgeleverd, gegeseld en gekruisigd worden, dat men het lot over Zijn kleren zou werpen, dat Hij zou opstaan uit de doden, ten hemel varen, en dat de Heidenen over de gehele aardbodem in Hem zouden geloven.

Zijn deze dingen alle vele honderden van jaren tevoren in de Heilige Schriften niet geprofeteerd? En zijn ze niet alle letterlijk in de Heere Jezus Christus vervuld? Zijn ze niet alle duidelijk door de Apostelen en Evangelisten beschreven, noemende tijd, plaats, personen, en dat in die tijd, toen vrienden en vijanden nog leefden, die het met hun eigen ogen gezien hadden, en moeten het zelfs de Joden heden ten dage niet bekennen? Getuigen het de Heidense schriften zelf niet? En gelooft de gehele Christenheid het niet?

Doet hierbij al de voorbeelden, zo van personen, zaken als diensten in en buiten de tempel, en ziet hoe net dat ze alle op de Heere Jezus, als het tegenbeeld, passen, en hoe dat, Hij gekomen zijnde, alles vernietigd is. Deze dingen alle te samen nemende,

zo moet hij zijn ogen met geweld toesluiten, die in dezelve de Goddelijkheid van de Schriften niet ziet.

Uit de geestelijkheid in het Woord.

VI. 3. Let aandachtig op de inhoud van de Schriften, vergelijkt ze eens bij alle menselijke schriften; hoe duister, grof, aards, ijdel en dwaas zijn ze, en wat een Goddelijk licht straalt in deze? En al wat andere schriften van God en godsdienst geschreven hebben, zijn uit deze gehaald, en al wat zij uit deze niet hebben, is kinderlijk en belachelijk. Maar in deze straalt een Goddelijke glans!

Hoe heerlijk spreken zij van God, van de onsterfelijkheid van de ziel, van des mensens vuilheid, verdraaidheid en onmacht, van de gemeenschap van de ziel met God, van de eeuwige heerlijkheid, van de rechtvaardigheid Gods, van de verdoemenis! Let hoe geestelijk de geestelijke zaken voorgesteld worden, hoe diep en voor de mens verborgen dat ze zijn, en voor de mens verborgen zouden gebleven zijn, zo ze in de Heilige Schriften niet waren geopenbaard, en nu ze geopenbaard zijn, dat niemand dezelve geestelijk verstaan kan, tenzij hij zelf geestelijk is. Hoe ze alle daartoe dienen om de mens van het aardse en vergankelijke af te trekken, en tot God te leiden om in zuivere heiligheid, vrede en blijdschap God te dienen en Hem te verheerlijken; wat mens zou zulke geestelijke zaken verzinnen, en zo geestelijk kunnen voorstellen? Dit alles moet een mens overreden, dat de Heilige Schriften waarlijk en alleen van God zijn.

Uit de kracht van het Woord in het algemeen.

VII. 4. Gaat verder en beschouwt wat krachten deze waarheden op het hart van de mens hebben. Toen de apostelen zich keerden tot de Heidenen, wat begonnen ze anders dan een oorlog tegen alle mensen, en dat zonder zwaard en wapenen, wat uitkomst scheen het anders te zullen hebben, dan dat ze van een ieder als zotte mensen gehandeld, ja ten eerste gedood zouden zijn geworden? Zij vonden overal wilde mensen, die geen kennis van God hadden, die, als briesende leeuwen, hen eerder verscheurd, dan naar hen gehoord zouden hebben; maar ziet, wat een onweerstandelijke kracht had het Evangelie op hun harten! Van wolven, leeuwen en beren werden ze lammeren, het nam bij duizenden gevangen, en leidde ze tot de lijdzaamheid van Christus. Zij kregen Hem lief, zij vertrouwden op Hem, zij zetten lijf en leven gewillig bij Hem op en ontzagen noch vuur noch zwaard; maar braken door in de belijdenis van de Goddelijke Waarheden. En zo werd Azië, Afrika en Europa met het Evangelie vervuld, en hoe meer het vervolgd werd, hoe heerlijker het zich uitbreidt tot verwondering en verwoedheid van de vervolgers.

En als de antichrist alle koningen en machten te hulp nam, om het doorbrekend licht van de hervorming te dempen, zo kon nochtans hun vuur, zwaard, galg en raderen niets uitrichten, dan zichzelf met verdriet te pijnigen. Want het bloed van de martelaren was het zaad van de kerk, en bracht honderdvoudige vruchten voort ten spijt van de goddelozen, en tot blijdschap van de Godzaligen. Wie ziet in al deze niet de Goddelijkheid van het evangelie?

Uit de kracht van het Woord op 't hart van de gelovigen.

VIII. 5. Doet hierbij de kracht, die het Evangelie op het hart van andere gelovigen, en op uw eigen hart heeft; deze is te wonderbaar. Zij worden niet alleen in hun eerste bekering zo veranderd alsof een dode levend werd, maar hun zielen worden daarna met een wonderlijk licht, liefde, zoetheit, blijdschap, vrede en vrijheid vervuld, zodat ze alles kunnen missen, alles maar als drek achten en alles kunnen verdragen;

hoe blij gingen de martelaren naar 't vuur en de galgen! hoe zongen ze in 't midden van de vlam! wat achtten zij het een geluk, voor de Naam Jezus een wrede dood te sterven! Aanmerkt de ontelbare menigte van de gelovigen van alle tijden en plaatsen, zij hebben allen dezelfde grond, allen dezelfde Geest, allen hetzelfde leven; komt men bijgeval bij iemand, en men hoort hem de tale Kanaäns spreken, terstond zijn de harten in de liefde verenigd, meer dan broeders. Merkt dat hetgeen in het Woord waarheid is, ook in uw hart waarheid is; men kan zien en gevoelen, dat het een en dezelfde Geest is, die in beide spreekt. U hebt u menigmaal verwonderd, dat u die zelfde gestalten in de Schrift vond, die u al tevoren in uw hart gewaar was geworden, zonder te weten dat ze ook in de Schrift beschreven waren, en u zei: *immers dat staat ook in het Woord*. Als gij dit alles opmerkt, hoe kan het zijn, of gij moet overtuigd staan en uitroepen: *uw Woord is de Waarheid! 't Zijn maar ongegronde inwerpingen of opwellingen die mij kwellen*.

Versterking van de gelovigen.

IX. Men zal misschien zeggen: *ik moet op al deze dingen stilzwijgen, en kan het tegendeel niet vaststellen, en het gezegde beweegt mij al vrij om te geloven; maar ik blijf ondertussen vol onrust wegens het opwellend ongeloof, ik wil wel geloven, maar ik kan niet. Och wat raad is tot mij! hoe zal ik nog eens komen tot een krachtig en sterk geloof zonder twijfelingen!*

Antwoord. Maar weet:

1. Dat God door deze bestrijding de meeste van zijn kinderen, bijzonder die van een vlug verstand zijn, leidt, om hen door dezelve te oefenen en sterker te maken in het geloof, gelijk ze daarna sterker zijn.
2. Dat God hierdoor de zijn hun ongelovig hart en onmacht om te kunnen geloven, bekendmaakt, tot hun vernedering aan de ene zijde, en zijn macht en vrije genade, als Hij het geloof geeft, aan de andere zijde, zodat deze kruisschool hun nutter is dan troost en rust.
3. Dat alle gelovigen het Woord altijd tot hun grond van licht, van troost, van wandel gesteld hebben, en alles daardoor hebben overwonnen, en alles daarvoor hebben uitgestaan. Bent u wijzer dan allen, of wilt ge u voegen bij de godlozen en spotters, hoewel er zelden een gevonden wordt, die aan de Schrift durft raken.
4. Dat u kiezen moet: óf u de rede tot een grond van uw wandel, rust en troost wilt stellen, óf het geloof. Indien de rede, dan hebt u met de Bijbel niet te doen; indien het geloof, dan hebt u met de rede niet te doen om de waarheid van het Woord vast te maken; want het geloof rust alleen op het zeggen van een ander. De rede is maar een middel.

Zegt u: *'t is mij als de dood, ik kan niet geloven*.

Ik antwoord: omdat de Bijbel te verwerpen u schaden kan, en het vaststellen dat de Bijbel Gods Woord is, u niet kan schaden, zo is het immers veiligst op het Woord aan te gaan. Aan godloos te leven hebt u geen lust, u zou evenwel een deugdzaam leven kiezen. Nu, al wat u de rede kan leren, dat leert u ook het Woord; ja meer, en dat hemelser en geestelijker. En zo u geslingerd werd met andere godsdiensten daar is dezelfde rede, al wat deugden die u zouden leren te doen, dat leert u ook de Gereformeerde Religie, en dat veel hemelser en geestelijker.

Welaan dan, zet u dan vast, en zegt: ik zal dan het Woord stellen, alsof het 't onfeilbaar Woord van God was; ik stel dat dan nu tot een grond van mijn geloof en leven; ik zal mij stipt daarbij houden, ik zal het gedurig lezen en mij gemeenzaam maken; ik zal alle gedachten, die daar tegen opstuiven, gevangennemen en afslaan;

daar lees ik dat de mens in zichzelf verloren is, en zichzelf niet kan redden; dat Jezus Christus is de Borg, en door Zijn lijden en sterven de zondaar, die Hem aanneemt, met God verzoent; dat de gelovige God moet liefhebben, dienen, vrezen, en naar Zijn wil en geboden wandelen; dit stel ik dan vast, daar zal ik mij dan naar schikken, en ik zal al biddende in mijn eenvoudigheid wachten, totdat de Heere mij verder zal verlichten en mij troosten, ofschoon ik van deszelfs Goddelijkheid niet verzekerd ben.

Op deze weg heeft de Heere velen terecht gebracht, en zal ook u terecht brengen, en de Geest zal aan u getuigen, dat de Geest de waarheid is.

Hoofdstuk 51

Van het Ongeloof over zijn eigen staat.

I. Een ware begenadigde te overtuigen, dat hij ongenoegen heeft in zijn zondig hart, gedachten en daden, en tot in het hart daarover smart heeft, dat zijn verlangen naar God is om verzoening, in vrede met God, in ootmoedigheid, in vreze voor Gods aangezicht te wandelen, dat hij Jezus kent als de Borg en Zaligmaker, Hem begeert, Hem kiest, zich naar Jezus toewendt, Hem aanneemt, zich aan Hem overgeeft, en door Hem tot God gaat, om alzo de goederen van het genadeverbond deelachtig te worden. Dat hij in zijn hart vindt een afkeer van de zonde, omdat het tegen de wil Gods is, en een inwendige begeerte om zuiver de Heere welbehaaglijk te leven, en dat dit telkens zijn oogmerk, voornemen en beoging is, dat hij soms wel zoetigheid en stilte in God genoten heeft; ... hiervan een begenadigde te overtuigen, is licht te doen. Ja een levendig voorstel van die zaken is een klare spiegel, in welke zij zien, dat die zaken in hen zijn.

Maar daaruit hen te overtuigen en te verzekeren, dat zij in de staat van de genade zijn, en hen daarover te verblijden, dat is zo licht niet te doen, omdat daartoe een bijzondere werking des Heiligen Geestes vereist wordt. Ziet dit: 1 Kor. 2:12. *Wij hebben ontvangen ... de Geest die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

De Geest werkt eerst genade in hen, en dan hebben ze nog van node, dat ze hun getoond worde, en dat zij ze ontvangen hadden: Rom. 8:16. *Dezelfde Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.* Want van de begenadigden kennen velen met Samuël de stem des Heeren niet; en zo zij al ware genade in zichzelf kennen, zo zien ze die nog niet in zich; en zo zij al wat zien, zo zien ze daarbij zo vele tegenredenen, dat ze tot geen besluit durven komen, dat zij ware genade hebben.

Verscheiden gestalten.

Hierover zijn sommigen niet zeer aangedaan, 't zij dat ze kleinwetende zijn, onder een slechte dienst leven, en geen handleiding hebben, en daarom niet weten dat men verzekerd kan zijn van zijn staat, maar houden zich bezig met bidden en uitzien naar Jezus, en wachten zich voor zonden, op hoop, dat ze de zaligheid mochten verkrijgen. Anderen zijn moedeloos en zien geen raad om tot de verzekering te komen, en gaan beklemd wegens de kracht van hun verdorvenheid daarheen. Anderen zijn slaperig en dood, hebben niet veel ernst over hun staat. Anderen zijn zeer aangedaan over hun staat en leven in veel vreze en schrik.

Hoedanig ook iemand over zijn staat aangedaan of niet aangedaan is, niet verzekerd te zijn over zijn staat, belet de vreugde en blijdschap in God, de dankbaarheid, en de verheerlijking van God, en de geestelijke wasdom; deze geestelijke ziekte zullen wij in deszelfs natuur en oorzaken voorstellen, en dan trachten dezelve te genezen.

Ontdekking van geveinsde klagers.

II. Vooraf zeggen wij, dat wij hier niet te doen hebben met onbekeerde mensen, of die wel weten, dat ze onbegnadigd zijn, of hun gedachten daarover niet laten gaan, of die zich zeer licht gerust stellen en zich van hun zaligheid verzekerd houden; of die een overtuigd geweten hebben en evenwel in de zonde blijven en tot Christus niet waarlijk

gaan, en ondertussen mooi zijn met te kunnen klagen, en met door listige uitvluchten de goede leraren, die niet zeer de geest des onderscheids hebben, tot medelijden te verwekken en door hun tederheid omtrent zwakken veel moeite maken om hun tegenwerpingen te beantwoorden, en hun te tonen, dat ze noch genade hebben, daar ze beter zouden doen, dat zij er op sloegen dat het kraakte, opdat ze gezond mochten worden, en zich bekeerden, of ontdekt zijnde, dat ze maar klaagden om te klagen, heen mochten gaan tot de wereld, daar ze toch onder behoren, opdat ze niet meer de goeden hinderden en de goeden leraren meer verdriet baarden in hun prediken en stichten van anderen. Laat ze vrij zeggen, die leraar verstaat het inwendige niet, die is niet bekwaam om zielen te behandelen; als zij ontdekt zijn, zo zullen andere zwakken minder verhinderd worden, de handleiding van zulke goede leraren te gebruiken. Wij spreken dan tot dezulken niet; maar alleen tot die, welke genade hebben en inderdaad gaarne geholpen waren. Deze zijn allen niet in dezelfde staat, de een wordt hierdoor verhinderd, en een ander door wat anders, daarom zullen wij verscheiden gevallen voorstellen en die beantwoorden.

Oorzaken van twijfeling van de gelovigen.

III. De eerste oorzaak van ongelooft over zijn eigen staat is twijfeling of men uitverkoren is. Het geloof is van de uitverkorenen, 't is niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods; daar is een roeping naar het voornemen Gods; als ik dan niet uitverkoren ben, zo kan ik niet zalig worden, en al wat bewegingen van geloof en bekering ik ook mocht menen te hebben, die zijn niet recht en 't is verloren werk. Hoe langer ik op de verkiezing denk, hoe meer ik geloof, dat ik niet uitverkoren, maar verworpen ben, ik gevoel het aan mijn hart, dat zegt het mij klaar genoeg zo menigmaal ik wil bidden en tot Jezus lopen; dit krenkt mij naar ziel en lichaam.

1. Twijfeling of men uitverkoren is.

Antwoord

- (1) God geeft zelden onmiddellijke inspraken aan zijn lieve kinderen, en zou Hij dan de verworpenen zo verwaardigen, dat Hij aan die onmiddellijke openbaringen zou geven? Wees verzekerd, dat het Gods stem niet is, maar 't is uw eigen dwaas en ongelovig hart, waaronder de listen van de duivel zich vermengen; u hebt in de raad Gods niet gestaan, laat dan de verborgen dingen voor de Heere en wees zo vermetel niet, dat u weten zou hetgeen God in zijn Woord niet heeft geopenbaard. Heeft God u wel geopenbaard de verwerping van een ander? Immers neen; wat grond hebt u dan te geloven, dat God u uw verwerping zou openbaren? Daarom leeft niet door inbeeldingen en eigen invallen, maar handelt met verstand.
- (2) Daar zijn vele anderen geweest, die in deze zelfde verzoeking, en dat misschien dieper dan gij, verzonken zijn geweest, en de uitkomst leerde hun, dat zij wel waarlijk uitverkoren waren, en dat zij zichzelf, met zich vast in te beelden dat ze verworpen waren, leugens hadden wijs gemaakt en zichzelf maar verhinderd hadden in de weg van Godzaligheid.
- (3) Men moet zijn geloof, hoop, liefde, niet beproeven aan de verkiezing, maar daaruit opklimmen tot de verkiezing. Zodat u geheel verkeerd en zot handelt, u zou dat tegen anderen kunnen zeggen, dat men zo niet handelen moest, waaruit u uw eigen dwaasheid kunt zien in uw verkiezing te verwerpen. God geeft het geloof, de bekering, het leven, de liefde niet aan degenen die Hij niet uitverkoren heeft, maar alleen aan de uitverkorenen. Zo de Heere u dan de beginselen van die heeft gegeven, zo hebt u reden daaruit uw verkiezing vast te maken.

- (4) God heeft ons het onfeilbaar vaste Woord gegeven, daarnaar heeft men zich in geloof en leven te besturen. Stelt dat voor u, ziet daar de vermaningen, de aanbiedingen van Christus, de beloften aan degenen, die welgevallen in Hem nemen; gaat daarop aan; kunt u daaruit nog niet opklimmen tot uw verkiezing? Immers zeker daar vindt u uw verwerping niet; ja al ware 't dat u in deze tijd nog onbekeerd was, ja de gruwelijkste die leeft, nog kunt u niet besluiten dat u verworpen bent en niet bekeerd zult worden. Legt dan zulke ongegronde en dwaze inbeeldingen af, laat ze u niet meer hinderen en handelt verstandelijk naar het Woord.

2. Of men waarlijk wedergeboren is.

IV. De tweede oorzaak van twijfeling is: *Ik vrees dat ik niet bekeerd ben, en dat alzo de gehele grond niet deugt, en dat het daarom alles niet goed is, wat ik in 't vervolg doe; want:*

- (a) ik weet de tijd van mijn bekering niet.
- (b) Ik ben zo'n klaarblijkelijke verandering van blind tot ziende, van dood tot leven, van aards tot hemels niet gewaar geworden.
- (c) Ik was niet zo verbijzeld door het gezicht van mijn zonden, door 't gevoel van Gods toorn, door de vrees van de verdoemenis, gelijk ik zie, Hand. 2 en gelijk ik van verscheiden Christenen gehoord heb.
- (d) Ik heb begonnen uit eigenliefde, de schrik tot verdoemenis drong mij tot zoeken; maar niet de liefde tot de eer Gods, niet de liefde tot Christus, ook niet de beminnelijkheid van de heiligheid en de zaligheid; daarom denk ik dat de gehele grond niet goed is, maar dat het alles, wat ik heb en doe maar oppervlakkig of volop werk is, en dat het niet voortkomt uit een bekeerd en levendhebbend hart.

Antwoord

- (1) Ziet maar, of u van harte God zoekt door Jezus Christus tot rechtvaardigmaking, heiligmaking, tot uw rust, blijdschap en zaligheid; of u dan weet of niet weet wanneer en hoe het begonnen is, daar is niet aan gelegen, men moet uit zijn bekering niet besluiten of ons werk nu recht of niet recht is; maar integendeel, men besluit uit zijn tegenwoordig werk zijn bekering.
- (2) Weinigen weten de tijd van hun bekering; sommigen waren al overgegaan vóór die tijd, die zij de tijd van hun eerste bekering achtten: in anderen waren het maar voorbereidende werkingen, en zijn lange daarna eerst bekeerd.
- (3) De bekering geschiedt zelden zo klaarblijkelijk, maar 't gaat daarmee langzamerhand, als met het opgaan van de zon, zodat men alleen enige tijd daarna zien kan dat men veranderd is; ja sommigen worden in hun kindse jaren bekeerd, zodat zij geen geheugen hebben van een onbekeerde staat, en hun voortgang is niet een verandering van soort, maar van trap in 't geestelijk licht en leven. Die in hun volwassen jaren bekeerd worden, en goddeloos geleefd hebben, die kunnen best en klaarblijkelijk onderscheid zien, als zij enige tijd vóór hun overtuiging vergelijken met de tijd een wijle na hun overtuiging.
- (4) Het is niet nodig dat er veel verbijzeling, schrik en beven voorafga; sommigen worden door de kennis van de waarheid stilletjes, zonder veel strijd en troost, overgebracht; anderen gaan met Zachéüs met blijdschap over door de beminnelikheden van het evangelie; sommigen door vallen en opstaan, zodat men uit de ene manier van bekering geen besluit mag maken dat de andere niet goed is.
- (5) En of u door eigenliefde bewogen zijt geworden, daaruit is uw bekering niet in twijfel te trekken; eigenliefde is hier een deugd, en het eerste begin van meest alle, zo niet van alle, bekeerden; en of u door schrik bewogen zijt geworden, 't is

evenveel, of Naämans melaatsheid, of Bartiméüs' blindheid; of Zachéüs' nieuwsgierigheid, of des stokbewaarders schrik de eerste beginselen zijn geweest om u tot Christus te leiden. Daarom houdt u met deze bedenkingen niet op, ziet u nu ware genade, erkent ze, en versterkt er uw hart door.

3. Het is mij gemakkelijk te geloven.

V. De derde oorzaak van twijfeling: *Ik kan geloven zo dikwijls als ik wil, en dat zonder enige strijd, 't is mij geen werk.* Want ik stel mij voor de aanbidding met de beloften; ik willig ze in, en geef mij zo gemakkelijk aan de Heere Jezus over. Maar het heeft weinig warmte en kracht bij zich; ik heb geen gevoelige droefheid over mijn zonden, ik heb geen levendige lust en begeerten naar vrede, blijdschap, heiligheid en andere goederen van het verbond, maar vergenoeg mij met de daad van inwilligen, en dat gaat alles zo slap als een lamme hand, die men elders oplegt om iets aan te grijpen, de vingers bewegen zich wel om aan te nemen, maar daar is geen kracht van naar zich te halen. Ik ben aan de ene kant niet ontroerd, en aan de andere kant heb ik uit dat slap aannemen noch troost, noch blijdschap.

Maar soms is geloven mij onmogelijk werk. Ik kan Jezus niet vinden, ik kan Hem niet aannemen, ik verbeeld mij maar zo wat, 't is werken in de lucht, ik kan geen onderhandeling met Jezus zelf hebben. En als het er op aankomt als ik in gevaar van de dood of in een ander zwaar ongemak kom, dan bezwijkt het geloof, ik ben dan in grote schrik en vrees, ik roep wel, maar daar is noch vertrouwen, noch stilte, ik kan tot Jezus niet komen, ik kan Hem niet aannemen, ik kan mij op Hem niet verlaten, ik kan Hem mijn ziel niet toevertrouwen; 't zou mij lichter zijn de gehele wet volmaakt te onderhouden, dan soms in Christus te geloven. Dus denk ik dat mijn geloof maar een inbeelding is, en maar een werk van het verstand, beschouwende hoe het geloof werkt.

Antwoord

Dit alles toont dat u waarlijk gelooft, zodat het u niet moest neerslaan, maar opbeuren; want hier is:

- (a) licht en kennis van ellende, van de geestelijke goederen van het genadeverbond, van de noodzakelijkheid van Jezus Borg.
- (b) Hier is waarlijk ongenoegen over de zondige staat buiten Christus, en genoegen en begeerte naar verzoening met God, en alles wat daaruit vloeit, vrede, blijdschap, Godzaligheid.
- (c) Hier is waarlijk lopen naar Jezus, inwilliging van zijn verzoek en aanbidding, overgeven aan Hem, om door Hem door een weg, die Hem behagen zal, tot de zaligheid geleid te worden.
- (d) Hier is gevoel over de zwakheid van het geloof, en bekommering of u wel waarlijk gelooft, vermengd met begeerte naar waarheid, ernst en sterkte van geloof.
- (e) Hier is een afscheiding van de wereld, zorg om niet te zondigen en een houden met Christus, met zijn zaak en zijn kinderen.
- (f) Is dit alles niet zo in u? Zegt u voor de Heere: ja in waarheid; maar de gezegde moeilijkheden doen mij denken dat al die zaken in mij het ware geloof niet kunnen zijn; weet, dat het geloof en zijn uitwerkingen verscheiden zaken zijn; het geloof kan in waarheid in iemand zijn, en is waarlijk daar, waar de zo gezegde daden zijn, en nochtans kan het zijn zonder de gewenste uitwerkingen in deze en geen tijd en omstandigheden. *De verstandige wil* is de waarheid van het hart, schoon de hartstochten en driften stiller zijn, en zich niet gevoelig roeren, en of wel de roeringen van de hartstochten meer bewustheid geven van onze begeerten, en alzo meerder verkwikking aan eerstbeginnenden en kleinen in de genade, zo is nochtans de werking van de verstandige wil doorgaans zuiverder. Daarom wordt

niet kleinmoedig, al zijn de hartstochten zo driftig niet, als u maar bewust zijt van de uitgaande werkingen van de verstandige wil.

- (g) Dat het inwilligen van de aanbiedingen en het overgeven aan Jezus u licht valt, en u het doen kunt zo dikwijls als u wilt, dat is de hebbelijkheid van de genade, en dat dit waarheid is, blijkt, omdat het geschiedt met de verstandige wil, en dat het bij zich heeft enige opbeuring om de Heere welbehaaglijk te leven in Christus; dat het slap geschiedt en geen kracht heeft van vertroosting en blijdschap, is dikwijls een bestraffen gebrek van ernst, en een bewijs dat men op zijn levenspad niet zeer gezet is op de gemeenzame omgang met God; en of dat in u te bestraffen is, zo is het geen blijk van niet in waarheid te geloven; vertroost u in het ene, en verwakkert u daardoor tot het andere.
- (h) Dat u bezwijken noemt van het geloof in gevaar van de dood, en in andere buitengewone voorvallen, is geen bezwijken, maar een verhindering van de vrucht van het geloof, de rust, de vrede, de verzekering van een gewenste uitslag; want dat het geloof ook dan nog werkzaam is, blijkt uit het zien naar Jezus, uit het alsdan nog overgeven aan Hem, uit het roepen om genade en hulp door Jezus; maar de schrik van de dood of een ander buitengewoon ongeval, belet bedachtzaam te letten op de beloften, hierbij komt ook het ongeloof boven, en toont dan ook zijn kracht, zodat men vol vrees en angst is over de uitslag van de zaak, of over de zaligheid van de ziel.
- (i) Dat het geloven, dat u soms licht werk was, soms zo zwaar en zo onmogelijk is, ontstaat uit de verscheidenheid van beoging. Als het geloof licht werk is, dan is men buiten strijd, men ziet dan op de uitgaande daden van het geloof, of men is dan niet gemeenzaam met God verkerende en men loopt er dan licht overheen; maar als het zwaar en onmogelijk is, dan dringt men dieper in, en men begint meer met de rede te werken, daar het Woord van God alleen de grond van het geloof moet zijn. Of men is dan bezig met de vruchten van het geloof, om die te hebben in zo'n trap, als men zichzelf voorstelt, en een verzekering zonder enige zaak, die twijfeling zou kunnen aanbrengen, een vertrouwen enkel in vrede, zonder enige opwellende vreze. Geen wonder dat u dat onmogelijk is; want dat is des Heeren werk, die een ieder daarvan zo veel geeft als het Hem behaagt. Uit al deze ziet u dat uw geloof wel zwak en gebrekkelijk is, maar dat het evenwel in waarheid in u is; dat wij tot die einde getoond hebben, om u daardoor op te beuren uit uw zwakke staat, en met blijdschap u te doen voortgaan in de oprechte weg.

4. Het geloof te stellen in verzekering.

VI. De vierde oorzaak van twijfeling is, dat men de natuur van het geloof stelt in verzekering, of ten minste dat het geloof altijd vergezelschap is met verzekering. Men besluit aldus: indien mijn geloof het ware zaligmakende geloof was, ik zou verzekerd zijn van mijn deel aan Jezus en aan de zaligheid; maar soms kan ik zelfs geen onfeilbare kentekenen, van het geloof en bekering in mij bevinden, waaruit ik besluiten durf, dat ik ware genade heb. En of ik soms wel zulke kentekenen in mij zie, zo kan ik toch tot zo'n besluit niet komen. Ik vrees dat ik de kentekenen, zoals zij in het Woord voorgesteld worden, in hun geestelijke zin niet recht vat, en dat hetgeen ik in mij zie, niet zo geestelijk is, als de Schrift die verstaat. Immers de Heere heeft mij nooit aan het hart verzegeld, en nooit tot mijn ziel gezegd: *Ik ben uw heil!* Ik ben altijd droevig en beklemd, en weet van geen vreugde en blijdschap in God, daarom vrees ik dat ik op 't einde bedrogen zal uitkomen.

Antwoord

- (1) Wees verzekerd, dat men zonder uitdrukkelijk verzekerd te zijn van deel aan Christus te hebben, wel zalig kan worde; bij duizenden, die nooit de uitdrukkelijke verzekering gehad hebben, zijn alreeds in de hemel, en daar zullen er nog wel zenden zodanigen in komen. Verzekerd te zijn is zoet en begeerlijk, een gelovige kan niet anders dan daarnaar verlangen; maar als het de Heere niet behaagt, zo moet hij zich onderwerpen, en zich ophouden met oefenen van de uitgaande daden van het geloof.
- (2) De natuur van het geloof bestaat niet in de verzekering, dat is een grote misvatting buiten en tegen het Woord, dat het geloof noemt *een komen tot Jezus, een aannemen van Hem, een uitzien naar Hem, een zich aan Hem toevertrouwen, een leunen, een verlaten op Hem*; maar nooit een verzekerd zijn van deel aan Hem te hebben, en zalig te zullen worden; hoewel de zaligheid op het geloof beloofd wordt en volgt.
- (3) De verzekering van deel aan Jezus te hebben, kan geheel en al weg zijn van het geloof; neemt eens zulke gevallen als wij § 5 voorstelden, wanneer iemand in vreeze van de dood, in watersnood, in handen van moordenaars en dergelijke, met al zijn hart naar Jezus loopt, tot Hem roept, Hem met haast aangrijpt, zich aan Hem overgeeft, en zich in zijn handen werpt, daar is geloof; maar de tijd en ontsteltenissen nemen alle wederkering op zichzelf en zijn daden, en alzo alle verzekering weg, en indien men zo stierf, men zou zonder verzekering, ja in grote schrik en vrees naar de hemel gaan.
- (4) Daar is onderscheid tussen de verzekeringen, die doorgaans op de bedaarde oefening van het geloof volgen, en tussen de bewustheid, dat men verzekerd is. Als men met bedaardheid het geloof in Jezus oefent met biddingen, toepassingen, met een goed geweten vragen, en dergelijke, zo zal men daarna, de gestalte van de ziel herdenkende, vernemen, dat daar was een levendige hoop, of stille kalmté, of vrede, of vergenoegen, of toevertrouwen, maar dat men in die tijd van worsteling daarop geen uitdrukkelijk acht gaf, en niet lette op die zaken met te denken: ziet daar, dat en dat gevoelt u immers. Ofschoon men in die tijd daarop geen acht gaf, en daarop niet lette, zo waren evenwel daar daden van verzekering.
- (5) *Misvatting van de verzekering.* Men heeft ook een misvatting van de verzekering; men noemt verzekering, en men verstaat daardoor 't gevoel en de smaak van de hemelse goederen, of ten minste zulke verzekering, in welke zich de allerminste hindering niet opdoet of doen kan. Doch deze hebben te weten, dat én de gelover én het geloof onvolmaakt is, en in dit leven onvolmaakt zullen blijven, en dat derhalve het ongelovig hart nog altijd wel enige twijfelingen zou kunnen opwerpen, die de besten in hun verzekering nog zouden benevelen, en daarom van hen, zonder daarnaar te luisteren, verworpen worden.
- Verzekering bestaat in het opmaken van de sluitreden, in welke men de eerste stelling neemt uit het Woord, beschrijvende de natuur van de zaligmakende genade, van de wedergeboorte, van het geloof met zijn werkingen, die zo en zo is, voor die zijn zulke en zulke beloften.* Hierin heeft de verzekerde licht en kent de waarheid, en dat zich zonder reden opdoet, ik mocht het Woord misvatten, 't Woord verstaat dat misschien geestelijker dan ik het opneem: dat verwerpt men ook zonder reden, wetende, dat het Woord duidelijk en klaar spreekt, en dat wij het niet natuurlijk, maar geestelijk verstaan.
- De tweede stelling neemt men van zijn eigen hart en deszelfs uitgangen voor het oog van de alwetende God, betuigende, en ons geweten mede getuigenis gevende, ik ben zo en zo; men ziet en erkent wel de onvolmaaktheden van de gestalte van

het hart en zijn daden; maar men kent evenwel de waarheid van de genaden, die de Heilige Geest daarin gelegd heeft. Hieruit maakt men dan het besluit op: zo ben ik dan in de staat van de genade, wedergeboren en gelovende. Dit is de verzekering.

Soms ziet men de eerste beide stellingen klaar, evenwel blijft het besluit duister, en geeft weinig kracht tot vertroosting.

Soms is het besluit ook klaar, en werkt vertroosting, wegens de zekerheid van zijn deel aan de genade.

Soms werkt de Heilige Geest krachtiger dan gewoonlijk, en drukt de drie stellingen zo klaar in, als men het cachet indrukt in weke was of lak; dit is de verzegeling.

Soms geeft de Heilige Geest daarbij wel buitengewone verlichting, en geeft niet alleen verzekering van eigendom aan de zaken, maar ook gevoel en smaak van de zoetigheid en zaligheid van de zaken. Dit laatste zou een gelovige gaarne hebben en gaarne altijd hebben, in welke begeerte wij hen niet tegengaan; maar daarin gaan wij hen tegen, dat ze het laatste, of ten minste op een na het laatste voor de verzekering nemen, en als ze deze missen, dan achten zij dat ze geen verzekering hebben, hier ligt de strik, die hen van de gemoedigheid en blijgeestigheid afhoudt; maar zij hebben te weten, dat God die twee laatstgenoemde daden niet in allen, en niet altijd werkt.

Dat een gelovige uit zijn sluitreden geen troost en verkwikking heeft, dat ontstaat niet uit gebrek van verzekering, want die sluitreden te kunnen opmaken, is verzekering; maar of uit gebrek van historisch geloof, waardoor men het Woord niet levendig en klaar, als de onfeilbare waarheid houdt, hoewel men het niet merkt, dat het daar hapert; of uit buitengewone donkerheid, die op de ziel is gevallen, waardoor men de heerlijkheid van de zaken en onze gelukzaligheid niet zien kan; of uit een doodsheid, die de ziel heeft bevangen, of omdat men al te gezet is op de onmiddellijke verzegeling van de Heilige Geest, en gevoelige smaak van de genaden zelf, die men alleen voor de verzekering houdt, of waardoor men de dag van de kleine dingen veracht. Daarom verlangt wel naar de onmiddellijke verzegelingen en openbaringen Gods aan uw ziel, en naar de geestelijke vreugde en blijdschap, die daaruit ontstaat, maar weet, dat God in zijn vrij welbehagen dat niet aan allen en altijd doet, en vergenoegt u met de gewone weg, die God Zijn kinderen inleidt.

En als u wel bedenkt, bent u nooit verzekerd geweest? Hebt u nooit stilte en vrede van het geweten op de worsteling van het geloof genoten? Hebt u nooit gevoeld dat God u uw zonden vergaf? Nooit ondervonden dat God uw God was? Ik geloof dat u het niet zult durven ontkennen, of u zijt onachtzaam geweest in het op te merken. En indien u zegt: *ik heb het wel enigszins gehad, maar ik denk dat het inbeeldingen zijn geweest, omdat ik het wel zou behouden hebben*, dan raad ik u dat ge u versterkt, door het herdenken van de dagen vanouds, en u verzekerd houdt, dat God in Zijn genade tot u niet veranderd is, noch veranderen kan, schoon het zijn gewone weg is de zijnen dat niet altijd te laten gevoelen.

De vijfde twijfeling is de grootheid van de zaak.

VII. De vijfde twijfeling ontstaat uit de aanmerking van de grootheid van de zaak. Sommigen vinden ware blijken van genade in zich, die hun wel zouden verzekeren een kind Gods te zijn; maar daar komt een groot gezicht van hun alleszinse zondigheid aan de ene zijde, en aan de andere zijde krijgen zij een diep gezicht van de grootheid van de zaak, van God eeuwig bemind te zijn. Christus voor hen, en dat uit liefde, gestorven te zijn, de Heilige Geest in hen, als in een tempel te wonen; zij een kind van

God; God, de Hoge, de Heilige, de Heerlijke, de Schepper en Heere van hemel en aarde, die God hun God te zijn, zij erfgenamen van de eeuwige en onbegrijpelijke zaligheid te zijn, daar God meest alle mensen in hun ellende laat liggen, en hen om hun zonden verdoemt, en maar weinigen opneemt tot voorwerpen van Zijn genade, en zij onder die weinigen te zijn, ... dat is voor hen te groot en te ongelooflijk. Zij achten, dat zou te grote vermetelheid voor hen zijn, zich onder die te stellen. Dit verhindert hun besluit te maken, en zich verzekerd te houden, dat zij in de staat van de genade zijn, dat ze anderszins uit de genade, die ze in zich bevinden, zouden doen.

Antwoord

't Is jammer, dat men zo'n verkeerd besluit maakt uit de goedheden Gods; hoe kan men zich onthouden van dezulken te berispen? Nochtans, omdat het uit zwakke nederigheid spruit, zullen wij hen onderrichten, op hoop, dat zij, die in staat zijn van verzekerd te kunnen zijn, God met blijdschap en liefde, als hun God, zullen dienen en in een vrolijke hoop van hun eeuwige zaligheid, hun loop met vreugde en verheerlijking Gods zullen uitlopen. Weet dan en wees verzekerd:

- (1) Dat al is het te groot voor u te ontvangen, dat het voor de Oneindige niet te groot is u te geven. u acht het vermetelheid u te verzekeren, dat u in de staat van de genade zijt, schoon u het uit zekere kentekenen zou kunnen besluiten; maar 't is hoogmoedigheid, u niet verzekerd te houden, alsof u niet meer ontvangen wilde, dan u waardig waart en door ontvangen weldaden geen verbintenis en verplichting op u leggen wilde. 't Is een weldoener te bedroeven, die zich in weldadigheden te bewijzen verblijden wilde; daarom neemt het met blijdschap en dankzegging aan en erkent de grote goedigheid Gods, in u, ellendigen, onbegrijpelijke weldaden te bewijzen.
- (2) Weet, dat niemand iets ontvangt, omdat hij het waardig is, of om enige goede gemoedsstemming, gestalte en bekwaamheid die God bewegen zou hem wel te doen; anderen zijn evenzo onwaardig als gij, nochtans willen zij wel oneindige weldaden van God ontvangen en eeuwige verbintenissen op zich leggen zij verwonderen zich daarover, zij erkennen des Heeren goedheid, zij danken en verheerlijken Hem daarover, zij zijn blij met Jakob te mogen zeggen, Gen. 32:10, *Ik ben geringer dan al deze weldadigheden, en dan al deze trouw, die Gij aan uw knecht gedaan hebt.* En met David, 2 Sam. 7:18, *Wie ben ik Heere, Heere, en wat is mijn huis, dat u mij tot hiertoe gebracht hebt?* Doet u dat ook zo.
- (3) God kende u wel wat u waart en wat u al doen zou, eer Hij u riep, en evenwel zond Hij het Evangelie tot u en zijn boden; riep Hij u en trok u, Hij bracht u tot de Middelaar, Hij gaf u het geloof, Hij wederbaarde u, Hij gaf u het geestelijk licht en leven, en heeft u menigmaal getroost en u getoond, dat Hij u liefhad; indien u het dan in de beginne niet te groot achtte om zalig te worden en met vele tranen Hem durfde aanlopen om Zijn genade; zult u dan nu, nu Hij u Zijn genade geschonken heeft, de genade weigeren, omdat zij te groot is? Of meent u, dat God na al die aan u bewezen weldaden veranderen zou, daar Hij u van tevoren alzo wel kende, hoe ge u naast Hem gedragen zou, als nu? Daarom geeft de Heere de eer en erkent u blijdelijk de aan u bewezen genade.
- (4) Het oogmerk Gods in genade te bewijzen en zulke grote en oneindige zaligheid te geven en dat aan enige weinigen in tegenstelling van anderen, en dat wel aan de allergrootste en aan de alleronwaardigste zondaren, het oogmerk, zeg ik, is tot verheerlijking van Hem, opdat in de openbaring van zijn vrije genade, van oneindige en onbegrijpelijke liefde, van de rijkdom van zijn barmhartigheden, al de engelen en al de uitverkorenen zich verwonderen en verblijden zouden, en in die te aanschouwen en te verheerlijken, hun zaligheid vermeerderd zou worden.

Ziet dit: Eféze 1:6. Tot prijs van de heerlijkheid van Zijn genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde. 1 Tim.1:16. *Maar daarom is mij barmhartigheid geschied, opdat Jezus Christus in mij, die de voornaamste (zondaar) ben, al zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld van degenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven.*

Zou de Heere dit Zijn oogmerk bekomen, zo moest immers daar zo'n groot onderscheid zijn tussen de zondaar en de genadegiften. Als u dan die grote ongelijkheid ook in u bevindt, zo moest u daardoor niet gestuit worden in de erkenning van de genade Gods; maar zelfs daardoor aangezet worden, om die te erkennen en u uit de blijken van ware genade te verzekeren, opdat u God mocht verheerlijken, en engelen en mensen God verheerlijken mochten over Zijn genade over u.

De zesde twijfeling is niet te kunnen bidden en niet verhoord te worden.

VIII. De zesde twijfeling ontstaat uit niet te kunnen bidden en niet verhoord te worden. Men zegt: de gelovigen hebben de Geest van Christus, die is een Geest des gebeds, die doet hen roepen: *Abba, o Vader*; die bidt voor hen met onuitsprekelijke zuchtingen; maar ik kan niet bidden, als ik mij tot het gebed begeef, dan sluit mijn hart toe en ik kan bijna niet een woord voortbrengen. Ja ik dwaal dan af in andere gedachten; en als ik al iets zeg, zo is het maar lippenwerk, het hart wordt niet bewogen, het gebed dringt niet door, 't is maar of men in de lucht spreekt, ik kan mij God niet vertegenwoordigen en Hem van nabij niet aanspreken, veel minder kan ik het doen in betamelijke ootmoed, eerbiedigheid en geloof van verhoord te worden; en of ik al over een zaak aangedaan ben, ernstig bid, ja met vele herhalingen bid, zo word ik toch niet verhoord en verkrijg mijn begeerte niet, daar toch God zijn uitverkorenen hoort en hun antwoordt op hun gebeden; dit maakt mij moedeloos en doet mij denken,

Antwoord

1. In deze staat komen alle kinderen van God, de ene tijd of de andere, vraagt maar een ieder waar gelovige, die enige tijd een Christen geweest is, zij zullen het u zeggen; daarom houdt u niet vreemd en besluit daaruit niet, dat u geen genade hebt. Dat anderen ontmoet, waarom zou u het niet ondervinden? Job, David en andere heiligen hebben daarover geklaagd.
2. 't Is waarlijk een droevige staat en een oorzaak van verachtering in het geestelijk leven; maar de smart over ongestalte en de begeerte om te mogen en te kunnen bidden, en verhoord te worden, toont zelfs dat er in de ziel nog leven is.
3. Indien u terug ziet, u zult bekennen dat het niet altijd zo geweest is, dat u voor dezen met sterk geroep en tranen hebt kunnen bidden, en in hetzelfde aanhouden, en dat God wel getoond heeft, dat Hij in uw smeken en tranen behagen nam, en dat Hij ook wel uw bede u heeft gegeven; maar dat u nu zo niet bidden kunt, komt misschien:
 - (a) omdat u ten eerste te hoog en te nabij wilt zijn.
 - (b) Of dat u in uw eigen kracht begint, en niet komt als een ontblote, biddende om te mogen bidden en om de Geest des gebeds, opdat u zou kunnen bidden.
 - (c) Of omdat u in de gewone oefeningen terstond wat buitengewoons wilt doen of ontvangen, daar u tussentijden in uw beroep wel veel bezig kunt zijn in uitschietende gebeden.
 - (d) Of omdat er een geestelijke duisternis op uw zielen gevallen is, waardoor u de beminnelijkheid van de zaken niet kunt zien, waardoor uw begeerten ontstoken zouden worden tot dezelve.

- (e) Of omdat u gedeelde genegenheden hebt en te veel aan het aardse kleeft.
 - (f) Of omdat u lui zijt geworden en u niet verbreken wilt in de Heere te zoeken, en u te oefenen in het gebed. Daarom zoekt naar de oorzaak, en zoveel als in u is, doet ze weg en benaastigt u om met een volkomen hart u aan de Heere te gewennen, opdat u niet verder vervreemdt, en meer verward wordt in de schepselen.
- (5) Durft u wel zeggen, dat de Heere u nooit verhoord heeft? Uw hart zou u bestraffen. Dat u nu niet verkrijgt op uw bidden, dat is:
- (a) óf omdat u lusteloos zijt in het bidden.
 - (b) Of omdat u om zaken bidt, die de Heere niet beloofd heeft te geven.
 - (c) Of om zaken, die de Heere onder die bepaling beloofd heeft, zo ver het best is tot uw Godzaligheid en zaligheid, 't welk niet is naar uw oordeel, maar naar de wijze besturing Gods over u.
 - (d) Of om u te vernederen en te tonen dat u maar een worm zijt, die niet te zeggen heeft, al wilde God u niet geven, die het voor een onuitsprekelijke goedheid moet achten te mogen bidden.
 - (e) Of omdat de Heere lust heeft uw begeerten, uw tranen te zien, en uw stem te horen.
 - (f) Of om u te bereiden, opdat u de begeerde zaken te bekwamer zou ontvangen en te beter gebruiken.
 - (g) Misschien zijn de zaken, die u begeert zodanige, die God niet op een tijd tegelijk, maar langzamerhand geeft.
 - (h) En misschien geeft de Heere u antwoord op uw gebeden, en misschien geeft Hij u uw begeerte en u merkt er niet op.

Immers noch uit het niet te kunnen bidden waarover de ziel met smart is aangedaan, niet uit het niet ontvangen van uw begeerte op het gebed, moet u niet ongelovig, moedeloos, noch verdrietig worden; want het is geen teken van onbegenadigd te zijn; maar 't is Gods wijze en goede handeling met u tot uw best. Houdt u dan klein, houdt u klein als een worm, bidt dikwijls zo veel en zo weinig, als het de Heere believen zal u te geven, verbreekt u, al zou u het werk maar natuurlijk doen, doch 't zal vergeestelijkt worden onder het doen, houdt u zo maar bezig, de Heere zal u wel wederom voorkomen, u leren bidden, uw gebeden beantwoorden, en u geven de begeerte van uw ziel, of uw begeerten vergenoegen met zijn wil.

Zevende twijfeling is, dat alles uit het verlichte verstand voorkomt.

IX. Zevende oorzaak van de twijfeling. Ik vrees dat alles maar uit het verlichte verstand voortkomt. Ik ben in de kerk geboren, en in de kerk opgevoed. Ik weet de zaken, daarom volg ik maar de trant, geen ding raakt mij diep in het hart, het treft niet, het dringt niet door tot gevoelige droefheid, levendige ernst en troost, mijn hart is bij geen ding, geen ding komt uit het hart.

Antwoord.

1. Deze twijfeling ontstaat uit enkele onkunde, wat het verstand, wat de wil of het hart, wat de hartstochten zijn, en hoe de mens werkt, daarom zal onderrichting van die genoeg zijn.

- (a) *Het verstand is* het begrip, de bevatting, de kennis van een zaak, en het oordeel over dezelve of ze waar of niet waar of ze goed of niet goed is. Niet alleen op zichzelf aangemerkt, maar ook in opzicht van ons, of men ze zoeken of vluchten, doen of laten moet.

- (b) *Het hart of de wil* is het genoeg en ongenoeg, de afkeer of liefde, het begeren of niet begeren van deze zaak.
- (c) *De hartstochten* zijn de driften, de heftige bewegingen in het vluchten of zoeken van een zaak.
- (d) De mens zullende werken, zo is het verstand het eerste, dat werkzaam is, en al wat de mens doet, dat doet hij met verstand, het verstand maakt, de wil werkzaam, en de wil maakt de hartstochten gaande.

2. Past dit nu op u toe, en ziet hoe u werkt. Het verstand, als het alleen blijft, beschouwt maar, keurt maar goed of kwaad, heeft geen ongenoeg, geen smart, geen verlangen, laat de zaak daar, houdt zich tevreden met weten; is het zo met u, dan hebt u te denken dat uw staat niet deugt. Maar indien bij het verstand de wil komt, hebbende smart over het gemis, en verlangen om te genieten of te doen, dan werkt u met het hart, het hart is de verstandige wil, hebbende ongenoeg in de zonde, genoeg in Christus en de Weg van de zaligheid, en daardoor begint men te vluchten, te zoeken, te werken. Indien u zo handelt, zo hebt u niet bekommerd te zijn, dat u alleen maar een verlicht verstand hebt.

3. De bekommring spruit hieruit, dat men de hartstochten en gevoelige driften meent het hart te zijn, en als men die dan niet heeft, dan meent men niet te werken met het hart; maar dat is verre mis. De driften komen veel uit het gestel van het lichaam, de ene mens is veel heftiger in hartstochten dan de andere. De driften zijn doorgaans kwade leidlieden; die met vele driften werkt, werkt daarom niet zuiverder, dan die met de verstandige wil werkt. De heftigheid van de driften openbaart zich meest in 't begin van de bekering, als men nog veel vreze heeft; maar daarna zijn ze doorgaans zo heftig niet, omdat er een heimelijk geloof is van deel aan Christus te hebben, of als de ziel, om zo te spreken, alleen werkt, en met diepe inspanning van het verstand de verborgenheden beschouwt, en met de wil omhelst, en in die gestalte verrukt staat. Maar soms is het stil zijn van de hartstochten een bewijs van gebrek aan ernst, ontstaande of uit de gewoone van de zaken, of uit duisternis, of uit moedeloosheid, of uit luiheid. Hier heeft men het kwaad te vatten, hieruit moet men trachten zich op te beuren, maar door het gebrek aan hartstochten zijn staat niet omver te werpen, omdat de driften het hart niet zijn, maar de verstandige wil. Als u die in u bevindt, en bewust zijt dat het u om Christus en tot rechtvaardigmaking en tot heiligmaking te doen is, en dat u in die gestalte tot Hem loopt, Hem aanneemt, u aan Hem overgeeft, bidt, het kwade uit vreze Gods vliedt en bestrijdt, en het goede uit liefde om de Heere welbehaglijk te zijn, najaagt, zo verzekert u vrij van begenadigd te zijn en verblijdt er u over.

De achtste twijfeling is verdenking van geveinsdheid.

X. De achtste twijfeling is verdenking van geveinsdheid. Men denkt, het kan niet zijn dat ik genade heb; want in alle daden bijna beschuldigt mij mijn geweten dat ik veins. Ik schijn God te dienen, maar inderdaad beoog ik mij zelf; zing ik, bid ik met anderen en ga ik voor in het gebed, of doe ik iets in 't oog van de mensen, terstond heeft mijn hart overdenking op mensen, om geacht, bemind en geprezen te worden, dat is de wind die mijn zielen opblaast, dat maakt mij gaande en doet mij ijverig zijn. En als ik iets gedaan heb, zo tracht ik te weten wat men er van zegt; indien men mij prijst, dat hoor ik gaarne en 't verblijdt mij, en dit mensen beogen heeft zo'n hebbelijkheid in mij; ja zelfs als ik alleen ben en iets Godzaligs doe, zo heeft mijn hart overdenking op mensen: ben ik dan niet een geslagen geveinsde? Ja daarbij een dubbelhartig man is

ongestadig in al zijn wegen, en voor de oprechte is weggelegd een bestendig wezen; nu, ik ben zeer onbestendig; dan ben ik ijverig, dan lauw, dan loop ik, dan sta ik stil, ja ga terug, dan heb ik moed, dan ben ik moedeloos, dan ben ik hoog, dan ben ik laag, dan ben ik teder van geweten en bestuur mijn woorden en daden door de vreze Gods, dan zijn mijn zondige driften aan het hollen. Dit alles is waarlijk zo in mij, en daarom kan ik niet anders denken, dan dat ik toch een geveinsde ben, en een geveinsde is een voorwerp van Gods haat, en die zullen de verschrikkelijkste hel hebben.

Antwoord.

1. Al die genoemde zaken zijn kwaad, en bestraffelijke zonden, vernedert u vrij daarover voor God.

2. 't Kan zijn dat u het te breed uitmeet door uw haat tegen uw geveinsdheid en door de vrees van geen genade te hebben; doch laat het zo zijn, dat het alles zo is als daar gezegd is, wij stellen dat zo, wij merken u zo aan. En dus begeren wij dat u op deze vragen antwoordt.

- (a) Zijn die bijoogmerken uw lust en vermaak, of zijn zij u tot een last, tot een smart, tot ongenoegen?
- (b) Is dat uw waarachtig oogmerk, begint u daaruit te werken en als u die bekomen hebt vergenoegt ge u in dat einde? Of komen ze tegen uw dank en wil, tegen uw voornemen, tegen uw bidden, om van die bijoogmerken verlost te zijn, ter zijde in? En benemen ze u alle vrede en blijdschap over het goede werk, dat u gedaan hebt?
- (c) Bent u beter als u alleen bent en tussen God en uw ziel werkt, of bent u beter, inwendig geestelijker, als u bij mensen bent? In het beantwoorden van deze vragen in oprechtheid voor het oog van de Heere, zonder u zelf te vleien, of tegen uw hart u te beschadigen, zult u de grond van uw hart kennen, of de grond oprecht is, dan of die geveinsd is. Als eigen beoging uw voornemen is en overdenken om ze te bekomen, zo 't uw lust en vermaak is, als u het bekomt, zo beter bij mensen dan alleen, wel gaat dan heen als een geveinsde, gelijk u zijt, en bekeert u; maar is eigen beoging u een last, een smart, bidt u er tegen, komen ze als bijoogmerken van terzijde in, beroert het uw ziel, en bederft het uw werk, en zijt u inniger, geestelijker, waarachtiger, als u alleen zijt dan bij mensen, hebt dan moed, oprechten, gelijk u zijt en verwerpt daarom uw staat niet. Maar:
 - (1) weet, dat de gelovigen maar ten dele wedergeboren zijn, dat het zaad van allerlei zonden nog in hen overgebleven is, dat geen zonde zo volkomen gedood is, of zij kan nog wel eens weer boven komen, de overgeblevene verdorvenheid werkt naar buiten, naar het gestel van het lichaam, naar de gelegenheden, of andere omstandigheden, daar vandaan is 't, dat de een Godzalige meer in die zonde, en een ander in gene meer valt; in u nu is de eigen beoging de koningzonde; dat deze evenwel daar niet heerst, maar bevochten wordt, blijkt uit het gezegde. Dus kunt u zien dat deze zonde uw vijand is, en is geveinsdheid uw vijand, zo is oprechtheid uw natuur door de genade Gods geworden.
 - (2) Weet daarbij, dat de angst voor de eigen beoging dikwijls ons doet denken aan eigen beoging, en die ons voorstelt, en dat de duivel in de fantasie verbeeldingen van eigen beoging maakt, 't welk sommigen niet opmerkende, ten onrechte zichzelf beschuldigen van de daad, daar het maar of denken, of beschuldigen, of aanlokkingen, of angst waren. Immers u ziet dat u geen geveinsde zijt, schoon u nu en dan bestreden wordt met bijoogmerken, en soms daarin valt tegen uw wil.

- (3) En wat aangaat de ongestadigheid, die is geen teken van geveinsdheid, als de grond van het hart met de Heere is en blijft in die bezwijkingen en het vallen verrukkingen zijn, waarover men bedroefd is, en men geheel van zijn dreef is, als men hier of daar afwijkt van de bestendigheid van het hart bij God, en in zijn weg. Maar de ongestadigheid is een teken van de strijd tussen geest en vlees, in welke nu de geest en dan het vlees de overhand heeft, en 't is een bewijs van bestendigheid in de grond, omdat de geest telkens wederom boven komt, en bedroefd is over de aftrekkingen van het vlees. Daarom bezwijkt zo licht niet, staat in het geloof, houdt u mannelijk, en u zult in sterkte toenemen.

De negende twijfeling is de kracht van de verdorvenheid.

XI. De negende oorzaak van twijfeling is de grote verdorvenheid, en de kracht van de zonde. Een twijfelende denkt, rechtvaardigmaking en heiligmaking gaan altijd te samen, daar geen heiligheid is, daar is ook geen wedergeboorte, geen geloof, geen rechtvaardigmaking, een ongeheiligde is niet in de staat van de genade. Ik nu vind niet alleen geen heiligheid in mij, maar niet dan zonde. Ik heb zo'n boos, gruwelijk en vuil hart, dat ik niet geloof dat er zo'n boos hart in iemand is, als ik heb; daaruit komen voort allerlei ijdele en vuile gedachten en malingen op zonden, ik zondig gedurig. En er zijn zulke gruwelijke zonden in mij, die ik niet zou durven noemen, ik val niet alleen nu of dan daarin, maar zij hebben de overhand in mij, zij heersen. Als de genegenheid maar opkomt, zo ben ik terstond gereed en bedrijf ze, ja ik wek de genegenheid zelf wel op en maak ze gaande, en dat nog meerder is, dit alles geschiedt tegen een levend geweten, ja tegen de Zich vertegenwoordigende God, en tegen uitdrukkelijke waarschuwingen des Heiligen Geestes in mijn hart, zodat ik niet anders denken kan, dan dat ik de zonde in de Heilige Geest begaan heb, die niet vergeten wordt in eeuwigheid. Dus is al mijn hoop, die ik wel gehad heb, verloren, ik stel mij onder de verdoemden.

Antwoord.

1. Schaamt u voor God, voor de heilige engelen en voor de mensen. Foei, gij zondig mens! Waarlijk, indien al deze dingen zo in u zijn, en zo daar niets anders in u is, zo hebt u zeker te denken dat u nog onbekeerd en onbegenadigd zijt, gaat dan vrij heen, ik heb geen troost voor u, bekeert u haastelijk.

2. Maar het gebeurt wel dat iemand, die waarlijk geestelijk leven in zich heeft, door de kracht van de verdorvenheid, voor enige tijd, zoals daar voorgesteld is, overstromd en overweldigd wordt, doch in die tijd zelfs openbaart zich noch het geestelijk leven, 't welk in de staat van die overstromende kracht van de verdorvenheid niet opgemerkt wordt, waardoor men in het geloof naast zijn staat bezwijkt; daarom zullen wij aan dezulken tonen, waarin zich dan nog het geestelijke leven vertoont, om de moedelozen te versterken, en hen uit die zondige staat op te heffen, en te herstellen in een Godzalige wandel. Van de kracht van de verdorvenheid als een geestelijke ziekte, en verachtering in het geestelijke leven zal in een volgend hoofdstuk gesproken worden, daarom zullen wij hier kort zijn en alleen tot versterking van een moedeloze over zijn staat tonen, wat genade zich nog vertoont in deze strijd, hoewel zij de nederlaag heeft.

3. Merkt dan aandachtig, zonder wederstreven, erkennende 't geen in u waarheid is.

- (a) Is in u een inwendige tegenkanting van het hart tegen het inwendige geestelijk leven, en tegen de ware Godzaligen, en een gehele vereniging van het hart met de zonde, als uw enige lust en vermaak, en met de godlozen, de onbekeerde burgerlijke mensen? Of is het tegendeel in u, namelijk, tegenkanting van het hart

tegen zonde als zonde, als tegen de wil Gods, en tegen de zondaren en wereldse mensen, en een lust en liefde tot een vereniging van het hart met de wil Gods en de Godzaligen?

- (b) Is er toeleg, voornemen om de zonde te doen, en dat buiten de razende drift tot de zonde, en dat zonder enige tegenkating van het hart? Of is er buiten de heftigheid van de drift voornemen die zonden niet te bedrijven, en dat met opzicht op God en Christus?
- (c) Als u in de zondige staat zijt, zijt u dan vrolijk en welgemoed, of bedroefd, onrustig, beklemd in de geest?
- (d) Zijt u ongevoelig, als de zonde bedreven is, of verwondt de zonde de ziel, en baart ze smart? Bent u tevreden zo te blijven, of is al uw begeerte om nog eens ontslagen te worden en de Heere in vrijheid en gemoedigheid te dienen?
- (e) Bent u altijd in die zondige staat, of zijn daar tijden, in welke ge u zeer vernederen kunt met tranen voor de Heere, roept om genade, loopt naar de Heere Jezus, om door zijn bloed vergeving te verkrijgen; in welke u verenigd wordt met God in Christus, hoewel nog niet tot verzekering; in welke u levendige opzetten neemt, u voor die zonden en alle andere te wachten, en tot de Heere hartelijk roept om kracht, die u nu overtuigd zijt van uw onmacht, en soms enige tijd leeft in het aankleven aan Christus, in de vreze Gods en in kracht tegen de zonden? Antwoordt hierop met bedaardheid. Zijt u overtuigd van het goede, dat in de vraag is voorgesteld, zo is het klaarblijkelijk dat er nog leven in de ziel is, dat de zonde niet heerst; maar dat het geestelijke leven, hoe zwak het ook is, daartegen aan begeert, zucht, bidt en strijdt. Zo lang als er strijd is, zo lang is er geen volkomen overwinning; hier is het spreekwoord waar: Die onder ligt, vecht mede.

Hieruit is het ook klaarblijkelijk, dat u de zonde in de Heilige Geest niet hebt begaan; want:

- (a) die zonde heeft tot een voorwerp niet de mens zelf, maar de bekende waarheid, en mensen, welke de bekende waarheid belijden en beleven, en dat met een onverzettelijke haat tegen de gehele zaak van Christus.
- (b) Die zonde wordt niet bestreden van een inwendig beginsel van het leven.
- (c) Dezulken krijgen nooit berouw, en begeren nooit vergeving. 't Is waar, het verzwart de zonde zeer, als ze tegen een verlicht en levendig geweten, en tegen de gevoelige waarschuwing van de Heilige Geest begaan wordt, en men heeft zich daarover bijzonder te verfoeien en te vernederen. Doch dat is de zonde in de Heilige Geest niet, maar de verdorvenheid van de overgebleven oude Adam, die men onderscheiden moet van de nieuwe mens; de oude Adam wordt vijand verklaard, en de nieuwe mens moet men voor zijn ik houden, als Paulus deed: Rom. 7:20. *Indien ik hetgeen doe, dat ik niet wil, zo doe ik nu hetzelfde niet meer, maar de zonde, die in mij woont.* Is er dan nog geestelijk leven in u, houdt dan moed, heft het hoofd uit de gebreken, en begint de strijd wederom van nieuws aan in de kracht Gods, die het goede dat Hij in u begonnen heeft, ook voleindigen zal tot op de dag van Christus, die het werk van zijn handen niet varen laat, maar de moeden kracht geeft, en vermenigvuldigt de sterkte degenen, die geen heeft. En gelijk de Heere het goede, dat Hij in u gelegd heeft, aanziet, ziet dat ook aan, erkent het van de Heere te zijn, en richt u daardoor op.

De tiende twijfeling is ongelovig aan de grondwaarheden.

XII. De tiende twijfeling heeft haar oorsprong uit het ongeloof aan de grondwaarheden. Ik ellendige, zal iemand zeggen, voor mij is noch hoop noch raad;

want ik geloof zelfs niet dat God is, dat de Schrift van een Goddelijke waarheid is, ik twijfel aan hemel en hel, aan de onsterfelijkheid van de ziel, en aan alles, wat men onzichtbaar noemt; ja ik heb lasterlijke gedachten van God; dit kan immers met wedergeboorte niet bestaan.

Antwoord.

Ziet I. deel, hfdst. 14, § 24 en II. deel hfdst. 49 't Is waar, dit is een zeer droevige staat, maar nochtans is het geen teken van onbekeerd te zijn, hij komt de meeste Godzaligen over, en bijzonder die, welke vlug van verstand zijn. Dus hebt u daarom niet hopeloos over uw staat te zijn. U kunt zeer licht merken dat het bestrijdingen zijn; want:

1. U bent altijd niet in die staat geweest, en u hebt in deze staat noch tussenpozen, in welke zich openbaart de liefde, om gemeenschap met God te hebben in Christus. Hij is uw lust, in Hem is al uw vergenoegen. Verbergt Hij Zich, u bent droevig; komt er hoop, u verblijdt uzelf; openbaart Hij Zich aan u, u vermaakt u. De Heere te vrezen, Zijn wil te doen, met ootmoedigheid voor Zijn aangezicht te wandelen, is het leven uwer ziel. Christus is u dierbaar. Was het zo niet tevoren, is het zo niet in de tussenpozen? Herdenkt dan nu de vorige ondervinding.
2. Zelfs, in de aanvechtingen zijnde, openbaren zich nog blijken van het geestelijke leven. Waarom zijt u niet gerust, wat kwaad kan het, als er niets onzichtbaar en onsterfelijk is, eet dan, drinkt dan, volgt uw begeerten op, dan is er immers geen zonde, dan is er immers geen straf te verwachten? Als u dit hoort, komt dan uw liefde niet boven? Zou u niet wel beginnen te wenen? Toont dat niet dat u het alles gelooft, en dat het maar bestrijdingen zijn, of van uw verdorven hart, of van de duivel? En bijzonder, hoe is uw hart ontsteld over de lasterlijke gedachten; en waarom toch? Is het uit vrees van de straf? u zult bevinden niet zo zeer dat, maar dat de ontsteltenissen voortkomen uit liefde Gods, welke niet verdragen kan, dat men iets onbetamelijks van God denkt of spreekt. Staat dan de storm met lijdzaamheid uit, de Heere zal de Satan schelden: want de lasteringen zijn niet uw zonde, maar des Satans, u hoort ze alleen, en 't ontzet u. De Heere zal Zich wederom aan uw ziel openbaren, en tonen dat Hij is, en zo is, als Hij Zich in het Woord verklaart te zijn; de Geest zal u wel getuigen, dat de Geest, in het Woord sprekende, de waarheid is.

De elfde twijfeling is duisternis en doodsheid.

XIII. De elfde twijfeling ontstaat uit de geestelijke duisternis en doodsheid. Zodanige zal zeggen: o mijn staat is nog ellendiger dan al de voorgaande; want ik acht ze gelukkig die gevoel hebben, die in strijd zijn, maar ik ben dood. Ik geloof wel alles, maar ik heb nergens gevoel van, noch van gunst noch toorn van God, noch van hemel, noch van hel, noch van Godzaligheid, noch van zonde: alles is mij alsof ik het eens gedroomd had, 't is zo ver dat het uit het bereik van mijn gezicht is, ik ben in een Egyptische donkerheid. De godsdienstige oefeningen houden op, ik heb noch uit Woord, noch uit de predikaties enige beweging, bestraffingen verschrikken niet, vertroosting en verblijden niet, opwekkingen bewegen niet; met één woord, ik ben dood en ongevoeliger dan de goddelooste, zodat ik noch geestelijk leven, noch genade heb, en 't is met mij hopelozer dan met de goddelooste zondaar.

Antwoord.

Uw klacht is billijk, en uw staat erbarmelijk, maar evenwel niet hopeloos. Ziet deze staat in 't brede verhandeld, hfdst. 55. Hier komt die voor als een reden van twijfeling, of men in de staat van de genade is. Ik zeg dan:

1. Zeer veel uitnemende Godzaligen zijn in deze zelfde staat geweest waarin u nu zijt, en die zal met u niet ophouden; neemt die tot een steunsel van hoop, van gered te zullen worden.
2. Uw staat is niet zo dood als u meent, u neemt de gevoeligheid van de hartstochten voor het leven, dat een grote misvatting is. De verstandige wil naast God, en de weg Gods tot zaligheid door Jezus Christus, is de eerste uitgang van de vereniging van de ziel met God, waarin het geestelijke leven bestaat; indien u nu onpartijdig van u zelf oordeelt, zo zult u die nog vinden.
3. Een geestelijk dode heeft lust aan doden, gelijk bemint gelijk, en haat al wat ongelijk is. Godlozen houden het met godlozen, burgerlijken met burgerlijken, uitwendig godsdienstigen met uitwendig godsdienstigen, en te samen zijn hun harten gekant tegen de inwendige Godzaligen. Indien u dood waait, u zou met hen dezelfde liefde en haat te hebben. Maar nu is het tegendeel in u, de verworpenen zijn in uw ogen veracht, en u eert die de Heere vrezen, en uw hart verenigt zich met hen in de liefde; is dat dan nu niet een blijk, dat u overgebracht zijt uit de dood in het leven?
4. Als u zo dood was als ge u inbeeldt, van waar komt dan het ongenoegen in die staat? de verkniezende droefheid? het kwijnen? Een dode gevoelt immers niet. Maar de gevoeligheid over uw ongevoeligheid toont dat er leven is, hoewel zwak.
5. Als men u het leven in zijn beminnelijkheid voorstelt, die zoete vereniging met Jezus, het lieflijk leunen op Hem, die vrede van het geweten, wegens de vergeving van de zonden, het eenvoudig en teder wandelen voor des Heeren aangezicht; kent u het niet, terwijl men het u voorstelt? komt u uw vorige ondervinding niet te binnen? Zo het met een woord u zou gegeven worden, zou u het niet kiezen, en dat hartelijk en gretig, uit liefde tot die gestalte? Dit zijn immers klare blijken, dat in de doodsheid nog leven is, en dat u om de doodsheid uw staat niet moet verwerpen.

De twaalfde twijfeling is lichamelijk kruis.

XIV. De twaalfde twijfeling ontstaat uit lichamelijk kruis. Die hierin niet beproefd is, die weet niet wat het al veroorzaken kan, als het alles tegenloopt, man of vrouw, ouders of kinderen, in die alle ellende te zien of van die alle smart en verdriet te ontvangen; bespot en veracht te worden van een ieder, in armoede te vervallen, zodat men geen uitkomst weet, hoe men met ere bestaan zal, hoe men zijn schulden zal kunnen betalen, ja waar men brood zal bekomen, om zich en de zijnen in het leven te behouden. Met langdurige pijnen en ongemakken bezocht te worden; en zo aan alle kanten door kruis overstelpt te worden, en als de Heere Zich dan verbergt, en men vindt daar geen troost noch hulp, dit, dit, zeg ik, doet wel een sterk Christen schudden en beven. Als hierbij komen de listige aanvechtingen des Satans, en als ons ongelovig, onverloochend en verdrietig hart daarbij boven komt, zo bezwijkt zeer licht het geloof ten opzichte van de verzekerdheid, men is gereed te denken, dat het alles in Gods toorn hen overkomt, dat men geen kind Gods is. Want, denkt men, zo ik een kind Gods was, God zou mij zo niet verlaten, Hij zou mij helpen. Ja men is gereed te twijfelen aan Gods voorzienigheid en vele andere gedachten en bestrijdingen komen daaruit voort.

Antwoord 1. Ook dit is geen reden om zijn staat te verwerpen; waren Job, Jozef, David, Jeremia, waren allen die, van welke de Schrift spreekt, geen ware gelovigen, en in de staat van de genade? Stelt de Heere Jezus in de persoon van de armen Lazarus ons geen begenadigde voor? en nochtans wat was hun kruis zwaar en langdurig; hoe menigmaal bezondigde Job en David zich in hetzelfde! Zou u dan die allen, die u

gekend hebt, en van welke u hebt horen verhalen, dat ze ja wel nog in een ellendiger staat naar 't lichaam waren dan gij, en dat ze hun ongeduldigheden en ongelovigheden over het kruis hebben gehad en vertoon, zou u die allen daarom veroordelen als onbegenadigden? Immers neen, zo hebt u immers dan geen reden om uw staat te veroordelen.

2. Voegt hierbij de veelvuldige verklaringen Gods, dat het zijn weg is de zijnen door velerlei kruis ten hemel te leiden: Psalm 34:20. *Vele zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen.* Hand. 14:22 ... *dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het koninkrijk van God.* Heb 12:6, 8. *Die de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iedere zoon, die Hij aanneemt. Indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen.* Hieruit ziet u, dat kastijding, dat kruis niet zijn een teken van toorn over de zijnen, maar een teken van liefde.

U zult misschien opvatten: over de Zijnen, maar ik denk dat ik van de zijnen niet ben. Antwoord.

Dat staat dan evenwel vast, dat u uit de grootheid en langdurigheid van 't kruis niet besluiten kunt niet begenadigd te zijn, en nochtans neemt u dat tot een grond, en dat ten onrechte.

3. In het midden van het kruis zal zich de genade, die in het hart ligt, nog wel vertonen, waarop u hebt acht te geven tot uw versterking.

- (a) Wat smart u meerder, het kruis, of dat u er u niet wel in gedraagt? Dat het kruis zo groot is en zo lang duurt, of dat u zo ongeduldig, zo verdrietig zijt, u met lijdzaamheid niet vernedert onder de krachtige hand van God, en twijfelt aan de voorzienigheid Gods, en denkt of God wel op mensen acht geeft, Zich hun ellende aantrekt, hun gebeden hoort?
- (b) Wat begeert u meerder, verzoening met God, en vergeving van de zonden, of verlossing van het kruis? Wat zoekt u meer, vergenoeging en lijdzame onderwerping onder de wil Gods, of maar van 't kruis ontslagen te worden?
- (c) Wat kiest u, dat het kruis maar weggenomen worde, of dat u daardoor geheiligd moogt worden; ja dat het kruis toch eerder niet weggenomen worde, eer dat het zijn werk, tot heiliging van uw hart, volbracht heeft?
- (d) Als het in uw keur stond, volstrekt ontslagen te worden, of het in de hand des Heeren te geven; zou u het eerste kiezen, of zou u zeggen: neen, ik wil niet kiezen ontslagen te worden, maar ik geef het geheel in de hand des Heeren?
- (e) Brengt het u verder van God, laat u bidden, roepen, zoeken na, of vliedt u meer tot de Heere, u menigmaal stil buigende onder zijn tuchtiging, en ootmoedig verzoekende, dat u in zijn gunst mocht verlichting en uitkomst hebben uit uw verlegenheid, die gij, als een kindeke uw nood klagende, de Heere voorstelt? Als u nu deze dingen met bedaardheid inziet, ziet u dan nu geen genade? En zo ja, houdt dan uw staat vast, en het kruis zal u lichter vallen, en 't zal u meerder heiligen, en u zult de goede hand des Heeren tot uw vertroosting en redding vernemen, en met David zeggen: Psalm 119:71, 75. *Het is mij goed dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik uw inzettingen leerde. Ik weet, Heere, dat uw gericht de gerechtigheid zijn, en dat u mij uit getrouwheid verdrukt hebt.*

De dertiende twijfeling is gebrek aan wasdom.

XV. De dertiende twijfeling ontstaat uit gebrek aan wasdom. Men zegt: Ik ben nu zovele jaren in het Christendom geweest, 't is nu zo lang geleden, dat ik eerst overtuigd werd, en dat ik in het verbond der genade overging; maar ik kan niet

vernemen dat ik enige wasdom heb bekomen, ik ben de oude en dezelfde, die ik voor vele jaren was, ja ik kan niet anders zien, of ik ben verachterd, en verachter nog dagelijks hand over hand. Ik was in 't eerste levendig, ik was ijverig, ik kon mij verbreken, en mijn traag vlees overwinnen, ik was bij dag en bij nacht bezig met bidden, ik kon mij niet verzadigen in het lezen van het Woord, de predikaties waren mij zoet, de gezelschappen van de Godzaligen waren mij vermakelijk, ik had gevoelige liefde tot de Godzaligen, zij waren zonderling dierbaar en heerlijk in mijn ogen, ik wandelde met een teder hart voor de Heere, en ik wachtte mij voor mijn ongerechtigheid; maar nu is het heel anders, 't is nu alles koel, ik ben traag, lusteloos, zondig, ijdel. Hoe kan ik anders dan hieruit besluiten, dat ik geen ware genade ooit heb gehad? *Want het pad van de rechtvaardigen is als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de volle middag. De rechtvaardige zal groeien als een palmboom, en als een cederboom op Libanon. Die in het huis des Heeren, geplant zijn, die zal het gegeven worden te groeien in de voorhoven des Heeren.* Dit nu bevind ik niet in mij, maar het tegendeel, Dus heb ik mij niet onder de begenadigden te stellen. Ja hierdoor rijzen wel beproevingen op, of de wedergeborenen niet wel kunnen afvallen.

Antwoord.

1. De gedachten van de afval der heiligen is maar een vliegende beproeving, u weet wel beter, en begeert u meerder onderrichting om vast te staan, ziet hfdst. 57
2. De beloften van de groei worden altijd vervuld in een meerder of minder trap, naar de mate, die de Heere voor een ieder bepaald heeft. Als een boom in een bekwame grond geplant is, en ontvangt gepaste regen en zonneschijn, en is in zijn klimaat van de lucht, zo zal hij groeien. Zo is 't ook met de genade in een gelovige; maar als een boom gekorven en gesneden wordt, als beesten of mensen die gedurig slingeren, of ongedierte aan de wortel knagen, zo zal hij in zijn wasdom belet worden; zo gaat het ook met een begenadigde.
3. De wasdom is niet af te leiden uit de heftigheid van de driften, die zijn wel tevoren heftiger geweest, toen men eerst van soort veranderde, van dood levend, van duister verlicht; maar zij waren min geestelijk, en u zou nu dat genoeg daar niet in hebben, dat ge u verbeeldt, zo u nu weer in die eerste staat was. Maar de wasdom is te kennen uit de meerdere vereniging met Christus, en de werkzaamheid uit de vereniging, ziet hfdst. 47.
4. 't Kan waarheid zijn, dat u verachterd want een gelovige kan verachteren, niet alleen in de uitwerkingen, maar ook in de hebbelijke genade; ziet hfdst. 48. Doch in de verachtering blijft hij nog een gelovige, en de genade wordt niet weggenomen; zodat u wel reden hebt van droefheid, als u verachttert, maar geen grond dat u tevoren geen ware genade gehad hebt.
5. Indien ge u onpartijdig beschouwt, zult u nog bevinden:
 - (a) geestelijk licht om God, Christus, het geestelijke leven de goederen van het genadeverbond in hun eigen en geestelijke natuur te kennen, en te zien dat alle kennis van natuurlijke mensen enkel duisternis is, als u het bij het uw vergelijkt.
 - (b) Smart, droefheid over uw gebrek; waar gevoel is, daar is nog leven.
 - (c) Verlangen, reikhalzen, bidden om Geest, troost, kracht geestelijk te leven; daar honger en dorst is naar de gerechtigheid, naar voedsel, daar is nog leven in de ziel.
 - (d) Daar men nog heerlijkheid in de begenadigden ziet, hen acht, en 't met hen en de zaak van Christus tegen de wereld houdt, daar is nog de natuur van een wedergeborene. Is het u zo niet? Wel dan, erkent dan wat er nog in u is, acht

dat het van God, uit enkele genade in u is gelegd, en dat het ook in u bewaard zal blijven, volgens zo vele dierbare beloften, volgens Gods onveranderlijkheid en zijn almachtigheid; daarom, bezwijkt door uw verachtering niet, maar, houdende de genade vast, richt wederom op de trage handen en slappe knieën.

Dus hebben wij de voornaamste oorzaken, welke de gelovigen beroeren, en aan hun staat doen twifelen, voorgesteld en beantwoord. Er zijn nog wel andere, maar die zijn van minder gewicht, en zullen gemakkelijk uit het gezegde op de voorgestelde twijfelingen opgelost kunnen worden.

Hoofdstuk 52

Van de Aanvechting des Satans.

I. De duivel is een mensenmoorder van de beginne, God heeft vijandschap gezet tussen de gelovigen en de duivel, die gaat om hen als een briesende leeuw, en gebruikt allerlei list en geweld om hen te kwetsen, en, was het mogelijk, te doden. Hiervan zullen wij nu spreken.

II. Dat de duivel de gelovigen bestrijdt, is onweersprekelijk uit het Woord van God. Zie

- (a) het bevel Gods: Gen. 3:15. *Ik zal vijandschap zetten tussen u (slang) en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad.*
- (b) De benaming, die hem deze aangaande gegeven wordt als *de vijand*, Matth. 13:39. *De verzoeker*, Matth. 4:3. *De boze*, Matth. 6:16. *De tegenpartij*, 1 Petrus 5:8.
- (c) De verklaring van zijn werk om te gaan om de gelovigen als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden, 1 Petrus 5:8. Listen in 't werk te stellen, Efëze 6:11. Met vuisten te slaan, 2 Kor. 12:7. Vurige pijlen te schieten, Efëze 6:16. Bedriegen, 2 Kor. 11:3.
- (d) De opwekkingen om ons tegen hem te wapenen, en hem te weerstaan: Efëze 6:11. *Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels.* 1 Petrus 5:8. *Zijt nuchteren, en waakt, want uw tegenpartij, de duivel, gaat om als een briesende leeuw.* Jak 4:7 *Wederstaat de duivel, en hij zal van u vluchten.*

III. Dit is u bekend, en zet er u toe, dat de duivel van die tijd af, dat u gedachten kreeg tot bekering, en dat ge u maar van verre naar Jezus toewendt, als verwoed, al zijn listen en boosheden inspant om u te verhinderen, en indien hij dat niet doen kan, te kwellen en te kwetsen, opdat u noch heilig, noch vrolijk mocht leven. Welaan dan, u aan uw zijde spant ook alle krachten in, grijpt uw sterkte aan, en weerstaat hem in gemoedigheid.

't Is nodig dat u zijn listen en werkingen kent, om te minder beledigd te worden, en te moediger te strijden; daarom zullen wij u enige algemene hier voorstellen. Hij komt doorgaans voor onder drieërlei gedaante, namelijk als een engel des lichts, of als een duivel, of verborgen alsof wij het zelf waren. Onder de laatste gedaante is hij de allerschadelijkste.

Als een engel des lichts op verscheiden manieren.

IV. Dat hij als een engel des lichts ons wel aankomt, leert de apostel: 2 Kor. 11:14, *De satan zelf verandert zich in een engel des lichts.* Niet in waarheid, maar in schijn, ten opzichte van zijn werkingen; want hij komt de Godzaligen menigmaal voor onder een schone schijn van Godzaligheid.

- (a) Soms stelt hij goede zaken voor, of een zoete schriftuurplaats, of enige vorige zoete ondervindingen en beweging, en zal zoeken u daarop te doen malen. Maar 't is met een boos oogmerk, hij doet het ontijdig, als men in een bijzondere zaak uitnemende bezig is, of als hij weet dat er wat gepredikt zal worden, dat hun zeer nuttig zou zijn, en dat om de ernst te breken in het werk, dat op die tijd te doen

was, te doen staken, en het te prediken woord ongemerkt te doen voorbijgaan, en als men dan zo afgeleid is, zo mist men 't een en het ander, en men is leeg.

- (b) Hij mag wel lijden dat iemand, die hij anders niet kan aftrekken, zeer gezet is op deugdzaamheid; ja hij zal iemand wel daartoe aanporren, (hoewel de liefde tot heiligheid uit het hart van een Godzalige zelf voortkomt) maar 't is hem te doen om hem aan te porren, dat hij niet onderworpen zal willen zijn in de bedeling van God, dat hij gedurig sta naar nog al grotere en hogere dingen, om hem verdrietig, moedeloos en ongelovig te maken, of om hem tot hoogheid van het hart te brengen.
- (c) Hij zal iemand ook wel aanzetten tot deugdzaamheid, ja wel tot de allernauwste letting op zijn gedachten, woorden en daden. Maar 't is hem te doen om iemand te vervoeren tot dingen, die buiten zijn beroep of staat zijn, ja wel onder een schone schijn tot dingen, die tegen het gebod Gods zijn, en tot geestdrijverij; en te menen, dat het al van God is wat in de geest opkomt, en waartoe zal hij dan een mens niet vervoeren? Of ook, om hem tot een nauwgezet geweten te brengen, zodat de mens overal zich stoot, en in vele benauwdheid des geestes wandelt, of ook hem, door het doen zien, hoe ver hij te kort komt, zijn staat te doen verwerpen, onder voorwendsel, dat zo'n leven met genade niet bestaan kan.
- (d) Hij zal ook iemand wel aanzetten tot deugdzaamheid; maar 't is hem te doen om hem genoeg in zijn werk te geven, en hem alzo van Christus, en van het zoeken of oefenen van de rechtvaardigmaking af te houden, en hem zo zoetes van zijn troost en zuivere heiligmaking, die uit de rechtvaardigmaking vloeit, te beroven, of ook indien iemand niet wedergeboren is, uit de hemel te houden. Deze dingen moet een ieder in 't oog houden om van de duivel niet bedrogen te worden.

Als een duivel.

V. Soms komt de duivel als een duivel, om te verschrikken. Dit geschiedt:

- (a) door lichamelijke verschijningen, aangrijpen, geluiden of andere manieren, hoewel het zeldzamer gebeurt, en doorgaans meer op de verbeelding geschiedt, die sommigen niet weten te onderscheiden van de waarheid.
- (b) Als hij iemand aanpoort om zich aan hem over te geven of diergelijke; hoe ver hij hiertoe vervoert, weten zij, die het ondervonden hebben.
- (c) Ook als hij iemand dreigt te doden of ander leed te doen, waardoor de aangevochtene in veel vrees leeft. Dus kwelt hij als een duivel; doch als hij hierbij geen andere heimelijke werkingen uitvoeren kan, zo schaadt hij minst, hoewel hij veel goed belet.

Verborgen alsof het de mens zelf was.

VI. Meestendeels verbergt zich de duivel, en zoekt de mens wijs te maken, dat hij geen hand daarin heeft, maar dat de mens het zelf is, en dat zulke dingen uit zijn eigen hart voortkomen. Hiermee heeft hij voor, of het goede te verhinderen en te bederven, of tot zonden te brengen, of de ziel in een verbijsterde staat te brengen. Om het goede te verhinderen of te bederven, gebruikt hij vele listige omleidingen, en valt aan of op het geloof, of op het gebed, of op het gehoor, of op de heiligmaking.

Om het goede te verhinderen.

VII. 1. Hij weet, dat het geloof de springader van het geestelijke leven is, daarom zoekt hij dat in al deszelfs daden te verdonkeren.

Hij bestrijdt het geloof.

(a) Hij werpt schielijke invallen in zonder reden; namelijk: Is 't allemaal al waarheid? Is 't niet allemaal een inbeelding? En port daarbij gedurig aan, dat men daarop met zijn gedachten male, en dat men het moet onderzoeken; indien men daarnaar begint te luisteren, zo krijgt hij vat, en begint redenen voort te brengen, en wil dat men die beantwoorden zal. En krijgt hij u zo ver dat u met uw verstand begint te werken, zo gaat hij al voort met redetwisten, en brengt telkens nieuwe bewijsgronden voort, en het verstand te kort schietende, zo gaat hij al verder om van vliegende atheïstische gedachten, u tot gezette atheïsterij of ongodisterij te brengen, en dan zijt u jammerlijk in 't net, en u raakt buiten staat om troost of vrede te hebben, of iets met gemoedigheid te doen; daarom wacht u acht te geven op de eerste vliegende inwerpingen, maar laat ze voorbij vliegen, en ga u voort, en op het Woord aan.

(b) Soms schiet bij onverwacht in: bent u al een kind Gods? Is 't al waarheid? Hebt ge u niet bedrogen? Kom, beproef u eens, goed werk mag wel getoetst worden. Dit doet hij op zulke tijden, als men zoetelijk door het geloof leeft, en levendig is in de oefening van deszelfs uitgaande daden, en in de omgang met God; of op zulke tijden, als men minst bekwaam is van zichzelf te oordelen. Indien men luistert, zo krijgt het geloof ten eerste een stuit, en men wordt verhinderd in die goede gestalte voort te gaan; en komende tot beproeving of het fundament al wel gelegd is, zo doet hij zijn best om het goede te verduisteren, en de verdorvenheden op het klaarste voor te stellen, ingevende, zo en zo zijn de Godzaligen; maar hoe ver zijt u van zo'n leven! En daarom u hebt uzelf bedrogen, 't is maar uw verlicht verstand, 't is maar hersenwerk, u bent een tijdgelovige, een geveinsde. En dus zult u aan het wankelen raken. Daarom luister niet naar die inschietingen, gaat u maar voort in die uitgaande daden van het geloof, dat kan niet bedriegen; want als ge u bedrogen had, zo moest u het daar toch beginnen. Het beproeven is 't veiligst, als men in het gebed worstelt en met de Heere in samenspraak en onderhandeling is.

(c) Soms stelt hij het lichamelijke kruis wel zwaarder voor dan het is, en meteen, dat er geen uitkomst zal zijn; maar dat het hoe langer hoe zwaarder zal worden en ook het komt u niet over in Gods gunst, maar in zijn toorn, 't is om uw zonden, 't is maar een begin van de eeuwige verdoemenis en dat weet hij zet op zet als met gezag en overheersing in te drukken. Indien u hiernaar luistert, zo krijgt zijn inwerping kracht en het geloof begint te bezwijken en u zult lichtelijk moedeloos worden en het kruis zal u neerdrukken; daarom sla af zulke inwerpingen, neem maar uw kruis op en volg Jezus na en houd u aan de belofte van ondersteuning en van een goede uitkomst.

Het gebed.

VIII. 2. Omdat de duivel weet wat kracht, troost en nuttigheid in het gebed is, zo is hij met al zijn macht en listigheid doende om u van het gebed af te houden of u daarin te ontroeren.

(a) Hij geeft zoveel ander werk als hij kan, hij leidt de gedachten af op dit of op dat, hij zoekt uitstel dan en dan, maar dat eerst, en dus zoekt hij de mens te doen omlopen van 't een op het ander en zo men volgt, zo verliest men de begeerten en de levendigheid om tot het gebed te komen. Als u dit ontmoet, pas dan op en weet, dat uw doodsvijand, de duivel, naast u bezig is en zijt u te ernstiger om door alle hinderingen door te breken, en denk, hier heb ik nu te strijden, hierin wil ik een overwinning over hem behalen.

(b) Soms stelt hij 't gebed voor als zo'n zwaar werk, dat het niet te doen is, dat u geheel onbekwaam daartoe zijt, dat u tegenwoordig in al te zondige staat zijt, dat u nog wat wachten moet, totdat u wat meer bekwaamheid hebt. Als u hierdoor tegen het gebed begint aan te zien, zo krijgt hij voordeel op u.

Daarom ga u voort, laat u niet hinderen, begin maar zo onbekwaam als u bent en zie na het gebed, of het zwaar was of niet, of u onbekwaam bent of niet, en u zult er dan anders van oordelen.

(c) Soms stelt hij met een diepe indruk voor de krachteloosheid en vruchteloosheid van het gebed. Hij werpt in: u bidt niet in het geloof, u hebt geen klare indruk van God; maar u bidt een onbekende God aan. U hebt geen recht gezicht van u zelf, u ziet uw zondigheid en onwaardigheid niet, en u bent zo nederig en verbrijzeld niet als een bidder moet zijn; u hebt geen ernst tot de zaken, die u begeert, of immers zulke heilige oogmerken niet als tot het gebed vereist worden, daarom schei er uit, 't is toch Gode niet aangenaam; u zult ook de zaak niet hebben. God verhoort zulke gebeden niet; hebt u niet lang genoeg ondervonden, dat al uw bidden tevergeefs is, wat hebt u ooit op uw bidden verkregen? Dus krenkt hij het geloof in het bidden en vermindert de ernst en het aanhouden, indien u enigszins op zulke inwerpingen acht geeft. Daarom ken zijn listen en dring te ernstiger daardoor heen, houd u op met de beloften Gods en denk altijd, dat God niet om de waardigheid des gebeds, maar op het gebed, als een van Hem verordeneerd middel, hoort en op zijn tijd, wijze en mate geeft, en dat u het wel ondervonden hebt.

(d) Soms is de duivel bezig om vele andere gedachten als stof in te werpen, terwijl men in het gebed bezig is. Ook zoekt hij onze ziel in een haastende en jagende gestalte te brengen, alsof er wat te doen was, dat niet wachten kon, hij verwakkert de lust tot het werk, dat men onderhanden heeft, of brengt bekommernis op 't hart en brengt schielijk zaken voor, daar men in lange tijd niet op dacht.

Ken ook deze list en sla ze af als niet achtende.

De openbare godsdienst.

IX. 3. Omdat de duivel weet, dat de Heere gewoon is zegen over de vergaderingen van de gelovigen, de bediening des Woords en het gebruik van het Heilig Avondmaal te geven, zo gaat hij al mede ter kerk en tracht zijn praktijken ook daarnevens u in het werk te stellen: dan met u veranderingen voor te werpen om niet te komen; dan met allerlei gedachten u in te blazen, dan, zo 't hem toegelaten wordt, met een slaapdamp uw hersenen te benevelen, dan met duizend andere dingen om u het Woord, of te ontnemen of krachteloos te maken.

Stel u dit voor, ken zijn listen, wees op uw hoede en wees hem uit haat en vijandschap in geen ding te wille. Bedenk, u hebt dan te strijden en een overwinning te bevechten.

De heiligmaking.

X. 4. Omdat de duivel weet, dat de heiligmaking zo beminlijk voor u en zo bijzonder tot eer van God en stichting van uw naaste is, zo legt hij overal lagen om u daarvan af te houden. Dan is 't, zijt eerst bij u zelf heilig; dan, dat is uw plicht niet, en bijzonder weet hij levendig voor te stellen en te vergroten de bijoogmerken, die hij weet, dat toch in 't hart van de onvolmaakte mens zijn en lichtelijk bij de beste daden bij komen, ja al is 't, dat men al vrij daarvan voor die tijd is, zo blaast hij in, zie daar dat is uw oogmerk. Zingt men, bidt men of voor in een vergadering, of bidt men met anderen, laat men een traan onder de predikatie, geeft men een aalmoes, bestraft,

vermaant men anderen, 't is terstond: dat doet u om van mensen gezien te worden. Dus of verhindert hij u om voort te varen, of hij beneemt u de verkwikking, die u daar anders uit hebben zou. Daarom ken zijn boosheid, acht niet op zijn ingevingen ga maar voort en doe de deugd met gebrek, zo goed als u kunt, en de Heere zal u daarin sterker maken.

Is werkzaam om tot zonden te brengen op velerlei wijzen.

XI. De duivel is niet tevreden met u in het goede te verhinderen, en het te verderven, maar hij tracht u tot allerlei zonden te brengen. Dan port hij David aan tot hoogmoedigheid, om het volk te tellen; dan doet hij een schone Bathseba voorkomen, om tot onkuisheid te verlokken; dan geeft hij gelegenheid tot nijdigheid, dan tot achterklap, dan tot een leugen, dan tot overdaad, dan tot een andere zonde; 't scheelt hem niet, als hij u maar kan doen vallen, hij legt van verre op u toe, en gebruikt duizend middelen en listen.

(a) Hij begint dikwijls van verre, verbergt het einde en zijn doel. Hij komt met een schone schijn van uitspanning, en zo zoekt hij u tot ledigheid te brengen, een bekwaam voorwerp voor hem. Hij komt onder een schijn van eerlijk vermaak, en zo zoekt hij u uitgelaten te maken. Hij stelt dan dit, dan dat voor, en is gelijk de kramers: *wil je dat?* Van 't een op het ander, of er iets was, daar u lust toe krijgen mocht.

(b) Hij begint met kleine dingen, die in 't eerst als geen zonde voorkomen, en verbergt de zondigheid; de ziel zich in die kleine zonde toegevende, zo raakt ze van haar tederheid en van de tedere vreze Gods af, en zo gaat hij al voort van kleine of middelmatige, tot het malen op ijdelheden, en tracht die dingen zoet voor te stellen, en dus krijgt de ziel een kwade gestalte.

Daarom pas op, geef u nergens toe, hoe klein de zonde ook schijnt.

(c) Dan port hij aan tot grote zonden, en bijzonder tot die, waartoe uw natuur meest genegen is; 't is waar, hij kent het hart niet, maar hij heeft wel opgemerkt, wat zonde u meest bedrijft, en tot wat zonde hij u voor dezen 't gemakkelijkst kon brengen, hij hoort ook de belijdenis uwer zonden, en let op alle omstandigheden, en zo besluit hij daaruit uw verborgen en aanliggende zonden, daar schiet hij dan op toe, en kan soms die zonde zo schielijk, en in zulke beminlijkheid voor het vlees voorstellen, dat het terstond als buspoeder in de brand vliegt, en die zonde, welke men meende al in zijn macht te hebben, die wordt schielijk wederom levendig, en dan drijft hij de ziel als een tol om, en daar komt wel volharding bij. Daarom, wees op uw hoede!

(d) Als u dan te laat ziet, waar u geweest zijt, en weer wilt komen tot de Heere, uw rust, en tot de vorige tederheid en volkomenheid van het hart, dan keert hij het blaadje om, om u tot andere inwendige zonden te brengen, tot ongeduld, verdrietigheid, ongelovigheid en wanhoop. Daarom sta vast.

U zult misschien denken, *dit zijn mijn zonden, zij komen uit mijn eigen hart voort.*

Ik antwoord: Sommigen geven de duivel al te veel schuld, om zich te verontschuldigen, anderen geven hem al te weinig schuld. Ik zeg: ja uw eigen hart is boos genoeg om alle deze dingen voort te brengen. Houdt dit voor enige gewisse waarheid, dat al waar uw eigen wil en genegenheid is, om op zo een zaak te peinzen of uit te werken, dat dit uw eigen zonde is, en op uw rekening staat.

Maar 't is ook waar, en men heeft zich klaar en gedurig voor te stellen,

1. Dat de duivel overal zijn hand zoekt in te krijgen, en op zijn luimen ligt om u een voordeel af te zien, en u tot enige zonden, onder wat schijn het ook zij, op te ruïen of voort te stuwen.
2. U mag wel denken, dat de duivel aanleider is:
 - (a) als de bovengezegde zaken schielijk invallen, en dat met een ongewone helderheid, voordeligheid en vertoning van zoetigheid en vermakelijkheid. (Ik zeg vertoning; want tot de wil kan hij niet komen, en kan de zoetigheid niet geven.)
 - (b) Als daar schielijke beweegreden bij komen, die zelfs tegen oordeel en wil strijden.
 - (c) Als daarbij komt een gezaghebbende en als heersende inprenting, om door die heersende bevelen de wil te overvallen.
 - (d) Of als daarbij komt een jaging, een schudding van het hart, een buitengewone onbedaardheid en voortdrijvende drift. Als iets zondigs door doen of laten u zo voorkomt, zo kent de klauw van de duivel, dat hij verzoeker en aanleider is, en zo dezelve enige ingang maken en kleven, weet dan, dat hij er dan zelf ook bijkomt. Zo hebt u dan de duivel te kennen als aanleider, en u als volger. Ziet toe, haat de duivel te zeer, dan dat u hem te spraak zou staan, om naar hem te luisteren, en hem te gehoorzamen.

Om te kwellen, met inwerpingen op verscheiden manieren.

XII. Er zijn ook andere bestrijdingen, in welke hij alleen de oorzaak is, en die de kinderen van God alleen tot kwellingen dienen, aan welke zonden de kinderen van God geen deel hebben, tenzij zij daardoor zich buiten staat laten brengen, om God in geloof, hoop en liefde te dienen. Die wangestalte alleen is hun zonde, zij moesten sterker zijn, dan dat zij door zijn schuddingen zondig ontroerd zouden worden. Maar de inwerpingen zelf zijn niet uwe, maar van de duivel zonde; hoewel, (merk hierop) hij u gedurig wil wijs maken, dat het uw eigen zonde is; indien u dat begint te geloven, zo zullen zijn inwerpingen u treffen en tot bedroefde gestalten brengen; maar zo u van de duivel praat kent als zijn spraak, zult u ze gemakkelijker afslaan, en te minder ontroerd worden.

Deze bestrijdingen geschieden op zo velerlei wijze en naast zo vele zaken, dat het niet wel mogelijk is, die alle op te halen, ook wil ik ze alle niet voorstellen, en wenste geheel te zwijgen; maar tot ontdekking van zijn boosheid, en opdat de kinderen van God gewapend mogen zijn tegen de wijsmaking: *u bent het zelf, het komt uit uw hart voort*, zal ik alleen enige dingen in 't gemeen hier voorstellen.

- (a) Sommige inwerpingen schijnen geheel kinderlijk en belachelijk; maar daar steken diepten in en hebben doorgaans een smartelijk gevolg. Als bijvoorbeeld: zegt nu dit, zegt nu dat. 't Gaat daarna wat verder, en daar komt bij: zo u 't niet zegt, zo u dat niet aanraakt, zo zijt u verdoemd, zo u 't doet, zo is 't wel. 't Gaat verder, als hij heersende beveelt, dat men dit of dat zal toestemmen, en zoekt u dan te schudden, en u wijs te maken, dat men het toegestemd heeft. Dus eindigt dat kinderlijke in een grote ontsteltenis. (b) Soms schiet hij schielijk een Schriftuurplaats in, die zwaar is om te verstaan, en die dringt hij aan om Gode enige ongerijmdheid toe te schrijven, of uw staat omver te werpen, en port aan dat te beantwoorden, en zo de mens de waarheid, God en zijn staat begint te verdedigen, zo krijgt hij meer vat, want hij is te loze verleider; daarom moet men niet antwoorden, het gaat ook hoe het gaat, maar het voorbij laten waaien. (c) Soms leidt hij de mens tot de eeuwige verkiezing, en tot de roeping en bekering van de ene mens boven de andere, en tot

verdoemenis van zo vele mensen, en dat om God te beschuldigen; zo de mens hierop begint te malen, en wil God verdedigen, zo is hij in de strik; daarom slaat af, antwoordt niet; want u zult daardoor in groter ontroering geraken. Des Heeren wil is heilig.

- (b) Soms neemt hij gelegenheid van lichamelijk of geestelijk kruis, om God te beschuldigen over zijn handelingen, en om allerlei dingen in te blazen, die de ziel onvergelykbaar zwaarder vallen dan het kruis; maar hoedt u op die inblazingen te letten, laat ze voorbij vliegen, houdt u vast dat God souverain is, en dat Hij alles doet, dat Hem behaagt, en aan de mens geen reden van zijn doen geven wil.
- (c) Soms weet hij iemand, die hij enige tijd in de zeef gehad heeft, zo om te voeren, dat de mens, als hij zich tot de Heere begeven wil, of begint te bidden, door de verduistering van de gedachten, en zijn wonderlijke werking op de verbeelding, schijnt van God af tot een ander voorwerp gekeerd te zijn, en alsof hij niet God, maar dat aanbad, dat een grote verhindering van het gebed is.
- (d) Soms speelt hij de profeet, en blaast in, dat en dat zal u overkomen, zo zult u nog worden, tot die en die daden zult u nog komen, hij schiet het niet alleen in, maar hij dringt het aan, 't zal zeker zo komen, en dat al weer en weer, zodat dat profeteren geen einde heeft. Hij begint soms enige tijd tevoren in de droom zulke dingen te vertonen, en wilde die droom gaarne voor een goddelijke doen doorgaan, om daarna meerder vat daarop te hebben; hij brengt die droom daarna wederom te pas, en drukt de verbeeldingen van die zaken met vele ontroeringen in, en krenkt also lichaam en ziel door de vrees van de voorspelde toekomstige zaken.
- (e) Soms komt hij met vurige pijlen en kwade gedachten van God, en dat met zulke kracht en zulke gedurigheid, dat de ziel dag noch nacht rust heeft. De arme ziel wordt tot ter dood toe verwond, zij kan 't niet verdragen, en kan die gedachten ook niet afweren, zij komen telkens sterker en sterker, en de inbeelding alsof 't haar eigen gedachten waren, verzwaart de ellende.

Waarom te onderkennen.

XIII. In deze en dergelijke bestrijdingen verbergt zich de duivel, al zijn werk en list is aan te dringen, dat hij het niet is, die zulke gedachten ingeeft, maar dat ze uit het hart van de aangevochtenen zelf voortkomen, en dat zulke zonden met genade niet bestaan kunnen, en dat ze daarom eeuwig verdoemd moeten worden. En wanneer zou er een einde aan deze bestrijdingen zijn, indien de Heere op zijn tijd niet voorkwam en de satan schold? Maar men zal mij vragen, is het de mens zelf niet, mij dunkt dat ze zeker uit mijn eigen hart voortkomen, dat ik dat wist, dat het maar de zonden en zijn inblazingen van de duivel waren, ik was half gered, kan men het weten? En zo ja, waaruit zal men dat kennen?

Antwoord.

1. Dat alle zondige wanstalten van ongelovigheid, moedeloosheid, verdrietigheid, wanhoop, des mensen eigen zonden zijn, hoewel soms veroorzaakt door de bestrijdingen van de satan. Het begin kwam niet van de mens, maar van de duivel. u hebt hem te veel plaats gegeven, u bent er te veel ontroerd door geworden, u moest het zoveel niet geacht hebben.
2. Neemt het zo eens, al het bovengestelde kwam uit uw hart voort, wat dan? Onvergeeflijk? Neen; Christus staat gereed om alle ten uiterste bezwaarden met de zonde, ook de grootste van de zondaren, ook godlasteraars, 1 Tim.1:13, aan te nemen.
Zegt gij, *'t is zonde tegen de Heilige Geest, en die is onvergeeflijk.*

Antwoord 't Is geen zonde tegen de Heilige Geest, over die zonde is geen berouw; maar 't berouwt u, u gaat er onder gedrukt, u bidt.

3. Weet, dat deze en diergelijke ontmoetingen het lot zijn van veruit de meesten van de kinderen van God; wat wonder is het dan, dat het ook u te beurt valt?

U zult zeggen, *mijn gestalte is nog geheel anders, ik heb ze in de bovenverhaalde niet gevonden, noch ooit van diergelijke gestalte gehoord of gelezen.*

Antwoord. U weet misschien wat anderen ontmoet, en daarom kunt u niet zeggen, anderen ontmoet dat niet; indien u de bovengestelde gevallen met bedaardheid inziet, ik geloof dat u er de uwe in vinden zult; ik heb die niet duidelijker en breder willen voorstellen, die ze ondervindt, zal uit de bedekte voorstellingen zichzelf wel kunnen beschouwen.

4. Dat de bovengestelde inwerpingen niet uwe, maar de zonden van de duivel zijn, is te kennen:

(a) Als ze schielijk, onverwacht, als een bliksem invallen, zelfs als men bezig is in goed en heilig werk; want al wat uit ons eigen hart voortkomt, komt langzamerhand met redeneren voort, en doorgaans bij enige gelegenheid.

(b) Als ze met geweld ingedrongen worden, en dat tegen wil en dank, en dat telkens, zodat men zich niet verbergen kan, de ziel slaat af, wil er niet om denken, geeft de minste toestemming niet. Maar 't komt evenwel al weer en weer, zodat men zien kan, dat men alleen lijdende is, gelijk als iemand, die geslagen wordt, en dat die pijlen van buiten ingeschoten worden. Gebruik dan uw verstand en oordeel.

(c) Als zij met verschrikkingen komen, zodat de ziel terstond buiten bedaardheid, in vele ontroeringen komt en buiten staat om verstandig te redeneren. Recht tegenovergesteld is het, als de zonden uit des mensen eigen hart voortkomen.

(d) Als de ingeworpen zaken zijn onnatuurlijk, voor welke de natuur zelfs schrikt; indien men dit zo bevindt, zo mag en moet men het voor zeker houden, dat het onze zonden niet zijn, maar van de duivel; daarom moet men zich daarover zo niet ontstellen, maar met verachting de duivel weerstaan.

5. Daar zal in sommigen nog deze gedachte oprijzen: het gebeurt mij wel, dat ik waarlijk gevoelen kan, dat zij mij niet van buiten aankomen, maar dat het mijn eigen gedachten zijn.

Antwoord.

a. Dikwijls is de mens onkundig van de werking van de ziel, daarom kan hij ze niet onderscheiden, wat door de verbeelding of inblazing des satans, of van hem zelf voortkomt; men meent omdat men die dingen verstaat, dat zij daarom uit de ziel zelf voortkomen; als een ander mens schrikkelijke dingen spreekt, zo verstaat u ze ook, en u schrikt en u weet, dat het uw zonden niet is, maar diens, die ze spreekt. Zo is 't hier ook.

b. Ook moet men weten dat als de duivel al van u verdreven is, dat men door die voorledene indruk een schrikkende gestalte nog wel enige tijd behoudt, en ook dat ons geheugen nog die dingen niet vergeten heeft, zodat het maar een enkele herinnering is. Nu, die schrikkende gestalte, de herinnering is de zonde niet; ja de schrikkende gestalte toont zelfs uw liefde tot God, van welke u geen ongerijmdheden horen noch denken wilt.

Hoe zich in deze strijd te gedragen.

XIV. 't Is niet genoeg te weten, dat die vurige pijlen van de duivel geschoten worden, want men is daarom van die niet verlost; maar de Heere wil, dat wij tegen de duivel

strijden zullen en Hij wil door de strijd de overwinning geven. Zegt gij, wat zal ik doen.

1. Het beste werk in deze is niet achten, afslaan, niet antwoorden, het voorbij laten vliegen en het zo aanmerken; alsof iemand voor uw vensters stond en gedurig die dingen tot u riep, 't zou u lastig zijn en zeer kwellen; maar u zou daarover zo niet ontstellen, alsof u het zelf sprak.
2. Merkt het aan als een lijden, gelijk pijn in het lichaam, houdt u zo stil en bezit uw ziel in uw lijdzaamheid en ziet altijd op de hand van God, de Heere heeft het bevolen en wil u klein houden, de Heere heeft het bepaald, hoe ver het gaan zal, Job 1:2.
3. Houdt het geloof vast, kan 't niet zijn in de levende oefening, laat het evenwel in de grond van het hart zijn, houdt het daarvoor op de vorige ondervinding, dat u een kind Gods zijt; maar houdt u voor die tijd af van beproeven.
4. Weet, dat de Heere Jezus de duivel overwonnen en hem de kop vermorzeld heeft, Gen. 3:15. Zijn heerschappij is te niet gedaan, Hebr. 2. Daarom zijt gemoedigd tegen een overwonnen vijand.
5. Ziet op de voorbede van de Heere Jezus: Lukas 22:32. *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.*
6. Geloof, dat er een goede uitkomst zal zijn volgens de beloften en de voorbeelden van anderen en uw eigen ondervinding in andere strijden. Zoveel meerder troost, vrede, blijdschap en sterkte zal de Heere u geven, naardat uw verdrukkingen nu zwaar zijn; en u wordt zelf in de strijd gewaar; dat u voor vele andere zonden en verheffingen van het hart bewaard wordt.
7. Wees veel biddende, is er niet veel kracht tot doordringen in ernst en uitbreiding van uw verzoek, ziet dan maar telkens uit naar de Heere, laat de Heere uw toekeringen tot Hem, uw zuchtingen en uitschietingen zien en horen, en wacht alsoo op Hem, van waar uw hulp komen zal, verzuimt de tijd uwer oefeningen niet.
8. Gaat in die donkerheid door de hagelbuien heen, volgt het Woord, richt uw gangen daarnaar in een Godzalig leven en in het waarnemen van uw beroep, houdt u daarin altijd bezig; want nooit zult u het kwader hebben, dan als u leeg bent.
9. Kunt u een beproefd leraar of een ander sterk Christen hebben, openbaart die uw strijd en smooit het alleen niet; het uitstorten van uw hart, het ondersteunen van hen, hun voorbede, zal een bekwaam middel zijn om gemoedigder te worden en van die ure aan, dat u gemoedigd wordt, zult u toenemen in sterkte.

Opwekking tot wederstand.

XV. Welaan dan, stelt u tot een kloeken tegenstand; om daarin gemoedigder te zijn, zo wekt u op door het overdenken van deze zaken:

1. 't Is de wil Gods, dat zijn kinderen gezamenlijk een heerleger zouden uitmaken onder hun Vorst en Koning Jezus om te strijden tegen de duivel en zijn engelen. Ziet zulke strijd: Openb. 12:7 ... *Michaël en zijn engelen krijgden tegen de draak, en de draak krijgde ook en zijn engelen.* Zo ook: Openb. 19:11, 14 ... *Ziet een wit paard, en die op hetzelfde zat, was genoemd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid. En de heerlegers ... volgden Hem op witte paarden.* De Heere Jezus heeft de duivel door Zijn dood te niet gedaan, dat is, alle macht over de Zijnen benomen, en heeft hen uit de beulshanden, aan welke zij door de zonden overgegeven waren, verlost, door voldoening voor hun zonden door Zijn dood, zodat hij geheel geen heerschappij over hen heeft, of ook ooit bekomen zal. Maar de wijsheid en goedheid Gods heeft hem een bepaalde macht gegeven, om als vijand het heerleger van Christus te bestrijden, opdat Zijn kinderen in de strijd geoefend, en al strijdende

de overwinning over hen behalen zouden, tot hun verheerlijking en Zijn schande. Omdat dit nu zo is, en ge u in het strijdend heerleger hebt begeven, zo past het u dapper te strijden: want alles, wat in dat heer is, zich tégen deze vijand aankant, en dat in het oog van onze Heervoerder en van de heilige engelen. Welaan dan, wees gewillig, wees dapper.

2. Zien wij op de natuur van deze vijand, hij heeft een dodelijke en afgrijselijke haat tegen onze lieve Heere Jezus, en tegen allen, die Hem aanhangen, en in het bijzonder tegen u; die haat doet hem onzinnig woeden, *en als een briesende leeuw rondom omgaan, zoekende, wie hij zou mogen verslinden*, 1 Petrus 5:8. Hij is listig, hij is wreed, hij is onvermoeid om u een voordeel af te zien, om u te kwetsen en in uw loop te stuiten; dit moet uw haat tegen hem wederom verwekken. Ziet dit in David om hem na te volgen: Psalm 139:21, 22. *Zou ik niet haten, Heere! die U haten? en verdriet hebben in degenen, die tegen U opstaan? Ik haat hen met volkomen haat, tot vijanden zijn zij mij*. Die haat zal hem niet gunnen, dat hij enig genoeg hebbe in u hier of daarin te overwinnen, en over u te triomferen; die haat zal u aanzetten om hem zelfs niet toe te laten, dat hij omtrent u blijve, die haat zal u aanzetten hem te verjagen, dat hij van u vliede, die haat zal u verblijden, als u hem onder uw voeten vertrapt, en dat u hem spijt aandoet. God heeft u die bekwaamheid gegeven, dat hij haten kunt, dat is een volmaaktheid van de natuur, gebruikt ze dan op het scherpste tegen hem.

3. 't Is zeer schandelijk en beschamend als ge u van hem laat overwinnen door achteloosheid, door ongelovigheid, door opvolgen van die begeerlijkheden, waartoe hij u gaande maakt en aanport: want wees verzekerd, dat hij overal bedekt zijn hand in heeft, en als u dan wederom tot de Heere komt, en van Hem bestraft wordt, dat u zo lafhartig geweest zijt, of het hem terstond hebt gewonnen gegeven, of niet veel tegenstand hebt geboden. Aan de andere kant is het glorieus, als u dapper tegen zijn aanvallen hebt gestreden, al is het met wonden gekregen te hebben, die dapperheid zal u veel vrijmoedigheid geven tot de Heere te naderen, en hoe zoet is het, als de Heere toont, dat Hij behagen heeft genomen in uw strijd, als was het met kleine kracht, omdat u gestreden hebt naar uw kracht, en dat in oprechtheid van het hart; en als de Heere u daarop iets van dat verborgen manna geeft, dat Hij de overwinnaars beloofd heeft, en als Hij zegt: *Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten; ga in, in de vreugde uws Heeren*, Matth. 25:21.

4. De duivel is een overwonnen vijand, daarom is de victorie gewis. De Heere Jezus, als het zaad van de vrouw, heeft hem de kop vermorzeld, Gen. 3:15. Heeft hem door de dood te niet gedaan. Hebr. 2:14. Hij heeft de overheden en de machten uitgeschud, uitgetogen, in het openbaar ten toon gesteld, en door het kruis over hen getriomfeerd, Kol. 2:15. Dat is wel een lafhartig krijgsman, die een ter dood gewonden vijand, die terneder ligt en nog wat spartelt, niet durft aanvallen. God heeft hem dat spartelen nog toegelaten om hem spijt aan te doen, dat een arm mens hem veracht, hem vertreedt, hem doodsteken geeft; hij zal nooit een kind Gods wederom onder zijn geweld krijgen, hij mag het wat wonden geven, maar ten laatste zal ieder gelovige hem in de kracht van Christus overwinnen, en dan zal men juichen: De dood is verslonden tot overwinning. *Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu van de dood is de zonde, en de kracht van de zonde is de wet. Maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus*. 1 Kor. 15:54-57. *Zij hebben hem, - de neergeworpen verklager van de broederen de duivel, - overwonnen door het*

bloed des Lams, en door het woord van hun getuigenis; en zij hebben hun leven niet lief gehad tot de dood toe. Openb. 12:11.

Middelen.

Welaan dan,

- a. Wees moedig tegen hem.
- b. Maar kent uw zwakheid, en vertrouwt niet op uw kracht, dat zou u schielijk doen vallen.
- c. Houdt u dicht bij de veldoverste Jezus, schuilt bij Hem en grijpt zijn sterkte aan, en strijdt door zijn kracht. Bidt zonder ophouden; leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
- d. Wees voorzichtig en wapent u met de gehele wapenrusting Gods; omgordt uw lendenen met de waarheid, doet aan het borstwapen van de gerechtigheid, schoeit de voeten met de bereidheid van het evangelie des vredes; neemt aan de arm het schild van het geloof, zet op uw hoofd de helm van de zaligheid, en neemt in de hand het zwaard des Geestes, dat is Gods Woord. Met alle bidding en smeking, biddende ten allen tijde in de Geest, en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid, Efëze 6:13-18.

Welaan dan, *Zijt getrouw tot de dood, en Ik, Jezus, zal u geven de kroon des levens, Openb. 2:10.*

Hoofdstuk 53

Van de kracht van de verdorvenheid.

I. Onder de oorzaken van de verachtering is de overgebleven verdorvenheid de krachtigste. God geeft de Zijnen in de wedergeboorte het geestelijke leven door hun vereniging met Christus. Dit leven is geneigd om toe te nemen, het neemt ook toe, en men zou het kunnen zien, als men zichzelf, hoe men nu is, vergelijkt met zichzelf, hoe men was in de eerste tijd van de verandering. Maar gelijk in het natuurlijke de een mens groter en sterker wordt dan de andere, zo is het ook in het geestelijke. In het natuurlijke wast de mens, totdat hij zijn volkomen grootte heeft, en dan staat hij stil. Maar in het geestelijke wordt de volkomenheid bewaard voor de eeuwigheid; hier verlangt men, hier tracht men er naar, maar men komt er in dit leven niet toe. Gelijk in het natuurlijke de ene mens in gezondheid opwast, in sterkte toeneemt, en de telkens toenemende krachten behoudt, en de andere, door veel tegenstoten in zijn wasdom belet wordt, en door ziekte of andere toevallen zijn krachten verliest, en een man wel zo krachteloos wordt als een kind, zo gaat het ook in het geestelijke; de een is als een plant, welke groot wordt in haar jeugd, hij is als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de volle middag, hij gaat voort van kracht tot kracht, en wast als een palmboom, en als een cederboom op Libanon. Maar de andere heeft veel tegenstoten, en hij vermindert in zijn sterkte. Onder de oorzaken van de vermindering is de verdorvenheid, die soms grote kracht krijgt, waarvan wij nu spreken.

Kwelt en krenkt de gelovigen.

II. Dat de verdorvenheid de gelovigen zeer kwelt en krenkt, blijkt,

1. Uit de klachten van de heiligen: Jes. 63:17. *Heere! waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen?* Rom. 7:23, 24. *Maar ik zie een andere wet in mijn leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangen neemt onder de wet der zonde, die in mijn leden is. Ik ellendig mens!*
2. Uit zulke plaatsen, in welke zij belijden de kracht van de verdorvenheid in hen: Psalm 65:4. *Ongerechte dingen hadden de overhand over mij.*
3. Uit zulke plaatsen, in welke de heiligen bidden, om daarvoor bewaard te zijn: Psalm 19:14. *Houd uw knecht terug van trotsheden, laat ze niet over mij heersen.*
4. Uit de waarschuwingen: Efése 4:30. *Bedroeft den Heilige Geest Gods niet, door welke gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* Heb 3:13. *Vermaant elkaar te allen dage, zolang als het heden genoemd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde.*

Maar heerst in hem niet.

III. Omdat de wedergeboorte onvolmaakt is, zo blijkt de oude mens altijd in de wedergeborene over, deze behoudt zijn aard, zijn duisterheid, wil en genegenheden, heeft lust tot de zonde, onder de bevatting van eerlijk, voordelig, vermakelijk en heeft een afkeer van het goede, als lastig, onvoordelig, onsmakelijk, onmogelijk. Hieruit ontstaat de strijd tussen vlees en geest. Gal. 5:17. *Want het vlees begeert tegen den geest, en de geest tegen het vlees, en deze staan tegen elkaar, also dat gij niet doet hetgeen gij wilt.* In deze strijd wint en verliest nu de een, dan de ander, en zo veel de een wint, verliest de ander. De geest zal nooit het vlees geheel uitdrijven: Filip. 3:12 *Niet dat ik het alreeds gekregen heb, of alreeds volmaakt ben, maar ik jaag daarnaar.*

En wederom, het vlees zal de geest niet volkomen verdrijven, en over denzelfen heersen en triomferen: 1 Joh. 3:9. Want het zaad Gods blijft in hem, dat uit God geboren is. Rom. 6:14. *Want de zonde zal over u niet heersen, want gij zijt niet onder de wet, maar, onder de genade.* Heersen, is de partij geheel overwonnen te hebben, zodat de overwonnene het opgeeft, en zich onderwerpt onder de overwinnaar, om die te gehoorzamen. Dat zal hier nooit plaats hebben. Het vlees krijgt wel zoveel macht, dat het de natuurlijke mogendheden van de ziel en de leden van het lichaam te werk stelt, om zijn begeerte uit te voeren, zodat de geest het niet verhinderen kan. Maar nooit zal het herboren gedeelte zo verre gebracht worden, niet voor een ogenblik, dat het zich onder de wil van het vlees zou stellen, om die, 't zij gewillig, 't zij ongewillig, te gehoorzamen. Het zal zich nog altijd daartegen stellen, al was het maar met tegen zuchten, en alzo zijn afkeer tonen, en als over geweld roepen. Een man kan een kind, bij de arm nemende tegen dank van het kind, met hem snel doen voortlopen, het kind verzet wel zijn voeten, doch 't is niet om te lopen, maar om niet te vallen, en iedere tred is tegenstreven; zo is 't ook met de geest, als hij door de kracht van de verdorvenheid overmand wordt.

De oorzaken waardoor zij soms grote kracht heeft.

IV. Verdorvenheid werkt soms op haar gewone wijze, verlokken en trekkende tot het kwade, en verhinderende en bezoedelende het goede, met gedurige tegenstand van het geestelijke leven. Maar soms krijgt ze meerdere kracht, en behaalt meerder voordeel over de geest; dit wordt veroorzaakt, doordien:

- a. God Zijn gewone invloed een weinig intrekt om de mens te beproeven, te vernederen, hem Jezus dierbaarder te maken, en zich te meer aan des Heeren sterkte vast te houden. Dit geschiedende, zo is het geestelijke leven niet bestand tegen de grote kracht van de verdorvenheid.
- b. Omdat zulke gelegenheden, 't zij van vreeze voor leven, eer, goed, zich opdoen, die er tevoren niet waren, waardoor de begeerten ontstoken worden, en kracht krijgen, de mens te vervoeren tot deze en gene zonden, 't zij door een schielijke en onverwachte voor- of overval, 't zij het voorval blijvende, en alzo het geestelijke leven te onder houdende.
- c. Omdat het gestel van het lichaam veranderd is, en de mens nu bekwaamer is tot zulke of zulke zonde, en het lichaam daardoor meer prikkelt en aanzet, om door zulke zonde, vermaakt te worden. De gestalte van het lichaam geeft vele zonden eerst op, en ontsteekt de begeerten van de ziel, en de ziel voert dan wederom haar begeerten uit door het lichaam.
- d. Ook omdat de duivel meer losgelaten wordt, en met nieuwe praktijken de mens aanvalt, tegen welke hij niet gewapend was, en in welke hij nog niet was geoefend, waardoor de mens licht wordt overvallen, en het geestelijke leven zo gebonden, dat het zich bijna reppen noch roeren kan.

De verdorvenheid werkt.

V. De gevolgen van de buitengewone kracht van de verdorvenheid zijn zondig, droevig en gevaarlijk; want de verdorvenheid werkt op al de mogendheden van de ziel en van het lichaam.

1. Op 't verstand.

Zij werkt op het verstand; deze mogendheid is de eerste en het eigenlijke begin van des mensen werkingen, hoewel in de verdorven mens de begeerlijkheden dikwijls al vroeg op zijn, het verstand voorkomen, en zelfs het verstand bedwelmen, zodat men de zondigheid van de zonde en derzelver schadelijke gevolgen niet ziet, en de

alwetendheid, tegenwoordigheid, goedheid en rechtvaardigheid Gods niet aangemerkt, en stilletjes de Heere in vergetelheid stelt, of indien de Heere Zich al enigszins openbaart, of indien de nieuwe natuur zich God door het geloof vertegenwoordigt, zo heeft dat gezicht noch klem, noch kracht om de zonde tegen te staan.

2. Wil.

De wil zelfs wordt bestormd. De nieuwe mens heeft een afkeer van 't kwade, omdat het tegen de wil Gods is, en heeft lust aan het goede, als het welbehagen Gods. Maar de oude mens heeft een tegenovergestelde wil, deze overmeestert zo de faculteit of mogendheid des wils, dat de nieuwe mens geen macht heeft zijn afkeer van de zonde en zijn lust tot de deugd werkstellig te maken; en of zij wel buiten de heftigheid van de begeerte zich enigszins vertoont en tracht door te breken, zo valt zij als in zwijm, wanneer de zondige begeerte heftig tot het bedrijven van de zonde vervoert, en de daad zelf begaan wordt, zodat het schijnt, alsof de gehele wil niet dan lust tot het kwade had. En al is men buiten de heftigheid, zo kan men dikwijls tot geen volkomen en hartelijk besluit komen, om nu van dit ogenblik af, gehele afstand van die zonde te doen en die zonde nooit meer te doen, maar met alle krachten tegen dezelve te waken en te strijden; men neemt soms wel een voornemen, maar 't is flauw, bolop en 't gaat niet diep tot in de grond van 't hart, en daarom blijft het niet bestendig. Ja men beschuldigt zichzelf, dat men met God niet oprecht te werk gaat; nochtans is er enige oprechtheid, maar die is niet zo sterk, dat zij de begeerlijkheid verdrijven en de gehele wil gevoelig kan innemen, waarbij komt de hopeloosheid om bestendig te blijven, omdat men door de ondervinding heeft, dat alle vorige voornemens vruchteloos zijn geweest.

3. Genegenheden.

De verdorvenheid drijft de genegenheden heftig voort en deze aangezet, kunnen noch overleg, noch uitstel dulden, maar lopen als razenden tot de uitvoering van de zonde, zij ontsteken het gehele rad van de geboorte, zij drijven uitzinnig en maken alles gaande tot voldoening van haar lusten, en zo zich iets van de nieuwe mens daartegen opdoet, dat wordt met alle macht bestormd. Ziet dit: Jak 1:14, 15. *Een ieder wordt verzocht, als hij van zijn eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlokt wordt. Daarna de begeerlijkheid ontvangen hebbende, baart de zonde, en de zonde voleindigd zijnde, baart den dood.* 1 Petrus 2:11 ... *Dat gij u onthoudt van de vleselijke begeerlijkheden welke krijg voeren tegen de ziel.*

4. Gedachten.

Het inwendige dus van de verdorvenheid overweldigd zijnde, dringt door tot de werkingen van ziel en lichaam. Zij stelt de gedachten te werk om op de aanliggende zonde te malen en zich in dat denken te vermaken, 't zij dat men weet, dat die zaak nooit gebeuren zal, 't zij dat zij gebeuren kon, 't zij dat men de daad niet zou willen doen; immers men maakt de lusten tot dezelve gaande. Zij drijft ook tot de daad zelf, en neemt de leden van het lichaam in en gebruikt daartoe de ogen, de oren, de mond, de handen en voeten en al de leden, die in het bedrijven van die zonde te pas komen. Zij is niet tevreden met die aanliggende zonde eens gedaan te hebben, maar zij doet dezelve wel wederom bedrijven.

Gelovigen vallen wel wederom in dezelfde zonden.

VI. Voor geen zonde is een wedergeborene volstrekt veilig, niemand kan zeggen: *in die zonde zal ik nooit vallen*. Hij zal nooit bevrijd zijn van de verdorvenheid van de natuur, die altijd het goede zal verhinderen en bezoedelen, altijd zullen de begeerlijkheden opritselen, dagelijks zal hij in vele struikelen, of uit achteloosheid, of door een schielijk overval. Maar soms heeft een zonde die hem zeer aanliggende is, 't zij voortkomende uit het gestel van het lichaam, of door de gedurige gelegenheden telkens ontstoken wordende, zulke kracht, dat men in dezelve dikwijls valt, bijzonder als het een zonde is, die in het verborgen geschiedt, zonder weten van enig mens. Ook kan het wel gebeuren, dat u valt in een grove zonde die voor de rechter strafbaar is, en die vergezelschap is met grove ergernis, alhoewel de grote val doorgaans veroorzaakt, dat men meerder afkeer heeft van die, dan van andere en men in al zijn leven tot die niet meer verzocht wordt; 't kan nochtans wel gebeuren en 't gebeurt wel, dat hij in diezelfde grove zonden wel wederom valt, bijzonder in zodanige, die uit de gesteldheid van het lichaam spruit, niet alleen dat men ze wederom begaat in de aanhoudende heftigheid, voordat men zich hartelijk van die zonde bekeerd heeft, zodat men het meer voortduren van dezelve aanmerken kan, dan een weer instorten. Maar men valt wel wederom in dezelve, nadat men ze hartelijk heeft betreurd. Christus tot verzoening aangenomen en besluit heeft genomen tegen die zonde, soms niet lang daarna; soms schijnt die zonde al overwonnen, ja gedood, zodat men geen vrees voor dezelve meer heeft en evenwel zou het kunnen gebeuren dat men er wederom in viel.

Want:

- a. de voorbeelden van Abraham, Izak, Lot, Petrus, leren ons het weer instorten in dezelfde zonde.
- b. Het zaad van alle verdorvenheid is nog in hen en zo ook van die.
- c. Geen belofte is er in het Woord, dat iemand voor die zonde, in welke hij eens gevallen is, niet wederom zou vallen.
- d. Zij kunnen in andere wel vallen; waarom dan in dezelfde niet wederom?
- e. Als God Zijn Geest onttrekt, zo is het geestelijke leven te zwak om diezelfde zonde, als zij wederom opkomt, tegen te staan, bijzonder als alle gelegenheden aanleiding geven, het gestel van het lichaam prikkelt en de duivel aanvalt.

Hoe het geestelijke leven zich vertoont in de bestrijding van de zonden.

VII. Men mocht denken, *dat dit een rechte staat en leven van een onbekeerde was en dat men zodanigen niet voor een bekeerde had te houden*.

Maar ik antwoord, indien iemand zodanig was tot allerlei zonden en dat altijd, en dat zonder strijd niet tussen licht en geweten, en de begeerlijkheden, maar tussen wil en wil, genegenheid en genegenheid, en dat zonder droefgeestig kwijnen, zonder zoeken, bidden, schreien om verzoening, zonder Jezus aan te nemen, zowel tot heiligmaking als rechtvaardigmaking, zonder dikwijls hersteld te worden, en te wandelen in de vreze Gods, dan sta ik het toe: een zodanige is niet bekeerd, hij heeft zich niet te troosten met de zwakheden en 't vallen in zonden van de heiligen. Maar daar ware genade in het hart is, als die in de boven beschreven staat komt, zo zullen deze navolgende zaken zich in hem vertonen, soms minder, soms meer.

1. De verdorvenheid heeft zulke kracht niet tot alle zonden. De wedergeborenen laten vele zonden, niet, omdat de natuur daartoe geen lust heeft, zij daartoe niet verzocht worden en zij met die aanliggende zonden, hun vermaak genoeg nemen, dat het leven van een onbekeerde is. Maar zij staan de andere zonden, gelegenheden, aanprikkelingen tegen door vereniging met God, door vreze Gods, door de liefde tot

de wil Gods, zodat zij niet openliggen voor allerlei zonden. Maar deze aanliggende zonde heeft te grote kracht, het geestelijke leven strijdt er tegen, gelijk boven is getoond, maar het kan het niet houden, 't wordt overmand, 't wordt gevangengenomen, maar nooit overheerst met onderwerping.

2. De verdorvenheid heeft niet altijd de kracht tot die aanliggende zonde. Maar het geestelijke leven daartegen strijdende, heeft dikwijls de overhand, steekt het hoofd uit de gebreken op, slaat de verzoeken namelijk af, ontloopt de gelegenheden, en al biddende en des Heeren sterkte aannemende en nabij de Heere zich houdende, zo gaat men al zoetjes met voorzichtigheid en vreze voort, en men wordt wel enige tijd langer of korter tegen die zonde bewaard, schoon zij zich openbaart en wel gaarne weer boven wil komen.

3. Als de verdorvenheid de overhand heeft, dan is de gelovige niet blij en vrolijk, gelijk een onbekeerde, als hij zijn lust boeten mag zonder schade en schande. Maar hij leeft vol verdriet en hartzeer, hij kwijnt en verteert zijn leven in droefheid, omdat hij om die zonde Gods gemeenschap moet missen, de vrede en 't gevoel van verzoening moet derven, in het geestelijke leven verzwakt en de Heere in zijn standplaats niet kan verheerlijken, en hoe in de heftigheid van de beproeving de begeerlijkheden haar genoeg meer nemen, hoe de smarten van de ziel daarnaar vermenigvuldigen; en als men in de heftigheid van de verzoeking, tot uitvoering van zijn zonde, verhinderd wordt, zo is men niet gemelijk gelijk de onbekeerden, maar men is blij en dankt er de Heere voor. Hieruit ziet u nu het onderscheid tussen het zondigen van een onbekeerde en de kracht van de verdorvenheid met de genade, daartegen strijdende, in de bekeerden. Voegt hierbij, 't geen wij in 't 1^e Deel, hfdst. 14, gezegd hebben van de heersende en niet heersende zonde.

Hieruit zal iemand klaar kunnen overtuigd worden of de zonde in hem heerst of niet. Indien de zonde in u nog heerst, laat het u zijn tot overtuiging, dat u nog zijt in een onbekeerde staat en dat u zo blijvende en stervende, tot in eeuwigheid verdoemd zult worden; en laat het u zijn tot opwekking, om de toekomstige toorn te ontvluchten, door een haastige bekering en geloof in Christus, omdat Hij u nog wordt aangeboden, eer het laat is.

Indien u ziet, dat de zonde in u niet heerst, maar dat er geestelijk leven in u is, dat tegen de verdorvenheid strijdt, al raakt het dikwijls onder, zo erkent de genade Gods, zijt er dankbaar voor, verblijdt er u over en laat het een middel zijn om met nieuwe moed tegen de verdorvenheid te strijden.

Opwekking om tegen de kracht van de verdorvenheid te strijden.

Want, aan de ene kant, u smaakt hoe bitter het is onder de zonde gevangen te liggen; hoe onvrij, onrustig, bedroefd en vol vrees u gedurig leeft; hoe God, in wiens gemeenschap uw blijdschap en leven is, Zich voor u verbergt. Hoe open u ligt voor allerlei beproevingen van het vlees; van de duivel en de wereld; hoe het geestelijke leven in zijn hebbelijkheid verzwakt, en hoe onmogelijk het u wordt de verdorvenheid, die zo veel wast en in sterkte toeneemt, als het geestelijke leven verzwakt, uit te drijven; hoe onbekwaam u bent om het einde van uw roeping, de verheerlijking van God, te vervullen, en hoe u schrikt voor de dood en dat uw uitgang wel duister en naar mocht zijn.

En aan de andere kant weet u, hoe gaarne het geestelijke leven in u is, geholpen wil zijn, om uit deze gevangenis verlost en in vrijheid gesteld te worden, en hoe het roept om hulp; u kent de onveranderlijkheid van de liefde Gods tot u, 't welk u besluiten kunt uit de overtuiging, dat de Heilige Geest van de genade in u is. U kent de volheid van de Heere Jezus, die gereed staat om u uit Zijn volheid genade voor genade mede te delen. U weet hoe betamelijk het is, dat gij, de tempel des Heiligen Geestes zijnde, die tempel reinigt en de verdorvenheid daaruit drijft. O, hoe vermakelijk is het terugkeren! Het verblijdt God, de Heere Jezus, de engelen, de leraren, andere gelovigen en uzelf. Dan zal de zonde haar kracht verliezen, dan zal u alles lichter vallen en u zult in sterkte toenemen.

Hoofdstuk 54

Van de Geestelijke Duisternis.

I. In de wedergeboorte wordt de mens getrokken uit de duisternis tot het wonderbaar licht. Hij verkrijgt verlichte ogen des verstands en ziet onzichtbare zaken; die voor de natuurlijke verborgen zijn en die men natuurlijk ziet, aanschouwt de verlichte op een geheel andere wijze; hij, die duisternis was, wordt licht in de Heere, en de Heilige Geest schijnt in zijn hart, om te geven verlichting van de kennis van de heerlijkheid Gods in 't aangezicht van Jezus Christus. Dit licht verblijdt het hart, verwarmt de ziel en doet ze in liefde branden, verandert en heiligt de gehele mens. Daarom zijn zij, die dit licht beginnen te zien, daarop zo verliefd, dat zij al verder en verder in dat licht begeren in te gaan, ja niet aanmerkende het onderscheid tussen het licht des aanschouwens, dat hier wel begeerd mag en moet worden, maar voor de hemel bewaard wordt, en tussen het licht van het geloof, 't welk voor de wandelaars op aarde is om daarbij met blijdschap de duisternis te doorwandelen. Dit zeg ik, niet aanmerkende, zijn niet tevreden te wandelen bij het licht van het geloof, maar willen hier in het licht des aanschouwens leven, waardoor zij wel ongelegenheden over hun zielen halen en in die gedachten komen, alsof zij nog geheel duister en onbekeerd waren; ja daardoor komt zelfs wel een grote duisternis op hen, zodat zelfs het licht van het geloof zo beneveld wordt, dat zij geen licht zien.

Deze geestelijke donkerheid is niet dezelfde met van de onbekeerden, die nog geheel blind zijn, ook niet met de eerstbeginnenden, in welke een schemering is, ook verstaan wij hier niet de donkere vlagen, die een gelovige nu of dan overkomen, en ras weer overgaan.

Beschrijving.

Maar deze duisternis is een ziekte van de ziel van iemand, die enige voortgang in het Christendom gemaakt heeft, in welke door het missen van de gewone verlichtende invloeden des Heiligen Geestes, en de duisternis van de overgebleven oude natuur, het licht, dat in hem is, zo beneveld en bezwalkt wordt, dat hij de geestelijke dingen die hij tevoren als van nabij zag, nu maar als een verre schemering ziet, en als maar door het geheugen van het verleden zich verbeeldt, waardoor hij zonder blijdschap, warmte en bestuur, in schrik en vreze als in een woestijn, omdoelt.

Gelovigen komen wel in geestelijke duisternis.

II. Dat de gelovige wel in zulke duisternis komt, leert niet alleen de ervaring, zodat velen geen ander bewijs behoeven dan zichzelf. Maar het Woord toont het ons overvloedig, 't welk zodanigen, die in zulke staat zijn, hebben op te merken, omdat zij doorgaans daaruit besluiten dat ze onbegenadigden zijn, menende dat de Godzaligen in zo'n staat niet komen. 't Geen Abraham, de vader van de gelovigen, ontmoette, komt ook zijn kinderen over: Gen. 15:12 ... *Ziet een schrik en grote duisternis viel op hem.* Job getuigt van zichzelf, Job 23:8, 9, *Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij daar niet, of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet. Als Hij ter linker hand werkt, zo aanschouw ik Hem niet; bedekt Hij Zich ter rechterhand, zo zie ik Hem niet.* De kerk klaagt daarover: Klaagl. 3:2. *Hij heeft mij geleid en gevoerd in de duisternis, en niet in het licht.* De Heere dreigt het: Jer. 13:16. *Geeft eer den Heere uw God, eerdat Hij het*

duister maakt. De profeet geeft raad aan zulken, die in zodanigen staat zijn: Jes. 50:10 *Als hij in de duisternissen wandelt, en geen licht heeft, dat hij betrouwe op de Naam des Heeren, en steune op zijn God.*

Er zijn duisternissen van de vervolging en van troosteloosheid, zowel als van blindheid. Maar zij gaan doorgaans in de kinderen van God te samen, de uitwendige baart wel de inwendige duisternis.

Door verscheiden oorzaken.

III. Het natuurlijk gezicht wordt door verscheiden oorzaken belet, namelijk door het weggaan van de zon, door de verdikking van de doorluchtige middelruimte, door ondoorschijnbare tussenkommende lichamen, door de ongestalte of toedoen van de ogen, of door het starogen op het lichaam van de zon; zo heeft ook de geestelijke duisternis verscheiden oorzaken, namelijk:

- a. Het weggaan van de Zon der gerechtigheid, de Heere Jezus Christus, en de inhouding van de verlichtende bestraling van de Heilige Geest.
- b. Doordien de duivel wolken, nevel, rook van dwalingen, ketterijen, vals licht tussenbeide brengt, de waarheid bedekt, en de mens door dwaallichten afleidt.
- c. Doordien de mens op het licht van het geloof geen acht geeft, omdat op te volgen als te gering, in de liefde tot de waarheid verslapt, naar wat hogers staat, en door het licht des aanschouwens bestraald wil zijn, en door een ander licht, dan God gewoonlijk zijn kinderen leidt, beschenen wil zijn.
- d. Omdat men door het opvolgen van zijn begeerlijkheden, zijn ogen van het licht afwendt, de ogen toedoet, en zichzelf zand in de ogen werpt, waardoor de waarheid in haar kracht en beminnelijkheid niet gezien wordt.
- e. Omdat men de kracht des geestelijken gezichts te veel inspant om de volmaaktheden Gods, en Zijn ondoorgrondelijke wegen te doorzien, waardoor men, in plaats van licht te bekomen, meer verduisterd wordt; want het licht in het Woord verlatende, en tot de onmiddellijke beschouwing niet kunnende komen, zo komt het verdorven verstand en de redeloze rede boven, en verleidt de ziel met valse overleggingen, waardoor het ware licht hoe langer hoe meer verdonkerd wordt.

Heeft vele droevige en schadelijke gevolgen.

IV. Deze geestelijke duisternis brengt de gelovigen in een droevige en zondige staat, als 1. droefgeestigheid. Het licht is de ogen goed, en verblijdt het hart. Maar duistere dagen zijn droevige dagen, de nacht sluit alles toe en beklemt het hart. Zo ook, als een gelovige, die het licht gezien heeft, en pleegt te wandelen in het licht van Gods aangezicht, en zich in licht vermaakt, dat licht mist en met een dikke donkerheid rondom omzet wordt, dat klemt zijn hart toe, en een nare droefheid bezet het, zodat alles hem als toeschreit; hij denkt aan de vorige dagen, toen de Heere zijn lamp deed schijnen over zijn hoofd, en toen hij bij zijn licht de duisternis doorwandelde. Maar nu is het weg, is het droevig donker.

2. In de duisternis komt het ongedierte uit zijn holen; alzo komen ook in deze duisternis allerlei zondige bewegingen op, ongeloof, hopeloosheid, verdrietigheid, murmureren, en zelfs komen vliegende atheïstische gedachten in het hart op, en allerlei verdorven redekavelingen, die de ziel nog meer verduisteren.

3. Duisternis is schrikachtig; daar is een schrik 's nachts en een pijn, die in de donker vliegt, Psalm 91:5. Zo is het ook hier: men kent kwalijk wat genade is, men ziet ze in

zichzelf niet, men vreest voor de toorn van God, voor de verdoemenis, de duivel schiet zijn verschrikkende pijlen, de gedachten, de dromen verschrikken, nergens vindt men veilige rust, nergens een schuilplaats.

4. Die bij donker over een heide gaat, in welke velerlei wegen zijn, die verdwaalt licht. Zo ook hier: Die in de duisternis wandelt, weet niet waar hij heengaat. Joh. 12:35. Is hij eenzaam, hij dwaalt met de gedachten; is hij bij mensen, hij dwaalt in woorden; zal hij iets doen, moet hij ergens over voornemen nemen, hij dwaalt in zijn keur, en het werk heeft een verkeerde uitslag. Overal is hij in de strik, hij is onvrij in alles wat hij begint.

5. Die in de duisternis wandelt, stoot zich licht aan het ene of het andere, dat in zijn weg ligt, omdat hij het niet ziet, en het hollebollige doet hem lichtelijk struikelen. Zo is 't ook hier: de gebaande wegen zijn uit het hart; hij wandelt op oneffen paden; hier ziet hij wat, daar hoort hij wat, en 't ergert hem terstond. Hier komen aanlokselen tot dwalingen in leer, daar tot zonde, daar openbaart zich tegenstand, overal zijn strikken, hij ziet ze niet; daarom wordt hij lichtelijk verstrikt, en hoe meer hij zich beweegt, hoe meer hij verward wordt, hij kan zich niet redden; want hij weet niet, waar hij zijn voet zetten zal.

6. Duisternis is onvruchtbaar. In de donkere winter staan de bomen dor en als dood. Onder de Zuid- en Noordpool wast bijna noch loof noch gras, al het gezaaide of geplante in een plaats waarbij geen zon komen kan, heeft geen aarde en staat droevig. Zo ook hier: als een dikke donkerheid de ziel bedekt, zij brengt geen vruchten voort der bekering waardig, zij staat dor en mager, is niet tot verlustiging van de Heere, die haar geplant heeft, is niet tot sieraad van de kerk, de hof des Heeren, is niet tot blijdschap van andere Godzaligen, noch tot aanlokking van onbekeerden, en zo bereikt ze voor die tijd niet het einde, waartoe zij gesteld was.

7. De duisternis is koud. Des winters, en onder de polen, verstijft alles door de vorst; zo is het ook hier: raakt iemand in een donkere staat, hij raakt zeer licht in een koude, stijve en ongevoelige staat, van welke ongevoelige staat wij terstond breder zullen spreken.

Middelen om niet in de duisternis te komen.

V. Omdat een donkere staat zo schadelijk is, zo heeft dan een ieder toe te zien, dat hij in die staat niet kome, en tot die einde:

- a. Wacht u voor de oorzaken, waardoor men er in vervalt, boven § 3 vertoond.
- b. Acht groot dat licht, dat u hebt, hoe klein dat ook in uw ogen mocht zijn.
- c. Verblijdt u, dat u God, Christus, de weg van de zaligheid kent, en het Woord in zijn geestelijke zin verstaat, omdat u zo velen ziet, die dat licht niet hebben: Joh. 5:35 ... *gij hebt ulieden voor een korte tijd in zijn licht willen verheugen.*
- d. Geeft acht op het licht, schijnende in het Woord, bestuurt uw gang daarnaar en wandelt er in: Joh. 12:35, *Wandelt terwijl gij het Licht hebt, opdat de duisternis u niet bevange.* En om daaruit te geraken.

Bent u van de donkerheid overvallen, geeft daarom de moed niet verloren. Want vele Godzaligen komen in die staat, 't is geen teken van onbegenadigd te zijn, u kent noch de Heere, u ziet noch Zijn weg, al is het van verre, de duisternis is u tot een last, al uw verlangen is naar licht, niet om het maar te zien, maar om er door verblijd, verwarmd,

bestuurd en geheiligd te worden. De Heere zal uw duisternis wederom doen opklaren, en Hij zal nog wederom 't licht van Zijn aangezicht over u verheffen, en u zult bevinden, dat de donkerheid u een school geweest is, in welke u veel geleerd hebt. Alleen, geeft u in de duisternis niet toe, maar tracht daaruit verlost te worden. Ik behoef u de onbeminnelijkheid van de duisternis en de beminnelijkheid van het licht niet voor te stellen, om u daardoor op te wekken, u hebt beide staten ondervonden, maar wil u alleen enige besturing geven.

1. Houdt u verzekerd, dat u ten eerste niet wederom zult komen tot die verlichte staat, in welke u tevoren geweest zijt. Die schielijke verlichtingen, die in 't midden van uw duisternissen u bestralen, zijn vertroosting van God, om u te sterken tegen de nog komende duisternissen. De 'hebbelijkheid' wordt door vele oefeningen verkregen. Zijt dan niet moedeloos, als u die staat ten eerste niet wederom bekomt.
2. Vergenoegt u niet met dat kleine licht, dat nog in u is, bij 't welk u het Woord in zijn geestelijke zin verstaat, al geeft het alsnog geen vermaak, noch warmte, 't is genoegzaam om te besturen.
3. Wacht u voor de inspanningen des gezichts tot hoge zaken, maar houdt u laag bij het Woord. Telkens, als u het leest, telkens als u een Schriftuurplaats te binnen komt, denkt: dat is waarheid. Is 't een belofte, houdt u daarbij, uw hart niet hoger verheffende dan het Woord, en aan God meteen denkende, maar niet hoger, dan het Woord Hem beschrijft. Is 't een vermaning tot geloof of een andere deugd, denkt: dat is mijn regel, daarnaar wil ik in mijn eenvoudigheid wandelen. Dus, u laag houdende, zult u veiligst tot verlichting komen.
4. Handelt getrouw met dat kleine licht. Begeeft u niet tot redeneren met het natuurlijk vernuft, erkent het door het geloof, en volgt het, wandelt in dat licht in kleinheid, in oprechtheid. Blijft bij de struikelingen niet staan, acht u maar een klein kindeke. Dat aanstellen van uw weg, naar dat kleine licht zal gewis een middel zijn tot meerder verlichting: Joh. 7:17. *Zo iemand wil Deszelfs wil doen, die zal van deze leer bekennen, of zij uit God is.* Joh. 8:31, 32 *Indien gij in Mijn Woord blijft, zo zijt gij waarlijk Mijn discipelen. En zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrij maken.*
5. Houdt vast aan de tijd van uw oefening. Als u die verlaat, u zult nog donkerder en vervreemder worden, maar als ge u daaraan houdt, u zult in licht toenemen. Verpijngt u niet, om lang daarin bezig te zijn, maar om ze met eenvoudige oprechtheid te doen. Niet om ze op het register van uw deugden te stellen, dan zou u al ras moedeloos worden, maar met dat vaste oogmerk, om ze te doen als een middel van verlichting. Leest het Woord, bidt en roept tot de Heere, die u hoort en ziet, al ziet u Hem niet, u kent Hem nochtans in het Woord. En bijzonder bidt om licht, want van Hem alleen is het licht, Hij kan met één woord het verstand openen, dat men de Schriften verstaat, Lukas 24:45. Hij belooft licht en wijsheid te geven, dien die Hem daarom bidden, Jak 1:5. En gelijk Hij kan en wil zo zal Hij het ook doen, en u zult Hem nog loven voor de verlossing zijns aangezichts. En Zijn aangezicht, in 't welk verzadiging van de vreugden is, nog eens in gerechtigheid aanschouwen. Amen.

Hoofdstuk 55

Van de Geestelijke doodsheid.

I. De gelovigen, gelijk ze in andere gevallen velen verwisselingen onderworpen zijn, zo ook in opzicht van de levendigheid of doodsheid. De mens in de natuur is geheel dood en vervreemd van het leven Gods, hij heeft een stenen hart, en op 't allerbeste een steenachtig hart dat niet bekwaam is vruchten te dragen; sommigen van deze verstokken en verharden hun hart, en maken het ongevoeliger, dan het tevoren was, en door gedurig zonden op zonden te hopen, en hun geweten tegen te gaan, zo branden ze hun geweten als met een brandijzer af, en maken hun hart, nu met eelt overdekt, onbeweeglijk. In de wedergeboorte neemt God dat stenen hart weg en geeft een vlezen hart, en maakt het week en gevoelig; doch gelijk het geestelijke leven soms klein is, zo is ook de gevoeligheid klein in het begin, en heeft over vele inwendige gebreken geen ontroering, en over het missen van hoge zaken nog weinig smart, zodat men een klein Christen bij een volwassene vergelijkende, zou denken dat de kleine in een doodse staat was, daar hij nochtans in zijn soort aangemerkt, naar verhouding meer levendigheid heeft, dan de grotere in sommige tijden; want die nu enige voortgang in het geestelijk leven gemaakt hebben, verachten wel van hun levendigheid, en vervallen wel in een doodsheid. Soms voor een korte tijd, de beste wordt wel gewaar, dat hij in 't begin van zijn gebed geheel dood, ongevoelig en onbeweeglijk is, maar aanhoudende, de vorige levendigheid wederom bekomt; of dat hij, met levendigheid beginnende, in 't midden of in 't einde wel zo'n doodse vlaag krijgt, dat hij er uitscheiden moet; zo gebeurt het ook wel omtrent het Heilige Avondmaal en andere bijzondere voorvallen. Maar soms is de doodsheid lang aanhoudende, en krijgt een hebbelijkheid in de ziel, van welke gestalte wij hier spreken.

Vijf zaken zullen wij daarvan zeggen:

1. Dat de gelovigen wel in zo'n doodsheid komen.
2. De oorzaken daarvan.
3. De aard en gevolgen van die.
4. Een versterking of vertroosting van de zodanigen.
5. Een besturing.

De gelovigen komen wel in doodsheid.

II. 1. Dat de gelovigen wel in zo'n doodse staat komen, blijkt:

(1) Uit uitdrukkelijke plaatsen, in welke deze staat onder verscheiden woorden wordt voorgesteld, namelijk,

- Verstoktheid. Jes. 63:17 *Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen?*
- Verharding: Markus 8:17 *Hebt gij nog uw verhard hart?*
- Slaperigheid: Hoogl. 5:2. *Ik sliep, maar mijn hart waakte.* Matth. 25:5 *Zij werden allen sluimerig, en vielen in slaap.*
- Harteloosheid: Psalm 40:13 ... *Mijn hart heeft mij verlaten.* Hos 7:11. *Efraïm is als een botte duif zonder hart.*
- Krachteloosheid: Psalm 38:11 ... *Mijn kracht heeft mij verlaten.*
- Dorheid: Psalm 102:5. *Mijn hart is geslagen en verdord, als gras.*
- Doodsheid: Psalm 88:5, 6 *Ik ben geworden als een man, die krachteloos is, afgezonderd onder de doden.*

2. Uit de gebeden van de heiligen om levendigheid: Psalm 119:25 *Maak mij levend naar uw Woord.*

3. Uit de waarschuwingen: Heb 3:13. *Maar vermaant elkaar te allen dage, zolang als het heden genoemd wordt; opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding van de zonde.*

4. Uit de opwekkingen: Efëze 5:14. *Ontwaakt gij die slaapt, en staat op uit de doden, en Christus zal over u lichten.*

Voegt hierbij de ondervindingen van zo vele Godzaligen, van welke u gelezen of gehoord hebt. Uit deze allen ziet gij, dat het niemand vreemd moet voorkomen, als u ook in die staat komt omdat zo vele Godzaligen denzelven hebben ondervonden en het Gods weg is, Zijn kinderen door de doodsheid tot een levende staat te brengen.

De oorzaken.

III. 2. De oorzaken zijn onderscheiden.

Verdorvenheid.

1. De doodsheid ontstaat soms uit de verdorvenheid van de overgebleven oude natuur, daar is nogal veel van het stenen hart in de wedergeborenen overgebleven, dat heeft geen lust aan het geestelijke leven en aan deszelfs werkzaamheid, het wedergeboren deel houdt het onder en gaat met zijn werk voort. Maar soms komt die dode natuur wel wederom boven en krijgt het geestelijke leven in de macht, dringt door alle de mogendheden van de ziel en overwasemt die met derzelver doodse stank, waardoor het leven en de levendigheid hand over hand verliest, en in zijn hebbelijkheid verzwakt; waar nu het leven minder wordt, daar wordt de doodsheid meerder.

't Leven weinig te waarden.

2. Als men het geestelijke leven, hoe klein het is, niet behoorlijk waardeert, en niet opkweekt, maar de begeerlijkheden toegeeft, op mindere zonden geen behoorlijk acht geeft, van de ene in de andere valt, dezelfde zonden dikwijls begaat, zodat men ze gewoon wordt, dan wordt het geweten daardoor ongevoeliger, en die ongevoeligheid spreidt zich dan al verder en verder uit. Daarbij als er grover zonden begaan worden, waardoor het geweten verwoest wordt, dan krijgt de ziel diepe wonden, die dezelve ter dood toe ziek maken, bijzonder als Heere om die zonden zijn invloeden inhoudt; uit deze zaken kan niet anders dan doodsheid voortkomen, die men dikwijls niet merkt, totdat men zo ver in gekomen is, dat men de kracht kwijt is om zich te herstellen en de ongevoeligheid gevoelig wordt.

Ongeloof.

3. Het ongeloof over zijn staat veroorzaakt droefgeestigheid, de droefgeestigheid lusteloosheid, de lusteloosheid moedeloosheid, en door deze trappen vervalt men tot doodsheid. Men werkt dikwijls om ongelovig te worden, men bestrijdt het geloof, men brengt alles bij, wat men kan om een besluit te maken: ik ben onbegenadigd, alsof men het dan gewonnen had, en men laat na eenvoudig Christus aan te nemen, en zijn ziel en zaligheid Hem toe te vertrouwen; omdat nu het geloof het middel is, waardoor men leeft, als dat dan niet gebruikt, maar onderdrukt wordt, zo moet men daardoor gewis dood worden.

Verkeerde bevatting van het geestelijk leven.

4. Verkeerde bevattingen van het geestelijke leven helpen zeer tot de doodsheid. Sommigen merken niet op, dat het geestelijke leven bestaat in de vereniging met God, door Christus, en zich vertoont in de verstandige uitgangen van het hart naar God, vereniging met deszelfs wil, en in het opzicht hebben op God, in onze daden. Maar letten alleen op de hartstochten en gevoelige bewegingen, en op de klare openbaringen van God aan de ziel. Dit houden ze alleen voor het leven; als ze dit dan niet vinden, gelijk het zeker zeer dikwijls zo niet zal zijn, dan denken ze, dat ze geen geestelijk leven hebben, die inbeelding doet hen denken, of dat ze dood, of ten beste genomen, dood zijn, daar ze het misschien geen van beiden zijn; doch die gedachten veroorzaken wel dat ze waarlijk in een doodse staat komen.

Verzuim van God te zoeken.

5. De doodsheid wordt zeer dikwijls veroorzaakt door nalatigheid van zich aan God te gewinnen en zich gedurig bij Hem te houden, als de enigste vergenoeging van hun ziel; door nalaten van de tijden van gewone oefeningen, of die maar terloops te doen, meer om het geweten te stillen, dan omgang met God te oefenen en vermeerdering van het geestelijke leven te bekomen. Hiertoe helpt ook niet weinig een geesteloze dienst, die meer af- dan toeleidt, die tot dwalingen afleidt. Gebrek van handleiding en van omgang met Godzaligen. Als gevonkte kolen bij elkaar gevoegd worden, dan vertonen zij een levende gloed, maar als ze van elkaar verspreid worden, zo doven zij uit en berekenen zich in as; zo gaat het ook hier.

Hiertoe geeft ook grote aanleiding, als iemand een melancholiek en zwaarmoedig gestel van het lichaam heeft. Als men al te veel bezigheden en lichamelijke beslommeringen heeft in zijn huishouding of beroep; als men met gedurig kruis overstelpt wordt; als men te veel kleeft aan schepselen, aan Godzaligen, aan leraren, aan de goederen van deze wereld, of als men al te veel voorspoed in de wereld heeft.

Onttrekking van Geest.

6. 't Behaagt de Heere, Die vrij en heilig is in al Zijn wegen, Zijn kinderen de gewoonlijke invloed des Heiligen Geestes tot verlevendiging soms voor een tijd te onttrekken. Nooit stort Hij hardigheid van het hart in, dat is tegen Zijn heiligheid, nooit neemt Hij de hebbelijkheid van het geestelijke leven weg. Maar Hij houdt Zijn medewerkingen wel in, laat de mens daar als alleen staan, hoewel Hij heimelijk het geestelijke leven bewaart en ondersteunt. Hierbij laat Hij de vijanden van buiten en van binnen los, om op het leven te stormen, en brengt de mens in zulke omstandigheden, waardoor het leven rondom bezet wordt, zijn kracht verliest en de hardigheid, die in het hart ligt, de overhand krijgt.

Natuur en gevolgen van de doodsheid.

IV. 3. De natuur en de gevolgen van de doodsheid.

- (a) Zij heeft opzicht op geestelijke zaken; men kan een levendig humeur hebben en levendig zijn in 't werk van zijn beroeping, in de omgang met mensen en in allerlei lichamelijke bezigheden en evenwel jegens geestelijke zaken dood en ongevoelig zijn.
- (b) De doodsheid en ongevoeligheid is niet een gehele ontbering van geestelijk leven en gevoel, want het leven blijft in hen bestendig. Maar zij is een enigszinse doodsheid, en dat in verscheiden trappen en tijden, de een is lager gedaald dan de ander en dezelfde is de een tijd meer dood dan op een andere tijd, ja daar komen wel korte tussenpozen, in welke iemand, schoon doorgaans dood, zeer week, gevoelig en levendig kan zijn, zodat hij meent, dat hij gered is. Maar 't is maar een

zonneblik in een donkere en wolkachtige dag, om hem tot sterkte te zijn in hetgeen hij nog heeft uit te staan.

- (c) Zij bestaat niet in het missen van de gevoelige hartstochten, maar in de koudheid en traagheid van de verstandige wil. De doodse behoudt de geestelijke kennis, hij ziet de geestelijke zaken in hun eigen natuur, doch van verre, hij wenst naar levendigheid en gevoeligheid, maar dat is 't ook bijna alles. Zolang iemand in bedaardheid met de verstandige wil werkt, die heeft niet te klagen over doodsheid; al bevindt hij de gevoeligheid van de hartstochten niet, zijn werk is misschien geestelijker dan of hij gevoeliger driften had. Maar als men door de kennis van de geestelijke zaken niet verwarmd wordt in de liefde tot dezelve, als het hart toeklemt, als men aan geestelijke zaken denkt, of tot betrachtting van dezelve zich schikt, als men lusteloos en dor is in het werk, of het daardoor nalaat, als alles maar is als een wakende droom, alsof het maar verbeeldingen in de fantasie waren, en dat niet voor een korte tijd, maar in een lang aanhoudenden trein; zodat men het goede al schijnt vergeten te hebben en alleen maar over behouden heeft de gevoeligheid over de ongevoeligheid, en kwijnende zijn dagen doorbrengt, dat is doodsheid en ongevoeligheid.

Gevolgen.

V. 4. De gevolgen. Zij, die tevoren een week hart hadden, zodat zij zoetelijk wenen konden voor het aangezicht des Heeren, dan van liefde, dan van verlangen, dan over het gemis van het liefelijke aangezicht van God, dan over hun verdorvenheden, die hebben nu een bevroren hart, het oog kan niet een traan laten. 't Hart kan niet een gevoelige zucht voortbrengen. Maar alles is als versteend. Zij, die tevoren niet leven konden, dan in de vriendelijke tegenwoordigheid des Heeren, gaan nu omdolende ver van hun leven en liefde. Gaat men naar het Woord, dat tevoren zo levendig en krachtig was, 't is maar als een dode letter, de beloften verkwikken niet, de dreigementen verschrikken niet, de bestraffingen maken maar harder, de vermaningen bewegen niet; komt men tot de predikaties, men is niet aandachtig, de gedachten vliegen overal van 't een op het ander, ja wel gezettelijk op een aanliggende ijdelheid. en dat men nog hoort, dringt niet door tot het hart en men gaat zo wederom uit de kerk, als men er in gekomen was, ja wel erger; gaat men om te bidden, 't welk tevoren een verlustiging was, men valt neer als een natte doek. Er is noch eerbied, noch ootmoedigheid jegens God, of men kan niet één woord spreken en men staat op en gaat weer heen, of men noemt maar enige zaken zonder ernst en verlangen om ze te bekomen, meer door het verstand dan met het hart. 't Is alsof de hemel niet meer beminnelijk was, de verdoemenis verschrikt niet, vrede, troost, liefde, zielewacht, zonden, deugden, hebben geen kracht van bewegen; het gezelschap van de levende Godzaligen is een last, de liefde tot de Godzaligen is koud, men wil eenzaam zijn en vliedt het gezelschap, alleen wil men nog wel zijn bij de zodanigen, die mede in een doodse staat zijn, om elkaar door nare klachten nog doodser te maken. Tot het heilig Avondmaal heeft men niet alleen geen begeerte, maar men vreest tegen die tijd, of men blijft er van af; of men wordt door veel worstelen van het geweten zo ver gebracht, dat men voorneemt aan te gaan, men kan zich niet bereiden, hoewel men tegen die tijd noch wel de meeste beweging heeft, men vindt honger noch dorst bijna. Zal men de Heere Jezus aannemen, ja geeft men zich over, men gelooft niet, dat men aangenomen wordt; is men aan die heilige tafel geweest, de vrucht daarvan is, dikwijls te denken, dat men zich een oordeel heeft gegeten en gedronken, of heeft men in de voorbereiding, of betrachtting een verlevendiging gehad, men raakt alras wederom in zijn dorre en doodse gestalte. Zij hebben bijna nergens lust in dan in hun

ongevoeligheid; zij zijn als degenen, die in zwijm vallen, die op die tijd wel zouden willen, dat men hen maar liet geworden en de aangewende middelen om hen voor het verder zwijmen te bewaren, of hen te doen terugkeren verwekken in hen verdrietigheid; zo kunnen zij ook niet wel verdragen, dat men hen uit die slaap opwekt. Zij geloven niet dat er voor hen herstel te verwachten is, zij achtten zich niet uitverkoren te zijn, geen leven noch genade te hebben, onder de toorn van God te liggen, en eeuwig te zullen verloren gaan, dit sluit hun hart meer toe hoewel er schrik en vreeze is. In één woord: een jammerlijke staat, en daarin nog ellendiger, omdat alle middelen voor dezulken krachteloos zijn, en alle mensenhulp uit is. Doch de Heere kent hen, ondersteunt hen heimelijk, en zal ze nog eens wederom levend maken.

Versterking.

VI. 5. De versterking van de doodsden: of wel alle middelen krachteloos zijn ten aanzien van hun kracht, en van de doodsden, die een heimelijke afkeer hebben van alle vertroosting en versterking, gelijk de zieke van medicijnen, zo wil nochtans de Heere middelen gebruiken, als Hij een doodse wil verlevendigen; en in de doodse is nog een begeerte om hersteld te worden, zo daar nog raad en hoop voor hen was. Het krachtige middel is hun te tonen, dat die staat geen teken is van genadeloos te zijn, en dat er ook in die staat tekenen van genade zijn. Tot dit einde:

God handelt zo met Zijn kinderen.

(1) Weet dan, dat de Heere vele van zijn lieve kinderen in die staat laat komen, dat Hij degenen, die Hij meest wil bevestigen en tot nut voor anderen wil gebruiken, wel in de zwaarste verzoeken, en ook in deze staat inleidt, om hun bekend te maken wat ze zijn, en wat ze kunnen doen, als de Heere Zijn Geest intrekt, om hun altijd klein en nederig te houden, de genade hoger te doen achten, van het gevoelige niet te zeer te doen afhangen, maar door het geloof te doen leven, het Woord dierbaarder te achten, om daarop vaster te rusten, en bestendiger daarop aan te gaan, om hun te leren anderen, die in zo'n staat komen, niet te veroordelen, maar zich verstandig te gedragen jegens de ellendigen, met hen te ondersteunen. Daarom acht niet dat u wat vreemds ontmoet, als u in deze staat, komt. Maar dat het des Heeren weg is, en dat het u ten beste zal gedijen.

De genade die men heeft te kennen.

(2) Indien ge u in bedaarheid voor de Heere stelt, en vreest ontvangen genade ondankbaarlijk te ontkennen, omdat het Gods goedheid benadeelt, en u een waarachtig oordeel wilt vellen, zo zou u nog kunnen zien, dat u genade hebt. Neemt dan de volgende zaken bij elkaar, en u zult de sluitreden vinden.

- a. Ziet eens terug op de dagen vanouds, op die vorige overtuigingen, gevoeligheid, ernst, tranen, smekingen, zien op en aannemen van de Heere Jezus, smart over zonden, zoetigheid in het Woord, het teder wandelen voor des Heeren aangezicht, en misschien ook vrede, blijdschap en verzekering. U weet immers, dat u al deze zaken voor dezen hebt gehad, en u weet daarbij, dat Gods roeping en genadegiften onberouwelijk zijn, en of u nu van al die zaken zo levendig niet kunt oordelen, als toen u ze genoot. U weet evenwel dat de natuur u alle deze dingen niet kan geven, en dat het daarom werkingen des Geestes zijn, en dat u met al uw hart zou geloven, dat hij, in wie u deze zaken in waarheid vindt, in de staat van de genade is.
- b. En ten opzichte van deze tegenwoordige tijd, kent u de Heere niet, zo als Hij Zich in het werk van de verlossing openbaart? Kent u de Heere Jezus niet in de

uitvoering van Zijn borgtocht? Kent u de gestalte van een begenadigde niet in zijn licht, werking van 't geloof, afkeer van zonde, liefde tot God en de Godzalige wandeling voor Gods aangezicht, en begeerte om Hem welbehaaglijk te dienen? Kent u dit alles niet met goedkeuring, hoogachting, en begeerte om zelf zo te zijn? En als u de natuurlijke mensen op hun best, en de begenadigden op hun slechtst, met elkaar vergelijkt, kent u het onderscheid niet te zijn zo groot, als tussen dag en nacht? Gaat uw hart niet uit tot de kleine begenadigden, en is uw ziel niet afkerig van de natuurlijke, schoon op 't best zich vertonende? Oordeelt nu, kan iemand dit zien met goedkeuring, zonder geestelijk licht?

- c. En of al de bewegingen nu loom, traag en doods zijn, zijn zij er evenwel niet? Namelijk, ongenoegen over uw staat, begeerten naar levendigheid in alle geestelijke oefeningen, de goederen van het genadeverbond? Is er geen gevoel van de ongevoeligheid, niet ten voorname, omdat u straf vreest, maar omdat u zo dor en doods zijt in het geestelijke? Is de doodsheid u niet de zwaarste last? Wat zou uw ziel vertroosten, iets lichamelijks, of is het alleen God in Christus? Al wat gevoel heeft, heeft leven; omdat u dan gevoel hebt over geestelijke doodsheid, hebt u dan geen leven? Wij onderzoeken nu niet, hoe sterk en levendig, maar hoe waarachtig.
- d. Bent u geheel zonder werkzaamheid en oefening van Godzaligheid? Of van zijn zuchtingen, gebeden, gaan naar Jezus om verzoening, en kracht tot verlevendiging? Komen er nog gevoelige tussentijden, hartelijke gebeden met sterk geroep en tranen? Indien u hierop *ja* moet zeggen, hoewel men onrustig is, omdat het zo weinig is, en de levendigheid zo ras weer over gaat, zo ziet u evenwel, dat er leven is. Als een zieke nog hand of hoofd beweegt, nog adem haalt, en nog enige slag van polsader heeft, zo leeft hij nog; zo is 't ook hier. Neemt dit nu bij elkaar, en maakt daaruit de sluitreden op, dat u leven hebt, en hebt u leven, zo hebt moed; want het zal niet sterven, de Heere zal u wederom levendig maken.

Besturing voor de doodszen.

VII. 6. 't Is hier niet te doen met kracht en geweld, ook is een zodanige niet in staat om te werken. Dus kan ik alleen zodanige zaken voorstellen, die bekwaam zijn om door een bedaarde beschouwing en overdenking het hart te verlevendigen.

Doodsheid en levendigheid te vergelijken.

1. U kent de droevige staat van de doodse ongevoeligheid: u hebt nog heugenis en verbeelding van een levendige en werkzame gestalte, zodat ik niet van node heb u door het ene af te schrikken en door het andere op te wekken. Alleen raad ik u in stilheid die beide staten te aanschouwen. en starogende op dezelve, uw hart te laten bewegen, zoveel als het de Heere behagen zal, doet u alleen het zien daartoe.

Luisteren naar de kloppende stem van Christus.

2. Luistert naar de kloppende en wakkermakende stem van de Heere Jezus, overdenkt de woorden van de bruid, Hoogl. 5:2, *Ik sliep, maar mijn hart waakte; de stem mijns Liefsten, Die klopte, was: doe mij open, Mijn zuster, Mijn vriendin, Mijn duive, Mijn volmaakte! Want Mijn hoofd is vervuld met dauw, Mijn haarlokken met nachtdruppen. Zij, niet waardig zijnde om op te staan, zegt vers 4, Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur; en mijn ingewand werd ontroerd om zijnentwil. vers 6. Mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken.* Dat is, het overdenken van zijn vriendelijke opwekking, die ik

niet beantwoordde, deed mij in flauwte vallen wegens de moeilijkheid, die ik over mijn traagheid en Zijn weggaan had. Daarop raakt zij aan het zoeken.

Verbeeld u alsof de Heere Jezus tot u zei: "Mijn kind, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, Ik heb u lief, en zal u liefhebben, Ik heb Mij voor u tot Borg gesteld, Ik heb u uit de wereld getrokken, Ik zal u bewaren, Ik zal u tot Mij in de zaligheid opnemen. Loop toch niet van Mij weg, blijf niet moedeloos liggen, spreek niet ongelovig tegen. Ik gedenk aan de weldadigheid uwer jeugd, aan de liefde van uw ondertrouw. Ik gedenk aan de eerste liefde en weldadigheden, die Ik u in het begin van uw bekering bewees. Dit maakt Mij gaande, om u nu wederom op te wekken. Gedenkt u ook aan die Mijn eerste liefde, en erkent dat die eerste bewegingen, aan welke te denken ge u nog verkwikt, van Mij uit liefde in u gewrocht werden. Ik ben dezelfde. Daarom ontwaakt en sta op, Mijn vriendin."

Ik zeg, neem de moeite maar van dat aandachtig, zonder door ongeloof tegen te spartelen, te overdenken, en laat het stil uw ziel zo ver gaande maken, als het de Heere behagen zal.

De minste beweging hoog te achten.

3. Acht zeer hoog de allerminste beweging van de Heilige Geest, zo die welke u tevoren hebt gehad, twist er toch niet tegen, dat neemt de beweging weg. Maar erkent dat het ware genade geweest is, want dat zal de beweging verwakkeren, en 't kan immers geen kwaad, dat u het erkent als genade, omdat het u tot de Heere brengt. Als ook acht hoog de minste beweging, die u nog dagelijks gewaar wordt, ziet ze aan als ondersteuning en opwekkingen des Geestes, en als een arbeid van het geestelijke leven, dat in u onderdrukt ligt, en doorbreken wil, dankt er de Heere voor. Want u wilde niet, of u had ze gehad, en had ze nog; volgt ze in stilheid op, zo ver de Heere sterkte geeft.

Naarstig in 't zoeken.

4. Houdt u aan het gebruik van de middelen, al had hij geheel geen nut daarvan, want zij zullen niet vruchteloos zijn, al merkt u 't niet op, het ondersteunt het leven nog, daardoor komen nog soms zoete en gevoelige bewegingen, het houdt u nog bij de Heere, en 't zal nog een middel zijn tot herstel. Hoort, leest, bidt, zingt, hebt samenspraken, en dat als een onmachtige en geheel ontblote, als een middel, 't welk de Heere geheiligd heeft, om zelf daardoor te werken, al valt het u wat zwaar, en al is 't gemakkelijker voor het vlees al voort te slapen. Verbreekt u evenwel, en doet het werk, en laat de Heere daardoor werken, en u zult ondervinden, dat de Heere Zijn beloften aan u waarheid zal maken, en Hij zal u verblijden naar de dagen, in welke u verdrukt zijt geweest, naar die jaren, in welke u het kwade hebt gezien. En uw lofzang zal zijn: *Ik heb de Heere lang verwacht; en Hij heeft Zich tot mij geneigd, en mijn geroep gehoord*, Psalm 40:2.

Hoofdstuk 56

Van de Volharding der Heiligen.

I. Hebbende gezien de heiligmaking, de wasdom in de genade, het afnemen door de ziekten van de ziel, is 't nodig dat wij hierbij voegen de volharding van de gelovigen in de genade; deze aangemerkt aan de zijde Gods, wordt ze genoemd:

- Bewaring:
 - therein, bewaren, Joh. 17:15.
 - phulassien. Bewaren, Joh. 17:12.
 - phrourein. Bewaren 1 Petrus 1:5.
- Sterizein, versterken, 2 Tim.3:3.
- bebaiein, bevestigen, 1 Kor. 1:8.
- Aangemerkt aan de zijde van de gelovigen, wordt ze genoemd, hupomonae, volharding, Rom. 2:7.
- Volstandigheid, Lukas 8:15.

In de verhandeling hiervan zijn vier zaken aan te merken:

1. In wie iets bewaard wordt.
2. Wat in hen bewaard wordt.
3. De oorzaak, en de middelen die bewaart, en waardoor.
4. Het einde waartoe.

't Onderwerp zijn de gelovigen.

1. De gelovigen zijn die, welke en in welke iets bewaard wordt. God onderhoudt en bewaart alles, wat Hij geschapen heeft: God bewaart ook de goede engelen in hun bevestigde staat, die *uitverkorenen* genoemd worden, 1 Tim.5:21. Maar hier spreken wij van de bewaring van de uitverkorenen, wedergeborenen, ware gelovigen, aangemerkt in de strijdende kerk op aarde, en wordende besprongen van de vijanden, de duivel, de wereld, het vlees. Deze, omdat zij maar ten dele wedergeboren zijn, zondigen dagelijks; die zonden, in zichzelf aangemerkt, verdienen verwerping, en zij, aan zichzelf gelaten zijnde, hebben geen kracht genoeg, om zich, en 't geloof, en 't geestelijke leven in hen te bewaren, zij zouden bezwijken, als de vijanden op hen aanvallen, maar nochtans worden ze bewaard, doch door een kracht, die van buiten komt: 1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid.* Psalm 37:24. *Als hij valt, zou wordt hij niet weggeworpen.*

't Voorwerp is het geestelijke leven.

II. In deze wordt bewaard het geestelijke leven en het geloof, door de Geest Gods in de wedergeboorte hun ingestort. 't Gebeurt wel, dat het geestelijke leven zo omzet wordt met tegenstand, en zo zwak wordt, dat het voor een tijd de daden van het leven maar effen uitwerken kan door een naar boven zien, door een zucht, door een helling en genegenheid naar God. Ja de gelovige valt wel in bezwijming, zodat het geestelijke leven voor een tijd geheel geen uitwerkingen heeft, maar het leven zelf, de vereniging met Christus blijft er, zoveel het wezen aangaat, dat zal er nooit uitgaan: 1 Joh. 3:9 ... *Zijn zaad blijft in Hem.*

't Is een werk Gods.

III. De enige oorzaak van hun volstandigheid is de almachtige en getrouwe God. Dat God het geestelijke leven in hen bewaren kan, is bij allen zeker; dat Hij hen bewaren

wil, verzekert ons de Heere Jezus: Joh. 6:39. *Dit is de wil des Vaders, Die Mij gezonden heeft, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verlieze, maar hetzelfde opwekke ten uitersten dage.*

Dat Hij het doen zal, blijkt uit de beloften: Hebr. 6:17, 18. *Waarin God, willende de erfgenamen van de belofenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van zijn raad, is met een eed daartussen gekomen. Opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben.* Dat God het ook dadelijk doet, zegt Petrus: 1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt.*

Door verscheiden middelen.

IV. Gelijk de Heere in het werk van de natuur alles werkt door middelen, zo gebruikt God ook middelen in het werk van de genade en zo ook in de bewaring van zijn uitverkorenen, niet dat de kracht is in de middelen, of in de gelovigen, de middelen gebruikende. Maar en het gebruik van de middelen, en de uitwerping van het gebruiken van de middelen, hangt alleen af van de Heere: Filip. 2:13. *Het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken, naar zijn welbehagen.* Joh. 15:5 ... *Zonder Mij kunt gij niets doen.*

De middelen, die God in de bewaring van de zijnen gebruikt, zijn onder anderen deze:

- a. Onderwijzing en besturing door het Woord: Psalm 119:9, 105. *Waarmee zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar Uw Woord. Uw Woord is een lamp voor mijn voet, en een licht voor mijn pad.*
- b. vertroostende en levendmakende beloften: Psalm 119:50, 92. *Dit is mijn troost in mijn ellende; want Uw toezegging heeft mij levend gemaakt Indien Uw wet niet ware geweest al mijn vermaking, ik ware in mijn druk al lang vergaan.*
- c. Opwekkende vermaningen: Hand. 14:22. *Versterkende de zielen van de discipelen, en vermanende, dat ze zouden blijven in het geloof.* Matth. 26:41. *Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt.*
- d. Bestraffende bedreigingen: Titus 1:13. *Bestraft hen scherpelijk, opdat zij gezond mogen zijn in het geloof.* Lukas 13:3 ... *Indien ge u niet bekeert, zo zult gij allen evenals vergaan.* Rom. 8:13. *Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven.*
- e. Kastijdende roeden: Psalm 119:71. *Het is mij goed dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde.* Heb 12:10, 11 *Deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden ... Zij geeft van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid.*
- f. Verzegelingen door de sacramenten: Rom. 6:4. *Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is, tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden.* 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker der dankzegging ... is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?*
- g. Het gebruik van de sleutelen, als ze geheel uitsporig zijn: 1 Kor. 5:5. *Denzulken over te geven aan den satan, tot verderf des vleses, opdat de Geest behouden moge worden in de dag van den Heere Jezus.*

't Einde is de zaligheid.

V. Het einde, waartoe de gelovigen bewaard worden, is de zaligheid: Rom. 8:30. *Die Hij tevoren verordineerd heeft ... dezen heeft Hij ook verheerlijkt.* 1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt ... tot de zaligheid.* Het uiterste einde ten opzichte van

God is de betoning van Zijn goedheid, lankmoedigheid, getrouwheid, onveranderlijkheid, wijsheid en macht: 2 Thess. 1:10. *Wanneer Hij zal gekomen zijn om verheerlijkt te worden in Zijn heiligen, en wonderbaar te worden in allen, die geloven (overmits ons getuigenis onder u is geloofd geworden) in die dag.*

Beschrijving.

VI. Uit het gezegde blijkt dat de Volharding der Heiligen is: een genadige en krachtige werking Gods, waardoor Hij het geestelijke leven en 't geloof in de ware bekeerden zo bewaart, dat het vanzelfs niet versterft en door de vijanden, de duivel, de wereld en het vlees niet uitgeblust en weggenomen kan worden. Maar dat ze zeker de eeuwige zaligheid zullen bekomen.

VII. Gelijk andere waarheden altijd hun bestrijders gehad hebben en nog hebben, zo heeft dit punt, zo vol vertroosting, ook zijn tegenstanders; ja alle partijen van de kerk, de ene meer de andere minder van de waarheid afdwalende, als: Papisten, Socinianen, Mennisten, Remonstranten, en ook de Luthersen, kanten zich, de ene dus, de andere zo tegen de volharding der heiligen.

Gelovigen kunnen niet afvallen.

Vraag. *Of de ware wedergeborenen en ware gelovigen van het geestelijk leven en geloof kunnen afvallen en verloren gaan?*

Alle andere sekten zeggen ronduit, ja.

De Luthersen belijden, dat de ware gelovigen het geestelijke leven en geloof geheel en al kunnen verliezen. Maar dat God hen voor hun dood zal herstellen, en zeker zalig maken. Zij, drijven de gehele, maar niet de eindelijke afval; de anderen de gehele en de eindelijke.

Wij ontkennen én de gehele én de eindelijke afval van de heiligen, en belijden, dat het geestelijke leven, zoveel het wezen aangaat, ofschoon de uitwerkingen voor een tijd meer of minder belet mochten worden, altijd in de gelovigen blijft, en dat zij zeker tot de zaligheid zullen gebracht worden.

Bewijs 1.

VIII. Het eerste bewijs nemen wij uit bijzondere teksten.

a. Psalm 37:24, *Als hij valt (de rechtvaardige, Godzalige,) zo wordt hij niet weggeworpen; want de Heere ondersteunt zijn hand.* De Godzalige komt hier voor, vallende, zondigende, gelijk ze nog dagelijks in velen struikelen; zou hij weggeworpen worden, het moest geschieden om zijner zonden wil. Maar de tekst zegt, dat hij daarom niet zal weggeworpen worden, de reden wordt daarbij gevoegd, niet, omdat hij zelf zich herstelt en opstaat, maar omdat de Heere hem ondersteunt en voor vallen bewaart, Zo zal hij dan zeker staande blijven.

Uitvlucht

De tekst spreekt van vallen in lichamelijke tegenspoeden, en niet van vallen in zonden, en het niet wegwerpen is, niet ontkomen in die tegenspoeden.

Antwoord.

(a) De Godzaligen hebben doorgaans meer tegenspoeden dan de goddelozen, en zij komen er wél in om. Jes. 57:1, *De rechtvaardige komt om.* Zodat de volstreckte belofte op het lichamelijke ten voornaamste niet kan passen.

- (b) Indien de Godzaligen altijd in het lichamelijke gezegend zullen zijn en blijven, zo volharden ze dan ook in Godzaligheid; want waarom iets zodanig is, dat is veel meer zodanig.
- (c) En als hier van vallen in ellende gesproken werd, zo is het bewijs voor de volharding krachtig; want dan bewijst de psalmist als Paulus, Rom. 8:35, *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking?* vers 38, 39. *Want ik ben verzekerd, dat noch dood ... ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods.*
- (d) De psalmist spreekt in deze psalm van het oefenen van Godzaligheid, en dat de Heere hun gerechtigheid zal doen voortkomen als het licht vers 3-6; en verklaart in vers 24, dat ze nog onvolmaakt zijn, en wel struikelen en vallen, en dat ze evenwel niet zullen worden weggegooid, omdat de Heere hen ondersteunt.

IX. b. Matth. 24:24, *Daar zullen valse Christussen en valse profeten opstaan, en zullen grote tekenen en wonderheden doen, also dat zij (indien het mogelijk ware) ook de uitverkorenen zouden verleiden.* In dit hfdst. wordt tweërlei geweld op de uitverkorenen voorgesteld, namelijk, verdrukkingen en verleidingen. Maar dat het onmogelijk is dat de uitverkorenen afgetrokken en verleid zouden kunnen worden: zo is dan hun staat vast.

Uitvlucht 1.

Onmogelijk is te zeggen *bezwaarlijk*. Matth. 19:26 Matth. 26:39 Hand. 20:16 Rom. 12:18.

Antwoord.

Onmogelijk betekent nooit bezwaarlijk, ook niet in de aangetogen teksten.

Uitvlucht 2.

Deze plaats zegt, wat de valse profeten niet konden doen, maar niet wat zijzelf zouden kunnen doen.

Antwoord.

- (a) Zo zijn dan de gelovigen zeker bevrijd voor alles, wat van buiten aankomen kan, dat alles kan dan niet uitwerken, dat zij in verstand, in wil, in dadelijkheid, Christus, 't geloof en de Godzaligheid zouden laten varen, en van dezelve afvallen. Nu is het in de natuur van de mensen, dat zijn begeerlijkheden een voorwerp hebben, dat buiten hen is, door welk voorwerp de begeerlijkheden gaande gemaakt worden; omdat dan niets van buiten kan aankomen, dat hun begeerlijkheden zo gaande zou maken, dat zij van de genade zouden afvallen, zo zijn zij dan in een verzekerde staat.
- (b) De tekst zegt, *dat de eeuwige verkiezing de grond is*, waardoor het onmogelijk is, dat zij verleid zouden kunnen worden tot afval. Dus is het dan in alle opzichten onmogelijk, zo bij anderen, als bij zichzelf.

Uitvlucht 3.

Christus spreekt van het werk van de valse profeten, waarop zij toelagen zouden, en niet van de uitkomst of de uitverkorenen daardoor verleid zouden kunnen worden of niet, zodat van hun vastigheid of onvastigheid zelf niet gesproken wordt.

Antwoord.

Dat is ronduit tegen de tekst, die spreekt van de uitkomst van de verleiding ten opzichte van de uitverkorenen en dat hun afval onmogelijk is, daarom wordt het óók als een tussenrede tussen twee haakjes gesteld.

Uitvlucht 4.

Deze tekst spreekt van enige uitmuntende vaste Christenen, en niet van allen.

Antwoord.

- (a) De tekst maakt geen uitzondering, maar spreekt van de uitverkorenen, 't welk allen insluit.
- (b) Zo zijn er dan nog enigen, die niet verleid kunnen worden.
- (c) De grond van de vastigheid wordt niet gesteld in de sterkte of zwakheid van de ware gelovigen maar in de verkiezing.

Uitvlucht 5.

De uitverkorenen kunnen voor hun bekering verleid worden, zo dan ook na hun bekering.

Antwoord.

Voor de bekering wordt niemand verleid, want dan zijn zij in de zonde en gaan van zonde tot zonde gelijk de anderen, dan is er niets goeds in, dat bewaard zou worden. Maar na hun bekering hebben zij geest en leven, en de bewaring ziet op dat leven en dat zal er niet uitgenomen kunnen worden.

Uitvlucht 6.

De uitverkorenen kunnen niet verleid worden onder voorwaarde, indien zij hun plicht doen en in 't geloof en in de Godzaligheid blijven volharden.

Antwoord.

- (a) Hier staat geen voorwaarde bij; 't is de belofte zelf in 't geloof bewaard te worden.
- (b) Dat is zo veel gezegd, zij kunnen niet verleid worden, als zij niet verleid worden, zij zullen in geloof, hoop en liefde volharden, als zij volharden. De mens zal niet sterven, als hij niet sterft. Dat is dwaasspraak.

X. c. Rom. 8:35, 38, 39, *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking? enz. Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere.* De tekst spreekt van de uitverkorenen en zegt, dat geen schepsel of enige ontmoeting uit hen, zal kunnen wegnemen de liefde, die zij tot Christus en tot God hebben, en God en Christus tot hen hebben.

Uitvlucht 7.

Paulus spreekt van verdrukkingen en niet van zonden, hij zegt niet, dat zonden hen niet kunnen afscheiden van de liefde, die God tot hen heeft, en hen in de haat Gods brengen. Maar dat verdrukkingen dat niet kunnen doen.

Antwoord.

- (a) Paulus zegt, dat alle verdrukkingen de liefde, die zij tot God hebben, uit hen niet kunnen wegnemen, dat is, hen tot afval brengen. Dat de apostel spreekt van de liefde van de gelovigen tot God, blijkt daaruit, dat de verdrukkingen tegen de Godzaligen zijn en aanleiding geven om hen te doen bezwijken in geloof, hoop en liefde, en om hen alzo van God af te scheiden. Want de verdrukkingen raken God niet en daarom kunnen die niet in gedachten komen, even alsof God daardoor veranderen zou in de liefde tot hen, en de apostel zegt vers 37, dat zij, de gelovigen, in alle verdrukkingen meer dan overwinnaars zijn en dat het dan verre van daar is, dat de verdrukkingen hen zouden scheiden van de liefde tot Christus. Dus spreekt de apostel immers van zonden en verklaart, dat alle verdrukkingen

hen niet konden doen zondigen ter dood, gelijk als is het verlaten van de liefde Gods.

- (b) Indien men door de liefde Gods verstond de liefde, die God tot de uitverkorenen heeft, en hier gezegd wordt, dat geen verdrukkingen de liefde Gods tot zijn uitverkorenen kan wegnemen en in haat veranderen, dat kon niet geschieden, dan omdat zij door de verdrukkingen tot de zonde vervielen, want daar is niets, dat Gods liefde wegneemt dan de zonde. Maar omdat de liefde Gods niet kan weggenomen worden van zijn uitverkorenen, zo kunnen dan de verdrukkingen de gelovigen niet tot zulke staat en tot zulke zonde brengen.
- (c) Hoe dat men de heide Gods ook opvat, de tekst zegt, dat de liefde onveranderlijk blijft, en dat al wat in hemel en op aarde is, de liefde niet veranderen kan.

XI. d. 1 Joh. 3:9, *Een ieder, die uit God geboren is, doet de zonde niet want zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.* De apostel schreef aan de gemeente, in welke altijd kwaden onder de goeden vermengd zijn, en waarschuwt hen, dat zij zich niet zouden bedriegen met zich in te beelden, dat zij wel zalig zouden worden, al gaven zij zich in zonden toe, omdat de ware wedergeborenen niet zondigen, ja niet zondigen kunnen, omdat het zaad Gods in hen is en blijft en zij uit God geboren zijn; zodat zij, die uit God geboren zijn, in een vaste en onveranderlijke staat zijn, ten opzichte van het geestelijke leven, dat in hen is en blijft. Niet dat zij niet struikelen, of zouden kunnen struikelen, dat stelt de apostel vast. 1 Joh. 1:8; Jak 3:2. Maar zondigen is leven in zondigen, dat tot hun vermaak, lust en leven te hebben, gelijk de goddelozen, van welke hij in het vorige vers 8 zegt: *Die de zonde doet, is uit de duivel.* 't Is onder de heerschappij van de zonde te zijn, dit kan in een wedergeborene niet komen. Rom. 6:14, *De zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade.* Zodat de apostel hier krachtig beweert de volharding van de gelovigen, als hij zegt:

- (a) Hij doet de zonde niet.
- (b) Het zaad Gods blijft in hem.
- (c) Hij kan niet zondigen.
- (d) Hij kan niet zondigen, omdat hij uit God geboren is.

Hierop antwoorden anders de Papisten, anders Remonstranten, anders Luthersen.

Uitvlucht 1.

De Papisten zeggen hierop, dat die uit God geboren zijn, niet kunnen zondigen, voor zoveel zij uit God geboren zijn, maar dat ze wel geheel en al tot de zonde kunnen vervallen, als ze het zaad Gods, dat in hen is, verwaarlozen en niet bewaren.

Antwoord.

(a) Indien men door de woorden: *voor zoveel hij uit God geboren is*, verstaat het herboren gedeelte, dan is de uitvlucht niet tegen, maar voor ons; want uit het herboren gedeelte kan de zonde niet voortkomen. Als men door voor zoveel verstaat een voorwaarde, *indien ze volharden*, dat is tegen de tekst en tegen de zaak zelf. Tegen de tekst, want hier is de minste schijn niet van een voorwaarde, hier staat niet: zij kunnen niet zondigen, zo zij het zaad Gods behouden, zo ze blijven uit God geboren. Maar hier staat: *omdat het zaad Gods in hen blijft, omdat ze uit God geboren zijn.* Hier is een volstreekte stelling, zij doen de zonde niet, zij kunnen niet zondigen, die stelling wordt met volstrekt vaststellende redenen bevestigd: want het zaad Gods blijft in hem, want hij is uit God geboren. 't Is ook tegen de zaak zelf, want 't is dwaasspraak, en nietmetal gezegd: hij kan niet zondigen, als hij niet zondigt.

Uitvlucht 2.

De Remonstranten zeggen, dat deze tekst alleen zeggen wil, dat het strijdt tegen de genegenheid en de gewoonte van de ware wedergeborenen te zondigen, zij hebben een afkeer van de zonde. Dat uit God geboren te zijn niet is een hoedanigheid van de ware gelovigen, die het zondigen zou beletten, maar dat het 't zelfde is met die woorden niet te zondigen, God gelijk te zijn in leven, en dat het blijven van het zaad Gods in hen, zo veel te zeggen is, als zijn, 't zaad Gods is in hen. Zodat de zin hierop uitkomt, dat de hebbelijkheid van de genade met de hebbelijkheid van de zonde met elkaar niet kan bestaan, en als de hebbelijkheid van de zonde komt, dat dan de hebbelijkheid van de genade verloren wordt, zodat de apostel niet zeggen wil, dat de gelovigen niet kunnen afvallen: want hij zegt vers 14, dat de gelovigen ook in heersende zonden kunnen komen, en afvallen.

Antwoord.

- (a) Al deze verdraaiingen zijn klaarblijkelijk tegen de tekst, en daarom zo ras gezegd, zo ras verworpen. De apostel spreekt niet van genegenheid, maar van daden, van zondigen; hij zegt niet, dat het zondigen tegen hun genegenheid is, dat zij er een afkeer van hebben, maar *dat ze de zonde niet doen, dat ze niet kunnen zondigen*, niet, omdat zij er een afkeer van hebben, dat ook waar is, maar omdat het zaad Gods in hen blijft, omdat ze uit God geboren zijn.
- (b) *Het uit God geboren te zijn*, zegt immers en wel uitdrukkelijk een hoedanigheid, die door de wedergeboorte in de mens voortgebracht wordt; want daardoor wordt hij een nieuw schepsel, 2 Kor. 5:17. Daardoor wordt hij der Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petrus 1:4.
- (c) *Blijven* zegt meer dan eenvoudig zijn, het zegt bestendig, duurzaam te zijn, niet weg te gaan of genomen te worden, tot de einde toe te blijven. Dit weet een kind van weinig jaren. Ziet dit: Joh. 1:32. *Ik heb de Geest zien nederdalen uit den hemel, gelijk een duif, en bleef op Hem.* Joh. 15:4, 9. *Blijf in Mij en Ik in u. Blijf in deze Mijn liefde.*
- (d) De apostel zegt niet alleen, dat de hebbelijkheid van de heersende zonde met de hebbelijkheid van de genade niet bestaan kan, maar hij zegt, dat daar het zaad Gods, 't welk is de hebbelijkheid van de genade, het nieuwe schepsel, van de Goddelijke natuur deelachtig zijn, is, dat daar de hebbelijkheid van de zonde, de heersende zonde niet zijn kan, dat hij niet zondigen kan.
- (e) Wij ontkennen wel uitdrukkelijk, dat de ware gelovigen onder heersende zonden kunnen komen. 1 Joh. 3:14, *Die zijn broeder niet liefheeft, blijft in den dood*, bewijst dat niet; want dat spreekt van de onbekeerden, die worden daardoor onderscheiden van de ware bekeerden, die de broeders liefhebben. Deze, die de broeders niet liefhebben, worden gezegd in de dood te blijven, zo waren ze dan nog nooit tot het leven overgebracht. Dat staan wij wel toe, dat de ware gelovigen in grote zonden kunnen vallen, maar de zonde heerst niet over hen, daar is en blijft een strijd, al ligt het herboren gedeelte voor een tijd onder, het gehoorzaamt nochtans van de zonde niet als zijn Heere, en 't komt altijd weer boven, het zaad Gods blijft er.

Uitvlucht 3.

De Lutherse, drijvende wel de gehele, maar niet de eindelijke afval, zeggen op deze tekst, *dat de gelovigen niet kunnen zondigen*, dat is, in goddeloosheid zich toegeven en met vermaak in zonden leven, voor zoveel en zo lang het zaad Gods in hen blijft, en dat het woord want geen reden is, waarom hij niet kan zondigen, maar alleen een

verdubbeling te kennen geeft, en dat het zoveel is als, en het zaad Gods blijft in hem, en hij is uit God geboren.

Antwoord.

- (a) Wij staan toe, dat een wedergeborene niet zondigt op die manier als gezegd is, voor zoveel het zaad Gods in hem is, voor zoveel hij uit God geboren is; want de zonde komt niet voort uit de geest, maar uit het vlees, ziet Rom. 7. Ook is 't waarheid, dat hij niet zondigt, zo lang het zaad Gods in hem blijft, en hij uit God geboren is, maar de apostel zegt, dat het zaad Gods in hem blijft, dat het van zelf niet versterft, en dat het er nooit uit weggenomen wordt, en dat derhalve een wedergeborene nooit in de heersende zonde leeft.
- (b) 't Is een dwaasspraak te zeggen, hij zondigt niet, zo ver en zo lang als het zaad Gods in hem blijft, en dan stilletjes daaruit te willen besluiten, maar als het weggaat dan zondigt hij. Want 't is zoveel, alsof men zei: het vuur voor zoveel het verwarmt, zo verkoudt het niet.
- (c) Het woord want betekent niet en, maar het zegt de oorzaak, waarom een wedergeborene de zonde niet doet, en niet zondigen kan.
Dus blijft het onwrikbaar, dat de wedergeborenen niet kunnen afvallen.

Bewijs 2. De eeuwige verkiezing.

XII. Het tweede bewijs nemen wij uit de onveranderlijkheid van de eeuwige verkiezing. Dit besluit van de alleen wijze en almachtige God is onveranderlijk: Rom. 9:11 ... *Opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve.* Hebr. 6:17 *Waarin God, willende de erfgenamen van de belofte overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid Zijns raads* 2 Tim.2:19. *Het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: de Heere kent degenen, die Zijne zijn.* Daarom knoopt de apostel de heerlijkmaking door een onverbreekelijke band aan de eeuwige verkiezing: Rom. 8:30. *Die Hij tevoren verordineerd heeft ... deze heeft Hij ook verheerlijkt.* God zal noch kan dat besluit veranderen, omdat Hij onveranderlijk is: Mal 3:6. *Ik de Heere, word niet veranderd.* Jak 1:17 ... *Bij welke geen verandering is of schaduw van omkering.* De mens zal Gods raad niet kunnen vernietigen, omdat hij niet op enige voorwaarde is verkoren, maar volstrekt, de Heere wil hem zalig maken door een weg, die Hij zelf hem zal inleiden. Alle schepselen zullen dit besluit niet te niet kunnen maken. *Want de Heere der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken?* Jes. 19. Omdat dan God door een onveranderlijk, eeuwig besluit Zijn uitverkorenen de zaligheid wil en zal geven, en hun door de weg van geloof en bekering wil en zal de zaligheid deelachtig maken, zo kunnen degenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn, van het geestelijke leven en geloof niet afvallen en verloren gaan. Ziet Deel 1, Hfdst. 6, § 28, enz.

Bewijs 3. De kracht van Christus' voldoening, voorbedding en bewaring.

XIII. Het derde bewijs nemen wij van de kracht van Christus' voldoening, voorbedding en bewaring.

- (a) De voldoening van Christus is volmaakt, zo voor erf- als dadelijke zonden, voor alle zonden, die begaan worden tot aan de dood, en dat voor al Zijn uitverkorenen, en alleen voor die, en niet voor anderen, en dat volstrekt zonder enige voorwaarde, die van de mens zou afhangen: 1 Joh. 1:7 ... *Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonden.* Door Zijn voldoening is God met Zijn uitverkorenen verzoend: Rom. 5:10 ... *Wij, vijanden zijnde, zijn met God verzoend door de dood zijns Zoons.* Zij zijn in Christus volmaakt, Kol. 2:10, en de rechtvaardigheid Gods, 2 Kor. 5:21. En dat voor eeuwig: Hebr. 10:14. *Met één*

offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden. Ziet Deel 1, Hfdst. 22.

- (b) De voorbedding van Christus is krachtig, en kan niet afgeslagen worden, omdat ze geschiedt door de kracht van zijn voldoening: 1 Joh. 2:1, 2. *Wij hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige. En Hij is een verzoening voor onze zonden.* Daarom zei Hij: Joh. 11:42. *Ik wist, dat Gij Mij altijd hoort.* De Vader belooft Hem zijn eis te geven: Psalm 2:8. *Eist van Mij, en Ik zal u geven.* Nu, Christus eist voor de uitverkorenen bewaring en zaligheid: Joh. 17:11, 24 ... *Heilige Vader! bewaar ze in uw Naam, die Gij Mij gegeven hebt ... Vader; Ik wil, dat daar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen.* Hebr. 7:25. Waarom Hij ook volkomen kan zalig maken degenen, die door Hem tot God gaan, alzo Hij altijd leeft om voor hen te bidden. Bidt Christus voor hun bewaring en zaligheid, en wordt Christus altijd verhoord, zo kunnen ze niet afvallen.
- (c) De bewaring van Christus is zeker: Joh. 10:27-29. *Mijn schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij. En Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken. Mijn Vader die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders.* Die Christus' stem horen, en volgen, die zijn Zijn schapen; horen en volgen is de natuur van de schapen. Die schapen kent de Heere Jezus, Hij geeft hun het eeuwige leven, zij zullen niet verloren gaan; niemand zal ze noch kan ze uit Christus en des Vaders hand rukken. Dus zijn ze in een vaste, welbewaarde staat, waaruit zij niet vallen kunnen. Duidelijker kan niets gezegd worden.

Uitvlucht

Zij zullen bewaard worden, zo lang zij schapen blijven.

Antwoord.

- (a) Christus zegt, dat ze schapen zullen blijven; die eens schapen zijn geweest, die Hij het eeuwige leven geeft, die niet verloren gaan, blijven schapen.
- (b) Christus zegt dat *niemand*, hij zij ook wie hij zij, en zo ook zij zélf niet, *hen uit Zijn hand zal rukken*. Hier is geen voorwaarde: is iemand een schaap geworden, hij is in zekere bewaring.
- (c) Christus is de goede Herder; 't is geen goede herder, die zijn schapen niet bewaart voor de wolf en de dief niet alleen, maar die zijn schapen niet bewaart, als ze vanzelf van de kudde zouden willen weglopen en verdwalen. Daarom zal de getrouwe Herder Jezus Zijn schapen bewaren voor alle kwaad; want daartoe, opdat Hij ze bewaren zou, en hun het eeuwige leven zou geven, zijn ze Hem van de Vader gegeven: Joh. 6:39. *Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat al, wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verlieze, maar hetzelve opwekke ten uiterste dage.*

Neemt dit nu bij elkaar; voor wier zonden alle Christus volkomen heeft voldaan, voor wie Hij bidt, dat ze bewaard worden, en dat ze het eeuwige leven hebben, en die Hij zelf krachtadig bewaart, die kunnen het geestelijke en eeuwige leven niet verliezen, die kunnen niet afvallen, die kunnen niet verloren gaan.

Bewijs 4. De werking des Heiligen Geestes.

XIV. Het vierde bewijs nemen wij van de werking des Heiligen Geestes in de gelovigen.

- (a) De Heilige Geest blijft bij hen in der eeuwigheid: Joh. 14:16. *Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een andere Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.*
- (b) De Heilige Geest is hun een Onderpand van hun zaligheid: Efëze 1:13, 14 ... *In welke gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met den Heilige Geest der belofte; die het Onderpand is van onze erfenis tot de verkregen verlossing.* Efëze 4:30. *En bedroeft de Heilige Geest Gods niet, door welke gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.*
- (c) Alle werkingen des Heiligen Geestes zijn bestendig in hen: Rom. 11:29. *De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk.*

Uitvlucht

Deze plaats ziet op de bekering van de Joden.

Antwoord.

Deze plaats ziet op de eeuwige zaligheid, door de verkiezing van de genade, Rom. 11:5. Op het bewijzen van barmhartigheid, vers 32. En hij spreekt van genadegiften, die de uitverkoren Joden bewezen werden. Dat dan in die uitverkoren Joden bestendig is, is in alle uitverkorenen bestendig.

Uit het gezegde besluiten wij aldus. In wie de Heilige Geest in der eeuwigheid blijft, denwelken de Heilige Geest is een Onderpand van de eeuwige zaligheid, die door de Heilige Geest verzegeld zijn tot op de dag van de verlossing, en in wie de werkingen des Heiligen Geestes onberouwelijk bestendig blijven, die kunnen niet afvallen, maar zullen zeker zalig worden. Dit alles nu is waarachtig in de gelovigen. Zo zullen ze dan zeker zalig worden.

Bewijs 5. Onveranderlijkheid van het verbond.

XV. Het vijfde bewijs nemen wij van de onveranderlijkheid van het verbond. Deze blijkt

a. uit: Jes. 54:10. *Bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen.*

Uitvlucht

Dit ziet op de onveranderlijkheid van het verbond, aan de zijde Gods, God zal het aan zijn zijde niet breken. Maar daaruit volgt niet, dat de gelovigen het aan hun kant niet zullen breken.

Antwoord.

- (a) 't Is een verbond der genade, in 't welk God alles wat voor de kinderen van God te doen was, belooft hun te geven en te doen; zodat van de zijde des mensen niet als een voorwaarde beloofd wordt: Ezech. 36:26, 27. *Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en Ik zal u een vlezen hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen.* Daarom is het genoeg, dat het verbond onveranderlijk is aan de zijde Gods, en dan is het geheel onveranderlijk, want de weg, door welke de Heere de zijn tot de zaligheid wil leiden, zal Hij hun zelf doen bewandelen.
- (b) Dit verbond heeft zulke vastigheid, als het verbond met Noach, Jes. 54:9. Dat verbond kan noch door de mens, noch door de zonde, noch door wil, noch door macht veranderd worden; zo ook dit niet; want het wordt gezegd zo vast te zijn als dat.

b. De onveranderlijkheid blijkt ook uit deze teksten.

- Jer. 31:33, *Dit is Mijn verbond, dat Ik na die dagen met het huis van Israël maken zal, spreekt de Heere: Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.*
- Jer. 32:40, *En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hun weldoe; en Ik zal Mijn vreze in hun hart geven, dat zij niet van Mij afwijken.* Dat verbond kan, noch zal verbroken worden, noch aan de zijde Gods; want Hij, de Waarachtige, belooft het, en het is een enkel genadeverbond, dat niet op enige voorwaarde is aangegaan. En de mens zal het ook niet verbreken; want de Heere belooft het te beletten, en hun te doen, dat Hij wilde, dat ze zouden doen; hoewel dat hun doen en laten geen voorwaarde is. Dat verbond is niet voor enige dagen of jaren, maar 't is een eeuwig verbond, en daarom zal het bestendig blijven.

Uitvlucht (1)

Deze plaatsen zien op het herstel van de Joden in Kanaän, en niet op de eeuwige zaligheid.

Antwoord.

- (a) Jer. 31:33, ziet wel duidelijk op de dagen van het Nieuwe Testament, gelijk blijkt uit Hebr. 8:8.
- (b) Of wel Jer. 32:40 ook ziet op het herstel van de kerk in Kanaän, zo ziet het toch ten voornaamste op de geestelijke en eeuwige goederen van het verbond der genade, uit welke vloeide het herstel in Kanaän, omdat de Borg van het verbond in Kanaän moest geboren worden. Daar is maar één verbond, namelijk, het verbond der genade, 't welk lichamelijke goederen als een bijvoegsel heeft, en als een middel en weg, om de uitverkorenen tot de beloofde zaligheid te brengen.

Uitvlucht (2)

Deze belofte is aan de gehele Joodse natie gegeven, en het is bekend, dat ze niet zalig worden, Dus kan hier geen belofte van volständigkeit zijn.

Antwoord.

- (a) Ook zijn alle Joden in Kanaän nooit hersteld; door datzelfde gevolg zou men dan ook mogen zeggen, dat hier geen belofte aan de Joodse natie was; nu, dit is ongerijmd, zo dan ook de uitvlucht zelf.
- (b) Hier wordt wel uitdrukkelijk van de geestelijke goederen van het genadeverbond gesproken; als: God tot een God te hebbes, vreze Gods te hebben, van de Heere niet af te wijken, des Heeren wetten in het hart te hebben geschreven. Dus wordt er immers gesproken van de goederen van het genadeverbond, en van hun volständigkeit in dezelve.
- (c) Als God beloften aan zijn kerk doet, dan raken de beloften niet aan de bijlopers, maar alleen aan de ware gelovigen, die de kerk uitmaken: Rom. 9:6-8, *Die zijn niet allen Israël, die uit Israël zijn. Noch, omdat zij Abrahams zaad zijn, zijn zij allen kinderen. Maar: in Izak zal u het zaad genoemd worden. Dat is, niet de kinderen des vleses, die zijn kinderen Gods. Maar de kinderen der beloften worden voor het zaad gerekend.* Al is het dan, dat niet alle Joden zalig worden, zo blijft het verbond Gods aan zijn kerk, 't zij uit Joden of uit Heidenen bestaande; want 't is een kerk, vast en onverbreeklijk.

Uitvlucht (3)

Hier wordt iets beloofd, hetgeen tevoren niet was. Dus kan het op de volharding van de heiligen niet zien, omdat de volharding naar ons gevoelen, al van de beginne aan alle gelovigen eigen is geweest.

Antwoord.

- (a) Dit onveranderlijk verbond is in wezen van de beginne tot het einde van de wereld hetzelfde, maar in bediening is het onderscheiden, te welke opzichte het nieuw genoemd wordt.
- (b) God belooft dikwijls de volbrenging van beloften in toekomstige, die Hij aan de vorige gelovigen al volbracht had, om de navolgenden te meer te verzekeren, dat Hij het aan hen ook zou volbrengen. Herhalingen van beloften zijn geen ontkenningen van de vorige. Dus is en blijft het onwrikbaar, dat de gelovigen niet kunnen afvallen.

Tegenwerping 1.

XVI. Matth. 12:21, *Doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd.* Hieruit blijkt, dat de gelovigen afvallen kunnen.

Antwoord.

Al wat geloof genoemd wordt, is het zaligmakende geloof niet, anders was Agrippa ook een gelovige geweest; want Hij geloofde de Heilige Schriften, Hand. 26:27. Zo ook deze tijdgelovigen hadden wel het historisch geloof, vergezelschap met belijdenis. Maar zij hadden het ware zaligmakende geloof niet. Dat klaar te zien is:

- (a) uit de tegenstellingen tegen de ware gelovigen, de goede aarde, zowel als de bestreden wegen, en de aarde onder de doornen tegen de goede aarde gesteld worden.
- (b) Zij hadden een ondeugend hart, zij waren een steenachtige grond; welk stenen hart uit de gelovigen weggenomen wordt, Ezech. 36:26.
- (c) Zij hadden geen wortel, daar de ware gelovigen in Christus geworteld zijn, Kol. 2:7.
- (d) Zij droegen geen vruchten. Dus was hun geloof een dood geloof, Jak 2:17. Daar de gelovigen veelvoudige vruchten dragen, Matth. 13:23, en hun geloof werkzaam is door de liefde, Gal. 5:6.

Tegenwerping 2.

XVII. Joh. 15:2, *Alle rank, die in Mij geen vrucht draagt, die neemt Hij weg.* vers 6. *Zo iemand in Mij niet blijft, die is buiten geworpen, gelijkerwijs de rank, en is verdord.* Hier zijn ranken, die in Christus zijn, welke ranken om hun onvruchtbaarheid en niet blijven in Christus, buiten geworpen worden. Dus kunnen de ware gelovigen afvallen.

Antwoord.

- (a) De gemeente is des Heeren wijnberg. Jes. 5. Tot de kerk vloeien vele onbekeerden toe, en schijnen also Christus ingelijfd te zijn, dat deze van die staat kunnen uitvallen, en dat ze buiten geworpen worden, staan wij gaarne toe. Maar dat raakt ons verschil niet.
- (b) Deze, die hier gezegd worden buiten geworpen te worden, waren nooit ware gelovigen geweest; want zij droegen geen vruchten, en daarom was hun geloof dood.
- (c) 't Is een gelijkenis en daarom moet men niet alle omstandigheden trekken, waartoe men wil. Maar men moet alleen zien op het oogmerk; 't oogmerk is klaarblijkelijk, namelijk, om de gelovigen op te wekken tot vruchtbaarheid, en een ieder te waarschuwen dat hij zich niet tevreden houde met uitwendig in de kerk te zijn, en

Christus alleen te belijden, omdat alle onvruchtbaren uitgeroeid zullen worden, en hier uit de kerk, en namaals uit de hemel.

- (d) Hier staat niet, dat deze ooit waarlijk in Christus waren geweest. Maar dat *die in Hem* geen vruchten dragen, gelijk alle onbekeerden nooit in Christus vrucht dragen, en nooit in Christus geweest zijn. Het niet blijven in Hem toont dat ze nooit in Hem, en nooit ware gelovigen geweest zijn. 1 Joh. 2:19. *Zij zijn uit ons uitgegaan. Maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons geweest waren, zo zouden zij met ons gebleven zijn.*

Tegenwerping 3.

XVIII. 1 Tim. 1:19, *Houdende het geloof en een goed geweten, dat sommigen verstoten hebbende, van het geloof schipbreuk geleden hebben.* Hieruit blijkt, dat, die het geloof en een goed geweten hebben, het kunnen verliezen, en van dezelve kunnen afvallen.

Antwoord.

De apostel vermaant Timotheüs, dat hij volstandig bleve in het vast houden van de ware leer van het geloof en van het goede geweten. De ware leer wordt hier geloof genoemd, gelijk meermalen. Ziet: 1 Tim. 4:1, *Sommigen zullen afvallen van het geloof, zich begevende tot verleidende geesten, en leringen van de duivelen.* Judas 1:3, *Strijdt voor het geloof, dat eenmaal de Heiligen overgeleverd is.* 2 Tim. 2:18, *En verkeren sommiger geloof.* Vele anderen, en ook Hymenéüs en Alexander, hadden dit geloof, deze ware leer van het geloof, met Timotheüs gemeen. Maar het ware zaligmakende geloof, in Christus tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, dat in Timotheüs was, dat hadden ze niet, zij zouden anders daarin gebleven zijn, 1 Joh. 2:19. Timotheüs had een goed geweten, in het bloed van Christus gereinigd, Hebr. 9:14. Dat goede geweten hadden zij niet, hoewel zij wel konden gehad hebben een natuurlijke oprechtheid, handelende naar hun geweten zonder geveinsheid, hoedanig Paulus had voor zijn bekering, Hand. 23:1. Dit geloof en dit goede geweten kunnen de onbekeerden zeer licht verstoten, verwerpen, laten varen, als het met hun belang overeenkomt, en het ware zaligmakende geloof, en het goede geweten door Christus' bloed en geest, kunnen ze, ten opzichte van hen, weren, dat zij in dezelve niet ingaan, gelijk de Joden zo het Evangelie verstieten. Hand. 13:46. Deze, die van de leer van het geloof en van de oprechtheid van het geweten afgevallen waren, gaf Paulus aan de satan over, als een middel tot hun bekering, gelijk de bloedschender, 1 Kor. 5:5. Waaruit blijkt, dat hier de minste schijn niet is voor de afval der heiligen.

Tegenwerping 4.

XIX. Hebr. 6:4-6, *Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht zijn geweest, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods; en de krachten der toekomstige eeuw en afvallig worden; die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering, als welke zichzelf den Zoon van God wederom kruisigen, en openlijk te schande maken.* Al deze dingen passen op niemand, dan op de ware bekeerden en gelovigen, die kunnen van die staat afvallen, en de Zoon Gods zichzelf wederom kruisigen, en dan is het onmogelijk die wederom te bekeren.

Antwoord.

- (a) Paulus spreekt onder voorwaarde, indien; een voorwaarde nu stelt niets vast en zegt niet, dat het zo zijn zal of geschieden kan. Zo zegt Paulus, Gal. 1:8, *Al ware het dat ook wij, of een engel uit de hemel u een Evangelie verkondigden, buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt.* Zulke voorwaardelijke

stellingen zijn maar krachtige waarschuwingen en vermaningen, om zich voor zonden te wachten.

- (b) 't Is klaarblijkelijk, dat Paulus spreekt van zulken die nooit bekeerd zijn geweest, die in hun hart ondeugend waren; want blijvende spreken van zodanigen zegt hij vers 7, *Want de aarde, die de regen, menigmaal op haar komende, indrinkt en bekwaam kruid voortbrengt, voor degenen, door welke zij ook gebouwd wordt, die ontvangt zegen van God.* vers 8, *Maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk en nabij de vervloeking, welker einde is tot verbranding.* De afvalligen zijn dezulken, welke geen goede aarde waren en doornen en distelen voortbrengen; over deze nu is het verschil niet, en zo is deze tekst niet tegen ons.
- (c) Al deze dingen, die hier gezegd worden, zijn geen tekenen van ware wedergeboorte en geloof, zij kunnen zeer wel in de onbekeerden zijn en zijn er dikwijls in. Een onbekeerde kan verlicht zijn om de waarheden van het evangelie te verstaan. Biliam zei, Num. 24:4, *Die de ogen verlicht worden,* kan de hemelse gaven smaken. Hoedanige gaven Paulus verhaalt, 1 Kor. 12. Ook kunnen zij vermaak in die gaven te smaken hebben. Openbaringen van toekomstige dingen, wijsheid, gaven van zieken gezond te maken, menigerlei talen te spreken en die te verstaan en uit te leggen, zijn vermakelijke dingen, ook voor het vlees; deze gaven zijn hemels en worden uit de hemel gezonden door de Heilige Geest want deze dingen werkt een en dezelfde geest, 1 Kor. 12:11. In dit opzichte worden ook de onbekeerden des Heiligen Geestes deelachtig. Onbekeerden smaken ook wel het goede Woord van God en de krachten van de toekomstige eeuw. Want alle kennis van zaken, die men eerst niet wist, vermaakt, bijzonder dan te kennen de heerlijke staat van de kinderen van God de goederen van het genadeverbond, de verlossing door Christus, aan de rechterhand van Christus in het laatste oordeel te staan en in de eeuwige heerlijkheid opgenomen te worden; door deze beschouwing die goederen te smaken, dat is vermaak en zoetigheid in dezelve te hebben, dat valt in vele onbekeerden; die tijdgelovigen ontvingen het woord met vreugde, Lukas 8:13 Herodes hoorde Johannes gaarne, Markus 6:20. Zodat al deze zaken zeer wel en ook dikwijls vallen in onbekeerde mensen. 't Is geheel wat anders, des Heiligen Geestes deelachtig te zijn, tot wedergeboorte, geloof, hoop, liefde en door de verzekering van zijn deel aan al de goederen van het genadeverbond, zich te verblijden en zich te vermaken in de hoop van de heerlijkheid, waarvan sommige gelovigen wel enige voorsmaakjes ontvangen. Maar dit hadden deze niet, van welke de apostel hier spreekt.
- (d) De woorden wederom vernieuwen tot bekering stelt niet, dat zij tevoren waarlijk bekeerd waren, maar dat het onmogelijk is, de zodanigen tot de ware bekering te brengen, omdat zij verhard zijn geworden en God doorgaans Zijn genade aan zodanigen weigert, anders was het bij God niet onmogelijk. Vernieuwen zegt niet iets te brengen in de staat, in welke het tevoren was, de oudheid, bouwvalligheid in een beter staat te brengen. Maar iets in een beter staat te brengen, dat het tevoren was; zo: Rom. 12:2 *Wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds.* Titus 3:5. *Hij heeft ons zalig gemaakt ... door de vernieuwing des Heiligen Geestes.* Het woord wederom zegt ook niet iets te brengen in een staat, in welke het tevoren was. Maar te brengen in een staat, in welke het tevoren niet was. Hetzelfde woord *palin*, wordt gebruikt van de eerste overgang des mensen van de geestelijke dood tot het geestelijke leven. De wedergeboorte. Ziet dit: Titus 3:5. *Hij heeft ons zalig gemaakt ... door het bad der wedergeboorte.* Zo ook: Matth. 19:28 *Dat gij, die Mij gevolgd zijt in de wedergeboorte.*

- (e) En wil men, dat wederom vernieuwen tot bekering, zij denzelven wederom te brengen in de staat, in welke hij tevoren was, zo is het hem wederom in de staat van de tijdgelovigen te brengen; want bekering betekent niet altijd ware wedergeboorte, maar ook alleen een uitwendige verandering. Matth. 12:41. *Zij (de Ninevieten) hebben zich bekeerd op de prediking van Jonas.*

Tegenwerping 5.

XX. Hebr. 10:29. *Hoe veel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden die de Zoon van God vertreden heeft, en het bloed des Testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en de Geest der genade smaadheid heeft aangedaan?* De geheiligden door het bloed van Christus vertreden wel wederom de Zoon Gods, en doen de Heilige Geest smaadheid aan.

Antwoord.

- (a) Paulus spreekt onder voorwaarde, waaruit niets besloten kan worden, dan maar een opwekking.
- (b) Indien men vaststelt, dat het wel inderdaad geschiedt, zo ligt de gehele schijnkracht in de woorden, geheiligd te zijn door het bloed van Christus, alsof heiligen alleen de ware heiligmaking door de Heilige Geest betekende, daar het ook betekent een afzondering tot een heilig gebruik en een uitwendige heiliging door het uiterlijk inlaten of inbrengen in het verbond: Deut. 7:6. *Gij zijt een heilig volk de Heere, uw God; u heeft de Heere uw God verkoren, dat u Hem tot een volk des eigendoms zou zijn uit alle volken, die op de aardebodem zijn.* 1 Kor. 7:14. De ongelovige man is geheiligd door de vrouw, en de ongelovige vrouw is geheiligd door de man; want anders waren uw kinderen onrein. Maar nu zijn zij heilig. Eer men dan uit Hebr. 10:29 iets voor de afval van de heiligen besluiten kan, zo moest men eerst bewijzen, dat het woord geheiligd zijn hier betekent alleen de ware heiligmaking, de vernieuwing van het beeld Gods in de mens, 't welk nooit geschieden kan. Maar het blijkt, dat hier de uitwendige heiliging verstaan wordt, omdat de geheiligden niet kunnen afvallen.

Aanhouding

Door Christus' bloed geheiligd te zijn, is de ware heiligmaking.

Antwoord.

Dat wordt ontkend. Door Christus' bloed heeft Christus recht en macht ontvangen over alle schepselen en over alle mensen, goeden en kwaden, om ze naar zijn wil te gebruiken tot verheerlijking Gods en nut van de uitverkorenen; door zijn bloed heeft Hij macht ontvangen, om Rechter van hemel en aarde te zijn, Joh. 5:27. En om in het oordeel de goddelozen te verdoemen. Omdat Hij de Vader gehoorzaam geweest is tot de dood des kruises, zo moeten zich alle knieën voor Hem buigen, Filip. 2:8-10. *Daardoor is Hem gegeven alle macht in hemel en op aarde,* Matth. 28:18. Daardoor ontving Hij macht, om vele uitwendige weldaden aan de ook niet uitverkorenen te bewijzen, zo in lichamelijke kwalen te genezen, als ook om naar de ziel hun als profeet het Evangelie te verkondigen, en hen te roepen en uitwendig in zijn kerk te brengen, en hen also uitwendig te heiligen en van anderen af te zonderen; zodat door Christus' bloed geheiligd te zijn, niet betekent de ware bekering en de groei in dezelve en het hebben en vertonen van het beeld Gods. Maar alleen uitwendig in de kerk gebracht te zijn, en door de kennis des Heeren Jezus, de besmetting van de wereld, de grove zonden, ontvloden te zijn. Dat deze kunnen afvallen is buiten verschil.

Tegenwerping 6.

XXI. 2 Petrus 2:1, *Gelijk ook onder u valse leraren zijn zullen, die verderfelijke ketterijen bedektelijk invoeren zullen, ook de Heere, Die hen gekocht heeft, verloochenende, en een haastig verderf over zichzelf brengende.* Gekocht te zijn van Christus, is door Christus' bloed verlost te zijn van schuld en straf, en zijn eigen te zijn, Openb. 5:9. Nu, deze kunnen afvallen en verloren gaan.

Antwoord.

- (a) Deze waren nooit ware gelovigen geweest; want het waren valse leraren, die verderfelijke ketterijen bedektelijk invoerden. Dus raakt deze plaats het verschil niet.
- (b) Christus koopt de zijnen tot de zaligheid en anderen tot zijn gebruik, gelijk wij in de vijfde tegenwerping uit Hebrëen 10 hebben getoond. Men koopt zo wel vaten ter ere, als ten onere; deze valse leraren, die voorgaven, dat zij deel aan de verdiensten van Christus hadden, waren gekocht om leraren te zijn, maar niet om zalig te worden. Kopen heeft verscheiden doeleinden.

Tegenwerping 7.

XXII. Tegen de volharding van de Heiligen brengt men in vele voorbeelden van de afgevallenen. Als: De engelen, die tot duivelen zijn geworden, en Adam. Zijn die afgevallenen, zo kunnen ook de Godzaligen afvallen.

Antwoord.

- (a) Wij spreken niet wat zou kunnen geschieden, ten opzichte van de Godzaligen, in zichzelf aangemerkt en op zichzelf gelaten. Maar wat niet geschieden kan, omdat zij in Gods kracht bewaard worden.
- (b) De engelen en Adam hadden geen beloften van bewaring. Maar de Godzaligen hebben zekere beloften.

Aanhouden.

David verviel tot zulke zonden, die met het behouden van geloof en geestelijk leven niet bestaan kunnen, als overspel en voorbedachte doodslag.

Antwoord.

- (a) Zijn bekering, herstel en volharding worden duidelijk aangewezen. Psalm 51. En in de beschrijving van zijn laatste einde.
- (b) Al is 't dat in zulke zware zonden het geloof, en 't geestelijke leven in bezwijming is, zo blijft ook dan nog het zaad Gods in de gelovigen.

Aanhouden.

Salomo verviel op 't laatst tot afgoderij.

Antwoord.

- (a) Salomo was Jedidja, *bemide des Heeren*, de liefde Gods nu verandert niet. Jer. 31:3 Joh. 13:1.
- (b) Hoe ver Salomo in de afgoderij verviel is niet beschreven, 't zij dat het alleen een toelating is geweest door aanstaan van zijn afgodische vrouwen, 't zij dat het maar een enkele daad van uiterlijke buiging is geweest; immers hij wordt niet gesteld onder de goddeloze koningen, maar onder die, welker hart niet zo volkomen was met de Heere, als het hart van David, 1 Kon. 11:4. Zodat hij de Heere niet heeft verlaten.
- (c) Hij wordt na zijn dood erkend voor een voorbeeld voor anderen, tegelijk met zijn vader David. 2 Kron. 11:17 ... *Want drie jaren wandelden zij in de weg van David en Salomo.* Waaruit blijkt, dat hij Godzalig is gestorven.
- (d) Het staat alles niet geschreven, en daarom heeft men zijn volharding in de zonde niet te besluiten, omdat van zijn bekering niets uitdrukkelijk gemeld wordt.

Aanhouding.

Petrus verloochende Christus driemaal, en verloochenen van Christus kan met genade niet bestaan.

Antwoord.

De Heere Jezus zei uitdrukkelijk tot hem, dat de satan hem wel zou schudden, maar dat zijn geloof niet zou ophouden, Lukas 22:32. En hij stond uit zijn schielijke val haastig wederom op, en ging uit en weende bitterlijk. Matth. 26:75. Een gelovige kan wel in een uitwendige daad van verloochening vallen.

Aanhouding.

Judas was een apostel en hij werd een verrader, en Christus zegt: Joh. 17:12, dat Hij al de apostelen bewaard had, behalve Judas, zo was er dan één uit de gegebenen van den Vader aan Christus verloren gegaan.

Antwoord.

Judas was nooit van de Vader aan Christus gegeven om door Hem verlost te worden, want hij was geen uitverkorene. Joh. 13:18, *Ik zeg niet van allen; Ik weet, welke Ik uitverkoren heb.* Hij was al tevoren, eer hij een verrader werd, een duivel. Joh. 6:70. Een dief, Joh. 12:6. Hij is nooit bekeerd geweest. In de plaats Joh. 17:12. wordt Judas uit het getal van de gegebenen van de Vader om zalig te maken, uitgesloten, en de gegebenen en Judas worden tegengesteld, de gegebenen had Jezus bewaard. Maar Judas, die een zoon van het verderf was, was alleen verloren gegaan, de gegebenen waren niet verloren gegaan, Judas alleen was verloren gegaan. Judas was alleen tot uitvoering van het besluit onder de apostelen.

Aanhouding.

Demas verliet Paulus, en had de tegenwoordige wereld wederom lief gekregen, 2 Tim.4:10, Nu, *die de wereld liefheeft de liefde des Vaders is niet in hem,* 1 Joh. 2:15.

Antwoord.

Vooraf moest men bewijzen, dat Demas ooit wedergeboren is geweest, waartoe geen blijk is in het Woord, dat hij zich bij Paulus voegde geen blijk van bekering; want velen, die bij Christus zich hielden, weken af, Joh. 6:66. Alexander en Hymenéüs vielen af van de ware leer van het geloof. Ziet van deze boven § 18.

Aanhouding

De bloedschender was een gelovige, gelijk blijkt uit zijn bekering, 2 Kor. 2:7. Deze was zo ver vervallen, dat hij de satan overgegeven werd, 1 Kor. 5:5 Zo kan dan een gelovige geheel afvallen.

Antwoord.

- (a) Dat hij voor zijn ergernis een gelovige was, blijkt niet, en dat moest eerst bewezen worden.
- (b) Iemand kan door de verlichting en wroeging van het geweten tot overgrote droefheid komen, waarop een gewezen ergerlijke van de kerk wederom mag aangenomen worden.
- (c) De ban kan een middel geweest zijn tot zijn ware bekering.
- (d) En zo hij tevoren waarlijk bekeerd was, zo was het zaad Gods nog in hem gebleven; uit het vallen in een zonde kan men geen gehele afval besluiten, vallen in zonde stelt geen heersen van de zonde. De ban bracht hem tot inkeer, en deed hem de zonde verlaten.

De volharding der heiligen is een sterke troost.

XXIII. Gezien hebbende de waarheid van de volharding van de heiligen, gaan wij over tot de kracht, die daarin ligt tot vertroosting en verwakking in de heiligmaking voor de gelovigen.

Dit is het punt, dat de klem geeft aan alle vertroosting, die de gelovigen uit andere geloofspunten scheppen. Want wat troost kan het zijn, dat men wedergeboren is, tot een kind Gods aangenomen, vergeving van de zonden heeft ontvangen, indien men weet, dat men morgen wederom een kind van de duivel en van de hel kan zijn? Maar als men bij de ontvangen genaden verzekerd is, dat men in de kracht Gods bewaard zal worden, dat het verbond onveranderlijk is, en dat men zeker de eeuwige zaligheid zal deelachtig worden; dan kan de genade eerst recht verblijden, dan wordt men verwakkerd in de liefde, dan kan men vergeten wat achter is, en zich uitstrekken tot hetgeen dat voor is, en jagen als naar een wit, tot de prijs van de roeping Gods, die van boven is. De gelovigen hebben vele droevige en zondige ontmoetingen in deze wereld. Maar dit punt van de volharding wel verstaan, geloofd en beoefend wordende, geeft gemoedigheid tegen die allen.

't Is een bijzondere misslag in de Godzaligen, dat ze zo hangen blijven bij zichzelf, en al hun troost willen scheppen uit het genieten van de geestelijke goederen, die zo zeer begeren; en als ze dat dan missen (want 't is de weg Gods niet, dit hun altijd gevoelig te doen genieten) dan liggen zij er toe, en dat is de reden, waarom de Godzaligen doorgaans zo droefgeestig zijn, daar ze met vrolijkheid hun loop zouden uitlopen, indien ze meerder op de onveranderlijkheid Gods, van het verbond en van de beloften leefden, en zij zouden meer tot eer van hun God, en tot opwekking van hun naaste leven. Daarom gewent u van dit punt ten volle verzekerd te zijn, en dat dan gedurig te gebruiken tot vertroosting, en dan zal de kracht tot heiligmaking meteen daaruit vloeien.

Tegen verlaten.

XXIV. Hier is troost tegen de geestelijke verlatingen. 't Wordt de gelovigen niet altijd toegelaten met de discipelen op de heilige berg, en met Paulus in de derde hemel te zijn, en altijd te leven in de omhelzingen en kussen van de Heere Jezus. Maar de Heere verbergt dikwijls Zijn lieflijk aangezicht van hen, staat van verre, bedekt Zich met een wolk, zodat er geen gebed door kan, houdt Zich stil, alsof Hij Zich van hun niet aantrok; houdt de bewegingen van zijn barmhartigheden tegen hen in, overdekt ze met donkere duisternissen, stoot hen als weg, en schijnt op hen te toornen.

Maar hier is grond van troost voor u, ware gelovigen, omdat Gods liefde tot u onveranderlijk is, en de roeping en genadegiften onberouwelijk zijn. Daarom oefent dan het geloof, en merkt de Heere aan, als zijnde tot u, die Hij was, toen Hij u op 't allervriendelijkst ontmoette, ja oneindig meer, en Hij zal zeker wederom komen; want Hij zegt, Jes. 54:7, 8, *Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten. Maar met grote ontfermingen zal ik u vergaderen. In een kleine toorn heb Ik mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen. Maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen.* En Jes. 49:14-16, *Sion zegt: De Heere heeft mij verlaten, en de Heere heeft mij vergeten. Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over de zoon haars buiks? Ofschoon deze vergate, zo zal Ik toch u niet vergeten! Zie! Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd.* Mal 3:6, *Ik de Heere wordt niet veranderd; daarom zijt gij, o, kinderen Jakobs! niet verteerd.*

Tegen aanvechting.

XXV. Hier is troost tegen de aanvechtingen van de satan. De Heere heeft een onverzoenlijke vijandschap gezet tussen het zaad van de vrouw, Christus en al zijn

leden, en tussen het zaad van de duivel, de goddelozen. Met dat de kinderen van God ontwaken uit de strikken van de duivel, en overgaan in het rijk van Christus, vervolgt hen de duivel; dan met listige omleidingen om hen tot zonde te verlokken, en dan met vurige pijlen om hen te verschrikken, dan met vuistslagen om hen te kwetsen, en hun vrede te beletten. Deze aanvallen zijn bekwaam om een gelovige heen en weer te slingeren, en het geloof te doen wankelen, doch niettegenstaande al de stormen van deze boze, machtige en listige vijand, zo zal de duivel niet één, het allertederste schaapje, kunnen doen afvallen en uit de hand van Jezus rukken. Maar de duivel zelf zal onder van de gelovigen voeten vertreden worden: Rom. 16:20. *De God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren.* Daarom mogen ze in de waarheid en kracht Gods juichen over de duivel: Openb. 12:10, 11 *Nu is de zaligheid, en de kracht, en het koninkrijk geworden onzes Gods, en de macht van zijn Christus; want de verklager van onze broeders, die hen verklaagde voor onze God dag en nacht, is neergeworpen. En zij hebben hem overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord van hun getuigenis.*

Tegen de wereld.

XXVI. Hier is vertroosting tegen de wereld. Omdat de kinderen van God uit de wereld zijn uitgegaan, en met hun licht en wandel de wereld overtuigen van zonde; zo haat hen de wereld en tracht hen van hun geloof en Godzalige wandel af te trekken: dan met liefkozings door de begeerlijkheid van de ogen, door de begeerlijkheid van het vlees en door de grootsheid van het leven; dan door bedreigingen, door onttrekken van alles, dat hen verkwikken zou, door wrede vervolgingen en doden; dit maakt een gelovige bekommerd of hij wel zal staande blijven in de tijd van beproeving. Maar vreest niet. gelovigen! want ook de wereld zal u noch door haar liefkozings, noch door haar verdrukkingen kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere, Rom. 8:38, 39. Joh. 16:33 *In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.* 1 Joh. 4:4. *Kinderkens, gij zijt uit God, en hebt hen overwonnen; want Hij is meerder, Die in u is, dan die in de wereld is.*

Daarom mogen wij roemen ook in de verdrukkingen; wetende, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop, en de hoop beschaamt niet, Rom. 5:3-5. Hebt dan ook in deze strijd goede moed, en triomfeert met de apostel, Rom. 8:35, 37, *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard? Maar in deze allen zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem Die ons liefgehad heeft.*

Tegen de zonde.

XXVII. Hier is troost tegen de zonde. De gelovigen zijn maar ten dele wedergeboren, zij hebben nog de oude Adam in zich, die houdt nog zijn natuur en begeerten; deze voeren krijg tegen de ziel, en doen haar dikwijls struikelen en vallen, ja houden haar wel gevangen onder de zonde; dit smart haar niet alleen, maar het baart ook in haar vele twijfelingen en bekommerlijke gedachten, of ze niet wel in het laatst bedrogen mocht uitkomen, omdat de heiligmaking niet kan afgescheiden worden van de rechtvaardigmaking, en omdat het geloof zonder de werken dood is, en daarom of ze niet wel van de genade vervallen zijn.

Maar nee, gelovigen! die nog strijdt tegen de zonde, al hebt u kleine kracht, nog telkens hersteld wordt en de strijd hervat, die tegen de zonde bidt en naar de Heere Jezus loopt om kracht, hebt goede moed, ook uw zonden, die nog tegen uw wil in u

over zijn, zullen u uit de hand van Christus niet nemen, Hij zal u daarom ook niet verstoten; want hij wist tevoren, eer Hij u riep, u bekeerde, u vertroosting gaf, wat u waart en wat u zou doen, en Hij nam u op uit vrije genade, en zei: *u wil Ik liefhebben, u zal Ik liefhebben tot de einde toe.* Psalm 37:24. *Als hij valt, zo wordt hij niet weggeworpen, want de Heere ondersteunt zijn hand.* Jer. 31:37 Indien de hemelen daarboven gemeten, en de fundamenten van de aarde beneden, doorgrond kunnen worden, zo zal Ik ook het gehele zaad Israëls verwerpen, om alles, dat zij gedaan hebben, spreekt de Heere.

Tegen zwakheid van het geloof.

XXVIII. Hier is troost tegen de zwakheid in het geloof, duisternis en alle ongestalte van de ziel. Het geloof van de kinderen van God wordt soms van alle kanten te gelijk bestormd, door aanvallen van de duivel, door geestelijke verlatingen, door lichamelijk kruis, door zonden en duisternis, dat ze niet alleen niet weten, wat ze van zichzelf zullen zeggen, maar dat ze denken, of ze wel enige ware daad van het geloof hebben, omdat zij in de nare donkerheid Jezus niet kunnen vinden, en met Hem in enige onderhandeling komen; hierover ontstaat in hen moedeloosheid, lusteloosheid en doodsheid, zodat ze het schijnen op te geven. Maar de Heere bewaart nochtans het geloof in het hart, en doet het telkens wederom boven komen. Dit is dan hun tot troost, dat de Heere Jezus voor hen bidt, dat hun geloof niet ophoude, Lukas 22:32. En dat ze in de kracht Gods bewaard worden door het geloof, 1 Petrus 1:5. Gelijk de ondervinding hun menigmaal geleerd heeft; daarom zijt ook in die staat gemoedigd, om met Paulus te zeggen: 2 Tim. 1:12 *Ik weet, Wie ik geloofd heb; en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag.*

Tegen de vrees van de dood.

XXIX. Hier is troost tegen de vrees van de dood. De dood is tegen de natuur, is de koning van de verschrikking; al is een gelovige in een redelijke staat, en hij begint zich de dood nabij te stellen, zo bevindt hij wel vreze en beving, soms over de lichamelijke dood, en soms ook rijst in hen op een beseffen van het grote onderscheid van zaligheid en verdoemenis, zij zien zich in zichzelf zo zwak, dat zij denken, waar is mijn geloof, heeft het wel wortel en vastigheid? Waar is mijn heiligmaking? Dat ik eens bedrogen uitkwam! Dus rijst in hem op de verschrikking van de dood. Maar ook daartegen hebben wij een vaste vertroosting in de vastigheid van de bewaring Gods, die de zijn niet alleen in dit leven bewaart in de staat van de genade, maar ook in de dood: 1 Kor. 15:54-57 *De dood is verslonden tot overwinning. Dood! waar is uw prikkel? Hel! waar is uw overwinning? De prikkel nu van de dood is de zonde, en de kracht van de zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus.*

Is krachtig tot heiligmaking.

XXX. Gelijk de volstandigheid van de heiligen een krachtige vertroosting is, zo is zij ook een sterke drangrede tot heiligmaking. De partijen, omdat zij niet kennen de natuur van de genade noch van de begenadigden, menen, dat deze leer zorgeloze mensen zou maken. Maar integendeel daar is niets, dat zo zoet en zuiver beweegt tot heiligmaking als de genade en de bestendigheid van die; want de liefde Gods ontsteekt de liefde van de geliefden: 1 Joh. 4:19. *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.* De vaste hoop en de zekere verwachting van de zaligheid is een krachtige spoor tot heiligheid. 1 Joh. 3:3. *Een ieder, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is.* Daarom nam de apostel de Gods barmhartigheid tot

een grond van zijn opwekking: Rom. 12:1. *Ik bid u dan, broeders! door de ontfermingen Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande.*

Troostrijk besluit

XXXI.

- (a) Daarom dan, erkent de vastigheid van uw staat en u zult daarin zien de vrije genade, de goedheid, de macht, de lankmoedigheid, de getrouwigheid en onveranderlijkheid Gods, in mensen, die zo zondig zijn, en die van alle kanten zo omsingeld en bestormd worden, te bewaren in het geloof en leven tot op de dag van hun volkomen verlossing. Dit zal stof geven tot verwondering, tot lof en prijs van de heerlijke volmaaktheden van God.
- (b) Wees dan gemoedigd in alle ongelegenheid, vertrouwt op de Heere, die zal het voor u voltooien, die zal u geleiden door zijn raad, en daarna in heerlijkheid opnemen.
- (c) Wees moedig in de strijd, steunende op de veilige bewaring Gods, wederstaat de duivel, en hij zal van u vluchten. Verzaakt de wereld met al haar schijnheerlijkheden; want het geloof is van die natuur, dat het de wereld overwint, 1 Joh. 5:4. Onthoudt u van de vleeselijke begeerlijkheden, die krijg voeren tegen de ziel, wetende, dat dit lopen niet is op het onzeker, en het kampen niet is als de lucht slaande. *Welaan dan! Waakt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, zijt sterk*, 1 Kor. 16:13. *Zijt standvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere*, 1 Kor. 15:58.

Hoofdstuk 57

Van de dood en staat van de afgescheiden ziel.

Als God de uitverkorenen door al de wegen, in het vorige gemeld, geleid heeft, en zij des Heeren raad in hun tijd hebben gediend, dan neemt de Heere hen tot Zich op in de eeuwige gelukzaligheid. Maar dit overgaan van de tijd tot de eeuwigheid, van dit zondig leven tot de volmaakte heiligheid, van de droefheid tot de vreugde, van de strijd tot de kroon, geschiedt door een donkere vallei van de koning der verschrikking, welke is de dood. Henoch in de eerste, en Elia in de tweede wereld, alleen zijn zonder de dood te zien in de hemel ingegaan, maar buiten die twee is er geen, en zal er niemand ten hemel ingaan, dan door deze nare weg. Hoewel het uiteinde van de gelovigen en van de goddelozen onbedenklijk verschilt, zo hebben ze nochtans het sterven met elkaar gemeen. Dit is de weg van de gehele aarde, Jozua 12:14. *Wat man leeft er, die de dood niet zien zal, die zijn ziel bevrijden zal van het geweld des grafes?* Psalm 89:49. 't Is kind, jongeling, man, dood; 't einde van een ieder is: en hij stierf. Dit is het vaste en onveranderlijke bevel Gods: Heb 9:27. *Het is de mens gezet, eenmaal te sterven, en daarna het oordeel.* Dit is het vonnis: *gij zijt stof, en gij zult tot stof wederkeren.* Gen. 3:19.

Dit leert de ondervinding alle mensen, zodat hiertoe geen bewijs, maar wel indachtigmaking van node is. Hier helpen geen lichamelijke voorrechten; de wijze Salomo sterft zowel als de dwaze Nabal. De sterke Simson zowel als een teder vrouwtje, de schone Rachel; Dina zowel als een Lea teder van ogen; de rijke man zowel als de arme Lazarus. Een koning wordt zowel van de troon gerukt, als een bedelaar uit zijn hut. Daar houden de bozen op van beroering, en daar rusten de vermoeiden van kracht. Daar zijn de gebonden te samen in rust; zij horen de stem des drijvers niet. *De kleine en de grote is daar; en de knecht is vrij van zijn heer,* Job 3:17-19.

De uitgang ongelijk. Zijn leeftijd is kort.

II. De mens moet niet alleen sterven, maar tussen zijn geboorte en sterven is maar een klein tijdje. *Weinig en kwaad zijn de dagen van de jaren mijns levens geweest,* Gen. 47:9. *De mens, van een vrouw geboren. is kort van dagen en zat van onrust.* Job 14:1 Psalm 90:10, *Aangaande de dagen van onze jaren, daarin zijn zeventig jaren, of, zo wij zeer sterk zijn, tachtig jaren; en het uitnemendste van die is moeite en verdriet.* 't Leven des mensen wordt doorgebracht als een gedachte vers 9. *Wij vliegen daarheen,* vers 10.

't Is lichter dan een weversspoel, die met een snelle vlucht de breedte van 't web doorspringt, Job 7:9.

Als gras en als een bloem des velds, welke maar voor een kort tijdje is, Psalm 103:15.

't Is maar een handbreed, een handbreed zon voor het ondergaan is maar één uur, Psalm 39:6.

't Gaat snel voorbij, als een looper, als jachtschepen, als een arend, vliegende naar het aas, Job 9:25, 26.

Als een damp, Jak 4:14. Als rook, die wel als een pilaar recht opgaat, maar schielijk verdwijnt, Psalm 102:4.

Als een herdershut, die men ras verplaatst.

Als het afsnijden van een web van de drom, dat in een ogenblik gedaan is, Jes. 38:12.

De lichamelijke ellende en de tijdelijke dood zijn in de gelovigen geen eigenlijk gezegde straffen.

III. Al is sterven alle mensen even gelijk eigen, zo is er nochtans een groot onderscheid tussen het sterven van de goddelozen en van een gelovige. De goddelozen komt de dood, over als een schuldeiser, en als een straf wegens de zonde, en zij worden door denzelfden heen gezonden naar de eeuwige dood. Rom. 6:23, *De bezoldiging der zonde is de dood*. De gelovigen komt de dood ook wel over om der zonde wil, maar alleen als een kastijding, omdat de Heere Jezus alle straf van hun zonde heeft gedragen, en hen van dezelve verlost: Rom. 8:10. *Indien Christus in ulieden is, zo is wel het lichaam dood om van der zonde wil*. En de dood is hun een doorgang in het eeuwige leven. Lazarus stierf en werd van de engelen gedragen in de schoot van Abraham, Lukas 16:21. *Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan*, Openb. 14:13.

IV. Vraag. *Of de tijdelijke ellende en de lichamelijke dood van de gelovigen, welke hun niet overkomen, om de zaak van Christus, zijn eigenlijk gezegde straffen, afkomende van God, als een vertoornd en rechtvaardig Rechter?*

Er is iemand in onze dagen opgestaan welke, onder andere zielverdervende en naar de Sociniaanse kant hellende dwalingen, ook deze drijft, dat de tijdelijke ellenden en de lichamelijke dood de gelovigen eigenlijk gezegde straffen zijn; wij daarentegen zeggen dat het hun alleen zijn vaderlijke kastijdingen. Dit blijkt aldus:

Bewijs 1. Christus is een volkomen Zaligmaker.

Christus is een volkomen Zaligmaker, en heeft noch schuld noch straf voor de gelovigen overgelaten: derhalve is de dood van de gelovigen hun geen eigenlijk gezegde straf. Want indien God niet geheel en geheel verzoend was met de uitverkorenen, maar als een vertoornd en rechtvaardig Rechter de gelovigen straft, zo was Christus geen volkomen Zaligmaker, Hij had alle schuld en straf voor de gelovigen niet weggenomen. Zodat dat gevoelen is een openbare ontkenning dat Christus een volkomen Zaligmaker is.

Bewijs 2. Ongerijmdheden.

Indien de tijdelijke ellenden en de lichamelijke dood van de gelovigen eigenlijk gezegde straffen waren, zo moest, naar de rechtvaardigheid Gods, naar welke daar een evenredigheid moet zijn tussen straffen en zonden, een van deze drie waar zijn: óf alle zonden van de gelovigen moesten geen meerdere tijdelijke straffen verdienen, dan ze lijden; óf er moest een of enige zonden onvoldaan van Christus overgelaten zijn, en die verdienden dan geen meerdere straffen in dit leven; óf Christus had een gedeelte van de verdiende straf overgelaten, 't welk Hij niet betaald en gedragen had, en daarom van de gelovigen zelf moest gedragen en betaald worden. Dit zal de partij zelf moeten toestaan. Maar geen van drie is waar. Want:

- (a) iedere zonde en een ieder gedeelte van de zonde verdient alle tijdelijke en eeuwige straf, en in de uiterste stap.
- (b) Dan moesten de gelovigen, die de meeste en zwaarste zonden gedaan hebben, ook de allermeeste tijdelijke straffen dragen, daar nochtans de ondervinding wel het tegendeel leert, en in de lichamelijke dood, als dood, en is geen minder noch meer.
- (c) Dan had Christus voor de ene gelovige meer betaald dan voor de andere, omdat de gelovige die de minste zonde gedaan heeft, wel de zwaarste lichamelijke straf lijdt.

Omdat dan geen van de drie waarheid is, en alle ongerijmd, buiten en tegen Gods Woord zijn, zo blijkt dan dat de tijdelijke ellenden en de lichamelijke dood geen straffen zijn voor de zonde.

Bewijs 3. **Ongerijmdheid.**

De openstaande schuld, die gestraft wordt met de tijdelijke ellenden en dood, of wordt door het dragen van die voldaan, of zonder volkomen voldoening kwijtgescholden; zo het eerste, dan kan een mens zelf voor zijn zonden voldoen, en kan hij voor enige, een, of een gedeelte voldoen, zo kan hij voor alles, wat hij waardig is in dit leven te lijden, voldoen met meer te lijden. Zo het laatste dan is er geen volkomen voldoening van node, en Christus had niet behoeven te betalen; want indien één zonde zonder volkomen voldoening vergeven kan worden, zo dan wel alle, want één zonde maakt aan alle schuldig, Jak 2:10. Beide tegen Gods Woord 't een paaps, 't andere Sociniaans.

Bewijs 4. **Henoch en Elia zijn niet gestorven.**

Henoch en Elia, mede zondige mensen, zijn niet gestorven; zo zijn dan die bevrijd geweest van een eigenlijk gezegde straf, die zij zowel als andere mensen verdiend hadden. Is de straf hun zonder voldoening kwijtgescholden, zo kunnen alle straffen zonder voldoening worden kwijtgescholden, en Christus is niet van node. Of Christus heeft voor hen de straf van de dood gedragen, dat Hij voor anderen niet voldaan.

Doet hierbij de martelaren, die hadden met hun zonde de dood verdiend, en nochtans is de dood, naar het zeggen van partijen, hun geen straf voor de zonde. Maar hoe worden ze dan van de straf van de zonde, de dood, die zij zowel als andere mensen verdiend hadden, verlost? Is hun martelaarschap de betaling, of is 't hun zonder voldoening kwijtgescholden, of heeft Christus meer voor hen dan voor anderen betaald? En zo ook de gelovigen, die ten jongste dage leven zullen, zij hebben de dood verdiend, en evenwel sterven ze niet. Hieruit blijkt dat deze dwaling ondermijnt de noodzakelijkheid van de voldoening van Christus.

Bewijs 5. **Komen uit liefde voort.**

De ellendigheden in dit leven komen de gelovigen over van God als hun Vader, en dat uit liefde, Hebr. 12:10 Openb. 3:19. Zo zijn ze dan geen eigenlijke gezegde straffen.

Bewijs 6. **Christus' lijden naar lichaam, en sterven is voldoende voor lichamenlijk lijden en dood.**

Christus heeft ook naar het lichaam geleden, en is de lichamelijke dood gestorven. Een van beide nu, of dat lijden en sterven is vergeefs en zonder vrucht geweest, of Hij heeft daardoor ook de lichamelijke straffen weggenomen. Het eerste is onchristelijk te denken. Het tweede is waarheid: Jes. 53:5. *Door Zijn striemen is ons genezing geworden.* Door het vergeven van de zonde nam Hij de lichamelijke kwalen weg: Matth. 9:6. *Doch opdat u moogt weten dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde de zonden te vergeven,* (toen zei Hij tot de geraakte): *sta op, neem uw bed op, en ga heen naar uw huis.* Dientengevolge zijn de lichamelijke kwalen en de dood geen gezegde straffen.

Bewijs 7. **De lichamen van de gelovigen zijn leden van Christus.**

De lichamen van de gelovigen zijn leden van Christus, 1 Kor. 6:15, 19, 20, Dus zijn dan hun lichamen zowel verlost van straffen als de ziel; en daarbij, hoe kunnen de

leden van Christus nog zijn onder de rechtvaardige toorn van God, en de eigenlijk gezegde straffen onderworpen zijn. 't Zijn tegenstrijdige dingen.

Bewijs 8. **Ongerijmdheid.**

Indien de lichaamsellenden en de dood straffen van de zonden zijn, zo zijn dan ook zielsbenauwdheden straffen van de zonden, want in alle lichaamsellenden lijdt de ziel meer dan het lichaam. Dus zou dan Christus niet nuttig zijn in dit leven, maar alleen na de dood, en zo hebben wij in dit leven op Christus niet te hopen.

Tegenwerping

V. Omdat deze dwaling ten merendeel overeenkomt met de dwalingen van de papisten, voorgesteld, Deel 1, Hfdst. 22. § 19 zo gebruikt men ook dezelfde tegenwerpingen, welke aldaar ook weerlegd zijn. 't komt alles hierop uit, dat de lichamelijke ellenden straffen genoemd worden, Job 6:4; Psalm 88:17; Micha 7:9.

Antwoord.

- (a) Men moest ten minste een plaats bijbrengen, in welke de lichamelijke dood een straf genoemd wordt. Maar tot nog toe heeft men geen kunnen vinden, dus heeft men geen bewijs voor dat deel des verschils.
- (b) De woorden toorn, gramschap, wraak, straf, hebben tweeërlei opzicht, of komende van God, als een rechtvaardig Rechter, of als van een liefhebbende Vader. Een vader heeft gramschap, toorn, en straft zijn kinderen zowel als een rechter de misdaden; een kind lijdt zowel als het gestraft wordt, als een misdadiger van de justitie. Daarom worden dezelfde woorden van beide gebruikt, zo onder de mensen als in de Schriftuur; zodat men in de klank van de woorden niet moet staan blijven, en men uit het woord op zichzelf genomen, noch het een noch het ander besluiten kan. Maar men moet uit de omstandigheden van de tekst zien, of ze eigenlijk gezegde straffen of kastijdingen betekenen.
- (c) De lichamelijke ellenden worden zowel kastijdingen als straffen genoemd: Psalm 6:2. *Straf mij niet in uw toorn, en kastijd mij niet in uw grimmigheid.* Openb. 3:19. *Zo wie Ik liefheb, die bestraf en kastijd Ik.* Hebr. 12:7. *Indien gij de kastijding verdraagt.*
Waaruit blijkt, dat straffen en kastijdingen, ten opzichte van de gelovigen, hetzelfde is. Zodat het woord straffen geheel geen grond is voor deze dwaling, die dan dwaling blijft.

Praktijk.

VI. Wij hebben boven getoond, dat alle mensen sterven moeten: dit vast zijnde, moet aanzetten, tot iets te doen:

1. Omtrent de Godzaligen.
2. Omtrent onbekeerden.
3. Omtrent zichzelf.

1. Men heeft iets te doen omtrent Godzaligen.

Allereerst. Omdat u en de Godzaligen sterven moeten, zo hebt u iets te doen omtrent de Godzaligen, zo om aan hen weldadigheden te bewijzen, als om hen te gebruiken.

- a. Men moet aan Godzaligen weldadigheid oefenen, want zij zullen er niet lang zijn. Zijn ze arm, geeft ze aalmoezen, verkwikt ze met gerecht, drank en kleding; want Christus heeft behagen daaraan, dat men zijn leden goed doet. En als ze vóór u komen te sterven, zo zullen ze u, als u sterft, ontvangen en verwelkomen in de eeuwige tabernakelen, Lukas 16:9. Hebben zij het lichamelijke niet van node,

maar zijn ze zwak naar de ziel, vertroost, ondersteunt ze en helpt ze dragen. Dwalen ze af, brengt ze met liefde wederom terecht, wekt ze op, zijn ze in een goede staat, verblijdt ze met uw liefde en vriendelijkheid, worden ze gelasterd, verdedigt hen.

- b. Men moet de Godzaligen gebruiken, terwijl men ze heeft, want zij gaan haast sterven. Let nauw op hun deugden, en hoe ze zich in ieder geval dragen, stelt u hun nederigheid, zachtmoedigheid, wijsheid, deftigheid, vriendelijkheid en andere deugden, die in deze of gene uitblinken, als voorbeelden voor, hebt gedurig 't oog op hen; en hen aanziende, zo brengt uw ziel in die gestalte over, en tracht het hun na te doen. Zijn ze leraren, of andere beproefden of begaafden, gebruikt naarstig hun onderwijzingen, handleidingen, om de handelingen Gods met zijn kinderen te leren kennen, en om in uw moeilijkheden en gevallen van geweten licht te bekomen. Wij dwaze mensen, kennen dan eerst het goede, als men het verloren heeft. Als men 't geluk van goede leraren heeft, dan gebruikt men ze dikwijls niet, men denkt, men kan altijd gelegenheid hebben. Maar als ze weg zijn, dan had men ze veel te vragen, en dan heeft men smart, dat men ze niet meer gebruikt heeft; daarom gebruikt de Godzaligen, terwijl u ze hebt, want zij gaan heen.

2. Omtrent goddelozen.

VII. Ten tweede. Omdat u en de goddelozen sterven zult, zo hebt u iets te doen jegens onbekeerden, eer zij sterven. u hebt onbekeerden onder uw bloedverwanten, geburen, bekenden, en met welke u handel drijft, en dus geeft de Heere gelegenheid, om een middel te zijn tot hun bekering. 't Moet u smarten, als u bedenkt, hoe velen van die al weg zijn, en misschien nu al in de hel liggen, en u hebt ze niet eens aangesproken, niet eens gewaarschuwd, niet eens de weg tot de zaligheid aangewezen, en hen bij de hand genomen, om hen tot Christus te leiden, daar u wel wist, dat ze onbekeerd waren, en te post naar de hel liepen, dit zeg ik, moet u smarten, dat gij, zoveel als in u is, u schuldig gemaakt hebt aan hun verderf. Daarom treedt niet meer in Kaïns voetstappen, zeggende: *Ben ik mijns broeders hoeder?* Hebt medelijden met hen, en grijpt ze uit het vuur, terwijl zij nog leven, eer het te laat is; want zij en u gaan sterven. Wat weet u het, u mocht een middel zijn tot hun bekering en zaligheid. Hoe zoet zal het zijn, te zeggen: *Zie Heere, hier ben ik, en de kinderen, die Gij mij gegeven hebt.* En zo zij al naar u niet zouden willen horen, u zult een bevredigd geweten houden, en God zal door u verheerlijkt worden in zijn rechtvaardigheid. Hebt dan teder medelijden met de kostelijke zielen. Ziet toe, en schaamt u niet van Christus en de weg der zaligheid te spreken, en vreest niet, noch voor hun wijsheid, grootheid, rijkdom, boosheid of goedheid; zij zullen het misschien zo kwalijk niet nemen als u vreest, en u zult daarna meer gunst vinden, dan hij, die met de tong vleit. Doen uw woorden op die tijd aan hen geen nut, zij kunnen jaren daarna nog weer in gedachte komen en een middel zijn tot bekering.

3. Omtrent zichzelf.

VIII. Ten derde. Omdat u zelf sterven gaat, zo hebt u iets te doen aan u zelf. Zijt u onbekeerd, schrik voor de dood. Bent u Godzalig, verblijd er u over, dat aan dit ellendig leven een einde zal zijn en dat de dood u in een blij leven zal brengen, en wie u zijt, de een met de ander, bereide zich tot zijn uitgang uit deze wereld. Bent u onbekeerd? Bekeert u haastig.

IX. Bent u alsnog onbekeerd, ik heb een woord aan u, om u door verschrikkingen, was het mogelijk, tot bekering te brengen. Hoor eens mens, die als een mol in de aarde

wroet, die het zienlijke alleen als wat groots acht, daarnaar alleen verlangt, daarover alleen bekommerd zijt, daarover alle uw gedachten en malingen hebt, dat met alle macht zoekt en daarin eindigt met uw bedoelingen, Hoort eens, gij, die een ijdel en wulps leven leidt en uw vermaak stelt en zoekt in eten, drinken, vermaken, pronken en allerlei dardelheden. Hoort eens, goddeloze vloekers, dobbelaars, spelers, dansers, dronkaards, ontuchtige hoereerders en overspelers, leugenaars, achterklappige lasteraars, onrechtvaardigen, boosaardigen en nijdigen.

1. Ziet, u bent onbekeerd en wandelt op de brede weg naar de hel; en u gaat sterven, 't zal niet lang zijn, dat u hier wezen zult, morgen is het misschien met u gedaan. Als de 'koning der verschrikkingen' uw ziel van het lichaam scheidt, daarmee is het uit, uw lekkernijen, de wijn, de kaart en dobbelsteen, uw geld, uw winst, uw eer, uw ambten, uw kostelijke kleren en alles, waarin ge u hebt opgehouden, dat zal u niet bijblijven, 't zal alles tot u als zeggen: ga heen naar de hel, wij houden met u geen gezelschap meer, wij zijn niet meer voor u; 't zal uw beangstigde ziel niet vermaken, noch troosten kunnen. Maar 't zal alles tegen u getuigen en het benauwde geweten tot een onverdraaglijke last zijn.
2. Alle vreugde zal niet alleen weg zijn, maar verschrikkingen zullen in de plaats komen, nu is men zo'n held, nu heeft men zo'n sterke geest, men vreest voor dood, duivel noch hel. Maar als de dood komt, zal uw moed haast gedaan zijn. 't Geen Bélsazar wedervoer, zal u overkomen. Laat toe, dat ik u deze spiegel eens voor uw ogen houde, en gij, ziet er uw toekomstige gedaante in: Dan. 5:6. *Toen veranderde zich de glans van de koning en zijn gedachten verschrikten hem; en de banden van zijn lendenen werden los en zijn knieën stieten tegen elkaar aan.* Als de bode van de dood tot u eens komen zal, zeggende: nog veertig dagen en u zult vergaan, of in deze nacht zal men uw ziel van u nemen, of u dan vrolijk zult zijn? Dan zal het geweten levend worden, dan zult u een andere bevatting van de toorn van God en van de eeuwige verdoemenis hebben dan nu; als ieder haar een druppel zweet zal hebben, omdat God u tot verschrikking is, waar zult ge u dan heen wenden? Ga dan naar uw vorig goddeloos gezelschap, maar zij zullen van u vluchten. Laat dan volle schotels en glazen voorbrengen, maar 't wil er niet in. Grabbelt dan in uw te samen geschraapt geld, ... maar 't zal een naar geklank geven. Trekt dan uw pronkerijen aan ... maar 't zal zijn: *weg met de vodden.* Laat dan uw hoeren uw bed beklimmen, maar 't zal zijn: gaat weg, *ik mag u niet zien!* Dan is 't: *weg wereld! Foei wereld!*

Zegt toch: wat raad dan? Waarheen? Naar God? U zult de hemel gesloten vinden, gelijk de dwaze maagden. Dan zult u ondervinden, 't geen u nu niet gelooft: Spr. 1:24-29. *Omdat Ik geroepen heb, en u geweigerd hebt; mijn hand uitgestrekt heb, en er niemand was, die opmerkte; en hebt al Mijn raad verworpen; en Mijn bestraffing niet gewild; zo zal Ik ook in ulieder verderf lachen; Ik zal spotten, wanneer uw vreze komt. Wanneer uw vreze komt, gelijk een verwoesting, en uw verderf aankomt als een wervelwind; wanneer u benauwdheid en angst overkomt; dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden; zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden.* Daarom dat zij de wetenschap gehaat hebben en de vreze des Heeren niet hebben verkoren. Waar dan heen, als de Heere u om alle uw zonden voor het gericht zal doen komen? Waar dan heen, als de Heere de duivel bevel zal geven, om uw ziel heen te voeren naar de hel? Huilt dan, schreeuwt dan. Maar daar zal noch medelijden, noch hulp zijn en u zult u in de eeuwige wanhoop en pijn, zonder einde bevinden. Daarom dan heden, als u de stem des Heeren hoort, zo verhardt uw hart niet. *Ontwaakt, ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de doden en Christus zal over u lichten.*

De Godzaligen hebben zich met de dood te troosten.

X. Maar gij, Godzaligen, hebt tegen de dood niet te schrikken. Maar 't is u tot troost, dat men hier niet altijd zal blijven. Als de dood komt, dan is het met al uw verdriet uit. Al het ongenoegen, alle onrustigheid, alle zwakheden en pijnen, alle armoeden en bekommelingen, alle zonden en verdorvenheden volgen u maar tot aan de dood, en u verlaat dat al en dat al verlaat u in de ure van de dood. Wat is het goed, dat er uitkomst is, dat onze verdrukkingen zeer haast voorbijgaan, dat het schreien maar voor een kort tijdje zal zijn! 't Is waar, de dood in zichzelf is verschrikkelijk. Maar hij is tegelijk zeer nuttig, hij snijdt alle droevig en zondig kruis tegelijk en in één ogenblik af en brengt de ziel over in een tevoren nooit recht bevatte gelukzaligheid. Hij is als de verschrikkelijke leeuw van Simson, die gedood zijnde, zoete honing uitleverde; als de Rode Zee, die de kinderen Israëls veilig uit Egypte en Farao's hand verlost. 't Sterven is een gaan in vrede en gaan wonen bij de Heere, een zijn bij Christus; welaan dan gelovigen, zijt gemoedigd in 't kruis, zijt moedig tegen de dood op grond van Christus' verdiensten, verlangt om ontbonden te worden en met Christus te zijn. En roemt, in het geloof bevestigd, over deze laatste vijand, zeggende: *De dood is verslonden tot overwinning. Dood! waar is uw prikkel? Hel! waar is uw overwinning? De prikkel nu van de dood is de zonde; en de kracht van de zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus*, 1 Kor. 15:54-57.

Men moet zich tot de dood bereiden.

XI. Zullen alle mensen sterven, zult u sterven, onbekeerden, en ook gij, Godzaligen, wat is er dan noodzakelijker dan zich tot de dood te bereiden. Och, dat mijn opwekking u tot betrachtning aanzette! Want men zal zeker sterven.

1. U die dit leest of hoort lezen, ik heb een boodschap van de Heere aan u, de Heere zegt tot u: Geeft bevel aan uw huis, want u zult sterven en niet leven. Ik zeg niet, maakt u gereed om op morgen te sterven, want het mocht wel dat u de morgen niet haalde, maar dat in deze nacht uw ziel van u genomen werd. De dood komt onverwacht en dikwijls als men in de grootste bezigheden is, en minst meent te sterven. *Daarom zijt ook bereid, want in welke ure u 't niet meent, zal de Zoon des mensen komen. De Heere van deze dienstknecht zal komen ten dage, in welke hij Hem niet verwacht, ter ure, die hij niet weet*, Matth. 24:44, 50.

Tijd en manier is onzeker.

2. Zo onzeker als de tijd van sterven is, zo onzeker is ook de manier. Misschien zult u in een ogenblik door een hartvang, door een val, of door een ander onverwacht voorval, uit dit leven weggerukt worden, of zo er een ziekte zal voorgaan, zo zult u misschien terstond bedwelmd en buiten verstand zijn, of u zult zoveel met pijn en benauwdheid te doen hebben, dat u niet éne bedaarde gedachte tot God zult kunnen hebben. En zo ontroerd van binnen, zult u misschien die grote stap treden, aan welke de eeuwigheid hangt.

Aan 't sterven hangt alles.

Aan 't sterven hangt het allemaal; zoals de boom valt, blijft hij liggen. Sterft u onbekeerd, de ziel vaart ter hel; sterft u bekeerd, de ziel gaat terstond naar de hemel in vreugde. Ik wil niet zeggen, dat de zaligheid hangt aan de gestalte, die een gelovige op 't laatste ogenblikje heeft, maar hoe hij in de grond is. Is er leven van binnen, 't einde zal vrede zijn, al gaat hij heen in veel duisterheid, zwakgelovigheid en strijd. Gelijk de uitwendige manier van sterven, dat iemand een harde of zachte dood heeft, niemand zalig of onzalig maakt, zo doet dat ook niet de inwendige staat van de ziel, of een

gelovige in de grond heen gaat in vrolijkheid en veel verzekerdheid, of in grote ontroering.

Een late bekering is zelden goed.

4. Een late bekering is zelden een goede. God verbergt Zich doorgaans, en Christus weigert doorgaans genade aan die, welke tegen alle middelen hardnekkig zijn gebleven, en in hun begeerlijkheden te volgen, de gehele tijd huns levens hebben versleten. Al hun droefheid is maar een schrik voor de hel, al hun bidden om genade is maar een opwelling van hun schrik en vreeze, al hun lopen naar Jezus is maar een onstuimige drift om maar uit het verderf verlost te worden. Daarom laat het op 't laatste niet aankomen. Doch velen hebben op 't laatst nog geen ernst, maar gaan in ongevoeligheid naar hun einde. Wat een afgrijselijk einde!

Geeft een vredig leven.

5. Een wereldling meent, dat men niet zou kunnen leven, als men gedurig, op 't zwaarste, op zijn dood dacht. 't Is waarheid, zij zouden zo gerust in hun zonden niet kunnen leven, het vermaak zou van de zonden afgaan, en schrik zou al hun blijdschap wegnemen. Maar die zo spreken of denken, die tonen, dat zij de weg van de zaligheid nog nooit hebben bewandeld, en dat zij liever zorgeloos naar de hel willen gaan dan zich nu bekeren. Maar de gelovigen hebben te weten, dat het niet alleen de rechte wijsheid is, in een voorbereiding tegen de dood te leven, maar dat het een recht vermakelijk leven is; want dan verdwijnt al 't wereldse mooi, 't kruis wordt aangezien als haast te zullen eindigen, het geweten van binnen heeft vrede, de hoop van de heerlijkheid verblijdt, en men is werkzaam tot heiligmaking, en de gebaande wegen zijn in 't hart. Hoe beminnelijk is de staat van Paulus: 2 Tim.4:7, 8. *Ik heb de goeden strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning liefgehad hebben.*

En een vrolijk sterven.

6. Wat zou men niet doen om een vrolijke sterfdag? Wat is het een verschrikkelijk sterven, als de tijd van de genade verwaarloosd is, en als men niet anders te verwachten heeft, dan terstond na de dood ter hel te varen! Wat is het zelfs voor een gelovige naar, als hij sterven moet in duisterheid, als men niet weet, of er wel genade ooit in de ziel geweest is, als men vreest niet zalig te zullen worden, maar zo terstond verloren te zullen gaan, en als men zo verward en verbaasd zijn geest moet uitblazen! Integendeel, wat is het een vrolijk sterven, als men dan sterk is in het geloof, als men dan zich verzoend vindt in Christus, en bekleed met zijn gerechtigheid, als men de hemel geopend ziet, en Jezus gereed om de ziel te ontvangen, als men nu al het beginsel van de eeuwige vreugde smaakt! O, dan is de dood geen dood. Nu, dit volgt dikwijls naardat men zich wel pleegt bezig te houden in de voorbereiding ter dood. 't Gebeurt wel, dat een klein Christen, die veel met de zonde te doen heeft gehad, en traag in 't zoeken geweest is, wel een vrolijk einde heeft, en dat een sterk Christen in zijn leven wel in donkerheid sterft. Maar dat is wat buitengewoons. Doorgaans is het sterven, naardat men zich al langzamerhand bereid heeft; niet naardat men vele vertroosting in dit leven genoten heeft, maar naardat men werkzaam is geweest; want die vele strijden in dit leven gehad hebben, die veel in duisterheden, in zwakgelovigheden hebben geleefd, met de kracht van de verdorvenheden geworsteld,

hebben doorgaans een gelovig einde. Daarom, die lust heeft aan een vrolijk sterven, die zij werkzaam in zich veel tot sterven te bereiden.

Middelen. **Maakt u los van de aarde.**

XII. Vraagt u wat te doen? Waarin bestaat de voorbereiding?

Ik antwoord:

1. Maakt u in tijds los van de wereld: Lukas 21:34. *Wacht u zelf, dat uw harten niet te eniger tijd bezwaard worden met brasserie, en dronkenschap, en zorgvuldigheden dezes levens, en dat u die dag niet onvoorziens overkome.* Een boom, die diepe wortelen in de aarde geschoten heeft, kan niet dan met veel scheuren en kraken uit de aarde gerukt worden, daar een boompje, nog niet geworteld, met gemak uit de aarde getrokken wordt. Zo gaat het ook met een mens, die veel aan de aarde kleeft; daar zijn dan de gedachten, dat neemt het hart of geheel in, of ten dele, dat ontnemt stilletjes de tijd, en die mens vindt zich oversneld van de dood, zonder dat hij zich daartoe geschikt had, en daarvandaan dan de ontsteltenis. Daarom gewent u om alles maar als ijdelheid, als onvergenoegende, als gevaarlijk, als snel voorbijgaande aan te merken, en in die losse gestalte van de ziel alles te gebruiken; daar is werk toe van node, om een hebbelijke losheid van de zichtbaarheden te verkrijgen. Maar die bekomen hebbende en bewarende, kan men gemakkelijker er uit stappen, want de ziel was tevoren van die dingen ontledigd.

Leeft door het geloof.

2. Leert door het geloof te leven, steunende alleen op 't Woord van God. 't Behaagt de Heere niet zijn kinderen hier door zien te geleiden: als men dan daartoe al te grote begeerte heeft, zonder zich te kunnen onderwerpen, en niet tevreden heeft kunnen zijn met de weg van het geloof, zo bevindt men zich dikwijls, als de dood komt, verlegen, als wanneer men doorgaans door het geloof zich moet ophouden. Als men dan tevoren zich in het geloof niet heeft kunnen verblijden, om zoetelijk op Christus te leunen, dan kan men 't kwalijk op 't laatst leren: maar die het geleerd heeft, die heeft hij bij de hand in zijn sterven, en kan heengaan, zeggende: 2 Tim. 1:12, *Ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is, mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag.*

Tracht naar een verzoende staat.

3. Tracht gedurig een verzoend en bevredigd geweten te hebben; u zult gedurig struikelen, maar wacht u daarin te blijven liggen, en met een verward geweten heen te gaan, dat is de rechte weg om in 't einde nog meer verward te zijn, als het geloof het meest bestreden wordt. Maar zich te gewinnen na het vallen ras wederom op te staan, en 't bloed van Christus telkens wederom aan te nemen, en zo lang te worstelen, totdat men de verzoening en vrede wederom heeft bekomen. Dat leert in het sterven de zonde te leggen op 't Lam Gods, dat de zonde van de wereld wegneemt; dat maakt, dat men dan het geweten bevindt gereinigd van de dode werken, en in het bloed van Jezus Christus, de Zoon van God, afgewassen van alle zonden, en dat men zich dan bevindt, bekleed met Christus' gerechtigheid, en alzo volmaakt in Hem, zodat men onverschrikt in Hem durft komen voor het oordeel, dat op de dood volgt.

Gedurig aan de dood te gedenken.

4. Gewent u de dood gedurig voor uw ogen te hebben, en met de indruk van sterven gedurig te leven. Dat is zo gemakkelijk niet te leren, de natuur heeft een tegenheid daarin, en men stelt zeer licht de dood in vergetenis, of zo men daaraan al een

vliegende gedachte heeft, het werkt geen stervende gestalte, en 't geeft geen wijs hart. Heidenen gewenden zich aan de dood werkzaam te gedenken, zij noemden het leven van de wijzen de betrachting van de dood. Zij lieten wel alle morgens voor zich uitroepen: *Gedenkt dat gij een mens zijt, en dat gij sterven zult*. Christus sprak al dikwijls van zijn sterven. De heiligen baden om een stervende gestalte: Psalm 39:5, 6. *Heere! maak mij bekend mijn einde, en welke de mate van mijn dagen zij; dat ik wete, hoe vergankelijk ik zij. Zie, Gij hebt mijn dagen een handbreed gesteld, en mijn leeftijd is als niets voor U*. Zo deed ook Mozes: Psalm 90:12. *Leer ons alzo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen*.

In dit gewennen aan de dood te gedenken, tracht alles, wat u doet, te doen als het laatste, en alle kruis zo te dragen, al misschien 's avonds daarvan door de dood verlost te zullen worden; wat zal dat een lijdzaamheid baren, en hoe weinig zal men dan in al zijn doen en laten, eer, liefde, nut beogen, en hoe gereed zal men zijn, als de dood, die men nu al lang dagelijks tegemoet gezien had, zal komen! Welaan dan, aan het werk zelf, want 't is met eens te denken: *ik moet mij bereiden*, hier niet te doen. Door vele daden wordt de hebbelijkheid verkregen.

Haast u uw werk af te doen.

5. Haast u om uw werk af te doen. Doet nu, dat u dan zult wensen gedaan te hebben. u hebt nog zoveel ongedaan werk, en de tijd, die nu overig is, is zeer kort. Hebt u al geloof genoeg? Is uw hart al verwarmd in de liefde? Zijn er nog geen zonden te bestrijden en te overwinnen? Zijt u al verloochend aan de zienlijke dingen, en wandelt u al in de onzienlijke? Hebt ge u al een voorbeeld getoond in nederigheid, zachtmoedigheid, milddadigheid, geestelijkheid, liefde tot de vijanden? Hebt u al een voetstap in de aarde ingedrukt, welke de overgeblevenen na u zullen kennen, en stillerjes zullen denken, hoe voorbeeldig leefden die, och! dat ik hun voetstappen navolgde! Aan dit alles komt u nog veel te kort, daarom haast u met de indruk van maar weinig tijd over te hebben. Hoe zoet zal het sterven zijn, als men met Hiskia op zijn ziekbed kan zeggen: *Och Heere! gedenk toch, dat ik voor Uw aangezicht in waarheid en met een volkomen hart gewandeld, en wat goed in Uw ogen is, gedaan heb*, Jes. 38:3.

Welaan dan, bereidt u toch tot sterven! Waakt en bidt, opdat u niet in verzoeking komt, Matth. 26:41. Het einde van alle dingen is nabij; zijt dan nuchteren, en waakt in de gebeden, 1 Petrus 4:7. *Laat uw lenden omgord zijn, en de kaarsen brandende*, Lukas 12:35. Wees reisvaardig, voorziet u als de wijze maagden met olie, van geloof, hoop en liefde in uw lampen en wacht zo op de komst van de bruidegom. Want, zalig zijn die dienstknechten, welke de heer, als hij komt, zal wakende vinden, Lukas 12:37. Zalig is die dienstknecht, welke zijn heer, komende, zal vinden alzo doende, Matth. 24:46.

Van de staat van de ziel na de dood.

XIII. Gezien hebbende, dat alle mensen sterven, zo komt in bedenking: Hoe het met de ziel, afgescheiden van het lichaam, gaat. Wij hebben Deel 1, hfdst. 10 in 't brede gesproken van de ziel, van derzelver wezenlijk bestaan, van derzelver mogendheden en van derzelver werkingen door die faculteiten of mogendheden. God had de mens uit ziel en lichaam samengevoegd, en die zouden in eeuwigheid niet gescheiden zijn geworden, zo de mens niet gezondigd had. Maar door de zonde is de dood, welke is een scheiding van ziel en lichaam, in de wereld gekomen, zodat de ziel voor enige tijd van het lichaam gescheiden wordt, het lichaam keert weer tot stof. Maar de ziel is een zelfstandigheid, niet afhingende in haar bestaan van het lichaam, een onsterfelijk wezen; als zij van het lichaam afgescheiden is, zo blijft zij in wezen, behoudt haar mogendheden, verstand en wil, heeft alsdan nog haar werkingen. De zielen van de gelovigen worden terstond na de dood opgenomen tot God, in de derde hemel, en genieten daar alles, wat de mens, met ziel en lichaam te samen wederom verenigd, in eeuwigheid genieten zal: het verstand is werkzaam in de onmiddellijke beschouwing van God, de wil is vervuld met de liefde, volmaakte heiligheid en onuitsprekelijke blijdschap; doch in hoedanige trap is ons niet bekendgemaakt.

Zij zijn terstond zalig, Openb. 14:13. Zij zijn terstond in de hemel. Lukas 16:22; 2 Kor. 5:1. En verenigd met de triomferende kerk en onder de geesten van de volmaakt rechtvaardigen, Hebr. 12:23. Christus, Filip. 1:23. Waarin alle blijdschap is, 1 Thess. 4:18.

De zielen van de onbekeerden blijven ook in wezen, behouden ook verstand en wil, maar zijn in straf en pijn, Lukas 16:23, 24. Die zijn in de gevangenis, 1 Petrus 3:19. Dragende de straf des eeuwigen vuurs, Judas 1:7.

Verscheiden dwalingen.

XIV. Omtrent de staat van de zielen, afgescheiden van het lichaam, zijn verscheiden gruwelijke dwalingen.

- De papisten stellen vast, dat de zielen in wezen blijven, maar zenden die, zo zij in geen, naar hun zeggen, doodzonde sterven, maar een versierd Vagevuur, en de ongedoopte kinderen naar een zekere plaats, die noch de hemel, noch de hel is, en daar zij noch pijn, noch vreugde tot in eeuwigheid hebben.
- De Mennisten geloven, dat de zielen tot de jongste dag toe wel in wezen blijven, maar slapen, en alzo nergens van weten, noch pijn, noch vreugde hebben.
- De Remonstranten, velen van hen zijn met de Mennisten bijkans in één gevoelen, stellende, dat de zielen na de dood geen gedachten of werkingen hebben, noch naar buiten toe, noch van buiten aankomende.
- De Socinianen, die onder de Christenen niet gerekend kunnen worden en inderdaad maar beschaafde heidenen zijn en onder de heidenen meest met de Epicureërs, in leven en sterven overeenkomen, hebben sommigen het gevoelen van de Mennisten.
- Maar velen, zo niet bijna allen, zeggen dat de ziel maar is een goddelijke wasem, lucht of geblaas, een hoedanigheid, een werkzame kracht of beweging (doch verstandig) gelijk de andere krachten of bewegingen des mensen, als sterkte, handigheid, enz. En dat, als de mens sterft, de ziel als een wind of geblaas, tot God gaat, van welke zij door aanblazing gekomen was, en alzo wederom in God, als iets van God keert en alzo verdwijnt en ophoudt te zijn, gelijk de ziel van de beesten, en alzo noch pijn noch vreugde heeft of iets onderworpen is. En dat in de

opstanding, en een ander lichaam en wasem, blaas, wind of beweging, opnieuw wederom voortgebracht zal worden en alzo het eeuwige leven genieten, als een mens een rechtvaardige geweest is, maar anders vernietigd zal blijven.

- Anderen drukken zich een weinig anders uit. Maar 't loopt dezelfde weg heen en 't is te bedenken, of zij wel geheel een opstanding geloven. Want een redelijk mens kan licht zien, dat zo'n weer opnieuw voortbrenging van een ander lichaam, een nieuwe wasem of aanblazing, niet is dezelfde mens, die tevoren geleefd heeft, goed of kwaad heeft gedaan, en dat er alzo geen opstanding van de doden en eigenlijk gezeed laatste oordeel kan zijn.

Eerst zullen wij de onsterfelijkheid van de ziel en het onderworpen zijn van pijn in de hel, of vreugde in de hemel, tegen genoemde partijen verdedigen; en dan zullen wij de zieltjes uit het vagevuur verlossen.

De ziel blijft.

XV. Vraag: *Of de ziel des mensen na de dood een zelfstandig, levend redelijk wezen is en blijft en de eeuwige vreugde de derde hemel geniet, indien zij een gelovige is geweest; of de eeuwige pijn in de hel, de plaats van de verdoemden, lijdt, indien zij een onbekeerde geweest is?*

Wij zeggen ja; Socinianen neen. Menisten en Remonstranten zeggen op 't laatste neen. Ons gevoelen blijkt aldus:

Bewijs 1. Teksten

XVI. 1. Uit zulke plaatsen, welke zeggen, dat de ziel na de dood in wezen blijft.

- a. Pred. 3:21, *Wie merkt, dat de adem van de kinderen van de mensen opvaart naar boven, en de adem van de beesten nederwaarts vaart in de aarde? Hebreeuws rouach, betekent geest, gemoed, adem, wind, ziel.*
Het betekent de Heilige Geest, de derde Persoon in het Goddelijke Wezen, Psalm 33:6. De engelen, Psalm 104:4. De ziel des mensen: Psalm 31:6. *In Uw hand beveel ik mijn geest.* De prediker verhaalt hfd. 3 vers 20, hoe het na de dood met het lichaam gaat; namelijk, dat, zo van de beesten als van de mensen lichamen terugkeren tot stof, en dat zij elkaar daarin gelijk zijn. vers 21 toont hij, hoe het met de zielen van beiden gaat en waarin dat zij elkaar ongelijk zijn; namelijk dat de zielen van de beesten, zijnde het bloed, nederwaarts in de aarde vloeit. Maar dat de ziel van de mensen opvaart naar boven tot God, die haar gegeven heeft, als Rechter, om het vonnis van het leven of van de dood te ontvangen. Hij spreekt in 't gemeen van alle zielen van de mensen, zo van de goeden als van de kwaden, hij zegt hetzelfde van allen, allen keren ze tot God; dat kan niet zijn voor de bozen, een genadige aanneming en zaligmaking. Maar kan alleen zijn als tot de Rechter.
- b. Matth. 10:28, *Vreest niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden. Maar vreest veel meer Hem, Die beide, zielen lichaam, kan verderven in de hel.* Indien de ziel niet in wezen en levend bleef na de dood, zo konden de mensen de ziel zowel doden als het lichaam. Maar omdat zij alleen het lichaam doden en de ziel niet doden kunnen, zo is 't klaar, dat de ziel na de dood levend blijft.
- c. Matth. 22:32, *Ik ben de God Abrahams, en de God Izaks, en de God Jakobs! God is niet een God der doden, maar der levenden.* Abraham, Izak en Jakob leven na hun dood, omdat God hun God is na hun dood; nu naar het lichaam leven zij niet, zo dan naar de ziel. 2 Kor. 12:2, 4, *Ik ken een mens in Christus, voor veertien jaren, (of het geschied zij in het lichaam ... of buiten het lichaam, weet ik niet, God*

weet het) dat de zodanige opgetrokken is geweest tot in de derde hemel. Dat hij opgetrokken geweest is in het paradijs en gehoord heeft onuitsprekelijke woorden, die het een mens niet is geoorloofd te spreken. Hier toont de apostel, dat de ziel buiten het lichaam kan bestaan en verstaan; want anders had hij er niet aan te twifelen, of het was niet buiten, maar in het lichaam geschied. Zo kan dan de ziel, terwijl het lichaam op de aarde is, in de plaats van de derde hemel zijn, en daar onuitsprekelijke zaken kennen en genieten.

- d. Hebr. 12:22, 23, *Maar gij zijt gekomen tot den berg Sion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele duizenden van de engelen. Tot de algemene vergaderingen de Gemeente van de eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn, en tot God, de Rechter over allen, en de geesten der volmaakt rechtvaardigen.* Al deze, tot welke de gelovigen komen, zijn waarlijk in wezen; nu, onder deze zijn ook de geesten van de volmaakt rechtvaardigen, zo zijn dan zij in wezen.
- e. Openb. 6:9-11, *Ik zag onder het altaar de zielen van degenen, die gedood waren om het Woord van God, en om de getuigenis, dat zij hadden. En zij riepen met grote stem, zeggende: hoe lang, o heilige en waarachtige Heerser! oordeelt en wreekt u ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen? En aan een ieder werden lange witte kleren gegeven, en hun werd gezegd, dat zij nog een kleine tijd rusten zouden.* Het altaar is Christus, Hebr. 13:10. Onder Zijn verzoening en bewaring waren de zielen van de gedode martelaren; zo waren dan de zielen van de martelaren na de dood in wezen. De zielen hadden begeerte naar de verheerlijking van Gods rechtvaardigheid in het wreken van het vergoten bloed van zijn kinderen, dit wordt door het roepen uitgedrukt. Zij werden verheerlijkt 't welk door de lange witte kleren te kennen wordt gegeven en tot hen werd gesproken en hun werd bekendgemaakt, wat nog geschieden zou. Dit alles toont klaar dat de zielen na de dood zijn, en levend en verstandig zijn en werken; of wel sommige dingen op lichamelijke wijze uitgedrukt worden, opdat het verstaan zou worden, zo is het uit de gehele manier van spreken klaar, dat het verstaan moet worden op de manier, zoals het de zielen eigen is.

Uitvlucht.

Abels bloed wordt gezegd *om wraak te roepen*, Gen. 4:10. *En hij wordt gezegd te spreken nadat hij gestorven was*, Hebr. 11:4. Nu, dit is niet eigenlijk. Maar daardoor wordt alleen te kennen gegeven, zijn lijden en doen terwijl hij leefde. En zo moet men het ook Openb. 6:9-11, verstaan.

Antwoord. 't Gevolg wordt ontkend, het bewijs ontbreekt. Deze tekst toont geheel wat anders, hier wordt niet alleen iets gezegd, dat de zielen deden. Maar ook wat hun geantwoord werd en wat aan hen werd gedaan; zodat hier niet van daden, maar van de ziel zelf gesproken wordt. Een klaar bewijs, dat zij leven na de dood, niet slapen, maar rede en verstand gebruiken.

Bewijs 2. Het verlangen van de gelovigen en hun zaligheid na hun dood.

XVII. Dat de zielen van de gelovigen na de dood in vreugde zijn blijkt uit de beschrijving van hun staat na de dood en uit het verlangen van de heiligen naar sterven. Openb. 14:13, *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen.* Hier is een zaligheid na de dood, Dus blijven de zielen in wezen; want dat niet is daarvan kan niets gezegd worden, dat is niet zalig. De zaligheid van de zielen bestaat niet in slapen, maar in vermaak; en ook is slapen voor het lichaam, de ziel slaapt niet. *Dat zij rusten*, zegt ook geen slapen, Christus rust, de mensen rusten, schoon dat zij

waken; het zegt vrij te zijn, op te houden van moeilijke bezigheden: 2 Kor. 5:1. *Wij weten, dat zo ons aardse huis hiervan tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.* Zijn dan de zielen van de gelovigen in de hemel als het lichaam, de aardse tabernakel, 2 Petrus 1:13, gebroken, gestorven is, zo zijn ze dan gelukkig: 2 Kor. 5:8. *Maar wij hebben goede moed, en hebben meer behagen om uit het lichaam uit te wonen en bij de Heere in te wonen.* Dat niet is, woont niet bij de Heere: zo zijn dan de afgescheiden zielen. En het sterk verlangen van de gelovigen, om niet langer op de wereld te leven, maar bij de Heere te wonen, toont, dat de zielen in een veel gelukkiger staat zijn na dit leven, dan in dit leven. Dus slapen de zielen niet. Ziet dit verlangen ook: Filip. 1:23. *Want ik word van twee gedrongen, hebbende begeerte om ontbonden te worden, en met Christus te zijn, want dat is zeer verre het beste.*

De dood is niet begeerlijk in zichzelf; *een levende hond is beter dan een dode leeuw.* Paulus was ook zo zwak en verdrietig niet, dat hij uit verdrietigheid naar de dood zou wensen; want hij had geleerd vergenoegd te zijn en vermocht alles, door Christus, Die hem kracht gaf, Filip. 4:11, 13. Ja door de ondersteuning Gods had hij behagen in zwakheden, smadelijkheden, noden, vervolgingen en benauwdheden, 2 Kor. 12:10. Maar daar was wat anders, waarom hij begeerte naar sterven had, namelijk, bij Christus te zijn, en dat was zeer verre het beste; zo wist de apostel, dat zijn ziel zou leven na zijn dood, en dat ze in een veel beter staat zou zijn.

En uit der godlozen rampzalige staat.

En gelijk de zielen van de gelovigen, na de dood, in de hemel zijn in vreugde, zo worden de zielen van de godlozen gezonden naar de hel, en zijn daar in de eeuwige pijn. 1 Petrus 3:19, 20, *In welke (te weten Geest) hij ook heengegaan zijnde, de geesten, die in de gevangenis zijn, gepredikt heeft, die eertijds ongehoorzaam waren.* Christus heeft door zijn Geest, door Noach de ongehoorzame wereld gepredikt. Maar zij gestorven zijnde, zo zijn hun zielen heengezonden naar de gevangenis, dat is, de hel. Judas 1:7, *Gelijk Sodom en Gomorra, en de steden rondom dezelve, die op gelijke wijze als deze gehoereerd hebben, en ander vlees zijn nagegaan, tot een voorbeeld voorgesteld zijn, dragende de straf des eeuwigen vuurs.* Zijn de zielen van de ongehoorzamen in de eerste wereld, zijn de zielen van de godlozen van Sodom en Gomorra in de gevangenis, en dragen ze de straf des eeuwigen vuurs, zo blijven ze na de dood in wezen; zo lijden ze straf en eeuwige pijn, Matth. 25:46. Doet hierbij de gelijkenis van de rijke man en Lazarus, Lukas 16:23, 24. 't Oogmerk van de gelijkenis is, te beschrijven de staat van de zielen na dit leven, om de mens af te schrikken van zonde, en tot deugd op te wekken. Daartoe wordt de ziel van de arme Lazarus vertoond in de hemel in vertroosting, en de ziel van de godloze rijke man wordt vertoont in de hel in smart.

Bewijs 3. Voorbeelden.

XVIII. 't Blijkt onweersprekelijk uit de voorbeelden, zo van Christus, de moordenaar, als anderen. Christus' ziel is zeker na de dood in wezen en levend gebleven: Hij zei stervende: *Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn Geest,* Lukas 23:46. Hij zei tot de moordenaar, vers 43, *Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn.* 't Paradijs is de derde hemel, 2 Kor. 12:2, 4. Zo zou dan Christus en de bekeerde moordenaar op die eigen dag huns dood in de derde hemel zijn. Dus bleven hun zielen in wezen, en waren in de hemel, waar niet dan vreugde is. Ziet dit ook in de zielen van de martelaren. Openb. 6:9-11; Openb. 7:9, 10, 14; Openb. 14:13. Uit dit alles is dan

klaar en vast bewezen, dat de zielen na de dood blijven, levend en werkzaam zijn, en of vreugde in de hemel, of pijn in de hel hebben.

Is de natuur ingeschapen.

4. 't Is in de natuur ingeschapen; de heidenen wisten het; daarvandaan kwam het gevoelen van 't verhuizen van de zielen in andere schepselen. Daarvandaan zijn gekomen de versieringen van verdoemde en genoeglijke plaatsen en velden; en heden ten dage hebben de woeste heidenen een indruk van het in wezen blijven van de zielen na de dood.

Tegenwerping.

XIX. Tegenwerping 1. Pred. 3:19-21.

Ziet deze plaats beantwoord boven § 16.

Tegenwerping 2.

Psalm 39:13, *Eer dat ik heenga en niet meer zij.* Jer. 31:15, *Zij (Rachel) weigert zich te laten troosten over haar kinderen, omdat zij niet zijn.*

Antwoord.

Dat is, niet zijn in 't land van de levenden.

Tegenwerping 3.

1 Kor. 15:19. *Indien wij alleen in dit leven op Christus zijn hopende, zo zijn wij de ellendigste van alle mensen.* Paulus is doende met de opstanding der doden te bewijzen, en onder andere bewijst hij het daaruit, dat de gelovigen de ellendigsten waren, als er geen opstanding was; dat kon niet klemmen, indien de gelovigen voor de opstanding al zalig waren; want zij verwachtten de zaligheid eerst in de opstanding ten laatste dage, en zegt, dat ze zo lang niet gelukkig waren.

Antwoord.

- (a) Paulus spreekt van ellendig te zijn in dit leven, zodat hij het niet uitrekt tot op de opstanding ten laatste dage.
- (b) Paulus heeft hier te doen met zulke mensen, die dreven, dat er van de mens niets overbleef na de dood, noch lichaam noch ziel, en dat al het vermaak, dat voor de mens was, in dit leven alleen genoten werd, welker spreekwoord was: Eet, drinkt, speelt, na de dood niemand kweelt. Dit weerlegt de apostel, en toont, dat er na dit leven vreugde was, en dat zij daarom de ellendigste van de mensen niet waren, omdat zij op Christus hoopten na dit leven.

Tegenwerping 4.

Dan. 12:2, *Velen van die, die in het stof van de aarde slapen, zullen ontwaken.* Hier worden de doden gezegd te slapen, zo slapen dan de zielen.

Antwoord.

De dood wordt een slaap genoemd: Joh. 11:11, 13 *Lazarus, onze vriend, slaapt. Doch Jezus had gesproken van zijn dood, maar zij meenden, dat Hij sprak van de rust des slaaps.* De doden worden gezegd te slapen wegens vele overeenkomsten tussen die beide. De zielen worden nooit gezegd te slapen, gelijk dat tegen de natuur van de ziel is, slapen is eigen aan 't lichaam.

Het vagevuur is een fabel.

XX. Nu komen wij tot de Fabel van het vagevuur.

Vraag: *Of de zielen van de gelovigen, in de dood gescheiden van het lichaam, komen in een vagevuur, om daar eerst volmaakt gezuiverd te worden, 't zij door eigen lijden, 't zij geholpen door de gebeden, missen en verdiensten van de heiligen; dan of de zielen van de gelovigen terstond na hun dood opgenomen worden in de hemel?*

't Verschil is niet over die godloos sterven, die komen terstond in de hel, 't verschil is niet of de Gereformeerden in het vagevuur komen, want die zijn er zelfs naar 't zeggen van de papisten voor bevrijd. Maar of de zielen van de papisten er niet in komen; want het vagevuur, dat lekker beetje, is alleen voor hen.

Dus antwoorden zij op de vraag, vaststellende het eerste, en ontkennde het tweede lid van de vraag. Wij daarentegen ontkennen het eerste en stellen het tweede.

Ons bewijs is dit:

Bewijs 1. Is in de Bijbel niet te vinden.

XXI. 1. In de gehele Bijbel staat niet één woord van 't vagevuur, zij zelf weten er geen raad toe, al vragen ze de duivel, gelijk iemand van hen deed, dat die hun een plaats zou aanwijzen.

Bewijs 2. Maar twee wegen.

De Schrift kent maar twee wegen en twee uiteinden, leven en verderf, hemel en hel. Matth. 7:13, 14 Lukas 16:22, 23.

Uitvlucht.

Die in het vagevuur komen, komen ten laatste in de hemel.

Antwoord.

Na de dood zijn er geen meer plaatsen dan twee, het vagevuur zou een derde zijn, en daarom te verwerpen.

Bewijs 3. Christus' bloed reinigt van alle zonden.

't Vagevuur is er niet van node; 't kan geen zonden wegnemen, noch de ziel reinigen. Maar de Heere Jezus reinigt de zijnen van al hun zonden, en zij zijn in Hem volmaakt, en de rechtvaardigheid Gods: 1 Joh. 1:7 *Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde.* Kol. 2:10. *Gij zijt in Hem volmaakt.* 2 Kor. 5:21 ... *Opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

Wat nuttigheid kan een vagevuur doen, daar de zonden al weg zijn? En ook kan een vagevuur geen zonden wegnemen, zonder bloedstorting is er geen vergeving van de zonden. Is 't een stoffelijk vuur, dat kan niet zijn tot zuivering van de ziel. De voorbidding en zielsmissen tot nut van de verstorvenen zijn beuzelingen. De verdiensten van de heiligen zijn ijdelheid. 't Is maar om geld te doen, en met geld kan de hemel noch geheel, noch eerder, noch later geopend worden. Het onderscheid tussen doodzonden en vergeeflijke zonden is tegen de Bijbel, die leert ons dat alle zonde dodelijk is, en dat er maar één onvergeeflijke is, namelijk, de zonde tegen de Heilige Geest.

Bewijs 4. De zielen zijn terstond na hun dood zalig.

De Schrift zegt duidelijk, dat de zielen van de gelovigen terstond na hun dood in de hemel komen. *Als het aardse huis van onze tabernakel gebroken is, dan hebben wij de hemel,* 2 Kor. 5:1. *Uit te wonen uit het lichaam, is in te wonen bij Christus,* vers 8. Ontbonden te zijn is bij Christus zijn, en beter dan te leven, Filip. 1:23. Maar 't zou beter zijn te leven tot de jongste dag, dan tot die tijd in een vagevuur, zo het er was, te liggen. *De doden, stervende in de Heere, zijn zalig van nu aan,* Openb. 14:13. Dat is niet alleen van die tijd af, dat dát gezegd werd, want ook voor die tijd was voor de

stervenden in Christus zaligheid. Maar ook van de tijd huns doods af. De bekeerde moordenaar was op de dag zijns doods al met Christus in het paradijs. Heden zult u met Mij in het paradijs zijn. Christus bevestigde het met een voorwaar, niet dat Hij dat heden tot hem zei, maar dat Hij heden met hem in de hemel zou zijn. 't Eerste had geen bevestiging van node, dat hoorden de moordenaar en anderen genoeg, maar het tweede was het verzoek van de moordenaar, en dat beloofde Hij hem terstond na zijn dood, op de eigenste dag nog te zullen genieten.

Tegenwerping 1.

XXII. Zach. 9:11, *U ook aangaande, door het bloed uws verbonds heb Ik uw gebondenen uit de kuil, daar geen water in is, uitgelaten.*

Antwoord.

- (a) Dit kan in alle geval, ook naar hun stelling, het vagevuur niet zijn, want het was er nog niet. Maar het moest zijn het versierde voorburg, in 't welk de gelovigen van het Oude Testament tot op Christus bewaard werden.
- (b) De profeet spreekt van de verlossing uit de gevangenis van Babel, dat noemt hij een kuil, omdat de gevangenen in kuilen onder de aarde gemeenlijk waren en nog zijn; geen water is geen verkwikking, welke de dorstigen door drinken ontvangen.

Tegenwerping 2.

Matth. 5:25, 26, *En gij in de gevangenis geworpen wordt. Voorwaar, Ik zeg u, gij zult daar geenszins uitkomen, totdat u de laatste penning zult betaald hebben.*

Antwoord.

't Is een gelijkenis van de handelingen van de schuldharen met de onvermogen schuldaren, waardoor Christus de eeuwige verdoemenis aan de onboetvaardige zondaren te kennen geeft, uit welke geen verlossing is totdat hun zonden volkomen betaald zullen zijn, dat in van de eeuwigheid niet zal geschieden.

Tegenwerping 3.

Matth. 12:32, *'t Zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw noch in de toekomst.* Zo is er dan na dit leven nog vergeving te verwachten, dat kan niet zijn dan in het vagevuur.

Antwoord.

Zo is er geen vergeving na dit leven te verwachten; want daar wordt wel uitdrukkelijk gezegd dat in de toekomstige eeuw de zonde niet vergeven zal worden. Maar nergens wordt gezegd dat in de toekomstige eeuw vergeving is. 't Is zo veel gezegd als nu en nooit.

Tegenwerping 4.

1 Kor. 3:13-15, *Een ieders werk zal openbaar worden; want de dag zal het verklaren, omdat het door vuur ontdekt wordt; en hoedanig eens ieders werk is, zal het vuur beproeven. Zo iemands werk blijft, dat hij daarop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen. Zo iemands werk zal verbrand worden, die zal schade lijden. Maar zelf zal hij behouden worden, doch also als door vuur. Ziet hier uitdrukkelijk dat een ieder door vuur zal beproefd worden, en dat hij door vuur zal behouden worden.*

Antwoord.

- a. Zo men hieruit een vagevuur zou willen smeden, zo moest vooral eerst bewezen worden, dat dit beproeven en behouden door vuur na de dag van des mensen dood geschiedde; doch de apostel spreekt, wat de mens wedervaren zal in dit leven.
- b. Door vuur kan geen stoffelijk vuur verstaan worden, dan op des mensen ziel en werken zou kunnen werken. Maar door vuur wordt verstaan de vervolging, de verdrukking in deze wereld om des Woords wil. Ziet Zach. 3:2, Mal 3:2, 3 Lukas 12:49, *Ik ben gekomen om vuur op de aarde te werpen; en wat wil Ik, indien het alreeds ontstoken is?* De apostel zegt, dat het door de vervolging openbaar zal worden, hoe en wat een ieder op het fundament van het evangelie gebouwd heeft; als de verdrukkingen komen, zo zal hij niet dan waarheid kunnen hebben tot een grond van zijn lijden, en hij zal al dat andere bijgevoegde verwerpen en zo zal het vuur hem behouden. Maar indien hij zuiver te werk gegaan heeft, hij zal vrijmoedig uitkomen in het lijden, en zijn oprechtheid zal openbaar worden in de dag van de beproeving.

Tegenwerping 5.

Filip. 2:10, *Opdat in de Naam van Jezus zich zou buigen alle knie van degenen, die in de hemel, en die op de aarde, en die onder de aarde zijn.* Nu, onder de aarde kan niemand Jezus eren dan de zielen in het vagevuur, zo moet er dan een vagevuur zijn.

Antwoord.

Onder de aarde zijn ook schepselen, en ook zijn er duivelen; nu, Christus heeft door zijn lijden en sterven alle macht in hemel en aarde verworven, en alles moet Hem onderdanig zijn, gelijk ook de duivelen, als Hij hun gebod uit te gaan. Het buigen van de knieën kan niet eigenlijk genomen worden; want ook de zieltjes in het vagevuur hebben geen knieën. Maar het betekent de onderwerping onder hem, 't zij gewillig, 't zij onwillig. Dus blijft het dan vast dat er geen vagevuur is en daarmee zijn alle paapse zieltjes er uit verlost.

Daar is geen voorburg voor de vaders van het Oude Testament en voor de ongedoopte kinderen.

XXIII. Behalve het vagevuur versieren de papisten, op immers zo losse grond, nog twee onderaardse plaatsen. 't Een was voor de vaderen van het Oude Testament, welke Christus in zijn nederdalen ter hel daaruit verlost zou hebben. Maar omdat zij er al uit zijn, zo zullen wij de verdere moeite sparen. Het andere hebben zij bereid voor de kinderen, die ongedoopt sterven, en bij hen noch in de hemel, noch in de hel mogen, maar hier voor eeuwig opgesloten moeten blijven zonder pijn of vreugde. Dit hebben wij boven weerlegd. De Schrift kent zulke plaatsen niet. De kinderen van de bondgenoten hebben de belofte van zaligheid. 't Is niet in de hand van de volwassenen de kinderen te behouden of te verderven, door hen tot de doop te brengen, of hen van denzelven te weren.

Schrik voor godlozen.

XXIV. Omdat dan de ziel niet sterft, maar in wezen leven, behoudende verstand en wil, werkzaam blijft, en terstond na de dood zonder in een vagevuur te komen, of in de hel alle verschrikkingen en toorn van God lijdt, of in de hemel alle vreugde en blijdschap in de onmiddellijke gemeenschap met God, in de volmaakte liefde en heiligheid geniet, en onder de engelen en de zielen van de volmaakt rechtvaardigen, dat eeuwig *Hallelujah* uitroept, zo schrikt dan, onbekeerden, en hebt geen inbeelding, dat er na de dood nog hoop van behoudenis zal zijn, door in een vagevuur nog eens uitgezuiverd te zullen worden; want het is maar een fabel, en gij zult u bedrogen

vinden, als u terstond u zult bevinden in de hel, waaruit in eeuwigheid geen verlossing is.

Troost voor Godzaligen.

En gij, gelovigen, vreest niet te sterven; want naar de beloften van de waarachtige God, zal uw ziel terstond na de dood opgenomen worden in heerlijkheid en vreugde; verlangt vrij om ontbonden te worden en met Christus te zijn, dat is u zeer verre het beste. O! wat zal het een schielijke verandering zijn, als de ziel zich bevinden zal vrij van alle zondigheid, duisternis, kwellingen, en in plaats van dat, het aangezicht Gods in gerechtigheid te aanschouwen, en verzadigd te worden met zijn beeld! En alzo onderhouden te worden tot op de jongste dag, in welke zij wederom met haar eigen lichaam verenigd zal worden, om met lichaam en ziel voor eeuwig te genieten dat heerlijke, dat blijde, dat geen oog heeft gezien, geen oor gehoord, en nooit in des mensen hart is opgekomen, dat God bereid heeft voor degenen, die Hem liefhebben. Amen.

Hoofdstuk 58

Van de Opstanding der doden.

I. Als na de dood het lichaam tot stof zal wedergekeerd zijn; en de ziel in haar plaats zal bewaard zijn geweest tot op de jongste dag, dan zal ieder stofje wederom tot zijn stof terugkeren, en datzelfde lichaam wederom uitmaken, en de ziel zal wederom met dat eigen lichaam verenigd worden, en alzo dezelfde mens zijn, die hij tevoren was. Opstaan uit de dood, uit de graven, betekent:

- a. Soms, gered te worden uit grote verdrukkingen: Ezech. 37:12 *Ziet, Ik zal uw graven openen, en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk, en Ik zal u brengen in het land Israëls.*
- b. Soms betekent het de wedergeboorte: Efëze 2:5, 6. *Ook, toen wij dood waren door de misdaden, heeft Hij ons levend gemaakt met Christus ... En heeft ons mede opgewekt. Efëze 5:14 Ontwaakt gij die slaapt! en staat op uit de doden.*
- c. Maar doorgaans wordt daardoor verstaan de eigenlijke verrijzenis van de verstorvenen. En deze is of bijzonder van degenen, die door een wonder, zo in het Oude Testament als Nieuwe Testament zijn opgewekt, en daarna wederom zijn gestorven, of zij is algemeen van alle mensen, als de Heere Jezus ten oordeel zal komen, in de voleinding van de wereld. Van deze spreken wij nu.

Is uit de natuur onbekend.

II. Dit punt wordt uit de natuur niet gekend, van de heidenen bespot en van de ketters verworpen: maar in de Heilige Schrift wordt het zo duidelijk geopenbaard, tot schrik van de goddelozen en troost van de Godzaligen, dat het te verwonderen is, dat mensen het durven loochenen, gelijk er ten tijde van de apostelen waren, die het begonnen tegen te spreken: 1 Kor. 15:12. *Hoe zeggen sommigen onder u, dat er geen opstanding der doden is?*

Is een werk Gods.

III. Deze opstanding zal niet veroorzaakt worden door de natuur, alsof na verloop van zo een tijd, door zulke bewegingen, verwisselingen en veranderingen, die lichamen wederom levend gemaakt zouden worden. Ook kan dit niet teweeggebracht worden door engel, of enig schepsel. Maar 't is een werk van almachtigheid, en daarom zal het geschieden door God, de Schepper van hemel en aarde; *Die de doden levend maakt, en roept de dingen, die niet zijn, alsof ze waren*, Rom. 4:17. *Gelijk de Vader de doden opwekt en levend maakt*, Joh. 5:21.

Zonder middel der engelen, die de opgewekten bijeen vergaderen zullen.

IV. Gelijk in de schepping geen middelloorzaken zijn geweest, of konden zijn, zo ook niet in de opwekking van de doden, omdat het een werk is van almachtigheid, daar geen eindige kracht te pas kan komen; de engelen zullen niet in de opwekking gebruikt worden, maar God zal ze nochtans gebruiken in het vergaderen van de opgewekten, voor de rechterstoel: Matth. 24:31. *En Hij zal zijn engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijn uitverkorenen bijeen vergaderen uit de vier winden, van het ene uiterste van de hemelen tot het andere uiterste derzelve.*

Gelijk de Heere Jezus in het doen van wonderen doorgaans uitwendige tekenen gebruikte, om de wonderen te klaarblijkelijker te maken, zo zal de Heere bij de algemene opwekking van de doden ook een uitwendig teken voegen; namelijk, een

zeer groot geluid, dat de gehele wereld rondom over klinken zal: 1 Kor. 15:52 ... *De bazuin zal slaan, en de doden zullen onverderfelijk opgewekt worden.* 1 Thess. 4:16. *De Heere zelf zal met een geroep, met de stem des Archangels en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan.*

Alle verstorvenen zullen opstaan.

V. Die opgewekt zullen worden, zullen niet zijn Henoeh en Elia; want die zijn niet gestorven; ook niet degenen, die na Christus' opstanding uit de graven zijn opgestaan; ook niet alle die, welke ten jongste dage in 't leven zullen zijn; want die zullen niet sterven, maar alleen in een punt des tijds veranderd worden, 1 Kor. 15:51, 52. Maar buiten die zullen het zijn alle mensen, die gestorven zijn, 't zij voor of na hun geboorte, 't zij klein of groot, 't zij Godzaligen of godlozen, van het begin van de wereld tot aan het einde derzelve. Diezelfde lichamen, die of verbrand, of in zee versmoord, of van beesten of mensen gegeten, of door een gewone dood gestorven en alzo tot stof gekeerd zijn, diezelfde lichamen zullen met de eigenste zielen, die niet gestorven zijn, noch hebben kunnen sterven, wederom verenigd worden, en alzo diezelfde mensen zijn, die zij tevoren geweest waren. Doch de hoedanigheden zullen veranderd zijn, zo van de godlozen, om onsterfelijk te zijn, en bekwaam om in eeuwigheid alle straffen en pijnen te kunnen lijden, als van de Godzaligen, welke naar de ziel volmaakt het beeld Gods zullen hebben, en naar het lichaam Christus gelijkvormig zullen zijn, Filip. 3:21 Onverderfelijkheid, onsterfelijkheid, heerlijkheid, kracht en geestelijkheid zullen aandoen, 1 Kor. 15:42, 44, 53, 54.

Ten jongste dage.

VI. Deze opstanding zal van alle mensen te gelijk geschieden, ten jongste dage. Daar zal voor die tijd geen lichamelijke opstanding van de martelaren zijn, die, met Christus op de wereld komende, duizend jaren zouden heersen, gelijk de Chiliasten, of duizendjarigen, verzinnen uit Openb. 20. Maar als Christus ten oordeel zal komen, dan zal de opstanding van alle mensen te gelijk geschieden: Joh. 11:24 ... *Ik weet, dat hij opstaan zal in de opstanding ten laatste dage.* 1 Kor. 15:52 ... *Met de laatste bazuin; want de bazuin zal slaan en de doden zullen onverderfelijk opgewekt worden.* Joh. 6:40 ... *Ik zal hem opwekken ten uiterste dage.* Wat zal het wonderlijk zijn, als ieder stof tot zijn stof, ieder been tot zijn beenderen zal terugkeren en als de doden zo gelijk zullen levend op de aarde staan!

Er zal een opstanding der doden zijn, der Godzaligen en der godlozen.

VII. Twee zaken hebben wij nader te tonen; dat er een opstanding der doden zijn zal en van dezelfde lichamen.

Vraag: *Of er waarlijk een opstanding der doden, zo der Godzaligen als der goddelozen zal zijn?*

Uit het zeggen van de Socinianen blijkt, dat de ziel na de dood niet meer in wezen zou zijn, en dat datzelfde lichaam niet wederom zal opstaan en van de goddelozen geheel niet, zodat het is een gehele verloochening van de opstanding. Wij daarentegen houden ontwijfelbaar vast, dat er een opstanding der doden zal zijn, zo van de goeden als van de kwaden.

VIII Dit blijkt uit de uitdrukkelijke teksten. 1. Job 19:25-27, *Want ik weet, mijn Verlosser leeft en Hij zal de laatste over het stof opstaan. En als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen. Denwelken ik voor*

mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.

- a. Job spreekt hier niet van een lichamelijk herstel uit zijn ellende. Maar van de opstanding ten laatste dage. Hij zal de laatste.
- b. Hij verwachtte dit na zijn dood, als de wormen zijn huid en vlees doorknaagd zouden hebben en hij tot stof zou zijn geworden.
- c. Dat Christus over het stof zou opstaan. Dat is, het wederom levend maken.
- d. Dat hij met eigen ogen en uit zijn vlees God zou aanschouwen. Dit alles kan op het herstel van zijn gezondheid niet passen, maar geeft klaar te kennen de opstanding ten laatste dage.

2. Daniël 12:2, *En velen van die, die in het stof van de aarde slapen, en zullen ontwaken, deze ten eeuwigen leven, en gene tot versmadelijkheden, en tot eeuwige afgrijzing.* Hier wordt niet gesproken van de verlossing uit Babel, noch ook van Antiochus, daarvan had hij tevoren gesproken. Maar hier treedt de profeet over tot hetgeen daarna geschieden zou; als Michaël, dat te zeggen is: *Wie is gelijk God,* Welke is de Heere Jezus, zou opstaan in de allerbenauwdste tijd, hoedanig er tevoren niet geweest was, welke benauwdste tijd zou zijn, als Gog en Magog omringen zou de legerplaats van de heiligen en de geliefde stad, Openb. 20:9.

- a. Op welke tijd de Heere Jezus zou komen ten oordeel, als wanneer alle doden zouden opgewekt worden, vers 11-15. Waar dezelfde zaken en naar diezelfde orde, zoals het bij Daniël staat, verhaald worden, en alzo blijkt, dat het dezelfde zaak is. Nu, Openb. 20, is 't klaarblijkelijk van de komst van Christus ten oordeel en van de opstanding der doden, en zo dan ook Dan. 12:2.
- b. Op die tijd zouden de Leraren blinken als de glans des uitspansels, enz. 't welk noch op de verlossing uit Babel, noch van Antiochus geschied is; want de priesters waren ondeugende.
- c. Op deze opstanding zou het eeuwige leven en de eeuwige versmaadheid volgen, 't welk niet dan in de tijd van de voleinding van de wereld geschieden zal.
- d. Op die tijd zouden dan de doden ontwaken en opstaan. Dat hier gezegd wordt velen, en niet allen, is niet een tegenstelling van anderen, die niet zouden opgewekt worden, maar omdat de doden velen zijn; of het ziet op de verdeling van die de zaligheid zullen beërven en die verloren zullen gaan; *velen zullen opstaan ten eeuwigen leven, velen tot versmaadheid.* Ziet zulke manier van spreken: Rom. 5:15. Want indien door de misdaad van één velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade ... geweest over velen. Velen tot zondaars, velen tot rechtvaardigen. Ziet tot bevestiging van deze waarheid Jes. 26:19.

3. Joh. 6:39, 40, *Dit is de wil des Vaders, Die Mij gezonden heeft, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verlieze, maar hetzelfde opwekke ten uiterste dage. En dit is de wil Desgenen, Die Mij gezonden heeft, dat een ieder, die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uiterste dage.* Een Sociniaan besluit hieruit, dat de verstorvenen niet meer in wezen zijn en in de opstanding weer iets worden. Maar de tekst zegt, dat ze immers zijn, want ze hebben het eeuwige leven, eerdad ze ten uiterste dage opgewekt worden, en dat niet in wezen is, kan niet opgewekt worden, want dat opgewekt wordt, was, al was het niet levend; dat niet is, daarvan kan niets gezegd worden.

4. Rom. 8:11, *Indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft, in u woont, zo zal Hij, Die Christus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke*

lichamen levend maken, door zijn Geest, Die in u woont. Hier wordt niet gezegd, dat een ander, in de plaats van het verstorvene, zal komen en gegeven worden, gelijk de Socinianen willen; want opwekken zegt een herstel van hetgeen vervallen was en onze sterfelijke lichamen zullen levend gemaakt worden; zo dan geen andere in de plaats.

Ook der godlozen.

5. Dat ook de goddelozen opgewekt zullen worden, blijkt:
- a. uit Dan. 12:2, waar de profeet zegt, dat velen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing zullen ontwaken.
 - b. Dit zegt de Heere Jezus, Joh. 5:29, *En zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstanding van het leven en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding van de verdoemenis.* Een Sociniaan zal zeggen, hier wordt gesproken van de geestelijke opstanding. Maar de tekst weerlegt hem. Ziet vers 28, *Allen, die in de graven zijn;* nooit betekent in 't graf te zijn, in een onbekeerde staat te zijn, en uit het graf uit te gaan, bekeerd te worden, en ook allen, die in de graven zijn, worden niet wedergeboren, onbekeerd. Dus kan deze tekst niet spreken van de wedergeboorte. Van de geestelijke opstanding was gesproken. vers 25. Daar worden onbekeerden doden genoemd en de levendwording wordt bepaald tot allen, die Christus' stem zouden horen, in tegenstelling van anderen, die naar Hem niet horen. Daarbij, de opstanding wordt gezegd te zijn zowel tot de verdoemenis als tot leven, dat van de wedergeboorte niet gezegd kan worden, die is alleen ten leven, en dat uiteinde zo tot verdoemenis als ten leven wordt gepast op goeddoeners en kwaaddoeners. Dus wordt hier niet van de wedergeboorte, maar van de opstanding der doden gesproken.
 - c. Hand. 24:15, *Hebbende hoop op God, welke deze ook zelf verwachten, dat er een opstanding der doden wezen zal, beiden van de rechtvaardigen en van de onrechtvaardigen.* Duidelijker kan 't niet gezegd worden.

Uitvlucht

Dit bewijst maar de opstanding van de goeden; want hij spreekt van een opstanding, op welke de apostel hoopte, en dat hij onrechtvaardigen noemt, daardoor verstaat hij goeden, die vóór hun bekering onrechtvaardigen waren.

Antwoord.

- a. Zo moesten dan sommigen vóór hun bekering rechtvaardigen geweest zijn; want anders kon daar geen deling zijn van rechtvaardigen en onrechtvaardigen, zodat hier niemand uitgenomen wordt.
- b. Paulus' hoop tot zijn troost zag wel op de opstanding van de rechtvaardigen. Maar zijn uitspraak was algemeen allen bevattende, en er is een opstanding van de rechtvaardigen, zo ook van de onrechtvaardigen.
- c. Dit blijkt ook, 2 Kor. 5:10, Wij allen moeten geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus, opdat een ieder wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad. Moeten alle mensen voor Christus' rechterstoel verschijnen, zo moeten ze eerst opstaan en zullen ook, die het kwade gedaan hebben, aldaar verschijnen en naar hun verdiensten de straffen dragen, zo zullen dan ook de goddelozen opstaan.

Uitvlucht

Door die allen worden maar verstaan diegenen, die ten jongste dage nog zullen leven.

Antwoord.

Paulus spreekt van die allen, die er toen waren, hij zelf en allen, aan wie hij schreef, en tot wier oren en ogen deze brief zou komen, en sluit meteen in alle mensen; want gelijk ze in de dood allen gelijk zijn, zo ook in 't opstaan. Dus spreekt hij niet van die mensen alleen, die ten jongste dage zullen leven, maar van alle, goede en kwade. Dus hebben wij gezien, dat alle mensen zullen opstaan.

Dezelfde lichamen zullen opstaan.

IX. Vraag: *Of die zelfde lichamen, die gestorven zijn, zullen opstaan?*

De Socinianen zeggen neen, wij ja, en 't blijkt:

1. 't woord.

Uit het woord *opstaan, opgewekt worden*; als andere lichamen geschapen zouden worden, dat was geen opstanding, geen opwekking.

2. Teksten.

De Schrift zegt wel duidelijk, dat dezelfde lichamen, die wij in het leven gehad hebben en die gestorven zijn, zullen opstaan.

- a. Job 19:25-27. Ziet boven § 8. *Uit mijn vlees zal ik God aanschouwen, denwelken mijn ogen zien zullen.*
- b. 1 Kor. 15:42-44. *Het, te weten lichaam, wordt gezaaid, dat is, sterft en wordt begraven, in verderfelijkheid, het wordt opgewekt in onverderfelijkheid. Het wordt gezaaid in oneer; het wordt opgewekt in heerlijkheid. Het wordt gezaaid in zwakheid, het wordt opgewekt in kracht. Een natuurlijk lichaam wordt er gezaaid, een geestelijk lichaam wordt opgewekt, vers 53. Want dit verderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen, en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen.* De apostel toont, dat onze lichamen in de opstanding andere hoedanigheden zullen hebben, maar dat het dezelfde in zelfstandigheid zullen zijn; want hij zegt, dat het lichaam, dat gezaaid wordt in verderfelijkheid, dat dát lichaam opgewekt wordt in onverderfelijkheid en dat dit verderfelijke, dit sterfelijke de onsterfelijkheid, de onsterfelijkheid moet aandoen. Hij spreekt van 't zelfde subject, hoe het is in 't sterven en hoe het zal zijn in de opstanding. Indien het ene een ander lichaam in substantie was, dat opgewekt wordt als dat sterft, zo kon hij niet zeggen dit lichaam.
- c. Filip. 3:21, *Die ons vernederd lichaam veranderen zal, opdat hetzelfde gelijkvormig worde aan Zijn heerlijk lichaam.* Hij spreekt van ons lichaam, van ons vernederd lichaam, en zegt wat aan hetzelfde zal geschieden in de opstanding, namelijk, dat het tot heerlijkheid veranderd zal worden.

Uitvlucht

Deze manier van spreken wil niet anders zeggen, dan dat wij dan een ander lichaam zullen hebben, gelijk men zegt van een bloem, die in de meitijd wederom voor de dag komt.

Antwoord.

Men zegt nooit van een blad dat afvalt, dat dat zelfde wederom te voorschijn komt, en als men het van de bloem zegt, zo verstaat men dat van dezelfde in soort en omdat het uit dezelfde wortel voortkomt. Maar ook is deze spreekwijze niet gelijk, hier is met nadruk gezegd, ons, dit, vernederd.

Voorbeelden.

3. 't Blijkt ook uit de opstanding van Christus, welke met zijn eigen lichaam, dat gestorven was, wederom levend is geworden. Dat eigen lichaam, dat in het graf gelegd was, dat stond op en verliet het graf, waarom de engelen zeiden: Matth. 28:6. *Hij is hier niet, want Hij is opgestaan.* Christus komende tot Zijn discipelen, zei: *Ziet mijn handen en mijn voeten, want Ik ben het zelf. Tast Mij aan en ziet, want een geest heeft geen vlees en benen gelijk u ziet dat Ik heb,* Lukas 24:39. 't Blijkt ook uit de opstanding van de heiligen, ten tijde van Christus' dood en opstanding; daar wordt wel uitdrukkelijk gemeld, dat die lichamen, die begraven waren, dat die lichamen van de heiligen, die ontslapen waren, dat die eigenste opgewekt werden: Matth. 27:52. En de graven werden geopend en vele lichamen der heiligen, die ontslapen waren, werden opgewekt. Dus is de opstanding van dezelfde lichamen.

4. **Rechtvaardigheid Gods.**

't Blijkt ook uit de rechtvaardigheid van God, welke eist, dat het de goeden wel en de godlozen kwalijk zal gaan, dit nu geschiedt niet altijd in dit leven, Dus moet het geschieden na dit leven: 2 Thess. 1:6-8. *Alzo het recht is bij God verdrukking te vergelden degenen, die u verdrukken; en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons, in de openbaring des Heeren Jezus van de hemel met de engelen van zijn kracht; met vlamvend vuur wrake doende,* enz.

Deze rechtvaardige vergelding, verdrukking en verkwikking, zou geschieden in de dag van Christus; dit nu kon niet geschieden, indien zij niet opgewekt werden en indien dezelfde lichamen niet opgewekt werden; want dan zouden niet dezelfde lichamen, die geleden hebben, verkwikt worden, maar andere, en dezelfde lichamen, die verdrukt hadden, zouden niet wederom met vlamvend vuur verdrukt en gestraft worden, maar andere, daar de apostel uitdrukkelijk zegt dat het geschieden moet aan dezelfde lichamen. 2 Kor. 5:10 ... *opdat een ieder wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.* Uit deze blijkt het, dat dezelfde lichamen opgewekt zullen worden.

Tegenwerping 1.

X. Job 14:10-13, *Maar een man sterft, als hij verzwakt is, en de mens geeft de geest, waar is hij dan? De wateren verlopen uit een meer, en een rivier droogt uit en verdort. Alzo ligt de mens neer en staat niet op; totdat de hemelen niet meer zijn, zullen ze niet opwaken, noch uit hun slaap opgewekt worden.*

Antwoord.

- a. De mens wordt hier vergeleken, wat hij is in zijn leven en in zijn dood, dan is hij niet meer in 't land der levenden, niet meer onder de mensen, wordt niet meer gezien.
- b. Hij zal niet terugkomen en onder de mensen verkeren, hij zal niet opstaan noch door de natuur, noch door zijn eigen kracht.
- c. Hij zal niet opstaan voor de jongste dag, als wanneer de hemelen met een sterk gedruis zullen voorbijgaan, 2 Petrus 3:10. Dit staan wij gaarne toe. Maar daaruit volgt niet dat de mens ten laatste dage niet zal opstaan.

Tegenwerping 2.

Pred. 3:19, *Wat de kinderen der mensen wedervaart, dat wedervaart ook de beesten, en énerlei wedervaart hun beide; gelijk die sterft, alzo sterft deze, en zij allen hebben enerlei adem, en de uitnemendheid van de mensen boven de beesten is gene; want allen zijn zij ijdelheid.*

Antwoord.

In het leven hebben de mensen vele uitnemendheden boven de beesten; in de dood zijn ze daarin gelijk, dat ze beiden sterven en dat beider lichamen tot stof terugkeren. Maar de ongelijkheid is daarin, dat de ziel van de beesten nederwaarts gaat en vernietigd wordt, en dat de ziel van de mensen opwaarts tot God gaat, en alzo in wezen blijft, en dat het lichaam van de mensen ten laatste dage wederom opgewekt en met de ziel verenigd wordt. De gelijkheid, van welke de prediker spreekt, is in de dood. Maar hij spreekt niet van de opstanding, in welke de ongelijkheid is.

Tegenwerping 3.

1 Kor. 15:50, *Doch dit zeg ik, broeders! dat vlees en bloed het koninkrijk van God niet beërven kunnen, en de verderfelijkeit beërft de onverderfelijkeit niet.* 1 Kor. 6:13, *De spijzen zijn voor de buik, en de buik, is voor de spijzen maar God zal beide deze en die te niet doen.*

- a. De apostel spreekt niet van het wezen van het lichaam, maar van deszelfs zwakheid en verderfelijkeit, die zullen weggenomen worden, en het lichaam zal in plaats van verderfelijkeit, oneer, zwakheid, onverderfelijkeit, heerlijkheid en kracht verkrijgen, gelijk vers 42, 43, 44, 53, 54.
- b. Als de Apostel zegt, dat de buik zal te niet gedaan worden; zo verstaat hij het natuurlijk gebruik van spijze en drank. Dat zal ophouden met de dood en in de opstanding zal de buik niet meer dienen tot gebruik van de spijze.

Tegenwerping 4.

Lukas 20:36. *Zij zijn de engelen gelijk.*

Antwoord.

Niet in wezen, maar in *niet- sterven, - trouwen, - voorttelen.*

Tegenwerping 5.

1 Kor. 15:36-41, *Gij dwaas! hetgeen u zaait, wordt niet levend, tenzij dat het gestorven is. En hetgeen u zaait, daarvan zaait u het lichaam niet, dat worden zal,* enz. Paulus toont hier, dat datzelfde lichaam, dat sterft, niet wederom levend wordt. Maar dat God een ander lichaam geeft.

Antwoord.

- a. Paulus antwoordt op de vraag, vers 35, *Hoe zullen de doden opgewekt worden? En met hoedanig een lichaam zullen zij komen?* Zodat hij de opstanding der doden vaststelt, en zo er een opstanding der doden is, zo moeten dezelfde lichamen opstaan, anders was het geen opstanding, maar een nieuwe schepping. Maar hij vraagt naar de manier en hoedanigheden van het opgewekte lichaam.
- b. De Heere Jezus past deze zelfde gelijkenis op zijn opstanding, Joh. 12:24. En nochtans is Christus met zijn eigen en 't zelfde lichaam opgestaan.
- c. De apostel toont, dat de dood moet voorgaan voor de opstanding en dat hetzelfde graan wederom levend wordt, en dat uit datzelfde graan de scheut en het koren voortkomt, dat ook alzo des mensen zelfde en eigenste lichaam weer levend wordt, en dat uit dat eigenste lichaam een ander lichaam, niet in wezen, maar in hoedanigheden voortkomt, gelijk wij gezien hebben uit vers 40, enz. Zodat het niet opgewekt wordt met dezelfde hoedanigheden, met welke het stierf, maar met heerlijker hoedanigheden, en dat die hoedanigheden uitmuntender zullen zijn in de ene dan in de andere.

Tegenwerping 6.

Veler lichamen zijn verbrand, van de beesten en van mensen zelfs gegeten, daarom is het onmogelijk, dat dezelfde lichamen wederom zouden opstaan.

Antwoord.

Gij dwaalt, niet wetende de schriften noch de kracht Gods. God is alwetende, en weet, waar ieder stofje gebleven is, en Hij is almachtig, om die wederom samen te brengen al kunnen wij het niet begrijpen. Neemt een pond klein gevijld staal, mengt het onder twintig pond klein geveild koper, tin, lood, zand. Zal een onkundige wel kunnen begrijpen, hoe men zonder smelten en zonder het uit de bak te nemen, in korte tijd al dat staal uit al de andere stoffen, waaruit het niet te onderkennen is, zal kunnen afscheiden, en bij elkaar brengen; zal hij niet zeggen, het is onmogelijk? En nochtans is het licht en ras te doen met een zeilsteen in de vermengde stof omgewenteld, welke alleen het staal zal naar zich trekken, zodat men het tot zijn gewicht wederom bij elkaar vergaderen kan. Dus hebben wij overtuigende genoeg dit troostrijk punt van de opstanding getoond.

Verschrikking van de godlozen.

XI. De leer van de opstanding is tot verschrikking van de godlozen, omdat het eigenste lichaam, dat ze nu zo koesteren, daar ze nu zo voor slaven, om het zijn genoeg te geven, dat ze nu zo oppronken, eeuwig in de hel onverdraaglijke pijn zal lijden.

- Die ogen, die u nu zo zeer misbruikt tot geile ontuchtigheid, waarmee u nu de toorn, de hoogmoedigheid, de ijdelheid uws harten vertoont, zullen met verschrikking de Heere Jezus, als rechtvaardig Rechter, aanschouwen en nooit enig licht meer zien.
- Die oren, die nu open staan voor alle ijdelheid, nieuwsgierigheid, ontuchtige redenen, komedie, achterklap, zullen met verschrikking horen het vonnis van de Rechter: *gaat weg van Mij, gij vervloekten*, en zullen in alle eeuwigheid vervuld worden van het naar gehuil van uw medeverdoemden en met het verschrikkende geluid en gekraak van Gods toorn.
- Die mond en tong, die u misbruikt tot vloeken, liegen, achterklap, ijdelheid, tot lekkerheid, tot brasserij dronkenschap, ontuchtigheid, zullen huilen en schreeuwen, en die tong zult u van smart kauwen.
- In plaats van de reuken, die u bij u draagt, om uw grootsheid te vertonen, om u bemind te maken, om anderen tot geilheid te verwekken en zelf daardoor tot ontucht verwekt te worden, zal er voor u niet dan onverdraaglijke stank zijn, en die u nu zo vies zijt over de reuk van de armen, zult zelf niet dan morsige stank zijn.
- De handen, die nu kaart en dobbelstenen hanteren, die u nu misbruikt tot onrechtvaardigheid en tot allerlei loze stukken uit te voeren, die zult u wringen van weedom.
- Ja, al de leden, die u nu gebruikt tot wapenen van de ongerechtigheid, om de wereld en de zonde te dienen, zullen eeuwig in de vlam zijn, O afgrijselijke staat! Had gij, onbekeerden, enige bevassing hiervan! En dat de schrik des Heeren u bewoog tot het geloof!

Vertrouwing van de Godzaligen.

XII. Zo zeer de opstanding van de doden is tot verschrikking van de godlozen, zo zeer is ze tot vertroosting van de Godzaligen. De gelovigen hebben veel verdriet in dit leven, ook naar het lichaam. Velen hebben zwakke lichamen, zijn vol pijn, zijn velen ziekten en ongevallen onderworpen, zij schreien en wenen klagelijk, en zien met verdriet de godloosheden van de wereld, moeten horen de naspraak van velen, de

verachtende, bijtende en lasterende woorden van hun wederpartijen, lijden honger, koude, naaktheid, ongelijk, het verderfelijke lichaam bezwaart de ziel, en de aardse tabernakel drukt neer het veel bezorgend gemoed.

- Maar weet gelovigen, dat uw lichamen, in welke u nu zo veel moet lijden, van alle smarten eens vrij gemaakt zullen worden.
- De Heere zal de tranen van uw ogen afwissen.
- Hij zal dit uw vernederd lichaam veranderen, opdat hetzelfde gelijkvormig wordt het verheerlijkte lichaam van Christus, dan zal uw lichaam blinken als de sterren, en als de glans des uitspansels.
- Uw ogen zullen zich verblijden in het zien van uw beminde Jezus, en in al dat heerlijke, dat in de hemel te zien zal zijn.
- Uw oren zullen zich vermaken in het horen van de Hemelse *Hallelujah's*, en u zelf zult met hen zingen de hemelse Lofzangen.
- Alles, wat God bereid heeft tot verblijding van het lichaam, zal de Heere u voor eeuwig doen genieten.

Wat zal dat een wonderbare verwisseling zijn! Daarom lijdt nu geduldig, al wat naar het lichaam onsmakelijk is, en verzet het lijden met de verwachting van de heerlijkheid.

Onze lichamen te gebruiken tot verheerlijking van God.

XIII. Is er voor uw lichamen zo'n heerlijkheid te verwachten, o gelovigen, zo gebruikt, dan nu het lichaam ten dienste van de Heere. *Dat dan de zonde niet heerse in uw sterfelijk lichaam, om haar te gehoorzamen in de begeerlijkheden deszelfen lichaams. En stelt uw leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid. Maar stelt u zelf Gode, als uit de doden levend geworden zijnde, en stelt uw leden Gode tot wapenen der gerechtigheid*, Rom. 6:12, 13. *Of weet u niet, dat ulieder lichaam een tempel is des Heiligen Geestes, Die in u is, Die gij van God hebt, en dat gij uws zelfs niet zijt? Want gij zijt duur gekocht; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam, en in uw geest welke Godes zijn.* 1 Kor. 6:19, 20. Het inwendige is voor het oog van de mensen verborgen, maar het wordt door het lichaam openbaar gemaakt; zal men dan zijn licht laten lichten voor de mensen, opdat God verheerlijkt worde, zo moet men het door het lichaam doen; daarom geeft acht op het gehele gestel van het lichaam.

- Dat het in zo'n postuur zij, dat het geen schijn geve van gemaaktheid of geveinsdheid, de gestalte zij recht, natuurlijk, zedig, wijselijk eerbaar, bevallig.
- Gebruikt uw ogen tot het aanschouwen van de werken Gods, tot het lezen van zijn Woord. Wacht u, dat er geen ergernissen door uw ogen bekomen, noch door uw ogen gegeven worden. Bewaart uw ogen, dat ze niet stuurs, toornig, hoogmoedig, gluispende, onbeschaamd, geil, nieuwsgierig, vliegende zijn. Maar bestuurt ze wijs, deftig, eerbaar, rechtuit, laat ze zich in ernst, vriendelijkheid, of medelijdendheid bewegen, naar de voorwerpen zijn. Laat uw ogen rechtuit zien, en uw oogleden zich recht voor u heen houden, Spr. 4:25. Het zij uw gedurig gebed: Wendt mijn ogen af, dat ze geen ijdelheid zien, Psalm 119:37.
- Stopt uw oren voor alle zotternij, ijdele en dartele gesprekken, voor achterklap en nieuwsgierigheid. Maar uw oor zij open voor het Woord des Heeren, voor de klachten van de armen en bedroefden, en hoort bedaard om wel te verstaan 't geen tot ons gezegd wordt.
- Gebruikt uw tong tot eer van God, om zijn lof te zingen en zijn deugden te verkondigen, en tot nut van uw naaste te zijn. *Geen vuile rede ga uit uw mond, maar zo er enige goede rede is tot nuttige stichting, opdat zij genade geve die, die dezelve horen*, Efëze 4:29. *Wie is de man, die lust heeft ten leven? Die dagen*

liefheeft, om het goede te zien? Bewaar uw tong van het kwaad, en uw lippen van bedrog te spreken, Psalm 34:13, 14. Maakt het voornemen van David het uwe. Ik zal mijn wegen bewaren, dat ik niet zondige met mijn tong; ik zal mijn mond met een breidel bewaren, Psalm 39:2. Uw gebed zij gedurig: Heere! zet een wacht voor mijn mond, behoed de deur van mij lippen, Psalm 141:3.

- Gebruikt uw handen om naarstig te zijn in uw eerbaar beroep. *En dat ge u benaarstigt stil te zijn, en uw eigen dingen te doen, en te werken met uw eigen handen, gelijk wij u bevolen hebben, 1 Thess. 4:11.*
- In al het bestuur van het lichaam, en het gebruik van deszelfs leven, beoogt alleen de Godzaligheid sieraad toe te brengen, anderen een voorbeeld te geven, en God te verheerlijken, totdat dit verderfelijke de onverderfelijke, dit sterfelijke de onsterfelijke, dit vernederde de heerlijkheid aandoe.

Hoofdstuk 59

Van het laatste Oordeel en van de voleinding der wereld.

I. Als nu alle mensen, die naar het besluit Gods geboren zouden worden, het zijn en leven ontvangen hebben, en de uitverkorenen bekeerd en toevorgaderd zullen zijn, dan zal de Heere op een dag, die Hij daartoe bestemd heeft, alle mensen voor zijn rechterstoel roepen en hen in 't openbaar oordelen. God heeft heerschappij en regering over alle mensen, op aarde levende. Hij straft ook in dit leven de bozen en kastijdt zijn kinderen; dit wordt ook een oordeel genoemd: Psalm 119:120. *Het haar mijns vleses is te berge gerezen van verschrikking voor U, en ik heb gevreesd voor Uw oordelen.* Ook oordeelt God ieder mens, die door de dood van de tijd tot in de eeuwigheid overgaat, hun zendende naar hun plaats: Heb 9:27. Gelijk het de mensen gezet is eenmaal te sterven, en daarna het oordeel. Maar God zal eens alle mensen te gelijk voor Hem doen komen en in 't openbaar hun allen oordelen; 't welk bij uitnemendheid het eeuwige oordeel genoemd wordt, Hebr. 6:2.

Is voor de natuur onbekend.

II. Dat er zo'n openbaar algemeen oordeel zal zijn, is voor de natuur onbekend; het kan niet dan uit de Schrift geweten en door het geloof vastgesteld worden; het geweten des mensen overtuigt ook de heidenen, dat zij na dit leven het oordeel van God tot heerlijkheid of verdoemenis naar de ziel te verwachten hebben, Rom. 2:15. Ook is het bekend, dat God een rechtvaardig Rechter is om de goeden het wel, en de bozen het kwalijk te doen hebben en 't geen Salomo zegt, is ook enigszins in de natuur ingeprent, Pred. 8:12, 13, *Hoewel een zondaar honderdmaal kwaad doet, en God hem de dagen verlengt, zo weet ik toch, dat het die zal welgaan, die God vrezen, die voor zijn aangezicht vrezen. Maar de goddeloze zal het niet wel gaan.* Dit nu geschiedt niet altijd in dit leven; daarom kan men besluiten dat het na dit leven geschieden zal. Maar de algemeenheid, de openbaarheid, de manier wordt alleen in de Schriftuur geopenbaard.

De Heilige Schrift zegt het duidelijk.

III. Dat er zodanig een oordeel zal zijn, blijkt onder vele anderen, uit deze plaatsen:

- Judas 14 en 15. *Van deze heeft ook Henoch, de zevende van Adam, geprofeteerd, zeggende: Ziet, de Heere is gekomen met zijn vele duizendenheiligen, om gericht te houden tegen allen, en te straffen alle goddelozen onder hen vanwege alle hun goddeloze werken, die zij goddelooslijk gedaan hebben, en vanwege al de harde woorden, die de goddeloze zondaars tegen Hem gesproken hebben.*
- Pred. 11:9 *Maar weet, dat God om alle deze dingen u zal doen komen voor het gericht. Pred. 12:14. God zal ieder in het gericht brengen, met al wat verborgen is, 't zij goed, of 't zij kwaad.*
- Matth. 12:36. *Maar ik zeg u, dat van elk ijdel woord, dat de mensen zullen gesproken hebben, zij van hetzelfde zullen rekenschap geven in de dag des oordeels.*
- 2 Kor. 5:10. *Want wij allen moeten geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus, opdat een ieder wegdrage 't een door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.*

- 2 Tim.4:1. *Ik betuig dan voor God en de Heere Jezus Christus, Die de levenden en de doden oordelen zal in zijn verschijning, en in Zijn koninkrijk.*

Deze zijn genoeg, om een, die het Woord gelooft, te overtuigen van de waarheid van deze zaken, en in het vervolg zullen ons meerder plaats en voorkomen.

De Heere zal Rechter zijn,

IV. De Rechter is God, die de hemel en de aarde geschapen heeft. Deze noemt Abraham: De Rechter van de gehele aarde, Gen. 18:25, Deze noemt David, Psalm 7:12, en Paulus, 2 Tim.4:8, De rechtvaardige Rechter. Het oordeel is een rechtvaardig oordeel van God, Rom. 2:5. *God is de Rechter over allen*, Hebr. 12:23.

Maar het oordeel zal door de Heere Jezus zichtbaar uitgevoerd worden: Joh. 5:27. *En heeft Hem macht gegeven ook gericht te houden, omdat Hij des mensen Zoon is.* Dat is, omdat Hij, de Zoon Gods, de menselijke natuur heeft aangenomen, en de Vader gehoorzaam is geweest tot de dood des kruises, het grote werk van de verlossing van de uitverkorenen heeft uitgevoerd; want dan moest het welbehagen Gods door Zijn hand gelukkig voortgaan, Jes. 53:10. Dit is 't geen de Heere Jezus, Joh. 5:22, zegt: *De Vader oordeelt niemand*, afgescheiden van de Zoon, en op zo'n wijze, zichtbaar, *maar heeft alle het oordeel de Zoon gegeven.* Ziet dit ook: Hand. 17:31. Daarom, dat Hij een dag gesteld heeft, op welke Hij de aardbodem rechtvaardig zal oordelen, door een Man, die Hij daartoe geordend heeft, verzekering daarvan doende aan allen, omdat Hij Hem uit de doden opgewekt heeft.

Uit de hemel komen.

V. De Heere Jezus zal als Rechter uit de hemel komen, niet op de aarde, om aldaar met de martelaren, die opstaan zouden, duizend jaren te regeren, gelijk de Chiliasten of duizendjarigen dromen, kwalijk verstaande Openb. 20. Maar Hij zal komen op een wolk, en dat niet in nederigheid, maar in grote kracht en heerlijkheid, meer dan men zich verbeelden kan. Christus werd eens veranderd op de heilige berg, voor de ogen van drie van zijn discipelen, die aanschouwers waren van zijn majesteit, en van de heerlijkheid, die Hij van God ontving, Matth. 17:5 2 Petrus 1:17, 18.

Maar deze heerlijke verschijning zal ook dat onbedenklijk overtreffen, als Hij zal komen, en in zijn eigen heerlijkheid en in de heerlijkheid des Vaders, en van de heilige engelen, die Hem als zijn dienaars zullen vergezelschappen. Ziet dit: Lukas 9:26. *Wanneer de Zoon des mensen komen zal in Zijn heerlijkheid, en in de heerlijkheid des Vaders en van de heilige engelen.* Lukas 21:27. En alsdan zullen zij de Zoon des mensen zien komen in een wolk, met grote kracht en heerlijkheid. Deze heerlijkheid zal ontzaglijker zich vertonen:

- a. door het grote geluid van de laatste bazuin: 1 Thess. 4:16 De Heere zelf, zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van de hemel.
- b. Door de heerlijkheid van de troon, die in de wolken zal gezet worden, en op welke Hij, als Rechter, zal gaan zitten. De heerlijkheid van de troon wordt in een gezicht vertoond aan Daniël, Dan. 7:9, ... *Zijn troon was vuurvonken, deszelfs raderen een brandend vuur.* En van deze troon zegt de Heere Jezus: Matth. 25:31 ... *Dan zal Hij zitten op de troon Zijner heerlijkheid.*
- c. Door de ontelbare menigte van de heilige engelen, die als zijn dienaars daar tegenwoordig zullen zijn: Matth. 25:31. *Wanneer de Zoon des mensen zal komen in Zijn heerlijkheid, en al de heilige engelen met Hem.* O, hoe ontzaglijk, hoe majestueus zal dat komen van die grote Rechter zijn!

De heiligen zullen het vonnis goedkeuren.

VI. De heiligen worden ook gezegd te zullen oordelen: Matth. 19:28 ... *Dat gij ook zult zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls.* 1 Kor. 6:2. *Weet gij niet dat de heiligen de wereld oordelen zullen?* Maar deze zullen niet oordelen met rechterlijke autoriteit en macht, maar als leden van Christus, die meedelende aan de heerlijkheid en 't werk van hun Hoofd, en bijzonder als goedkeurende het oordeel van Christus, gelijk van een engel staat, Openb. 16:7, *En ik hoorde een ander van het altaar zeggen: Ja, Heere, Gij almachtige God! Uw oordelen zijn waarachtig en rechtvaardig.* En ook met hun daden, die daar openbaar zullen worden, en met hun Godzalige tegenwoordigheid de goddelozen zullen veroordelen, gelijk Noach de eerste wereld, Hebr. 11:7.

Die geoordeeld zullen worden zijn duivelen en mensen.

VII. Die geoordeeld zullen worden zijn:

- a. de duivelen, welke God in de hel geworpen hebbende, overgegeven heeft de ketenen van de duisternis, om tot het oordeel bewaard te worden, 2 Petrus 2:4. *En heeft ze tot het oordeel des grote dags, met eeuwige banden, onder de duisternis bewaard,* Judas 1:6. *Weet gij niet, dat wij de engelen oordelen zullen?* 1 Kor. 6:3.
- b. Die voor het oordeel zullen komen zijn alle mensen, geen uitgezonderd, grote, kleine, jonge, oude, rijke, arme, koningen, bedelaars, hier komt geen hoedanigheid in aanmerking. Is hij mens, hij zal geoordeeld worden: Matth. 25:32. *Voor Hem zullen al de volken vergaderd worden.* 2 Kor. 5:10. *Wij allen moeten geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus.* Rom. 14:10 ... *Wij zullen allen voor de rechterstoel van Christus gesteld worden.* 2 Tim.4:1 ... *Die de levenden en doden oordelen zal.* Hand. 17:31. *Op welke dag Hij de aardbodem rechtvaardig zal oordelen.* Psalm 1:5: *De goddelozen, al zullen ze niet bestaan in het gericht; zij zullen nochtans daar staan.* En de gelovigen, al komen ze in de verdoemenis niet, maar gaan uit de dood over in het leven, Joh. 5:24, zo zullen ze evenwel in dit algemeen oordeel verschijnen. Matth. 25:34.

Hoedanig aan te merken.

VIII. In het oordeel is aan te merken alles, wat tot een openbaar en rechtvaardig oordeel behoort: als:

1. citatie,
2. comparitie,
3. examinatie,
4. pronuntiatie van sententie,
5. executie.

1. Citatie.

De citatie of dagvaarding zal geschieden door de stem des archangels en van de bazuin Gods, 1 Thess. 4:16. *Door een bazuin van groot geluid,* Matth. 24:31; welker inhoud zal zijn: *Staat op, gij doden, en komt ten oordeel.*

2. Comparitie.

IX. De comparitie of verschijning van de gedaagden zal terstond daarop volgen, niemand zal kunnen afwijken, alsof de Heere zijn bevoegde Rechter niet ware, of enige uitvlucht kunnen maken; niemand zal zich kunnen verschuilen, of dit oordeel ontvluchten. Niemand zal vergeten worden, de alwetende en almachtige God zal ze doen verschijnen en de engelen zullen ze tot voor de troon vergaderen. En de Heere

Jezus zal de goeden van de kwaden afscheiden en zal de schapen aan zijn rechterhand, en de bokken aan zijn linkerhand stellen. De goeden zullen Christus in de wolken tegemoet gevoerd worden, en de kwaden zullen op de aarde staan blijven: 1 Thess. 4:17. *Wij zullen te samen met hen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht.*

Ziet van de scheiding: Matth. 25:32, 33. *Hij zal ze van elkaar scheiden, gelijk de herder zijn schapen van de bokken scheidt. En Hij zal de schapen tot Zijn rechterhand zetten, maar de bokken tot Zijn linkerhand.* Hiertoe zullen ook de engelen gebruikt worden: Matth. 24:31. *En Hij zal zijn engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijn uitverkorenen bijeen vergaderen uit de vier winden, van het ene uiterste van de hemelen tot het andere uiterste derzelve.* Matth. 13:49. *De engelen zullen uitgaan, en de bozen uit het midden van de rechtvaardigen afscheiden.*

3. Examinatie.

X. De examinatie of het onderzoek zal daarop nauwkeurig geschieden. Alle zonden van een ieder zullen daar openbaar gemaakt worden.

- a. Alle gedachten, die iedereen ooit gedacht zal hebben, en alzo de innigste gestalte van de ziel: Rom. 2:16. In die dag, wanneer God de verborgene dingen van de mensen zal oordelen. 1 Kor. 4:5 ... Totdat de Heere zal gekomen zijn, welke ook in het licht zal brengen hetgeen in de duisternis verborgen is, en openbaren de overwegingen van de harten.
- b. Alle woorden, die een ieder zal gesproken hebben: Matth. 12:37, 36. *Uit uw woorden zult gij gerechtvaardigd worden en uit uw woorden zult gij veroordeeld worden. Maar ik zeg u, dat van elk ijdel woord, dat de mensen zullen gesproken hebben, zij van hetzelfde zullen rekenschap geven in de dag des oordeels.* Judas 1:15. *Om gericht te houden tegen allen ... vanwege alle ... de harde woorden, die de goddeloze zondaars tot Hem gesproken hebben.*
- c. Alle daden, zo die in 't heimelijk, of in 't openbaar, of met anderen gepleegd zijn, alle de besturingen van de leden van het lichaam en wat met ieder lid gedaan is, met ogen, oren, tong, handen, voeten, enz. Hoe men aan zijn goed gekomen is, en hoe men het gebruikt heeft, van de kleren, van de huizen, huisraden, tuinen, spijs, drank, van uw beroep, handel en wandel. Van alle geestelijke middelen, van iedere predikatie, van iedere overtuiging, van het Woord van God, 't welk u in uw huizen hebt gehad. Van de tijd, hoe lang u geleefd hebt, wat u ieder jaar, maand, dag, uur gedaan hebt; in één woord van alles, klein en groot, goed en kwaad, en dat niet in 't gemeen, maar van iedere zaak in 't particulier, niet alleen maar in het geweten van ieder mens, maar 't zal openbaar worden voor allen: Pred. 12:14. *Want God zal ieder werk in het gericht brengen, met al wat verborgen is hetzij goed, of hetzij kwaad.*

Naar de regel van Wet en Evangelie.

XI. De regel, waarnaar het onderzoek geschieden zal, is de Wet, die God ieder mens in het hart heeft ingeschreven, Rom. 2:14, 15. En aan de kerk duidelijker door de Schrift heeft bekendgemaakt; naar die wet zullen de mensen, wie ze zijn geoordeeld worden: Rom. 2:12. *Zo velen als er zonder wet, namelijk, geschrevene, gezondigd hebben, zullen ook zonder wet verloren gaan en zo velen als er onder de wet gezondigd hebben, zullen door de wet geoordeeld worden.* Als de apostel zegt: Rom. 2:16, *Wanneer God de verborgene dingen van de mensen zal oordelen door Jezus Christus, naar mijn Evangelie, dan wil hij niet zeggen, dat het Evangelie de regel zal zijn, waarnaar het onderzoek zal geschieden, en de levenden en de doden zullen*

geoordeeld worden, want de meesten is het Evangelie nooit verkondigd. Maar dat hij, het Evangelie verkondigende, ook meteen bekendgemaakt heeft, dat er zodanig een openbaar en algemeen oordeel gehouden zou worden, en dat hij door de schrik des Heeren de mensen had getracht te bewegen tot het geloof. 2 Kor. 5:11. 't Evangelie zal zijn tot verzwarende van de zonden van de onbekeerden, en van hun verdoemenis; want het zal Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan ulieden, Matth. 11:22. Maar de gelovigen zullen naar het Evangelie vrijgesproken worden, omdat zij hebben de voldoening en de heiligheid van de Heere Jezus, en alzo het recht van de wet in zich vervuld, Rom. 8:4. De wet dan is de regel, waarmee des mensen gestalte, gedachten, woorden en daden vergeleken zullen worden, 't welk is het openen van de boeken, zo van het boek van ieders geweten, van het boek van Gods alwetendheid, als van het boek des eeuwigen besluits: Openb. 20:12. *Ik zag de doden, klein en groot, staande voor God, en de boeken werden geopend, en een ander boek werd geopend dat des levens is, en de doden werden geoordeeld uit hetgeen in de boeken geschreven was, naar hun werken.*

De zonden van de gelovigen zullen ook openbaar worden.

XII. Vraag. *Of ook de zonden van de gelovigen in het oordeel openbaar zullen worden?*

Sommigen zeggen neen, anderen ja. 't Is geen fundamenteel punt van het geloof, en daarom heeft men elkaar hierover niet te verdenken. Wij houden het daarvoor, dat de zonden van de gelovigen in 't oordeel openbaar zullen worden, doch niet als onverzoend. Dit blijkt:

1. Uit de algemene uitdrukkingen zonder enige uitzondering of uitneming van de zonden van de gelovigen: Rom. 14:12. *Zo dan een ieder van ons zal voor zichzelf Gode rekenschap geven.* Pred. 12:14; Hand. 17:31. Daar de Schrift geen uitzondering maakt, daar mogen wij ze ook niet maken.
2. Omdat de gelovigen voor de rechterstoel zullen verschijnen, zowel als de goddelozen, en God hun Rechter zowel zal zijn als van de goddelozen, en een rechtvaardig Rechter als op 't nauwste onderzoekt, wat voor en wat tegen is, zo eist dan het Rechteraamt van de Heere Jezus, dat Hij ook van de Godzaligen daden onderzoekte. De doden werden geoordeeld uit hetgeen in de boeken geschreven was, Openb. 20:12.
3. 't Wordt wel uitdrukkelijk gezegd, dat de getrouwe leraren, die voor de zielen waken, rekenschap zullen geven, Hebr. 13:17. Nu, rekenschap kan niet gedaan worden, dan door nauwkeurige openlegging van al zijn doen en laten, en zo zullen dan de onvolmaaktheden en de misslagen van de getrouwen noodzakelijk mede openbaar moeten worden.
4. Hoe kan de rechtvaardigheid van God in het oordeel openbaar worden in de vrijspreking van de gelovigen, zo niet schuld en betaling tegen elkaar overlegd wordt?
5. En hoe kan Christus' voldoening anders in haar grootheid en kracht gezien worden, zo niet de zonden, voor welke Hij voldaan heeft, openbaar worden?
6. Het einde van de zaligheid is tot prijs van Gods heerlijke genade en barmhartigheid, en die kan niet gezien worden dan door openbaring van de schulden van de vaten der barmhartigheid.
7. En ook hebben de Godzaligen met de goddelozen te samen gezondigd, en zal dan een zonde van de goddeloze, die hij met de Godzalige bedreven heeft, openbaar worden, zo moet dan meteen de zonde van de Godzalige bekend worden.

Tegenwerping 1.

XIII. *De Rechter zelf heeft voor alle hun zonden voldaan, hoe zou Hij dan hun zonden wederom ophalen, en hun die wederom verwijten?*

Antwoord.

De zonden zullen hun niet verweten worden, en ook niet opgehaald worden als onverzoend. Maar zullen voorkomen als gedaan, maar door de Borg voldaan.

Tegenwerping 2.

God heeft al hun zonden al vergeven, Hij gedenkt ze niet meer. Hij heeft ze achter Zijn rug, in het diepste van de zee geworpen. Zij zijn bedekt, Psalm 32:1. Dus kunnen zij niet weer voorkomen.

Antwoord.

Niet gedenken is niet straffen, niet als zondaar behandelen: want bij God is geen vergetenis. En bedekken is niet verbergen; want God ziet ze, de engelen, andere Godzaligen, ook goddelozen hebben ze gezien. Maar 't is niet straffen.

Tegenwerping 3.

't Zou tot smaad en bedroefing van de Godzaligen zijn als al hun zonden hun wederom voorgelegd werden.

Antwoord.

Zij zullen het wel willen weten, dat zij zulke zondaren geweest zijn, omdat die openbaring zal zijn tot verheerlijking van Gods barmhartigheid en rechtvaardigheid, en van de voldoening van Christus voor hen. Smaad noch droefheid zal geen plaats aldaar hebben, omdat zij verzoend zijn.

Tegenwerping 4.

Alleen de goede daden, en niet de kwade zullen vermeld worden in het oordeel: Matth. 25:35, 36. Want ik ben hongerig geweest en u hebt Mij te eten gegeven, enz.

Antwoord.

De woorden behoren niet tot het vonnis, en niet tot het onderzoek, waarover de vraag is. In het vonnis geeft de Rechter reden en blijk, dat zij uitverkorenen, en door Christus verlost zijn, en gelovigen zijn geweest, omdat zij hebben liefgehad, 't welk een vrucht van het geloof is, Gal. 5:6. En een blijk is van de liefde Gods tot hen. 1 Joh. 4:19; 1 Kor. 8:3. Deze daden worden aangehaald, niet als verdienende oorzaken van de zaligheid, want zij kregen de hemel als een erfenis. Maar als een bewijs dat zij deel hebben aan de gerechtigheid van Christus omdat rechtvaardigmaking en heiligmaking te samen gaan, en nooit gescheiden kunnen worden.

4. Vonnis.

XIV. Het vierde dat in het oordeel aan te merken is, is het vonnis over de gedaagden, welk onderscheidenlijk tot de Godzaligen en tot de goddelozen zal uitgesproken worden: Matth. 25:34, 41. *Alsdan zal de Koning zeggen tot degenen, die tot zijn rechterhand zijn: komt gij gezegenden Mijns Vaders! Beërft dat koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld. Dan zal Hij zal zeggen ook tot degenen die ter linkerhand zijn: gaat weg van Mij, gij vervloekten! in 't eeuwige vuur 't welk de duivel en zijn engelen bereid is.* Het vonnis over de Godzaligen zal eerst uitgesproken worden, om hen te verheerlijken voor het oog van alle goddelozen, en tot meerdere beschaming en smart van de goddelozen.

5. Executie.

XV. Daarop zal ten laatste de executie of uitvoering van het vonnis volgen. De goddelozen zullen weg gestoten worden in de hel, om aldaar tot in eeuwigheid gepijnigd te worden. Maar de Godzaligen zullen daarop van de Koning ingeleid worden in de derde hemel, het paradijs Gods, om daar voor eeuwig verzadiging van vreugde te hebben in de onmiddellijke gemeenschap met God. Matth. 25:46. *Deze zullen gaan in de eeuwige pijn. Maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven.*

De plaats daar het oordeel zal gehouden worden is de lucht.

XVI. De plaats, waar het oordeel gehouden zal worden, zal niet zijn het dal van Josafat, gelijk sommigen van de papisten drijven, door misvatting van de tekst: Joël 3:2, 12. *Dan zal Ik alle heidenen vergaderen, en zal hen afvoeren in het dal van Josafat, en Ik zal met hen aldaar richten ... De Heidenen zullen zich opmaken en optrekken naar het dal van Josafat, maar aldaar zal Ik zitten om te richten alle heidenen van rondom.* In deze tekst wordt gesproken van een zonderlinge verlossing van het volk van God, en van een particuliere straf over deszelfs vijanden, gelijk God eens een zonderlinge verlossing gaf aan Israël, en straf oefende over de vijanden, ten tijde van Josafat, die daarover de Heere loofde, en daarvan die plaats noemde het dal Beracha; dat is: *des lofs*, 2 Kron. 20:26.

Maar de plaats van het laatste oordeel zal zijn in de lucht, in de wolken: Matth. 24:30 ... *Zij zullen de Zoon des mensen zien, komende op de wolken des hemels.* 1 Thess. 4:17. *Wij zullen te samen met hen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht.* Openb. 1:7. *Ziet, Hij komt met de wolken.*

De tijd wanneer, onbekend.

XVII. De tijd, wanneer het oordeel gehouden zal worden, is ten laatste dage, als de wereld terstond daarna vergaan zal. Maar hoe lang daar nog toe is, dat is voor de mensen verborgen. Maar dat weten wij, dat die dag schielijk en onverwacht zal komen: Markus 13:32. *Maar van die dag en die ure weet niemand, noch de engelen, die in de hemel zijn, noch de Zoon, dan de Vader.* Matth. 25:13. *Zo waakt dan; want gij weet de dag niet, noch de ure in dewelke de Zoon des mensen komen zal.* Lukas 21:35. Gelijk een strik zal hij komen over al degenen, die op de gehele aardbodem gezeten. Hand. 1:7 ... *Het komt u niet toe, te weten de tijden of gelegenheden, die de Vader in Zijn eigen macht gesteld heeft.*

Er zijn ten allen tijde nieuwsgierige en vermete mensen geweest, die onderstaan hebben, de tijd uit te rekenen en te zeggen, wanneer het oordeel komen zal. Maar zij zijn alleen door de tijd beschaamd gemaakt. Een Joodse fabel is nog overig, welke uit het eerste vers van Genesis oordeelt, dat de wereld zes duizend jaren zal staan, omdat in dat vers de Hebreeuwse letter *aleph* zes maal gevonden wordt, welke de eerste letter van Pla Elef duizend is. Doch los fundament, los gebouw.

Daar zijn nog vele zaken te gebeuren.

Doch de Heere, die ons de nette tijd verborgen heeft gehouden, heeft ons nochtans verscheiden tekenen in zijn Woord gegeven, die de komst van Christus ten oordeel moeten voorgaan, van welke sommigen al merendeels vervuld zijn. Zoals de kracht van verleiding door vele ketterijen en valse profeten, de afval, vreselijke oorlogen, aardbevingen, watervloeden, hongersnoden, gruwelijke vervolgingen en verdrukkingen van de kerk, algemene zorgeloosheid en goddeloosheid, de verkondiging van het Evangelie over de gehele wereld, de openbaring van de antichrist.

Maar daar zijn nog zaken, die voor Christus' komst ten oordeel te vervullen staan. Als:

1. **De verwoesting van de stad Rome, de troon van het beest. Openb. 16:13. De naaktuitkleding, verlating en verachtelijke nederwerping van de hoer van Babel. Openb. 17:16. En de uitroeiing van haar rijk, Openb. 18 en Openb. 19.**
2. **De bekering van de gehele Joodse natie tot de erkenning dat Jezus is de Messias. Rom. 11.**
3. **De duizendjarige heerlijke staat van de kerk op aarde.**
4. De daarop volgende opstand van Gog en Magog, Openb. 20. Als die de legerplaatsen van de heiligen zullen omringen en hen tot het alleruiterste zullen benauwd hebben; dan zal de Heere Jezus schielijk ten oordeel komen.

Waaruit af te leiden is, dat de dag des oordeels nog zo nabij niet is. Maar ieders dag naakt, en zo als de dood de mens laat, zal de dag des oordeels hem vinden. Andere tekenen zullen de komst van Christus vergezelschapen, als *het teken van de Zoon des mensen*, 't welk alsdan in de hemel verschijnen zal, Matth. 24:30. Wat dit voor een teken is, wordt niet gemeld, en zo is daarvan niets vast te stellen. Sommigen menen, dat het de komst van Christus zelf zal zijn. Anderen het stellen van een heerlijke troon, waarvan Matth. 25:31. Anderen een buitengewone en heerlijke glans. Anderen het groot geluid van de laatste bazuin. De bijgelovige papisten menen, dat het een groot en heerlijk kruis zal zijn; doch 't is wat het is, 't zal iets zijn, waarbij de levenden zullen bekennen en zeggen: *daar komt de Rechter ten oordeel; daar is nu het einde.*

De tijd hoe lang het duren zal, is ook onbekend.

XVIII. De tijd hoelang dit oordeel zal duren, is mede onbekend. 't Is uit het gezegde wel af te leiden dat het niet een stomme vertoning zal zijn, en dat maar voor de tijd van één of enige uren, of voor een dag, gelijk sommigen zich verbeelden. Maar dat het al zeer lang zal duren, en of het duizend jaren of twee langer of korter zal duren, als het werk zo veel vereist, daar zal geen haast zijn; de gelovigen zijn dan alreeds in heerlijkheid en blijdschap, en de goddelozen in zulke onverdraaglijke benauwdheid, dat zij wensen zullen van Christus' tegenwoordigheid weg te mogen zijn. Doch deze aangaande is geen tijd vast te stellen.

't Zal ontzaglijk zijn, en verschrikkelijk.

XIX. Neemt nu al het gezegde eens bij elkaar en brengt het u levendig te binnen. Christus zal komen ten oordeel. Hij zal klaarblijkelijk komen, alle oog zal Hem zien. Hij zal met een grote heerlijkheid komen. Hij zal komen als rechter om te oordelen. Hij zal alle mensen voor Zich doen komen en de goeden van de kwaden scheiden. Hij zal een ieder op het nauwste onderzoeken en al hun daden openbaar maken. Hij zal een vonnis van het leven en van de dood uitspreken naar een ieders werk. Hij zal daarop het vonnis uitvoeren en de goddelozen in de hel verstoten en de Godzaligen in de hemel geleiden.

Wat behoorde dit de goddelozen de haren te berge te doen rijzen van verschrikking; want het zal een vreselijke dag voor hen wezen! 't Is de grote en doorluchtige dag, Hand. 2:20. *Die dag komt, brandende als een oven; dan zullen alle hoogmoedigen, en al wie goddeloosheid doet, een stoppel zijn, en de toekomstige dag zal ze in vlam zetten, zegt de Heere der heerscharen, Die hun noch wortel, noch tak laten zal, Mal 4:1. Dan zal hun wedervaren, 't geen staat, Jes. 33:14, De zondaren te Sion zijn verschrikt; beving heeft de huichelaars aangegrepen; zij zeggen: wie is er onder ons, die bij een verterend vuur wonen kan? Wie is er onder ons, die bij een eeuwige gloed wonen kan?* Dan zullen zij zeggen tot de bergen en tot de steenrotsen: valt op ons, en verbergt ons van het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit, en van de troon des

Lams. *Want de grote dag zijns toorns is gekomen, en wie kan bestaan?* Openb. 6:16, 17. 't Is te verwonderen, dat mensen, die zo begerig zijn om toekomstige dingen te weten, en zo zorgvuldig zijn om voor de oude dag, voor hun kinderen en kindskinderen voorraad op te doen en, zo zij kunnen, schatten te vergaderen, nochtans zo zorgeloos zijn over deze grote en vreselijke dag; zij zijn in hun geweten overtuigd van zonden, en zo zij naar hun geweten een weinig luisteren wilden, zij zouden zich de wraak doen vrezzen. Maar deze dag heeft in veler harten geen indruk, zij willen er niet aan denken en in de verbeelding van die denzelven beschouwen, zij slaan het in de wind, alsof die dag hun minder overkomen zou, als zij er niet om denken. De duivelen sidderen voor deze dag, een Felix wordt zeer bevreesd, als hij Paulus hoort spreken van het toekomstige oordeel. Maar wie wordt door de schrik des Heeren bewogen tot het geloof? 't Is een droevig voorteken, als iemand in zonden leeft en nochtans niet beeft voor dit grote oordeel.

Voor de goddelozen.

XX. u zorgelozen, ongevoeligen, in zonden gerusten; u vleselijken, aardsgezinden, in de aarde wroetende mollen; gij ontuchtigen, hoereerders, overspelers, gij hovaardige pronkers en pronksters; gij spelers, dronkaards, dobbelaars; gij leugenaars, achterklappers; gij huichelaars en geveinsden; gij ongehoorzame verwerpers van het Evangelie, hoort en merkt op: *hoe meent gij, dat het u gaan zal?*

Ik verzeker u, u zult voor het oordeel komen, dezelfde, die u nu bent. U zult de Heere Jezus in heerlijkheid zien, als uw Rechter, zitten op de troon van Zijn heerlijkheid. U zult geroepen worden: *Adam, waar zijt gij? Wat hebt u gedaan?*

Daarop zult u bevende voor de dag komen, daar zal de historie van uw leven en van alle uw heimelijke en openbare zonden u worden voorgelezen. Daarop zult u verstommen. De Rechter zal u in gramschap aanzien en in toorn aanspreken: *gij vervloekten!* De Godzaligen zullen u in verachting aanzien en uw verdoemenis goedkeuren. Dit alles zult u lange tijd moeten verdragen, in de uiterste benauwdheid en 't zal u onverdraaglijk zijn, dat diegenen, die u nu veracht, dan in heerlijkheid zullen zijn, en u zullen oordelen.

Daarop zal dan de eeuwige wegstoting volgen in de poel, die van sulfer brandt, daar weinig is der ogen, en knersing der tanden, daar de rook uwer pijniging zal opgaan tot in alle eeuwigheid, daar uw worm van het geweten, die u razend zal bijten, nooit zal sterven, dat u de dood zult zoeken zonder vinden, daar u in onlijdelijke wanhoop uw tong van smart zult kauwen.

Dit zal u overkomen, en waar dan heen? Alle genade is u ontzegd, alle schuilplaatsen zijn u ontnomen, alle verkwikking en verandering en verademing houden op, alleen uw smarten naar ziel en lichaam hebben geen einde. Och! dat wij door de schrik des Heeren u tot het geloof konden bewegen en dat wij u door vreeze mochten behouden! Want nu is nog de toorn te ontvluchten, omdat u Christus, de Weg, de Waarheid en het Leven, door het Evangelie nog wordt aangeboden. Bekeert u dan nu en gelooft in de Heere Jezus, en u zult zalig worden.

De almachtige God doe u nu tot de Heere en zijn goedheid al bevende komen, opdat u in die dag met grote vrijmoedigheid en blijdschap moogt staan voor de Zoon des mensen, als Hij in Zijn heerlijkheid zal komen!

Tot vertroosting van Godzaligen.

XXI. Maar gij, gelovigen, die nu Jezus zoekt tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, vreest u voor de toekomst des Heeren niet. Maar verlangt er naar en ziet ze al reikhalzende met blijdschap tegemoet, hebt zijn verschijning lief, 2 Tim. 4:18. *Weest*

gij lankmoedig, versterkt uw harten; want de toekomst des Heeren genaakt. Jak 5:8. Troost u elkaar met de belofte van Zijn toekomst. 1 Thess. 4:16-18. *En heft u uw hoofden omhoog, want uw verlossing is nabij,* Lukas 21:28. En zou u niet? want:

1. Dan zal onze Heere Jezus verheerlijkt worden voor het oog van alle mensen, engelen en duivelen. Hij, die zo vernederd is geweest, toen Hij op aarde verkeerde, die toen was een Man van smarten, verzocht in alle ellenden, veracht en versmaad van 't volk, die onder het gevoel van Gods toorn en bespotting van mensen aan het kruis stierf; die nu, waar Hij gepredikt wordt, zo weinig gerekend, ontzien en gevreesd wordt. Maar smadelijk van de wereld wordt verworpen en in zijn leden wordt bespot en vervolgd; die Jezus zal dan in heerlijkheid gezien worden, zittende op de troon van Zijn heerlijkheid, als Rechter van allen. Daarom verblijdt u, liefhebbers van de Heere Jezus, en verlangt naar die dag, omdat uw Jezus zal verheerlijkt worden in alle Zijn heiligen, en wonderbaar worden in allen, die geloven, 2 Thess. 1:10.
2. Die dag zal u een dag van grote verkwikking zijn, 't is een dag van verkoeling, Hand. 3:19. Een dag van verlossing van al uw ellenden. Lukas 21:28, Een dag van verwelcoming en van de bruiloft, Matth. 25:6, Een dag van de kroning, 2 Tim.4:8.
3. Dan zullen de goeden en de kwaden van elkaar gescheiden worden; nu zijn zij tot uw smart in de kerk onder elkaar vermengd. Maar dan zult ... *gij zien het onderscheid tussen de rechtvaardige en de goddeloze, tussen die, die God dient, en die, die Hem niet dient,* Mal 3:18. Dan zullen de Godzaligen allen en alleen bij elkaar staan aan Christus' rechterhand, niet één goddeloze of geveinsde zal daaronder kunnen komen. Maar die zullen allen bij elkaar gesteld worden ter linkerhand van de Rechter.
4. Dan zult u de rechtvaardige wraak zien over alle goddelozen en verdrukkers van de kerk, dan zal Hij met vlammend vuur wraak doen over degenen, die God niet kennen, en over degenen, die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn.
5. Dan zal Hij u belijden voor de engelen en alle mensen, dat Hij u liefheeft, dat Hij uw Borg is en voor al uw zonden heeft voldaan, dat u bent een erfgenaam van het eeuwige leven. O, hoe groot zal alsdan uw heerlijkheid zijn, als u daar van die grote Rechter voor zijn bruid zult erkend worden en van Hem zult ingeleid worden in het huis van Zijn Vader, waarin niet dan licht, heerlijkheid, heiligheid en blijdschap is. Daarom, heft uw hoofden uit al uw droefenissen op en verheugt u. *Nu een weinig tijd (zo het nodig is) bedroefd zijnde door menigerlei verzoeken; opdat de beproeving uws geloofs, die (te weten beproeving) veel kostelijker is dan van het goud, dat vergaat en door het vuur beproefd wordt, bevonden worde te zijn tot lof, en eer, en heerlijkheid, in de openbaring van Jezus Christus,* 1 Petrus 1:6, 7.

Bestrafing.

XXII. 't Is een beklaglijke zaak, dat de gelovigen zich zo weinig verblijden over de komst van Christus ten oordeel en zich daarmee zo weinig kunnen troosten in hun tegenwoordige ziel- en lichaamswederwaardigheden. En vraagt u, *van waar dit komt?* Ik antwoord.

- a. 't Komt van een verkeerde bevatting, alsof het heerlijker voor de Heere Jezus en voor de kerk en voor u zou zijn, als het nu in dit leven geschiedde, en alsof het in de dag des oordeels niet zo groot zal zijn.

- b. 't Komt van 't ongelooft, omdat u vreest, dat u geen kind van God bent en dat ge u wel aan de linkerhand alsdan mocht bevinden. O, dat altijd twijfelen aan zijn staat, daar men zo vele redenen heeft om de genade te erkennen. Want is het schadelijk, dat men in de grond wel gelovende overgebracht te zijn en leven te hebben, evenwel uit die staat als een kind Gods, als een mede-erfgenaar van Christus, niet werkt en zich in die staat niet verblijdt.
- c. 't Komt van de zwakheden van het historische geloof; men gelooft wel stilletjes, dat, ja de Heere Jezus ten oordeel zal komen, maar was het historisch geloof sterker, het zou u die dag als voor uw ogen en als nu tegenwoordig stellen, en u zou het beginsel van die bewegingen, die u alsdan zult hebben, gewaar worden.
- d. 't Komt van achteloosheid; u blijft te veel in 't aardse met uw gedachten, u wilde hier met Petrus wel tabernakelen maken, 't werkt al om hier naar lichaam en ziel uw genoeg te bekomen. Daarom laat men zijn gedachten zo weinig over het toekomstige gaan, alsof dat niet zo beminnelijk was; als men niet veel op die grote en doorluchtige dag met zijn gedachten maalt, die stelt tot zijn vertroosting, blijdschap en heerlijkheid, als men anderen niet veel troost met die woorden, geen wonder dan, dat men daarvan zulke grote gedachten en daarnaar zoveel verlangen niet kan hebben.
- e. 't Komt van gebrek aan liefde tot Christus, had u meer liefde tot Christus' heerlijkheid, en had u meer liefde tot het zien van Jezus in zijn heerlijkheid en tot bij uw Bruidegom te zijn, 't hart zou daar meer op denken en meer daarnaar verlangen.

Opwekking.

XXIII. Omdat de Heere Jezus zal komen ten oordeel:

- a. maakt dan uw rekening klaar, ziet uw schulden over en legt de voldoening van Christus daartegenover, en tracht door geloof dezelve ondertekend te krijgen met het bloed van de Heere Jezus.
- b. Versiert u tegen die tijd met een heerlijk bruiloftskleed, 't welk is de gerechtigheid van de Heere Jezus, opdat gij, met de kleren van het heil bekleed zijnde en de mantel van de gerechtigheid hebbende omgehangen, in Hem u volmaakt en de gerechtigheid Gods moogt zien, en alzo met vrijmoedigheid die dag moogt verwachten.
- c. Waakt, opdat die dag u niet onverwacht overkome, voorziet uw lampen met olie, houdt de lendenen opgeschort en de kaars brandende, Lukas 12:35. En verwacht al biddende de komst van de Bruidegom. Waakt dan te alle tijd, biddende, dat u moogt waardig geacht worden te ontvluchten al deze dingen, die geschieden zullen, en te staan voor de Zoon des mensen, Lukas 21:36.
- d. Werkt nu en zijt overvloedig in de oefeningen van deugden; *Want zalig is die dienstknecht, welke zijn heer, komende, zal vinden alzo doende*, Matth. 24:46. Nu moet u oefenen, wilt u dan horen: *Komt, gij gezegenden ... Want ik ben hongerig geweest, en u hebt Mij te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest en gij hebt Mij te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling en gij hebt Mij geherbergd; Ik was naakt, en u hebt Mij gekleed; Ik ben ziek geweest, en gij hebt Mij bezocht; Ik was in de gevangenis, en gij zijt tot Mij gekomen*. Matth. 25:34-36.

Van de voleinding der wereld.

XXIV. Als nu de goddelozen in de hel voor eeuwig zullen opgesloten zijn en de Rechter met zijn uitverkorenen in de hemel zullen zijn ingegaan, dan zal de wereld vergaan. Ten tijde van Noach is de eerste wereld, nadat zij omtrent zestien honderd zes en vijftig jaren bestaan had, door het water vergaan, van welke de historie beschreven wordt, Gen. 6, 7, 8. De Heere heeft beloofd en gezworen, dat de wereld niet meer door het water zal vergaan, en heeft, tot bevestiging van die, de regenboog tot een teken gesteld, Gen. 8:21, 22; Gen. 9:9-17; Jes. 54:9. Doch al zal de wereld niet meer door water vergaan, zo zal zij nog eens vergaan met al wat er in is: Psalm 102:26, 27. *Gij hebt voormaals de aarde gegrond en de hemelen zijn het werk Uwer handen. Die zullen vergaan, maar u zult staan blijven, en zij allen zullen als een kleeed verouden; Gij zult ze veranderen als een gewaad, en zij zullen veranderd zijn.*

De hemelen en de aarde zullen door vuur vergaan: 2 Petrus 3:7, 10, 12 *Zij worden ten vure bewaard tegen de dag des oordeels en de verderving van de goddeloze mensen ... In welke dag de hemelen met een gedruis zullen voorbijgaan, en de elementen branden zullen en vergaan, en de aarde en de werken, die daarin zijn, zullen verbranden.. In welke dag de hemelen, door vuur ontstoken zijnde, zullen vergaan, en de elementen, brandende, zullen versmelten.* Niet ten opzichte van de stoffelijkheid, maar hoedanigheden.

XXV. Vraag: *Of het gebouw van hemel en aarde vernietigd zal worden dan of zij door het vuur gezuiverd zijnde, in hun eerste zuiverheid, schoonheid en heerlijkheid hersteld zullen worden?*

Hierover zijn de gevoelens verscheiden; sommigen willen het eerste, anderen het tweede. 't Is geen punt om daarover te twisten. Wij achten, dat de hemel en aarde gezuiverd in hun eerste luister hersteld zullen worden. De redenen zijn deze:

Bewijs 1.

Hand. 3:21. *Welke de hemel moet ontvangen tot de tijden van de wederoprichting aller dingen.* Deze tijd is geen andere dan de komst van Christus ten oordeel, wij verwachten Christus voor die dag niet uit de hemel; in het duizendjarige rijk zullen alle dingen niet weer opgericht worden, de verdorvenheden en zonden zullen blijven, zolang als de wereld staat. Deze tijd van Christus' komst ten oordeel wordt genoemd de tijd van de wederoprichting van alle dingen; alle dingen zijn niet de mensen. Maar, gelijk wij boven uit Petrus hebben gezien, hemel en aarde en alles, wat er in is, die alle, zegt de apostel, zullen wederom opgericht worden, zo zullen zij dan ten opzichte van hun stoffelijkheid blijven en alleen in opzichte van hun hoedanigheden veranderd worden.

Bewijs 2.

XXVI. Rom. 8:19-23, *Want het schepsel, als met opgestoken hoofde, verwacht de openbaring der kinderen van God. Want het schepsel is der ijdelheid onderworpen, niet gewillig, maar om diens wil, die het der ijdelheid onderworpen heeft; op hoop, dat ook het schepsel zelf zal vrijgemaakt worden van de dienstbaarheid van de verderfenis, tot de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen van God. Want wij weten, dat het gehele schepsel te samen zucht en tezamen als in barensnood is tot nu toe. En niet alleen dit, maar ook wij zelf, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelf, zeg ik, zuchten in ons zelf, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk*

de verlossing onzes lichaams. Door *dit schepsel*, gehele schepsel, kunnen de gelovigen niet verstaan worden, veel minder de apostelen alleen in tegenstelling van de andere gelovigen; want niet alleen hadden de apostelen de eerstelingen des Geestes, maar ook alle gelovigen, en zij allen zijn de eerstelingen aller schepselen, Jak 1:18. Dat de gelovigen door het schepsel niet verstaan worden, blijkt.

- (1) Omdat er is een uitdrukkelijke tegenstelling tussen het schepsel en de gelovigen, het schepsel verwacht de openbaring van de kinderen van God. Het schepsel is niet voor zichzelf en zijn schuld van de ijdelheid onderworpen, maar door eens anderen, namelijk, de schuld van de mensen, om welke God het aardrijk vervloekt heeft, Gen. 3:17 Gen. 5:29. En de gelovigen zijn met alle mensen door hun eigen schuld aan de ijdelheid onderworpen. Wederom vers 23, *Niet alleen dit maar ook wij.* Zo is er dan een onmiddellijke tegenstelling tussen het schepsel en de gelovigen, en dus zijn de gelovigen het schepsel niet, noch ook de apostelen, omdat de apostelen aan de ijdelheid onderworpen waren, niet door de schuld van de gelovigen, maar gelijk alle gelovigen door hun eigen schuld.
- (2) Nooit worden of apostelen of de gelovigen het schepsel noch het gehele schepsel genoemd, ieder gelovige wordt wel *een nieuw schepsel* genoemd, 2 Kor. 5:17. Maar dat is ten opzichte van hen zelf, zoals zij tevoren waren. Want nergens worden zij volstrekt en op zichzelf of in tegenstelling van anderen *het* schepsel, het gehele schepsel genoemd. Maar anderen worden schepselen genoemd in tegenstelling van de gelovigen: Jak 1:18 ... *opdat wij zouden zijn als eerstelingen Zijner schepselen.* Ziet ook, Markus 13:19; Rom. 1:25; Rom. 8:39; Hebr. 4:13. Zo is dan het schepsel niet de gelovigen, maar het gebouw van hemel en aarde. Dit schepsel is tegen zijn natuur van de ijdelheid onderworpen en moet de zondige mens dienen. Dit schepsel zal van de dienstbaarheid vrijgemaakt worden. Dit schepsel wordt door een figuurlijke manier gezegd te zuchten, te hopen (gelijk het wordt gezegd, te juichen, de handen samen te klappen) op de vrijmaking en tot vrijheid hersteld te worden, op zijn wijze, gelijk de kinderen van God alsdan in vrijheid van de heerlijkheid gesteld zullen worden. Zo zal dan het gebouw van hemel en aarde in stoffelijkheid niet vernietigd worden, maar blijven.

Bewijs 3.

XXVII. Hebr. 1:11, 12, *Dezelve zullen vergaan, maar Gij blijft altijd, en zij zullen allen als een kleed verouden; en als een dekkleed zult Gij ze ineen rollen, en zij zullen veranderd worden.* Dat veroudt, dat ineengerold wordt, dat veranderd wordt, dat blijft in wezen, ook betekent vergaan niet vernietigd worden. Maar in staat en hoedanigheden veranderd worden; zo zegt men, dat mensen vergaan zijn, als zij in de zee smoren, en zo zegt de apostel Petrus, dat de eerste wereld vergaan is, daar zij nochtans in stoffelijkheid is gebleven.

Bewijs 4.

XXVIII. 2 Petrus 3:6, 7, 10-13, *Door welke de wereld, die toen was, met het water van de zondvloed bedekt zijnde, vergaan is. Maar de hemelen, die nu zijn, en de aarde worden ten vure bewaard ... Zullen met een gedruis voorbij gaan ... Zullen branden ... Verbranden ... Vergaan ... Versmelten ... Maar wij verwachten, naar Zijn belofte, nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont.* Doet hierbij, Openb. 21:1, *En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde; want de eerste hemel en de eerste aarde was voorbijgegaan; en de zee was niet meer.*

- a. Al deze uitdrukkingen geven wel een wonderlijke verandering te kennen, maar niet een vernietiging, al wat in de wereld vergaat, verbrandt, versmelt, blijft ten

opzichte van de stof in wezen, de staat, de hoedanigheden worden veranderd, het wordt in zijn elementen ontdaan. Maar 't wordt in de stoffelijkheid niet vernietigd; zodat men uit die uitdrukkingen niet besluiten kan, dat hemel en aarde vernietigd zullen worden.

- b. De eerste wereld is vergaan, doch daarom niet vernietigd. Na dat vergaan, zal er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zijn. Nu weten wij, dat hetgeen vernieuwd wordt, gezegd wordt nieuw te zijn, Joh. 13:34 Gal. 6:15. Daar zal dan een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zijn, dat kan niet ontkend worden; hoe zal die nieuwe komen, zal er een opnieuw geschapen worden? Dat staat in de Bijbel niet. Zo zal dan de hemel en aarde, die nu is, in stoffelijkheid blijven en in staat en hoedanigheden vernieuwd en alzo nieuw zijn. Van de zee alleen staat er een andere uitdrukking, dat die niet meer zal zijn; of dat, in stoffelijkheid of hoedanigheden zal zijn, laten wij onbeantwoord. 't Geen hiertegen ingebracht wordt, zijn de spreekwijzen, boven gemeld en beantwoord.

Nieuwsgierige vragen niet te beantwoorden.

XXIX. De nieuwsgierige mens stelt hieromtrent vele vragen voor. Of God dan nieuwe mensen, beesten, bomen, enz. zal scheppen, en dat die mensen het beter zullen maken dan Adam het gemaakt heeft, en niet zullen zondigen, en dat is, 't geen daar gezegd wordt dat in die aarde gerechtigheid zou wonen? Of er dieren zullen zijn? Of daar ook dood zal plaats hebben in beesten en gewassen? Of de dieren zullen voorttellen? enz.

't Lust ons niet, op deze en diergelijke zotte vragen te antwoorden. 't Is zeker, dat hemel en aarde niet vergeefs zullen overblijven, dat ze zullen zijn tot verheerlijking van de Schepper, voor engelen en mensen, die misschien door de vlugheid van hun lichamen van de hemel naar de aarde, en van de aarde naar de hemel zich zullen kunnen bewegen. En gelijk de engelen nu de hemel niet missen, als ze op de aarde zijn, zo zullen de gelovige verheerlijkten ook de hemel, en de gemeenschap met God niet missen, al kwamen ze op aarde, en zagen de werken Gods aldaar, zij konden dan God daarin zowel verheerlijken, als de engelen, toen God hemel en aarde schiep, Job 38.

Laat ons maar trachten een erfgenaam te zijn van God, en een mede-erfgenaam van Christus, en door de hoop van de erfenis verwakkerd te worden tot een Godzalige wandel, en deze aarde met al dat er in is, laten voor de goddelozen, als hun deel. *Hebt de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is ... De wereld gaat voorbij, en haar begeerlijkheid. Maar die de wil van God doet, blijft in van de eeuwigheid*, 1 Joh. 2:15, 17. *Omdat dan deze dingen alle vergaan, hoedanig behoort u te zijn in heilige wandel en Godzaligheid! Verwachtende en haastende tot de toekomst van de dag Gods*, 2 Petrus 3:11, 12.

Hoofdstuk 60

Van de Eeuwige Heerlijkheid.

I. Als de Heere Jezus het oordeel voleindigd en de godlozen in de hel zal geworpen hebben, dan zal Hij de uitverkorenen inleiden in de eeuwige heerlijkheid, Psalm 73:24. In het huis des Vaders, in 't welk vele woningen zijn, Joh. 14:2, 3. In het huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen, 2 Kor. 5:1. In de derde hemel, het paradijs, 2 Kor. 12:2, 4. In de stad, die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is, Hebr. 11:10. In de vreugde des Heeren, Matth. 25:21. In het hemels Koninkrijk, 2 Tim.4:8. En Hij zal hun geven het eeuwige leven, Joh. 10:28. En hun opzetten de kroon der rechtvaardigheid, 2 Tim.4:8. De kroon des levens, Jak 1:12. En zal hen stellen in 't bezit van de onverderfelijke, onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemel bewaard wordt, 1 Petrus 1:4. En zij zullen genieten 't geen de Heere Jezus voor hen verworven en gebeden heeft: Joh. 17:24. *Vader! Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt; opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.*

Heeft God in de derde hemel bereid.

II. De alleen almachtige, wijze en barmhartige God heeft de derde hemel zelf gebouwd, Hebr. 11:10. Heeft dit koninkrijk van de grondlegging van de wereld voor zijn gezegenden bereid, Matth. 25:34. Hij heeft hen van de beginne verkoren tot zaligheid, 1 Thess. 2:13. Hij heeft Zijn Zoon in de wereld gezonden, om zijn volk zalig te maken, Matth. 1:21. Het is Zijn welbehagen hun het Koninkrijk te geven, Lukas 12:32. *Uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid*, Rom. 11:36. De Zoon, onze Heere Jezus Christus, heeft de zaligheid voor de uitverkorenen verdiend en verworven. *De genadegift Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Heere*, Rom. 6:23 ... Hij is de Overste Leidsman hunner zaligheid, Hebr. 2:10. Hij kan volkomen zaligmaken, Hebr. 7:25 ... Hij stelt Zijn leven voor de schapen, en geeft hun het eeuwige leven, Joh. 10:15, 28. Daarom draagt Hij de Naam van Zaligmaker. De mens doet er nietmetal toe, die wordt daartoe geleid en opgenomen: Psalm 100:3 ... Hij heeft ons gemaakt (en niet wij) zijn volken de schapen van zijn weide. 2 Tim.1:9. *Die ons heeft zalig gemaakt, en geroepen met een heilige roeping; niet naar onze werken, maar naar Zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der eeuwen*. Daarom: *Niet ons, o Heere! niet ons, maar uw Naam geef ere, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wille*, Psalm 115:1.

Voor de uitverkorenen.

III. Die, welke de zaligheid zullen deelachtig worden, zijn de uitverkorenen, de verordineerden: Rom. 8:30. Die Hij tevoren verordineerd heeft ... deze heeft Hij ook verheerlijkt. 't Zijn de gezegenden des Vaders: Matth. 25:34. *Komt, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft dat Koninkrijk*. 't Zijn die aan Christus van de Vader gegeven zijn: Joh. 17:24. *Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt*. 't Zijn de gelovigen: Joh. 3:36. *Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven*. Deze alleen, en al dezen zullen genietters van de zaligheid zijn.

In welke de een meerder, de ander minder trap van heerlijkheid zal hebben.

IV. Hierover is de vraag: *Of de een in de hemel een meerder trap van heerlijkheid zal hebben dan de ander?*

Sommigen denken neen, anderen achten dat er onderscheidene trappen zullen zijn. Wij zeggen, dat alle verheerlijkten vol zullen zijn van zaligheid, tot overlopens toe, zo veel als ze houden kunnen, zodat er geen begeerte naar meer zal zijn, of zal kunnen zijn. Verloochening heeft hier geen plaats. Zij allen zullen Gods aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, en verzadigd worden met zijn beeld, als zij zullen opwaken, Psalm 17:15. Maar gelijk het ene vat meer vatten kan dan het andere, al zijn ze allen vol, zo achten wij dat ook de een uitmunten zal in heerlijkheid boven de anderen, doch niet om hun verdiensten, gelijk de papisten willen, waarin zij de maagden, monniken, leraren en martelaars zeggen hier uit te munten in verdiensten, daarom ook daar zullen uitsteken. Maar naar Gods vrije genade, in heerlijkheid verheffende, die veel tot een getuigenis voor zijn Naam gedaan, of geleden hebben. Dit blijkt:

Bewijs 1.

V. Dan. 12:3, *De leraren nu zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwig.* De profeet zegt vers 2, wat alle gelovigen gelijk zullen deelachtig zijn; namelijk, het eeuwige leven, en daarop wordt vers 3 de onderscheiding gemaakt van de leraren en diegenen, welke veel hebben toegebracht tot de bekering van de mensen, en gezegd, dat die bijzonder zullen blinken als de glans des uitspansels en als de sterren.

Bewijs 2.

1 Kor. 15:41, 42, *Een andere is de heerlijkheid der zon, en een andere is de heerlijkheid der maan, en een andere is de heerlijkheid der sterren: want de ene ster verschilt in heerlijkheid van de andere ster.* Alzo zal ook de opstanding van de doden zijn. De apostel geeft niet alleen te kennen, dat dezelfde lichamen andere hoedanigheden zullen hebben, maar dat ook de hoedanigheden verscheiden zullen zijn in de personen, de een heerlijker dan de ander, gelijk er verscheidenheid van glans is in de zon, maan en sterren, en ook de sterren onder elkaar verschillen in glans.

Bewijs 3.

2 Kor. 9:6, *Die spaarzaamlijk zaait, zal ook spaarzaamlijk maaien; en die in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaien.* Dat is geen belofte voor dit leven; want dat geschiedt niet altijd, maar het ziet op het eeuwige leven, en 't blijkt ook uit Gal. 6:8, waar de apostel zegt: die in de Geest zaait, zal uit de Geest het eeuwige leven maaien. Spaarzaamlijk is een tegenstelling met zegening, betekent geen gebrek, maar meerder en minder.

Bewijs 4.

Lukas 19:12-19. vers 13, *Geroepen hebbende zijn tien dienstknechten, gaf hij hun tien ponden, en zei tot hen: doet handeling, totdat ik kom.* vers 17, *Heb macht over tien steden.* vers 19. *Wees over vijf steden.* Hier wordt niet alleen voorgesteld de vergelding van de getrouwe dienaren, niet alleen in 't gemeen dat er vergelding is, gelijk Matth. 25:21, 23, maar ook die trap van beloning naar ieders winst, 't welk figuurlijkerwijze door heersen over tien en vijf steden wordt uitgedrukt.

Bewijs 5.

1 Kor. 3:8, *Maar een ieder zal zijn loon ontvangen naar zijn arbeid.* Hier is geen tegenstelling tussen getrouwen en ontrouwen, tussen goeden en kwaden, en van die wordt niet gezegd, dat de goeden beloond en de kwaden bestraft zullen worden. Maar de apostel spreekt alleen van getrouwe dienaren, van Paulus en Apollos, en verhaalt hun beider werk, de een plant, de ander maakt nat, zijnde 't planten van de kerk op een plaats meer werk, dan het toedienen van 't geen tot derzelve wasdom dient, en verklaart dat ze wel beiden tot de wasdom niets kunnen doen, maar dat nochtans ieder naar zijn meerder of minder werk beloond zou worden.

Bewijs 6.

Matth. 8:11, *Velen ... zullen met Abraham en Izak, en Jakob aanzitten in het koninkrijk der hemelen.* Lukas 16:22, En het geschiedde dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in de schoot van Abraham. Matth. 19:28, ... *Wanneer de Zoon des mensen zal gezeten zijn op de troon van zijn heerlijkheid, dat gij ook zult zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls.* Hier wordt gesproken van de hemel; want Abraham, Izak en Jakob zijn in de kerk op de wereld niet; Lazarus genoot de aanzitting met Abraham, nadat hij gestorven was, en de apostelen zouden op twaalf tronen zitten, als Christus op de troon van zijn heerlijkheid zou zitten. Na deze tijd zou daar onderscheid zijn tussen Abraham, Izak en Jakob, en tussen die velen, die met hen zouden aanzitten, tussen Abraham en Lazarus, tussen de apostelen en de andere gelovigen, dat die op twaalf tronen zouden zitten, dat van de anderen in deze plaats niet gezegd wordt; daaruit blijkt dan de verscheidenheid van trap in de heerlijkheid.

Tegenwerping 1.

VI. Matth. 20:8, 9, *Roep de arbeiders, en geef hun het loon, beginnende van de laatsten tot de eersten. En als zij kwamen, die ter elfder ure gehuurd waren, ontvingen zij ieder een penning. En de eersten komende, meenden dat zij meer ontvangen zouden; en zij zelf ontvingen ook elk een penning.* Ziet hier is het loon gelijk voor degenen, die veel of weinig gearbeid hadden. Dus zijn er geen trappen in de hemel.

Antwoord.

- a. Hier is het oogmerk te tonen, dat de beloning niet naar verdiensten, maar uit vrije genade geschiedt.
- b. Door de penning wordt het eeuwige leven niet verstaan, want daar zijn gene, die een boos oog hebben, en die murmureren.

Tegenwerping 2.

Alle gelovigen hebben even groot deel aan dezelfde verkiezing, voldoening van Christus, de rechtvaardigmaking, aanneming tot kinderen, en stelling tot erfgenamen, en Dus dan ook even groot deel aan de heerlijkmaking; waaruit dan blijkt dat er geen trappen van heerlijkheid zullen zijn.

Antwoord.

Dit gevolg is krachteloos; want op dezelfde grond kan men besluiten, dat ze dan allen even groot deel aan de heiligmaking moesten hebben, dat de ervaring en de Schrift leert zo niet te zijn. Maar dat er in dit leven zijn vaders in Christus, en jongelingen, en kinderen. En gelijk er trappen zijn in dit leven, in genade en werk, zo dan ook in de beloning. Doch de minste zal tot overloeps toe vol zijn, en zoveel heerlijkheid en zaligheid eeuwig genieten, als hij houden kan. Doch dit moet evenwel een aansporing zijn, om veel voor Christus te doen en te lijden.

Ook zal er kennis van elkaar zijn.

VII. Nog is er een bedenking: *Of men in de hemel elkaar zal kennen?*

Antwoord. Alhoewel de kennis niet zal zijn als hier, en met lichamelijke betrekking en genegenheden vergezelschap, zo achten wij, dat de leraren de lidmaten, de lidmaten de leraren, de man de vrouw, de vrouw de man, de ouders de kinderen, de kinderen de ouders, de bloedverwanten en hier bekenden elkaar zullen kennen. Dat allen die in de Bijbel geroemden, en allen die in de heerlijkheid uitmunten, van allen gekend zullen worden, en verder, dat allen in de hemel van allen en een ieder gekend zullen worden, en door openbaring Gods, en door de eeuwige omgang met elkaar, daar zal niemand vreemdeling zijn, of als zodanig van iemand aangezien worden, want men zal het geheugen niet verloren hebben. Onkunde is zwakheid, en daar zal geen onvolmaaktheid zijn; de gemeenschap zal daar volmaakt met elkaar zijn, en dus niet blindelings, maar met kennis. Ik acht dat men de wegen, die de Heere een ieder geleid heeft, elkaar zal verhalen, en de volmaaktheden van God, die zich in iedere stap opdeden, met elkaar zal roemen en prijzen, zodat men niet zonder op elkaar te denken, ieder voor zichzelf alleen zal bezig zijn in de onmiddellijke beschouwing van God. Maar dat men als mensen, doch verheerlijkten, met elkaar zal verkeren, en met elkaar God verheerlijken. De discipelen kenden Mozes en Elia op de heilige berg, Matth. 17:3. De armen kennen hun weldoeners, als zij ze in de eeuwige tabernakelen zullen ontvangen, Lukas 16:9, Het missen van de zijnen zal daar geen droefheid baren, omdat alle lichamelijke betrekking en genegenheden daar ophouden, en de rechtvaardigheid van God al zowel de stof van blijdschap en verheerlijking van God zal zijn, als zijn goedheid.

En samenspraak, doch onbekend in welke taal.

VIII. Dat men aldaar zal spreken, is daaruit klaar, dat niet te kunnen spreken een onvolmaaktheid is; hoe zou men anders lofzangen kunnen zingen? Mozes en Elia spraken met Christus, 't is tot verheerlijking van God. Maar wij achten dat de verscheidenheid van de talen zal ophouden, omdat die om de zonde gekomen is. Doch welke taal daar gesproken zal worden, is onbekend. Misschien zal het zijn de taal, die Adam gesproken heeft en tot op de verwarring, zijnde bijna twee duizend jaren, de enige gebleven is, zijnde **de Hebreeuwse**. Of 't zal een taal zijn, die de hemelse zaken in haar natuur beter zal uitdrukken dan een aardse taal die doorgaans van lichamelijke zaken ontleend is. Doch 't zij wat taal het zij, de tong zal zijn tot verheerlijking van God.

De heerlijkheid is onuitsprekelijk groot.

IX. Nu komen wij tot de zaak zelf, waarin de heerlijkheid van de kinderen van God bestaat. Deze is zeer groot, en blijkt:

1. Uit de onuitsprekelijkheid; zo iemand daarvan een straaltje maar ziet, en enigszins maar smaakt, de mond zal gesloten worden, en de pen zal stilstaan, omdat hij geen woorden kan vinden om het uit te drukken, hij zal bij zichzelf beschaamd staan over de uitdrukkingen, die hij daarvan maakt, als niet overeenkomende met de zaak zelf. Als David het zou uitdrukken, hij kan er niets anders van zeggen dan: *O, hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid der mensenkinderen!* Psalm 31:20. Zo iemand er ons wat van zou kunnen zeggen, het moest Paulus zijn, die in de derde hemel was opgenomen geweest. Maar hij kan er anders niet van zeggen, dan dat hij gehoord heeft onuitsprekelijke woorden, die een mens niet is geoorloofd te spreken, dat is, onuitsprekelijke zaken, 2 Kor. 12:4. En zo iemand wat nader de zaak kon uitdrukken, zo kon toch niemand het verstaan, tenzij hij meerder hemels was. Die

onuitdrukkelijkheid en onbegrijpelijkheid moet in ons de zaligheid niet verminderen, maar moet in ons verwekken een gedachte van hoger heerlijkheid. Maar de Heere heeft nochtans zo veel van de hemel in zijn Woord geopenbaard, en aan de zielen van zijn kinderen bekendgemaakt, dat ze daaruit zo veel van de hemel kennen, dat ze daardoor alle kwellingen kunnen uitstaan, en hartelijk verlangen die zaligheid deelachtig te worden.

2. Dat moet het allerheerlijkste zijn, dat de alleen wijze en almachtige God, laat ik op menselijke wijze spreken, bij Zichzelf uitgevonden en gedacht heeft om de mens tot de van allergrootste zaligheid te verheffen, en hem met onbedenklijke heerlijkheid en zoetigheid te vervullen, en om zelf verheerlijkt te worden in zijn heiligen, en wonderbaar te worden in allen, die geloven, 2 Thess. 1:10. Daarom wordt God, Die de Schepper is van hemel en aarde Kunstenaar en Bouwmeester van de hemel genoemd: Heb 11:10. *Want hij verwachtte de stad, die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is.*

3. Zien wij aan degenen, die God tot zaligheid brengt, 't zijn Zijn kinderen; voor kinderen bewaart men het beste, grote personen geven hun kinderen grote erfenissen. Zou dan dat niet wat uitnemends zijn, dat de grote God voor zijn beminde kinderen heeft bereid? Rom. 8:17. Indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods, en mede-erfgenamen van Christus.

4. De prijs, door welke deze zaligheid voor hen verworven is, is het allerdierbaarste, 't is het dierbare bloed van Christus, de Zoon van God; om een gering geluk de mens toe te brengen, zou de Zoon van God zo veel niet hebben geleden, en daarom, hoe groot is dan niet wel de zaligheid, die door zulke dure prijs gekocht is! Heb 2:10. *Want het betaamde Hem, om Welke alle dingen zijn, en door Welke alle dingen zijn, dat Hij, vele kinderen tot de heerlijkheid leidende, de overste Leidsman van hun zaligheid door lijden zou heiligen.*

5. Doet hierbij, dat als God het allergrootste aan zijn kinderen beloven wil, dat Hij hun het eeuwige leven belooft: Openb. 2:7, 11, 17 ... *Die overwint, Ik zal hem geven te eten van de boom des levens, die in het midden van het paradijs Gods is ... Die zal van de tweede dood niet beschadigd worden ... Ik zal hem geven te eten van het Manna, dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witten keursteen, en op de keursteen een nieuwe Naam geschreven, welke niemand kent dan die hem ontvangt.* Openb. 3:5, 12, 21 ... *Die zal bekleed worden met witte kleren ... Ik zal hem maken tot een pilaar in de tempel mijns Gods, ... en Ik zal op hem schrijven de Naam Mijns Gods, en de Naam der stad Mijns Gods ... Ik zal hem geven met Mij te zitten in Mijn troon.* Openb. 21:7. *Die overwint, zal alles beërven.*

6. De zaligheid is alle hoop en troost voor de gelovigen, daardoor hebben ze alle kwellingen en wrede doden kunnen uitstaan, hiernaar hebben ze reikhalzende verlangd. Hebr. 11:26. *Achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn, dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.* Filip. 1:23 ... *hebbende begeerte om ontbonden te worden, en met Christus te zijn; want dat is zeer verre het beste.*

Uit deze allen kan men licht besluiten dat de toekomstige zaligheid onuitsprekelijk groot zal zijn. Zou u daarop niet durven aangaan, gelovigen? Zou u al het aardse om

dezelve niet blij willen verlaten, alle lijden uitstaan, alle strijden moedig ondergaan, al zag u er niet meer van dan de sluitreden u zegt? Gewis zo 't geloof maar levendig was, u had genoeg om er naar te verlangen.

Nochtans is daarvan iets geopenbaard.

X. Ik kan wel denken dat de Godzalige lezer in verlangen is om wat meerder van de zaligheid te horen, en in verwachting is, dat er nog wat bijzonders van de zaak zelf zal volgen.

Maar ik moet u zeggen, dat ik uw verlangen en verwachting niet zal kunnen voldoen. 't Is u niet om woorden, maar om de zaak zelf te doen, en die kan ik u niet geven, lichamelijke woorden kunnen dit onuitsprekelijke niet uitdrukken. Nochtans wil ik enige zaken maar noemen, of het de Heere behaagde, dat het een gelegenheid mocht zijn, dat iemand daardoor de zaak zelf in 't oog kreeg en begon te smaken. Eerst zullen wij zeggen, wat daar niet zal zijn, en dan wat daar wel zal zijn en naar lichaam en naar ziel.

Alle kwelling is buiten gesloten.

XI. Daar zal niets zijn van al hetgeen dat lichaam of ziel enige ongemakkelijkheid of onrust in dit leven aanbrengt. Geen duisterheid zal het verstand meer bedwelmen, geen zondigheid de ziel meer besmetten. De ziel zal niet meer in verlating komen, de strijd tegen vlees, wereld en duivel zal daar geen plaats meer hebben; alle droefheid, bekommring, hartzeer verdriet en vrees zal weg zijn. Er zal geen armoede, tegenloop, verdrukking, pijn, honger, of iets dat ziel en lichaam zal kwellen, meer zijn: Openb. 21:4. God zal alle tranen van hun ogen afwissen; en de dood zal niet meer zijn; noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn, want de eerste dingen zijn weggegaan. Openb. 7:16. Zij zullen niet meer hongeren, en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte.

Daar is heerlijkheid van het lichaam. In plaats van ellende zal daar alles zijn, wat de ziel en het lichaam verzadigen kan; het lichaam zal met heerlijkheid bekleed zijn, en het verheerlijkte lichaam van Christus gelijkvormig worden, Filip. 3:21. En omdat het lichaam 't gezicht, 't gehoor op een volmaakte wijze zal hebben, zo zal daar niets ontbreken, maar alles zal daar zijn, wat tot blijdschap van dezelve, en daardoor tot verheerlijking van God zal zijn. Doch wat voor 't oog, wat voor 't oor zal zijn, is voor ons verborgen. Maar in 't algemeen kunnen wij zeggen, 't zal wonderlijk, verrukkende en verblijdende zijn, 't geen daar gezien en gehoord zal worden.

De plaats.

XIII. Deze plaats van de hemel is en onbedenklijk groot en vol Goddelijke heerlijkheid, zij wordt ons figuurlijk beschreven Openb. 21, en wordt aldaar vergeleken bij het allerheerlijkste, dat op aarde bij elkaar te stellen is. *De stad lag vierkant, had twaalf poorten, iedere poort van een parel, de straat van de stad was zuiver goud, gelijk doorluchtig glas, ... en de stad behoeft de zon, en de maan niet dat zij in dezelve zouden schijnen, want de heerlijkheid Gods heeft haar verlicht, en het Lam is haar kaars*, Openb. 21:16, 21, 23.

Het gezelschap.

Het gezelschap zal ook zeer tot vervrolijking zijn. Zach. 3:7, *Ik zal u wandelingen geven onder die hier staan*. Al de heiligen, ieder in zijn heerlijkheid, beminnelijkheid en liefelijkheid, al de Godzaligen, van Adam tot op de dag van Christus, al de patriarchen, profeten en apostelen, al de martelaren en die als helden gestreden hebben

voorde waarheid, zullen met ieder, en ieder met die verkeren, spreken en met hen de Naam des Heeren loven: Openb. 7:10-12. *En zij riepen met grote stem, zeggende: de zaligheid zij onzen God, Die op de troon zit, en het Lam. En al de engelen stonden rondom de troon en rondom de ouderlingen en de vier dieren; en vielen voor den troon neer op hun aangezichten en aanbaden God, zeggende: Amen. De lof en de heerlijkheid, en de wijsheid, en de dankzegging, en de eer, en de kracht, en de sterkte zij onze God in alle eeuwigheid. Amen.*

De zaligheid bestaat.

XIV. Doch dit is het nog niet, dat de ziel, die een oneindige begeerte heeft en niet dan met het genieten van het oneindige vervuld kan worden, verzadigen kan. Dus is het nodig de ziel tot wat hogers op te leiden.

In bij God te zijn.

1. Daar zal men gedurig bij de Heere zijn. Dit is de smart in dit leven, dat men zo verre van de Heere af leeft, dit kost hun menige traan; al het verlangen, al het reikhalzen, al het vermaak is naar de gemeenschap met God: Psalm 73:23, 28. *Ik zal dan gedurig bij U zijn ... Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen.* Maar daar zal de gemeenschap én onmiddellijk én eeuwig zijn: Dit is de troost in dit leven: 1 Thess. 4:17, 18 *En alzo zullen wij altijd met de Heere wezen Zo dan, vertroost elkaar met deze woorden.* Dit was het verlangen van Paulus: Filip. 1:23 ... *Hebbende begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn. Want dat is zeer verre het beste.* Dit was de toezegging van de getrouwen Jezus: Joh. 12:26 *Waar ik ben, aldaar zal ook Mijn dienaar zijn.* Dit was zijn bede: Joh. 17:24. *Vader! Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt.* Dit wordt ons vertoond: Openb. 7:15. *Daarom zijn zij voor de troon Gods, en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op de troon zit, zal hem overschaduwen.* O hoe zoet zal het zijn, eeuwig te zitten onder het lommer van de almachtige, van de goede, van de liefhebbende, van de algenoegzame, van de vriendelijke God!

In Hem te aanschouwen.

XV. 2. De zaligheid bestaat in God te zien. God kan met de ogen van het lichaam niet gezien worden, want Hij is de Onzienlijke, 1 Tim. 6:16; Hebr. 11:27. Maar de Heere Jezus zal naar het lichaam met de ogen van het lichaam tot volle vreugde en liefde gezien worden van alle hemelingen, en dat zo, als dat de volheid van de Godheid lichamelijk, ogenschijnlijk in Hem woont, zodat in Hem de afstralingen van de goddelijke heerlijkheid gezien zullen worden. Jezus zal men zien in Zijn heerlijkheid, met Hem zal men spreken en Hij zal tot ons spreken van aangezicht tot aangezicht.

Maar God zal van een ieder gezien worden met de ogen des verstands. Nu ziet een gelovige ziel maar van ver en maar een klein straaltje, en dat als achterna, dat verblijdt de ziel wonderlijk, maar 't is een zelden uur van een korte duur, 't is ras weer weg en laat een sterk verlangen met smart vermengd na in degenen, die iets daarvan gezien en gesmaakt hebben, 't is telkens wederom: *Waarom, o Heere, staat Gij van verre; waarom verbergt Gij U in tijden van benauwdheid?* Psalm 10:1. *Hoe lang zult Gij Uw aangezicht voor mij verbergen?* Psalm 13:2. *Wanneer zult Gij tot mij komen?* Psalm 101:2. *Toon mij nu Uw heerlijkheid,* Exod. 33:18.

Maar dan zal het zijn, als de zon op 't klaarst bij de eerste morgenschemering. *Nu zien wij door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten dele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben,* 1 Kor. 13:12. Daar zal de verheerlijkte ziel Gods aangezicht in gerechtigheid

aanschouwen en verzadigd worden met zijn beeld, Psalm 17:15. Hiervan zei David, Psalm 16:11. *Verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht; liefelijkheden zijn in Uw rechterhand eeuwig.* Als God daar onmiddellijk van nabij, en op die manier, die God ons nu niet heeft geopenbaard, aan zijn kinderen zal openbaren zijn heerlijke volmaaktheden en de ziel zal doen gevoelen, dat Hij voor haar is, en de verzadigende kracht van die zal doen smaken, dan zal men eerst weten, wat het is Gods vriendelijk, heerlijk, liefhebbend heilig, verblijdend, verzadigend aangezicht te zien.

In liefde.

XVI. 3. Dit wandelen door aanschouwen zal in blote bespiegeling niet bestaan en eindigen. Maar het zal vergezelschap zijn met gemeenschap in onderlinge en volmaakte liefde. *God is liefde*, 1 Joh. 4:8. Die oneindige liefde zal de ziel omvatten en vervullen, en de ziel de warmte en zoetheit van de liefde Gods gevoelende, zal in wederliefde God ontmoeten en in de onderlinge liefde onbegrijpelijke zoetheit en blijdschap tot verzadiging toe voor eeuwig genieten. *De liefde vergaat nimmer meer*, 1 Kor. 13:8.

In heiligheid.

XVII. 4. Volmaakte liefde is volmaakte heiligheid; het verstand volmaakt God beschouwende, de wil volmaakt in de liefde en onmiddellijke vereniging God genietende, zo kan geen onvolmaaktheid plaats hebben. *Maar wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen, dat ten dele is, te niet gedaan worden*, 1 Kor. 13:10. Daar zal het beeld Gods volmaakt in ieder zijn. Ik zal verzadigd worden met uw beeld als ik zal opwaken, Psalm 17:15. Daar zal men volmaakt de Goddelijke natuur deelachtig zijn, 2 Petrus 1:4. Een ieder zal blinken in heilig sieraad als de zon, maan en sterren; deze volmaaktheid zal zich openbaren in alle omgang met de verheerlijkten, zich met allen verenigende in volmaakte liefde.

In blijdschap.

XVIII. 5. Daar zal niet zijn dan vreugde en blijdschap: Matth. 25:21 ... *ga in, in de vreugde uws Heeren.* Als de ziel volmaakt God zal aanschouwen en met de heerlijkheid des Heeren omschienen, in het licht van zijn aangezicht voor altijd zal wandelen, als God de ziel met zijn algenoegzaamheid zal vervullen, met zijn liefde omvatten en met al zijn volmaaktheden overschaduwen, hoe kan het anders zijn, of een vrede, die alle verstand te boven gaat, een zielverrukkende verwondering, een onuitsprekelijke blijdschap zal de ziel vermaken en zich in God geheel verliezen. O hoe wonderbaar zal het zijn, als men zich met alle engelen en uitverkorenen in eerbied voor de Heere zal neerbuigen en met hen zal uitgalmen het eeuwig halleluja!

Waarvan hier maar kleine voorsmaakjes.

XIX. 6. Verbeeldt u eens alles, wat u ooit van God hebt gezien, de vrede en blijdschap, die u ooit hebt gesmaakt, die eenheid en gemeenschap met God, die u ooit hebt gehad, die optrekking, die u ooit zijt gewaar geworden. En voegt daarbij de verrukkende predikaties, die u ooit hebt gehoord, en alles wat u anderen van hun ondervindingen hebt verteld, en de liefde, die u ooit in een geestelijk gezelschap hebben vernomen, plaatst dit alles bij elkaar en neemt bij die allerkleinste straaltjes eens af, wat vreugde en blijdschap dan in de volmaaktheid zal zijn. *Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft die, die Hem liefhebben*, 1 Kor. 2:9. En dat voor eeuwig. En dat al de zaligheden vermeerderen zal, is dat er geen vrees voor

verliezen en voor eindigen, zal zijn, want niemand zal dat storen, niemand zal het bestrijden, niemand zal het wegnemen. Maar 't zal zonder einde tot in alle eeuwigheid zijn. 't Is het eeuwige leven, Joh. 10:28. Een eeuwige erve, Hebr. 9:15. Eeuwige heerlijkheid, 1 Petrus 5:10. Een eeuwig koninkrijk, 2 Petrus 1:11. Eeuwig in de hemelen, 2 Kor. 5:1.

Onbekeerden ernstig zoeken.

XX. Zo'n heerlijkheid en zaligheid is voor de gelovigen weggelegd; daarom onbekeerden, tracht toch naar het geloof in Christus, opdat u ook die zaligheid deelachtig moogt worden en ontvluchten moogt de eeuwige verdoemenis, die u anders te verwachten is. 't Wordt u nu aangeboden, daarom tast nu toe, eer het te laat is. En wilt u niet, zo verwondert u niet meer over het strijden, over het uitstaan van kwellingen, over de arbeid van de Godzaligen. Denkt nu niet meer dat het maar fantasie, maar eigenzinnigheid, maar stijfhoofdigheid is, maar dat zij die heerlijkheid kennen, beminnen en dat zij om die kroon te bekomen, strijden.

Gelovigen hebben zich als erfgenamen te gedragen.

XXI. En u gelovigen, omdat u zo grote zaligheid te verwachten hebt, zo gedraagt u nu als erfgenamen van dezelve.

Aardse dingen klein achten.

1. Acht nu alle dingen van deze wereld te klein en te voorbijgaande, dan dat ge u met dezelve zou ophouden, zet uw hart niet op voorspoed, rijkdom, eer, vermaak, 't is niet noemenswaard bij deze erfenis, ziet er van af, maakt, dat het u niet belette in uw loop naar deze kroon. Is 't tegenspoed, verdrukking, vervolging, sterven voor de Naam van Christus, armoede, of wat het zijn moge, tilt daar niet zwaar aan, want 't is in vergelijking met deze erfenis nietmetal: Rom. 8:18. *Ik houd het daarvoor, dat het lijden van deze tegenwoordige tijd niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons geopenbaard zal worden.* Ja het lijden bereidt ons een meerdere trap van heerlijkheid, als men het wèl draagt: 2 Kor. 4:17. *Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een geheel zeer uitnemend eeuwig gewicht van de heerlijkheid.* Verblijdt u veel liever in de verdrukking, dan dat u daaronder moedeloos zou gaan liggen: Jak 1:12. *Zalig is de man, die verzoeking verdraagt; want als hij beproefd zal geweest zijn, zo zal hij de kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft degenen, die Hem liefhebben.* In plaats van al het kruis zal de Heere u overvloedige, eeuwige vertroosting geven.

Ziet dit, Openb. 7:13-17. Dit was van mijn vader - zaliger gedachtenis - laatste tekst, die ik daarom hier geheel stel.

En een uit de ouderlingen antwoordde, zeggende tot mij: Deze, die bekleed zijn met de lange witte kleren, wie zijn zij, en van waar zijn zij gekomen? En ik sprak tot hem: Heere! Gij weet het. En hij zei tot mij: Deze zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange kleren gewassen, en hebben hun lange kleren wit gemaakt in het bloeds des Lams. Daarom zijn zij voor de troon van God en dienen Hem dag en nacht in zijn tempel; en Die op de troon zit, zal hen overschaduwden. Zij zullen niet meer hongeren, en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen van de wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.

Zich te verblijden in de hoop.

XXII. 2. Hebt u zulke grote zaligheid te verwachten, verblijdt u dan over die toekomstige erfenis: Rom. 12:12. *Verblijdt u in de hoop.* 't Is een gebrek in vele gelovigen, dat zij al te veel zien op het tegenwoordige, dan wilden zij het wel wat beter in de wereld hebben, en dat zou hun dan wat geruster doen leven. Dan zijn zij alleen werkzaam over hun zielsstaat, en of zij wel in de staat van de genade zijn, en dan moeten zij telkens al wederom beproeven, en moeten al wederom en wederom op goede gronden kunnen besluiten, dat zij in de staat van de genade zijn. Dan moesten zij meerder gevoelige genade hebben; dan meer kracht tegen de zonde. En ondertussen loopt de tijd heen en men verheft zijn hart niet genoeg op de grote te verwachten heerlijkheid, dat is maar met een snelle gedachte gedaan.

Men moest werkzaam zijn in de beschouwing van de eeuwigheid, dan op de zekerheid en gewisheid van die uw erfenis, dan moest men gedurig starogen op de heerlijkheid van die, en door het geloof de hemel doorwandelen en zien, hoe heerlijk Zich de Heere Jezus vertoont, hoe de engelen zich voor Hem neerbuigen, hoe vriendelijk Hij is jegens de verheerlijkten, in wat een licht, onmiddellijke gemeenschap met God, volmaakte liefde en met wat een heerlijke blijdschap zij aangedaan en vervuld zijn jegens God, jegens Christus, jegens engelen, jegens elkaar, hoe liefelijk dat zij des Heeren lof zingen, zich verwonderen en verliezen in de volmaaktheden van God en de volmaaktheden jegens hen.

Dus zou men zichzelf vergeten en zich alsmede bevinden onder de verheerlijkte menigte, zich met haar voor de Heere neerbuigen en Hem verheerlijken; en komende wederom als tot zichzelf op de aarde, zo zou men zich vermaken, in de heerlijkheid zich voor te stellen, en men zou met vrolijkheid zijn weg reizen en niet bij iedere moeilijkheid naar ziel of lichaam staan blijven, gelijk iemand, die heengaat om bezit te nemen van een zeer grote erfenis, daar hij nu arm en berooid is, zich een moeilijke dag reizen getroost. Daarom zeg ik u wederom, verblijdt u in de hoop van de heerlijkheid. *De God nu der hoop vervulle ulieden met alle blijdschap en vrede in het geloven, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes,* Rom. 15:13.

Als het einde voor te stellen.

XXIII. 3. Stelt u deze heerlijkheid voor als uw enig einde. Het einde maakt de werker gaande, en hoe vuriger hij dat bemint, hoe ernstiger hij in het werk is.

Welaan dan, hebt geen einde in deze wereld, zoekt hier niets, waarin u rusten zou, neemt het zo nauw niet, al mist u hetgeen u gaarne had, al gaat het u naar de ziel ook niet naar uw wens. 't Is hier geen tijd om met Paulus in de derde hemel opgetrokken te worden, 't is hier tijd van strijden, 't is hier tijd van moeilijkheid; ziet dan maar vooruit en hebt deze heerlijkheid alleen in 't oog, wijkt niet af ter rechter- noch ter linkerhand, blijft niet staan. Maar doelt hierop, en jaagt hiernaar met een volle ren ten hemel in, gelijk Paulus zichzelf alzo tot een voorbeeld voorstelde: Filip. 3:14. Eén ding doe ik, vergetende hetgeen achter is, en strekkende mij tot hetgeen dat voren is, jaag ik naar het wit tot den prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus. Gelijk onze Heere Jezus deed, doet gij ook alzo. Van Hem zegt de apostel, Hebr. 12:2, Ziende op de overste Leidsman en Voleinder van het geloof Jezus, Dewelke voor de vreugde die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen, en schande veracht, en is gezeten aan de rechterhand des troons van God. Zo deed Mozes, hij zag op de vergelding des loons, Hebr. 11:26. Welaan dan, de hemel in 't oog, en strijd de goede strijd des geloofs, grijpt naar het eeuwige leven, tot dat u ook geroepen zijt, 1 Tim.6:12. Strijd om in te gaan door de enge poort, Lukas 13:24.

Zich te verwakkeren in heiligmaking.

XXIV. 4. Verwakkert u door de verwachting van deze heerlijkheid, tot heiligmaking en een hemels leven. Stelt u aan als vreemdelingen in de wereld, die naar hun vaderland gaan, Hebr. 11:9, 10, 13-16. En verheft u gedurig boven de aarde, om nu in de onzichtbaarheden te leven, nu uw wandel in de hemel te hebben, nu u te reinigen en een hemels leven te leiden. 2 Kor. 4:17, 18, *Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid; dewijl wij niet aanmerken de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet; want de dingen, die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, zijn eeuwig.* Filip. 3:20, *Onze wandel is in de hemelen.* Die levendig zo'n heerlijkheid verwacht en zich die voorstelt zal door die hoop aangezet worden, om zich daartoe te schikken en te bereiden. 1 Joh. 3:2, 3, *Geliefden! nu zijn wij kinderen van God, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. En een ieder, die deze hoop op Hem heeft die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is.*

Welaan dan, gelovigen, zo'n heerlijkheid hebt u te verwachten en dat binnenkort. Haast u dan om uw werk af te doen, vertoon u een voorbeeld in Godzaligheid, in geloof, in gemoedigheid, in hoop op de heerlijkheid. Maakt deze heerlijkheid en de weg tot dezelve anderen bekend en neemt hen mee naar de zaligheid, opdat u met de Heere Jezus moogt zeggen: Joh. 17:4-6, *Ik heb U verheerlijkt op de aarde; Ik heb voleindigd het werk, dat Gij Mij gegeven hebt om te doen; Ik heb Uw Naam geopenbaard de mensen. En nu verheerlijkt Gij Mij, Vader! Hallelujah!*